EDITURA UNIVERSITĂȚII „AL.I.CUZA" IAȘI

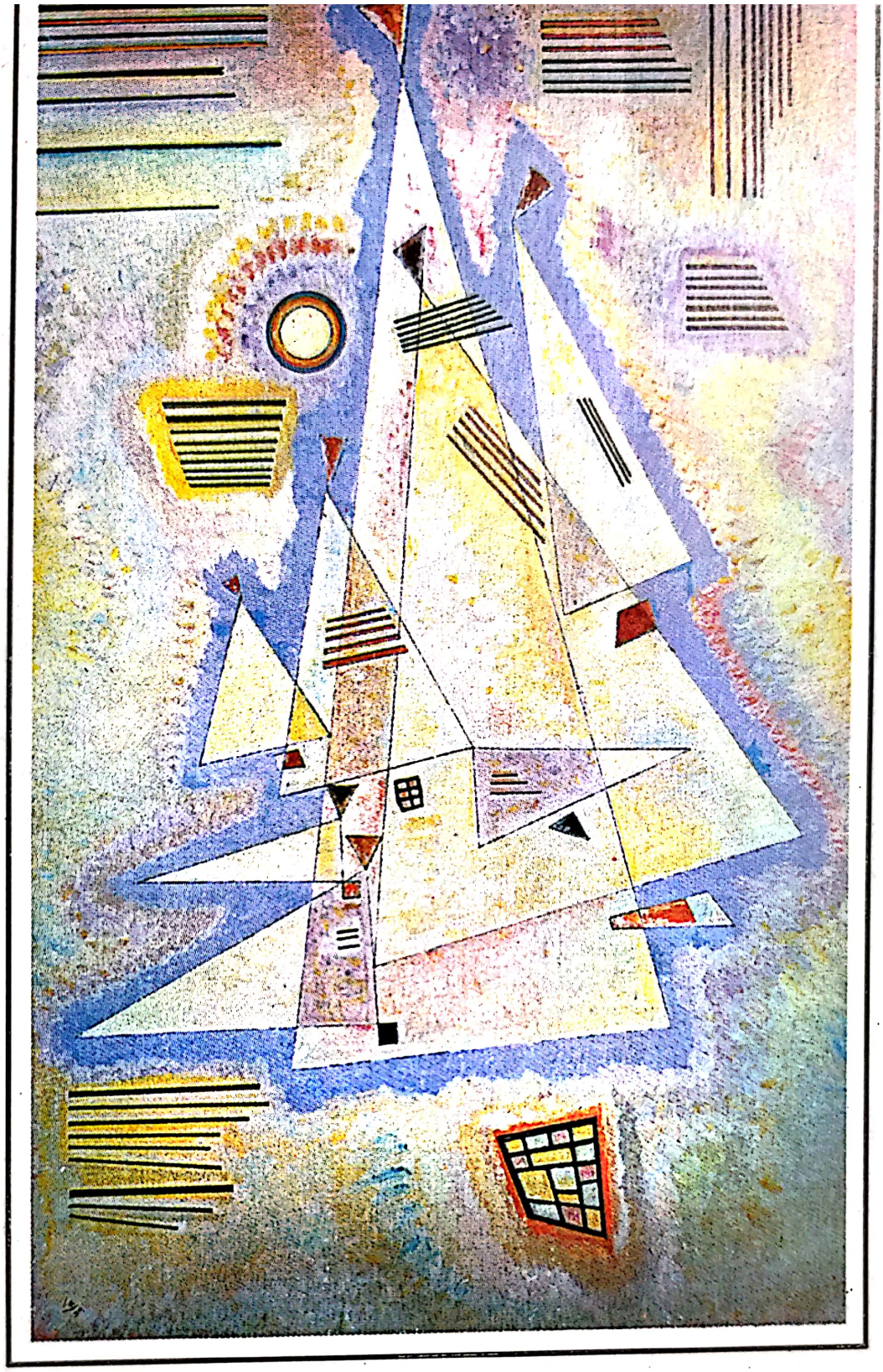

Mihaela Secrieru

CUMULUL DE FUNCȚII SINTACTICE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

(„elementul predicativ suplimentar")

Scanned with OKEN Scanner

Mihaela Secrieru

Cumulul de funcţii sintactice în limba română

(„elementul predicativ suplimentar”)

Scanned with OKEN Scanner

Introducere

Cercetarea de față reprezintă o variantă revizuită și completată a tezei noastre de doctorat – susținute în anul 1998 la Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" Iași – și are în vedere **conceptul de cumul de funcții sintactice în limba română**, concept sintactic complex, care a reținut atenția multor lingviști. Lucrarea se înscrie în linia gramaticii neotradiționale cu elemente structurale (pornim de la forme pentru a stabili funcțiile lor sintactice), transformaționale și onomasiologice (studiind cum se exprimă în limbă un anumit conținut de gîndire care vizează direct funcția sintactică). Urmărim, de asemenea, probleme exegetice (ne referim la diacronia conceptualizării fenomenului sintactic al dublei subordonări simultane), coroborate cu probleme științifice obiective ("ce" sînt și "cum" sînt funcțiile sintactice dublu relaționate simultan), avînd ca obiective finale reducerea diferențelor dintre teoria și practica enunțurilor prin luarea în discuție a cît mai mulți factori și trecerea de la adevăruri răzlețe la o teorie sintactică închegată. Modelele sintactice interpretative, propuse în problema dublei subordonări simultane la doi regenți de tipuri diferite ("nominal"/"verbal") și a funcției sintactice actualizate ca rezultat al acestor raporturi sintactice, atestă o diversitate de opinii uneori greu conciliabilă, opinii care merg de la negarea existenței unei funcții sintactice dublu subordonate simultan și, în consecință, încadrarea realizărilor ei la alte funcții sintactice, până la teoretizarea mai multor funcții sintactice autonome, dublu subordonate simultan. În aceste condiții, rediscutarea diacronică și sincronică a conceptului de **cumul de funcții sintactice** se resimțea cu acuitate. Abordarea diacronică a conceptualizării funcției sintactice în discuție ne-a impus deseori analiza critică a teoriilor emise, astfel

Scanned with OKEN Scanner

încât în secțiunea dedicată exclusiv "conceptului de cumul de funcții sintactice", demonstrația ca metodă științifică a fost utilizată numai în măsura în care prin ea se puteau reliefa sau întări aspecte doar sugerate în demersul anterior, dar deductibile din logica faptelor. Argumentele invocate s-au sprijinit pe relația cauză-efect, analogie, comparație, generalizare, dar am pus în discuție și teoriile bazate pe prestigiu, cele axiomatice sau pe cele bazate pe argumentul numelui propriu al teoreticianului, ca autoritate, fiind de părere că evoluția ideilor în timp și progresul cunoașterii impun o reconsiderare a teoriilor considerate imuabile. De asemenea, argumentele emematice le-am desfășurat în silogisme cu toți termenii exprimați pentru a suprima echivocul sau ambiguitatea interpretativă. Într-o altă lucrare* ne refeream la nivelul sintactic al limbii române ca sistem dinamic și la subsistemele sale categoriale: **unități sintactice, raporturi sintactice** și **funcții sintactice**, în afara cărora nu se poate obține o descriere a nici unei realități sintactice și, de aceea, o considerăm un cadru teoretic general pentru lucrarea de față. Întrucât părerile noastre nu coincid întotdeauna în privința acestor categorii cu cele ale altor specialiști (v. *infra*), am propus acolo un alt model sintactic în cadrul căruia, credem, se înscrie coerent și operațional și *conceptul de cumul de funcții sintactice* și realitatea sintactică pe care o acoperă (o scurtă prezentare a principalelor concluzii ale acestei lucrări se găsește în *Résumé*). Utilizând metode și noțiuni ce vizează atât știința gramaticii, cât și logica, filozofia, semantica și modelarea grafică matematică (în baza adevărului că nu există știință pură și că o tratare unidisciplinară este astăzi greu de conceput și nerecomandabil de realizat), am ajuns la unele opinii personale în privința problemelor controversate ce vizează în mod direct obiectul cercetării de față. Am adoptat o atitudine critică și metacritică, critică privind obiectul studiului nostru și metacritică

---

* *Nivelul sintactic al limbii române*, Editura Geea, Botoșani, 1998.

Scanned with OKEN Scanner

privind teoriile emise privind problema în discuție, respectînd şi menționînd aproape toate părerile lingviştilor care s-au ocupat de această chestiune şi obținînd o sistematizare şi o generalizare nouă şi, credem mai aproape de exhaustivitate. Preocupările noastre s-au axat pe mai multe coordonate, care au presupus şi metode de abordare specifice:

1. Configurarea, la început de capitol şi subcapitol, a stadiului actual de cercetare a problemei abordate.

2. Evaluarea critică a terminologiei de specialitate folosite pentru denotarea realităților sintactice, în general, şi a **cumulului de funcții sintactice**, în special, oprindu-ne la acei metatermeni care evocă cel mai bine realitățile avute în vedere.

În legătură cu problema specială a metalimbajului, observăm că pentru situațiile unde nu am găsit, în literatura de specialitate, cuantificat printr-un metatermen un anumit aspect gramatical, am propus metatermeni proprii (cf. **dependență asimptomatică, cumul morfologic, cvasiregent sintactic, conversiune sintactică, nonfuncție sintactică** ş.a.).

3. Descrierea obiectului cercetării şi taxinomia tuturor actualizărilor pe care le cunoaşte (prin metode inductiv-deductive şi tipologice). Studierea diacronică a obiectului cercetării (sec. al XVI-lea şi al XVII-lea) şi comparația cu etapa actuală, demers care ne-a permis evidențierea evoluției şi generalizării funcției sintactice în discuție în limba română.

4. Înregistrarea concluziilor privind obiectul cercetării.

Am urmărit tacit să reducem diferențele de interpretare între teoria şi practica structurilor, unul din rezultatele acestui scop, de exemplu, fiind demonstrarea faptului că ceea ce este numit şi considerat "nume predicativ" în gramatica românească este, de fapt, un *cumul de funcții sintactice*. Epistemologia noastră a vizat constant practicarea unei metode comparative între faptele de limbă, conferind prin aceasta demonstrației o altitudine ştiințifică necesară unei cercetări lingvistice, în care faptele sînt reinterpre-

Scanned with OKEN Scanner

tabile permanent, înscriindu-se pe linia actuală a adevărurilor paralele. Legat de acest aspect facem menţiunea că nu susţinem faptul că afirmaţiile noastre reprezintă adevărul absolut, ci că ele se constituie într-un alt punct de vedere alături de celelalte exprimate.

Suntem conştienţi că am lăsat nerezolvate, parţial rezolvate sau neabordate multe din problemele de conţinut ale nivelului sintactic, probleme care puteau fi puse în legătură direct sau tangenţial cu obiectul nostru de cercetare, dar suntem conştienţi şi de faptul că încercarea de a aborda toate aspectele implicate direct sau indirect în problema cumulului de funcţii sintactice, într-o singură lucrare, este o utopie. Nu acesta a fost scopul lucrării noastre. Dezideratul lucrării este încercarea de a susţine cu noi argumente existenţa unei funcţii sintactice dublu relaţionate simultan la doi regenţi sau/şi, aşa cum se va vedea, antecendenţi de tipuri diferite, la nivelul limbii române şi că aceasta este o funcţie sintactică autosuficientă, nonincorporată predicatului verbal, aşa cum o consideră majoritatea lingviştilor, şi nonîncorporabilă PN.

Într-o altă lucrare, *Elemente de sintaxă sincronică comparată* (apărută la Editura Universitas XXI, Iaşi, 2000), avem în vedere şi alte funcţii sintactice susceptibile de interpretarea că sînt *dublu relaţionate* simultan la doi regenţi de tipuri diferite, ne referim la circumstanţialele sociativ, opoziţional, cumulativ, de excepţie, modal-comparativ, complementul de schimb şi apoziţie, pe care le-am comparat, din punctul de vedere al conţinutului sintactic şi al mărcilor formale cu ceea ce am considerat a fi cumul de funcţii sintactice.

Scanned with OKEN Scanner

I. Dubla subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite ("nominal"/"verbal")

Evoluția opiniilor

I.0. Realitatea sintactică a dublei subordonări simultane a fost sesizată în lingvistica românească încă din secolul trecut, unii gramaticieni observând o construcție sintactică deosebită, la care, mai târziu, s-a pus în evidență faptul că un termen[1] ***avea dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite ("nominal"/"verbal") şi cumula funcțiile impuse de aceştia.*** Numeroasele studii de specialitate care s-au ocupat de realitatea lingvistică în discuție dovedesc interesul suscitat de această problemă. În lucrarea de față, în legătură cu realitatea sintactică a dublei subordonări simultane la doi regenți de tipuri diferite ("nominal"/"verbal"), vom discuta, într-o primă parte, despre ***conceptul de cumul de funcții sintactice*** [2].

NOTĂ. Denumim prin metatermenul "cumul de funcții sintactice", pentru început, funcția sintactică *dublu subordonată* simultan la doi regenți de tipuri diferite, "nominal"/"verbal", şi care cumulează funcțiile sintactice impuse de aceştia. Din momentul în care vom avansa şi demonstra faptul că în generarea func-

---

[1] Metatermenul "termen" este utilizat de S. Stati pentru a desemna participanții la un raport sintactic (1972: 57 passim). Cu această accepție strict sintactică şi, deci, specializată, îl vom folosi şi noi. Facem aici şi precizarea că metasintagmele terminologice "nume predicativ" şi "element predicativ suplimentar" fiind şi obiectul cercetării noastre şi simultan metatermeni pentru denumirea acestor realități, vom sugera acest lucru prin notarea lor între ghilimele

[2] Această sintagma terminologică a fost utilizată mai întîi de S. Stati, în lucrarea sa *Elemente de analiză sintactică*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1972.

Scanned with OKEN Scanner

ţiei sintactice în discuţie este implicat şi un raport sintactic apozitiv mediat, care generează o apoziţie, această metasintagmă terminologică va fi înlocuită cu o alta: "dublă relaţionare simultană", aceasta acoperă mai bine realitatea sintactică a "cumulului de funcţii sintactice".

Urmărim, de asemenea, în următoarele secţiuni ale lucrării şi celelalte probleme care fac parte integrantă din obiectul cercetării, cum ar fi taxinomia cumulului de funcţii sintactice, topica, punctuaţia etc., rămânând ca într-un excurs (vezi *infra*), să ne preocupăm de cumulul de funcţii sintactice în limba română din secolele al XVI-lea – XVII lea, a cărui studiere ne-a permis să constatăm câteva aspecte privind apariţia, evoluţia şi generalizarea funcţiei sintactice în discuţie, în limba română.

I.1. *Prima etapă, intuitivă, de cercetare a cumulului de funcţii sintactice*

I. În gramaticile româneşti într-un moment mai vechi, erau acceptate următoarele funcţii sintactice[3]: "subiect", "predicat", "copula", "atribut", "apositul", "circumstanţa" şi "complementul" (I.H. Rădulescu, 1828; N. Măcărescu, 1853; T. Cipariu, 1876; Petru M. Câmpeanu, 1880; H. Tiktin, 1893 ş. a. (vezi M. Secrieru, 1998, I, 6°. B). Unele dintre aceste funcţii sintactice erau identificate după criterii relativ precise (*subiectul, predicatul, atributul, complementul*), altele aveau elemente mai puţin precise ("*apositul*"[4], *circumstanţa*), iar altele au fost încorporate în structura

[3] Urmărindu-ne propriul punct de vedere, denotăm prin "funcţie sintactică" ceea ce este numit în mod obişnuit "parte de propoziţie" (vezi M. Secrieru, 1998, passim).

[4] Apoziţia este definită, de exemplu, în termeni antinomici (*contradictio in adjecto* dublată de *contradictio in terminis*): "aposit (*appositum, επιθεθολ*) se numeşte substantivul *cu sau fără dependenţă (uneoare şi un adiectiv)* [s.n. M.S.] care se adauge ca esplicaţiune la alt sustantiv..." (T. Cipariu, 1992: 271-272).

Scanned with OKEN Scanner

internă a altor funcţii sintactice ("*copula*" [5]). Gramaticienii amintiţi şi alţii, la ale căror opinii vom face referiri, au constatat, fără a merge la detalii, nepotriviri între teoria şi practica structurilor sintactice, nepotriviri care reconsiderate astăzi se referă şi la problema dublei subordonări simultane la doi regenţi de tipuri diferite şi, deci, a cumulului de funcţii sintactice. Diferenţiem, de aceea, din punctul de vedere al receptării realităţii sintactice a cumulului de funcţii sintactice, *o primă etapă intuitivă sau de observaţie* a acestei funcţii sintactice, pe care o vom discuta în cele ce urmează.

1. Una dintre primele lucrări de lingvistică românească în care se fac referiri notabile la fenomenul în discuţie este *Gramatica academică* a lui T. Cipariu[6] (I, 1869; II, 1877). Lingvistul din secolul trecut observa că unele verbe, în anumite contexte, sînt insuficiente semantic şi "*spre completarea semnificaţiunei mai au lipsă şi de alt nume, ca al doile predicat tot în numinativ, din care causă propuseţiunea se pare cu d o u ă predicate sau cu d o i numinativi, aci computînd şi numinativul subiectului, pr.*

---

[5] Metatermenul "*copulă*" este introdus în lingvistica românească destul de devreme de către I.H. Rădulescu (1828:37) în *Gramatica* sa (o traducere şi adaptare a gramaticilor franceze, raţionaliste şi logiciste ale lui Charles-Constant Le Tellier şi Condillac; vezi şi H. Frisch, 1995: 68). De ideea de "*copulă*" şi de existenţa ei ţine toată teoria funcţiei sintactice a *numelui predicativ* şi, după cum vom vedea, în bună parte, şi a *cumulului de funcţii sintactice*. Totuşi destul de curând, în logică şi filozofie şi de acolo în gramaticile limbii române apare şi ideea negării necesităţii şi existenţei *copulei* (D. Bădărău, 1944: 118-120; 219-230 şi 227-229).

[6] Deşi H.Tiktin este citat adesea în literatura de specialitate drept întîiul lingvist care a semnalat fenomenul sintactic al dublei subordonări simultane, suntem de părere că meritul, în această privinţă îi revine lui T. Cipariu prin numeroasele exemple şi discuţii pertinente despre regimul sintactic al verbelor implicate. Calitatea sa de precursor a fost pusă în evidenţă şi de alţi lingvişti cf. Mioara Avram, *Prima gramatică academică a limbii române, LR,* XV, 5, 1966: 490; C. Dimitriu, *Actualitatea «Sintaxei» lui T. Cipariu, LR,* XXXVIII, 2, 1988: 155-162.

Scanned with OKEN Scanner

***Petru** a rămas **orb; Apele** au crescut **mari; Oamenii** au perit **toți; August** s-a făcut **împărat; Semănăturele** se văd **frumoase** etc.*" (T. Cipariu, 1992: 323). Referitor la cazul celui de-al "doilea predicat"[7], T. Cipariu opinează că poate fi şi acuzativ: "acusativlu alu doule tiene loculu predicatului al doilea, pr. *elu s'a facutu **imperatu**;. elu s'a numitu **capitanu**, elu s'a chiamatu **parentele patriei**"* (1877: 205). Coroborând fapte din istoria limbii (fenomenul sintactic în discuţie având un caracter "originar", fiind uzitat şi în latină, şi în greacă, cf. şi Gh.N. Dragomirescu, 1962: 103) cu observaţiile personale, lingvistul de la Blaj ajunge la concluzia că, deşi calitatea de "copulă" sau "împreunătoriul" a fost recunoscută numai verbului *a fi*, "singur între toate verbele" (T. Cipariu, 1992: 268) care poate funcţiona ca instrument de legătură între subiect şi predicat, "sînt mai multe verbe neutre şi reflesive cari cel puţin sufer dacă nu recer, încă un predicat în propuseţiune, precum:/

a) n e u t r e în afară de cele citate:
au umblat desculţi, desculţe etc.
căzut morţi, moarte
dormit duşi, duse
zăcut flămânzi, flămânde
murit supăraţi, supărate
staţi mărmuriţi, mărmurite
venit setoşi, setoase etc.

b) r e f l e s i v e, afară de citate:

c) *s-a ales episcop; – om mare*
numit căpitan, primariu
pus epitrop de orfani
se află sănătoasă, voioasă

---

[7] Trebuie să observăm că, în gramaticile timpului, ceea ce denotăm în etapa actuală prin *"nume predicativ"* era numit fie *predicat,* fie *atribut.* Referindu-se, însă, la aceeaşi realizare, T. Cipariu o numeşte fie *predicat* (1992: 323, n. 2), fie *complement* cf. "Ele însă nu cer absolutè ca complementul să fie nume, ci numai ca să aibă complement care poate fi şi adverbiu, şi gerundiu etc., pr. *A căzut la pămînt*; *A venit cîntînd*; *A murit foarte rău* etc." (1992: 324, n.3).

Scanned with OKEN Scanner

pare frumoasă, delicată
se cheamă furnică; – Luca
născu guşat; – orfană etc." (*Idem*, 324).

Din exemplele prezentate, – după cum se observă foarte numeroase şi diverse, mai ales sub aspectul verbelor regente implicate, în legătură cu care face observaţii nu numai asupra categoriilor verbale, ci şi asupra conţinutului lor semantic (cf. "spre completarea semnificaţiunii"), şi a ocurenţelor de la stânga şi de la dreapta a acestor verbe, (cf. "d o i numinativi" sau la dreapta "un acuzativ"), – constatăm că T. Cipariu include în acelaşi tip de structuri, construcţii considerate, mai târziu, situaţii de "nume predicativ" ("*pare frumoasă*"), dar şi situaţii considerate mai târziu de "element predicativ suplimentar" ("*se cheamă Luca*", "*se află sănătoasă*", "*au stat mărmuriţi*" etc.). Pusă în termeni suficient de moderni, problema "dublei subordonări simultane la doi regenţi de tipuri diferite" a fost surprinsă de T. Cipariu, atât în esenţa sa contradictorie, cât şi în complexitatea ei.

2. Atunci când se referă la circumstanţialele de mod, H. Tiktin ia în discuţie construcţiile de tipul *"Boierii ieşiseră mâhniţi."* sau *"Calul fugea cu coama-n vânt."* şi constată că realizările în discuţie nu corespund acestora. (1945: 197). Lingvistul amintit consideră că termenul "*mîhniţi*" (şi/sau *"cu coama-n vânt"*), un "circumstanţial de mod de tip special", în această poziţie sintactică "arată o lucrare sau o stare simultană cu lucrarea sau starea exprimată prin verbul determinat" (1945:195), precizând într-o notă că "la circumstanţialele formate ca în exemplele din urmă, dintr-un substantiv articulat precedat de *cu*, determinarea ce urmează după acest substantiv nu e atribut, ci are *înţeles predicativ*" [s.n., M.S.] (*Idem, ibidem*: 186-187). Ca şi Cipariu, şi H. Tiktin se opreşte asupra fenomenului şi atunci când discută funcţiile sintactice ale cazului acuzativ, între care distinge "acuzativul predicativ" (*Ibidem*) exprimat prin "a). substantiv *(natura l-a făcut poet)*, b). adjectiv, adjectivat sau gerunziu (*auzi păsările cîntînd*) cu

Scanned with OKEN Scanner

funcția cunoscută în gramaticile istorice sub denumirea de *atribut predicativ*" (*Idem*).

3. În afara opiniilor lui T. Cipariu şi H. Tiktin, pentru această primă etapă, consemnăm şi câteva notații ale altor lingvişti care privesc, direct sau tangențial, funcția sintactică în discuție şi care ni s-au părut demne de reținut, fie în sensul înregistrării de structuri în linia modelului sintactic interpretativ al etapei, fie în sensul exprimării şi al unor considerații teoretice privitoare la termenii sintactici implicați. În *Gramatica* lui P. M. Câmpeanu, de exemplu, întâlnim unele tipuri de structuri *dublu relaționate* cf. "*El venea cântând*" (1880: 149) interpretate drept "compliniri circumstanțiale de mod" (*Ibidem*). N. Drăganu vorbeşte, însă, în legătură cu aceleaşi tipuri de structuri, de "complemente ale verbului în nominativ": "*Duțulescu s'a făcut* ***frate****..., Nedelcu s'a ales* ***un pungaş.****; Soldatul muri* ***chinuit****.*", pe care le mai numeşte şi "predicative" (1945: 83-84). N. Drăganu pleacă în discuția sa de la regentul verbal considerând că verbele care pot primi un astfel de "complement" sînt: *a fi, a se afla, a alege, a ajunge, a se arăta, a se găsi, a ieşi, a se naşte, a se numi, a se părea* etc., apreciind indirect că părțile de vorbire care determină aceste verbe sînt "nume predicative" (*Ibidem*). Reținem că N. Drăganu, considerând "numele predicativ" un "complement", face şi precizarea că, spre deosebire de celelalte complemente, acestea "se acordă cu subiectul în număr şi caz (nominativ), în gen numai dacă substantivul e mobil" (*Ibidem*). Această *etapă intuitivă sau de observație* nu este depăşită nici de alte lucrări, ai căror autori (*GA*: 1954: II, 72; I. Iordan, 1956: 582) observă doar că există "verbe predicative ca sens, care, însă, în legătură cu unele substantive sau adjective devin simple unelte gramaticale" (I. Iordan, 1956: 582), deci ceea ce este, de regulă denotat prin verbe copulative care cer "nume predicative" – între acestea înscriindu-se "*a fi, a deveni, a ieşi, a părea, a rămâne, a sta*" (*GA*: 1954, II: 72), "*a ajunge, a se alege, a se numi, a se naşte, a se crede, a însemna*" (I. Iordan, 1956: 582).

Scanned with OKEN Scanner

II. Privitor la această primă etapă se impun câteva observații și generalizări.

1. Funcția sintactică, pe care noi o considerăm *cumul de funcții sintactice*, a fost pentru perioada despre care vorbim doar sesizată de către unii lingviști în lucrările lor.

2. Aceşti lingviști nu au pus problema individualizării unei noi funcții sintactice, ci au asimilat-o uneia din funcțiile sintactice deja cunoscute: de *atribut* (de către H. Tiktin), de *circumstanțial* (de către Petru M. Câmpeanu), de *complement* (de către T. Cipariu, N. Drăganu) sau de "*nume predicativ*" (de către T. Cipariu, *GA*, 1954, I. Iordan, dar în egală măsură și de H. Tiktin și de N. Drăganu).

3. Oscilațiile de opinii la același autor certifică faptul că, observând funcția și comportamentul ei analogic, formal și sintactic, cu funcțiile sintactice deja cunoscute, aceşti lingviști au înscris funcția sintactică în discuție, după o particularitate care li s-a părut dominantă, într-o anumită categorie de funcții sintactice.

4. Cu puține excepții, lingviștii acestei perioade au intuit fenomenul sintactic în discuție, pornind de la sesizarea unei anumite *insuficiențe semantice a verbului-regent implicat*, ceea ce a condus la constituirea, așa cum am văzut, a unei clase cu un număr mare de verbe "copulative".

5. Analogia cu funcțiile sintactice deja admise ca existente, la nivelul sintactic al limbii române, s-a făcut după următoarele criterii formale și sintactice: ocurența numelor în cazurile nominativ și acuzativ cu verbe insuficiente semantic (T. Cipariu, H. Tiktin), "ocurența generalizată sau adjectivală, prepozițională" (P. M. Câmpeanu); nonarticularea, sesizată de T. Cipariu (1992: 324, n. 6).

6. De asemenea, așa cum se poate observa, tipurile de structuri prezente în lucrările amintite acoperă o arie relativ largă, dar nesistematizată, de actualizări ale funcției sintactice în discuție.

7. Toate aceste caracteristici devin pentru perioada următoare *direcții fundamentale de cercetare*.

Scanned with OKEN Scanner

I.2. *A doua etapă de cercetare, de conceptualizare a dublei subordonări simultane. Direcții și tendințe*

I. În această etapă de cercetare, *tendința cea mai novatoare este cea care pune problema unei noi funcții sintactice* și începe, în opinia noastră, cu apariția volumelor de «*Studii de gramatică*» (I – 1956; II – 1957; III – 1961) și a noii ediții a *Gramaticii Academiei* (GA), (1963), unde se găsesc contribuții care abordează fenomenul sintactic în discuție. Cercetările din această etapă se axează pe studierea participanților la raport: "*nume*" (*substantive, pronume, numerale*) și "*verb*" (*verb, interjecție*) ca *regenți*; definirea statutului sintactic al funcției sintactice rezultate și clasificarea ei în funcție de realizările ei morfologice, existând și preocuparea constantă de a se găsi o denumire cât mai adecvată realității sintactice în studiu. Toate aceste tendințe se subscriu, în opinia noastră, următoarelor direcții fundamentale de cercetare:

A. Funcția sintactică cu dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite ("nominal", "verbal") considerată un alt predicat sau un element al predicatului verbal al unei propoziții gramatical constituite.

B. Funcția sintactică cu dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite ("nominal", "verbal"), considerată, prin dominanta determinării regentului de tip nominal, atribut.

C. Funcția sintactică cu dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite ("nominal", "verbal"), considerată, prin dominanta determinării regentului de tip verbal, un complement sau circumstanțial.

D. Dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite ("nominal", "verbal"), considerată drept origine a mai multor funcții sintactice diferite.

Scanned with OKEN Scanner

E. Negarea existenței dublei subordonări simultane la doi regenți de tipuri diferite ("nominal", "verbal") și a funcției / funcțiilor sintactice generate de acest raport sintactic.

În cele ce urmează ne vom opri asupra fiecărei direcții în parte, utilizând ca metodă de lucru consemnarea părerilor emise de către lingviștii care se înscriu într-o anume direcție de cercetare și apoi discutarea lor din punctul nostru de vedere.

A. Funcția sintactică cu dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite ("nominal", "verbal"), considerată un alt predicat sau un element al predicatului verbal al unei propoziții gramatical constituite.

I. Opinia că funcția sintactică cu dublă subordonare este un "element" al structurii interne a *predicatului cu formă analitică*, prin această sintagmă înțelegând *predicatul nominal, sau un nou nucleu predicativ al unei propoziții canonice*[8], *cu predicat verbal*, numită de aceea "element predicativ suplimentar", a fost susținută la noi de mai mulți lingviști[9]. Dar chiar în cadrul acestei direc-

---

[8] Prin propoziție gramatical constituită sau "canonică" înțelegem o propoziție cu structură tipică, simplă sau dezvoltată, respectiv alcătuită după schemele sintactice abstracte cu topică obiectivă ale enunțurilor-propoziții în limba română, de tipul *SB + PR; SB+ AT+PR+C* etc.

[9] Matilda Caragiu, *Sintaxa gerunziului românesc*, SG, I, 1956: 61-89; Maria Rădulescu, *Numele predicativ circumstanțial*, SG, II, 1957: 121-129; *Tot despre numele predicativ circumstanțial*, LR, 6, VII, 1958: 76-80; G. Beldescu, *Contribuții la cunoașterea numelui predicativ*, 1957, București; Silvia Niță, *Predicatul circumstanțial*, LR, VII, 1958:93-98; *Le «doplnok» et son correspondant en roumain*, RS, I, 1958: 63-69; Mioara Avram, *În legătură cu discuția asupra numelui predicativ circumstanțial*, LR, X, 6, 1961: 545-559; *Gramatica limbii române*, Editura Academiei, 1963, București; Pompiliu Dumitrașcu, *În legătură cu predicatul multiplu și cel complex*, CL, IX, 1, 1964:

Scanned with OKEN Scanner

ții există diferențe mai mult sau mai puțin sensibile între opiniile exprimate.

1°. Maria Rădulescu pleacă de la ideea că un termen (adjectiv, substantiv, verb la infinitiv etc.), care determină un verb (altul decât cele considerate "copulative" prin tradiție), dacă arată "starea unui obiect simultană cu o acțiune" (1957: 122) se comportă ca *un "nume predicativ"*. Ceea ce îl deosebește de numele predicativ obișnuit este că acesta arată în plus circumstanța acțiunii, fiind, deci, un "*"nume predicativ" circumstanțial"* (*Ibidem*). Tot un *"nume predicativ"* este considerat termenul care apare după un verb de mișcare, acordat cu numele-subiect, ca în exemplul (notat cu 3) *Fetița aleargă voioasă*, de către D. D. Drașoveanu. Aceasta deoarece acordul adjectivului cu subiectul trimite la ideea de atribut, dar prezența unui verb mijlocitor împiedică realizarea funcției de atribut propriu-zis, punându-l în postura unui «atribut mijlocit» (D. D. Drașoveanu, 1967: 237), adică a unui "nume predicativ" analog realizării din exemplul notat cu (1) *Fetița este voioasă.* și celei din exemplul notat cu (2) *Fetița devine voioasă*. Întrucât "verbul mijlocitor" din exemplul notat cu (3) *Fetița aleargă voioasă.*, consideră lingvistul, are o "tărie lexicală

59-66; D. D. Drașoveanu, *Despre elementul predicativ suplimentar*, CL, XII, 2, 1967: 235-242; V. Hodiș, *Elementul predicativ suplimentar. Contribuții*, LR, XVI, 6, 1967: 485-489; *Element predicativ suplimentar. Contribuții*. LR, XVIII, 2, 1969: 135-145; *Subordonarea multiplă a propozițiilor relative*, LL, 20, 1969: 93; E. Vasiliu, Sanda Golopenția Eretescu, *Sintaxa transformațională a limbii române*, 1969, București; D. Crașoveanu, *Considerații asupra elementului predicativ suplimentar*, AUT, 1970: 225-230; G. Gruiță, *O construcție specializată în funcția sintactică de "element predicativ suplimentar"*, St. UBB, fasc. 2, 1970: 127-129; V. Șerban, *Sintaxa limbii române*, ed. a II-a, 1970, București; Ecaterina Teodorescu, *Sintaxa limbii române*, 1974, Iași, p. 206 sqq.(curs litografiat); *În problema structurii părților de propoziție cu privire specială la predicatul nominal*, LR, XXVIII, 2, 1979; Ion Diaconescu, *Infinitivul în limba română*, București, 1977: 162; *Probleme de sintaxă a limbii române actuale*, București, 1989: 26; I. Iordan-Vl. Robu, *Limba română actuală*, București, 1978:637.

Scanned with OKEN Scanner

mai mare" decât verbele din exemplele (1) şi (2), numele predicativ va primi o diferenţiere graduală, de exemplu, de gradul I (pentru realizarea din exemplul notat cu 1), de gradul II (pentru realizarea din exemplul notat cu 2) şi de gradul III (pentru realizarea din exemplul notat cu 3) (*Ibidem*). Revenind asupra acestei teorii (1973: 268, 1997: 151), lingvistul amintit consideră că diferenţierea graduală propusă poate fi surprinsă mai sugestiv prin metatermenii *adjunct predicativ complementar* (care corespunde "numelui predicativ") şi *adjunct predicativ suplimentar* (care corespunde "elementului predicativ suplimentar"). Aceasta întrucât *adjunctul predicativ complementar* este definibil ca *un determinant obligatoriu al unui verb insuficient semantic*; iar *adjunctul predicativ suplimentar ca un determinant facultativ al verbelor suficiente semantic* (*Ibidem*). Pentru ultima realitate, alţi lingvişti propun denumirea de *"nume predicativ" secundar* (Ion Diaconescu, 1977: 162, 1989: 269), pentru a-l deosebi de numele predicativ propriu-zis.

2°. Silvia Niţă observă, însă, că este exagerat a se afirma că verbul *a alerga*, din exemplul luat în discuţie de Maria Rădulescu (1957: 121 sqq.) şi D. D. Draşoveanu, este sau poate deveni, chiar contextual, "copulativ". Considerând că adjectivul care determină un verb de mişcare poate fi dezvoltat într-o nouă propoziţie cf. *Fetiţa aleargă* ***voioasă.*** > *Fetiţa aleargă* ***şi este voioasă.*** (1958 (a): 95), cercetătoarea ajunge la concluzia că acest adjectiv (şi orice alt termen care apare în această poziţie sintactică) îndeplineşte *singur funcţia sintactică de predicat*, pe care spre a-l deosebi de predicatul verbal al propoziţiei îl denumeşte «predicat circumstanţial» (*Idem,* 1958 (a): 96, vezi şi Mioara Avram, 1961: 540).

3°. Comparând cazurile de aşa-zise "nume predicative circumstanţiale" din limba română cu realizările similare din limba engleză: *The moon was red.* = *Luna se înalţă roşie.*, unde acestea sînt interpretate ca "predicate complexe", P. Dumitraşcu propune, pe considerentul *unităţii de înţeles*, ca structura în care intră un

Scanned with OKEN Scanner

verb şi "un cuvânt care exprimă starea subiectului în momentul săvârşirii acţiunii" să fie considerată "predicat complex" (P. Dumitraşcu, 1964: 66).

4°. Părerea cea mai răspândită, însă, pentru această direcţie este cea prin care realitatea avută în vedere este considerată, pe criteriul comportamentului logic al "accentului predicativ", *un element al predicatului verbal* şi prin aceasta diferit de numele predicativ, numit "element predicativ suplimentar" (*GA,* 1966; II: 209 sqq; V. Şerban, 1970: 296; Ecaterina Teodorescu, 1974: 206), "predicativ suplimentar" (Valeria Guţu Romalo, 1973: 146; I. Iordan – Vl. Robu, 1978: 637) sau "predicativ" (Em. Vasiliu – Sanda Golopenţia-Eretescu, 1969: 105). Teoreticienii acestei concepţii fac distincţie între *verbele copulative, în ocurenţă cu "nume predicative" şi verbele predicative, în ocurenţă cu elementele predicative suplimentare*, recunoscând, însă, dificultatea argumentării existenţei între ele a unei distincţii nete, întrucât între cele două funcţii sintactice – *numele predicativ* şi *elementul predicativ suplimentar* – "există un paralelism aproape total " (G. Beldescu, 1957: 97; *GA,* II, 1966: 209-210; V. Hodiş, 1967: 488; I. Iordan – Vl. Robu, 1978: 613). O oarecare deviaţie interpretativă de la spiritul acestei teorii întâlnim la D. Craşoveanu care consideră că nu *valenţa*[10] *predicativă a verbului,* care are sens lexical autonom, favorizează o structură cu "element predicativ suplimentar", ci "valenţele semantic predicative conţinute în elementul numit ca atare" (1970: 294) şi de aceea "prezenţa lor alături de aceste verbe fiind obligatorie în materializarea ideii de predicat, ele nu mai apar drept elemente predicative suplimentare, ci, dimpotrivă sînt elemente predicative necesare" (*Ibidem*).

---

[10] *Conceptul* de "valenţă", frecvent utilizat în lingvistica românească (S. Stati, 1972: 58 sqq. ş.a.), desemnează cu un metatermen mai nou "teoria golurilor", introdusă la noi de S. Puşcariu (1940), şi vizează cu precădere ideea de insuficienţă verbală, deşi toate părţile de vorbire au valenţe combinatorii şi, deci într-un sens larg, sînt insuficiente.

Scanned with OKEN Scanner

Observăm şi faptul, pe care îl considerăm important, că lingviştii susţinători ai acestei teorii sintactice postulează "paralelismul aproape total" (de formă şi de conţinut semantic şi sintactic) între numele predicative şi elementul predicativ suplimentar (V. Hodiş, 1967: 487; D. D. Draşoveanu, 1967: 237; Ecaterina Teodorescu, 1974: 206), dar îl diferenţiază, în fapt, pe acesta din urmă de numele predicativ prin mai multe caracteristici. Considerăm necesară pentru demersul ştiinţific ulterior luarea în discuţie a acestor distincţii:

▼ *Dubla regenţă a elementului predicativ suplimentar*, "câtă vreme toate celelalte au un singur regent" (V. Hodiş, 1967: 487). Opoziţia vizează în mod direct şi numele predicativ care este considerat fie *un subordonat prin acord al subiectului*, un "atribut mijlocit" (D.D. Draşoveanu, 1967: 237), fie *nesubordonat*, dar în *raport de inerenţă* cu numele-subiect (C. Dimitriu, 1982: 199) şi ***în nici un raport sintactic cu verbul copulativ***. Această ultimă afirmaţie, pe care o considerăm importantă pentru înţelegerea corectă a concepţiei despre legătura care stă la baza unităţii sintactice a predicatului nominal, (ne referim mai ales la faptul că existenţa unui raport sintactic între "verbul copulativ" şi "numele predicativ" este pusă la îndoială), se sprijină pe faptul că unii lingvişti consideră prezenţa adjectivului – nume-predicativ lângă verbul copulativ ca o simplă juxtapunere lingvistică înţeleasă în sens larg, fără repercusiuni sintactice: "verbul şi adjectivul coexistă sintactic printr-o «complementaritate semantică nemarcată» (D. D. Draşoveanu, 1973: 270).

▼ Punerea în discuţie a raportului sintactic dintre numele predicativ şi verbul copulativ atinge, (şi nu în subsidiar), problema *formei* numelui predicativ, mijloacele de expresie: acordul, marca ∅ de nominativ şi/sau nonarticularea părţii de vorbire cu această funcţie sintactică constituindu-se şi ele într-un argument al diferenţierii funcţiilor sintactice în discuţie. Unii lingvişti consideră că "forma de nominativ a numelui predicativ" poate fi considera-

Scanned with OKEN Scanner

tă 1) un fenomen de "acord" al numelui predicativ cu subiectul sau 2) de "recțiune" a verbului, care regizează prin aceasta două nominative. Această ultimă soluție, se afirmă, are avantajul de a oferi o modalitate "mai puțin discutabilă" de diferențiere între verbele predicative și copulative, întrucât "caracteristicile de recțiune oferă un criteriu de clasificare a verbelor care cer doi nominativi – copulative – clasă a verbelor cu determinanți obligatorii și predicative – care nu pot impune un al doilea nominativ." (Valeria Guțu Romalo, 1973: 58). Tot din punct de vedere formal, se consideră că "o caracteristică [...] a elementului predicativ suplimentar [..] este nearticularea" (*GA*, 1966, II: 210), câtă vreme numelui predicativ nu i se recunoaşte această caracteristică ca o particularitate formală.

▼ Distincția între numele predicativ și elementul predicativ suplimentar se face și prin prisma planurilor din care provin: *structură de adâncime – structură de suprafață* și respectiv enunț primar – enunț derivat. Această distincție se întemeiază pe considerentul că elementul predicativ suplimentar este o realizare sintactică derivată, rezultată din contragerea a două enunțuri primare (Valeria Guțu Romalo, 1973: 146) de la nivelul structurii de adâncime, în opoziție cu numele predicativ care se actualizează numai la nivelul structurii de suprafață și, deci, nu presupune structuri primare.

▼ O altă distincție dintre numele predicativ și elementul predicativ suplimentar vizează și "referenții", înțelegându-se prin "referenți" nu obiecte extralingvistice, ci referenți sintactici, respectiv "părțile de propoziție" cu care elementul predicativ suplimentar, ca și numele predicativ, de altfel, stabilesc diverse legături semantice și sintactice. Se consideră că "numele predicativ are același «referent» ca și subiectul (...), pe când în cazul predicativului suplimentar raportarea la «obiectul» indicat de subiect este p o s i b i l ă (**El** *vine* **vesel.**), dar nu este obligatorie (în **Îl** *văd* **vesel.** informația adusă de predicativul suplimentar are în vedere

Scanned with OKEN Scanner

«obiectul» indicat prin complementul direct)." (Valeria Guțu Romalo, 1973: 146).

▼ O altă distincție între funcțiile sintactice în discuție invocă verbul sub aspectul gradului de abstractizare semantică sau de "autonomie a sensului" (Valeria Guțu Romalo, 1973:146): numele predicativ se află în proxima vecinătate a unui *verb vid semantic*, cu care, se consideră, nu stabileşte nici un raport sintactic; elementul predicativ suplimentar se află în proximitatea unui *verb plin sau autonom semantic* pe care îl şi determină sintactic.

▼ În sfârşit, o ultimă distincție pe care o notăm este cea care se face între funcțiile sintactice discutate sub raportul *importanței gramaticale*. Din acest punct de vedere, se consideră că numele predicativ face parte din baza propoziției, ca element structural al predicatului nominal şi, deci, este o funcție sintactică principală, însă "elementul predicativ suplimentar este o parte secundară de propoziție care îşi exprimă conținutul predicativ prin intermediul unui verb din afara structurii sale" (*GA*, 1966, II: 210.)

5°. În ceea ce priveşte *tipurile de structuri* sintactice care conțin funcții sintactice cu dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite şi la care s-au făcut referiri în această etapă, putem observa că s-au luat în discuție, cu variații mai mult sau mai puțin sensibile, tipurile de structuri sesizate în prima etapă. Cercetătorii care au urmărit concomitent cu teoretizarea conceptului şi o taxinomie a tipurilor de structuri au utilizat diferite criterii de identificare a acestor structuri, în funcție de realizările morfologice ale termenilor regenți şi a funcției sintactice în discuție, criterii pe care le sintetizăm în continuare.

a) Un prim criteriu de clasificare a elementului predicativ suplimentar este cel după "partea de propoziție" la care se "referă" (cf. *GA*, 1966, II: 206 sqq.), fiind identificate patru tipuri: care se "referă" la subiect; la complement direct; la complementul indirect; la complementul de agent. În ceea ce ne priveşte, considerăm improprie baza acestei clasificări.

Scanned with OKEN Scanner

b) Referindu-se la *verbele regente*, unii lingvişti (Maria Rădulescu, 1957: 125; 1958: 76-80; Silvia Niţă, 1958: 64 sqq.) au apreciat că, din punct de vedere semantic, acestea pot fi, în principal, verbe de mişcare, numite chiar "verbe circumstanţiale" cf. exemplele: "*Oamenii se priveau **uimiţi**.*" (P. Dumitriu, *Pasărea furtunii*, 238); "*Atunci tu prin întuneric te apropii **surâzândă**.*" (M. Eminescu, *Noaptea*, 54); "*Spune-i, frate, că o să-l trimitem pe el **ca instructor** pe flotă.*" (P. Dumitriu, *Pasărea furtunii*, 124) (exemple după Silvia Niţă, 1958:69). Din punct de vedere sintactic, al valenţelor libere, observăm că s-au identificat verbe regente intranzitive şi tranzitive; din punct de vedere formal, al categoriilor verbale, se găsesc în exemple verbe la orice diateză, la un mod personal sau nepersonal, iar după structură s-au identificat atât verbe sintetice, cât şi analitice (perifrastice[11]).

c) Referindu-se la realizările morfologice ale elementului predicativ suplimentar, unii lingvişti au opinat că acestea pot fi adjective sintetice sau perifrastice, la diverse grade de comparaţie; verbe la gerunziu, infinitiv sau participiu, substantive cu sau fără prepoziţii/ perifraze prepoziţionale (*ca, fără, în urma, în fruntea, cu*), adverbe şi chiar *perifraze specializate în această funcţie* (Silvia Niţă, 1958: 64). Privitor la această ultimă realizare, G. Gruiţă pune în evidenţă caracterul exclusiv al specializării sintactice a construcţiei de tip locuţional "*unul* [prepoziţie] *altul*", în sensul că această construcţie, în orice poziţie sintactică, îndeplineşte exclusiv funcţia sintactică de "element predicativ suplimentar", subliniind şi faptul că, în opinia sa, "această construcţie *unul* [prepoziţie] *altul* este tot "element predicativ suplimentar" (şi nu "nume predicativ") şi când regent verbal este *a fi*" (1970: 128), afirmaţie cu care suntem de acord.

---

[11] Folosim metatermenul "perifrază" în accepţia dată acestuia de C. Dimitriu: "grup stabil de cuvinte, neaglutinate [...] prin care se transmite o informaţie semantică, gramaticală şi/sau stilistică şi care îndeplineşte în principiu o singură funcţie (de natură sintactică, de marcă, expresivă[...]" (1994: 50 şi nota 34).

Scanned with OKEN Scanner

d) Acestor structuri care conţin funcţii sintactice *dublu relaţionate*, simultan la doi regenţi de tipuri diferite şi acceptate de majoritatea lingviştilor care s-au ocupat special de această problemă, li se adaugă, în această etapă, şi unele realizări controversate, din punctul de vedere al unora sau altora dintre termenii participanţi la raportul sintactic în discuţie.

■ Maria Rădulescu disociază două situaţii pentru realizarea gerunzială. Prima cu gerunziul substituibil cu o propoziţie, care va apărea astfel coordonată copulativ cu cea din care s-a desprins şi, în aceste situaţii gerunziul este, în fapt, un "predicat secundar" (1957:125) cf. "*Vântul sufla* ***cântând.*** (Sadoveanu, *NP*, p. 1, după Maria Rădulescu, 1957: 128) = *Vântul sufla şi* ***cânta.***" şi a doua, când gerunziul exprimă *starea, calitatea* cf. "*Femeia s-a întors* ***suferindă.***" (*Ibidem*) şi atunci avem un "nume predicativ circumstanţial" (adică ceea ce noi considerăm un *cumul de funcţii sintactice*). Notăm, însă, că un enunţ precum *Femeia s-a întors şi suferea.* (obţinut prin extinderea gerunziului care exprimă *starea, calitatea),* poate apărea oricărui vorbitor de limba română ca reperat, ceea ce poate dizolva distincţiile dintre cele două gerunzii, lucru cu care, de altfel şi cercetătoarea este de acord (*Ibidem*).

■ Pe lângă substantivele cu funcţie sintactică de "element predicativ suplimentar", în cazurile nominativ şi acuzativ, mai frecvente, V. Hodiş propune tipurile în *genitivul formal* sau "aparent" – "*Îl ştiam eu* ***al dracului****, dar nici chiar aşa!*" (exemplu după V. Hodiş, 1969: 140) şi în genitivul "propriu-zis": "*Îl ştiam* ***contra acestor aranjamente.***" (*Ibidem),* apreciind că elementul predicativ suplimentar nu cunoaşte realizarea în dativ, încercările care s-au făcut de a se exemplifica această realizare, cf. exemplul "*Prietene, ajută-mi mie,* ***neştiutorului***" (exemplu după Silvia Niţă, 1958: 63), demonstrând contrariul. Această imposibilitate este considerată o trăsătură comună cu numele predicativ, care nici el "nu poate fi exprimat printr-un substantiv (sau substitut de substantiv) în dativ." (*Ibidem*). Totuşi, în opinia noastră, realizări

Scanned with OKEN Scanner

precum ***El era asemenea ţie.*** şi ***El se dovedise asemenea ţie.*** pot fi considerate funcţii sintactice *dublu relaţionate* simultan la doi regenţi de tipuri diferite în cazul dativ.

■ În legătură cu realizarea prin pronume a cumulului de funcţii sintactice, acelaşi cercetător observă că şi pronumele de politeţe, posesiv şi negativ pot apărea în această poziţie sintactică cf. "*Şi m-am trezit pe nesimţite / că-mi zice satul «**Dumneata**».*" (Goga, *Poezii*, El, 1963, p. 14 după V. Hodiş, 1969: 143); "*Noi te considerăm **al nostru**.*" (exemplul după V. Hodiş, *ibidem*); "*Atâta numai îţi zic: / Să nu numeri **drept nimic** / A mă omorî-n zadar.*" (Poeţii Văcăreşti, *Versuri albe*, E. L., 1961, p. 24 exemplul după V. Hodiş, *idem: 144),* deşi, în ultimul exemplu, pronumele negativ pare a suferi mai curând un proces de conversiune fiind, în interpretarea noastră, un cumul morfologic (pronume – substantiv).

■ Alţi lingvişti (*GA*, 1966, II: 211; V, Şerban, 1970: 298) propun o diferenţiere între termenul *dublu relaţionat* simultan la doi regenţi de tipuri diferite în cel care exprimă o nuanţă circumstanţială cf. "*Napoleon asculta informaţiile scriind.*" şi cel fără nuanţă circumstanţială care numai "califică prin intermediul verbului substantivul (...)" (V. Şerban, 1970: 297-298) cf. "*mustaţa mijea **neagră şi eminesciană***" (*Ibidem*).

■ Privitor la realizarea elementului predicativ suplimentar prin adjective, unii specialişti menţionează (I. Iordan – Vl. Robu, 1978: 641) că există chiar o specializare a adjectivelor, cele care pot apărea în această poziţie sintactică fiind numite "procesuale" şi au caracteristica + [animat], de tipul: *afectuos, amabil, bucuros* (*Ibidem*). Substantivele, de asemenea, "aparţin subclasei numelor de calităţi, funcţii, meserii: *amabasador, bucătar, conferenţiar* etc." (I. Iordan – Vl. Robu, 1978: 643).

■ Privitor la realizarea elementului predicativ suplimentar prin verb, la infinitiv, pe lângă exemplul propus de *GA*, 1966, (II: 208) şi care a rămas mult timp singular: "*Acum întâiaşi dată vedem ideea de unitate **a se** **arăta***" (N. Bălcescu, *O,* II: 13 după *GA*,

Scanned with OKEN Scanner

1966, II: 208), V. Hodiş propune o structură cu infinitivul scurt: "*Îţi arăt cu jurământ / Că* ***a nu sta*** *la cuvânt / Ş–**a-ţi strica** parola-ndată / Nu te credeam niciodată*" (exemplu după V. Hodiş, 1969: 144). Realizarea prin verb, la supin, de asemenea mai rar întâlnită, este ilustrată de acelaşi autor prin exemplul "*Pe fată o crezusem* ***de măritat***" *(Ibidem)*.

■ V. Hodiş înregistrează şi o realizare interjecţională, exemplificată prin următoarele construcţii:

"L-au lăsat *paf.* (după *DM*, articolul PAF, interj., p. 576).
A rămas (cam) *hodorog.*
I-a zis (că se poartă cam) *tralala.*
L-a făcut *scârţa-scârţa.*" (*Ibidem*).

În legătură cu aceste ultime exemple, considerăm că unele dintre ele sînt la limita acceptării ca realizări interjecţionale, întrucât doar fonematic aparţin la clasa părţii de vorbire a interjecţiei, semantic ele fiind mai curând nişte adjective: *paf = uimit; scârţa–scârţa = zgârcit* etc. Aceste realizări preferăm să le considerăm *cumule morfologice*, întrucât, simultan, după formă sînt interjecţii şi după valoare sînt adjective.

■ Cu referire directă la tipurile de structuri ale elementului predicativ suplimentar este şi taxinomia propusă de unii specialişti care iau drept criterii modul de exprimare şi conţinutul exprimat de termenul *dublu relaţionat*, criteriu mixt în urma aplicării căruia se pot distinge *două aspecte* ale funcţiei sintactice în discuţie: *unul nominal*, exprimat prin adjective, substantive, pronume, numerale, celălalt *verbal*, exprimat prin verbe la gerunziu, infinitiv (Ecaterina Teodorescu, 1974:208), la care alţi specialişti adaugă şi un al treilea aspect, cel *adverbial* cf. "*L-au regăsit altfel*" (I. Iordan – Vl. Robu, 1978: 643), taxinomie bipartită pe care o vom utiliza şi noi, mai puţin cea de tip adverbial a cărei desprindere din tipul verbal nu ni se pare suficient de argumentabilă.

e) La nivelul enunţului-frază, de asemenea, sînt propuse mai multe clasificări. Mioara Avram (1961: 545) propune următoarea

Scanned with OKEN Scanner

taxinomie a macrostructurilor care conţin "element predicativ suplimentar", în tipurile:

a face pe cineva ceva;

a face (a găsi, a lăsa, a ţine etc.) pe cineva într-un anumit fel.

Notăm că această clasificare, după contextul diagnostic, asimilează fără a explicita subcriteriile termenilor regenţi şi realizările propoziţionale ale termenului -"element predicativ suplimentar".

■ Unele "tipuri indiscutabile", "propoziţionale (*Ibidem*) sînt clasificate concomitent după "partea de propoziţie" la care se "referă" propoziţia-predicativă suplimentară în trei grupe:

1. predicative suplimentare care se "referă" la complementul direct,
2. predicative suplimentare care se "referă" la complementul indirect,
3. predicative suplimentare care se "referă" la subiect;

şi, după relatori, în:

1. predicative suplimentare introduse prin conjuncţii,
2. predicative suplimentare introduse prin adverbe,
3. predicative suplimentare introduse prin pronume relative.

Exemplele fiind numeroase vom reproduce doar câteva:

"*Te uiţi la case, **cât îs de curate***?" (Sadoveanu, O, VI, 179 după Mioara Avram, 1961: 549);

"*Ipate se trezeşte într-o zi cu socru-său **că vine şi-l cheamă la nunta unui frate al femeii sale***" (Creangă, *O,* 181, după Mioara Avram, *idem, ibidem*).

NOTĂ. Tot la nivelul frazei, unii lingvişti (S. Stati, 1967:74; V. Hodiş, 1969 (b): 94 sqq; *GA,* 1966 II: 10; D. Bejan, 1975: 45-51; 1978: 91-92; Gh. Trandafir, 1985 (a): 12; (b): 99 sqq.) pun în discuţie alte situaţii considerate de dublă subordonare a unor propoziţii la doi regenţi care fac parte din două propoziţii necoordonate între ele. Într-o construcţie precum *nu ştia câţi e nece-*

Scanned with OKEN Scanner

sar să aştepte (V. Hodiş, *idem, ibidem*), pronumele relativ *câţi* nu poate fi subiect al construcţiei *e necesar*, ci face parte din propoziţia *să aştepte*. Segmentul *e necesar* rămânând suspendat, e considerat propoziţie principală incidentă. Totuşi, el este în acelaşi timp regent pentru segmentul propoziţional *câţi... să aştepte* care devine, în urma acestui raţionament, *dublu relaţionat* regentului *nu ştia*, faţă de care este propoziţie subordonată completivă directă, şi regentului *e necesar*, faţă de care este propoziţie subordonată subiectivă. Gh. Trandafir semnalează situaţia prin care "unul şi acelaşi constituent subordonat unui anumit regent prezintă simultan funcţii sintactice multiple". Cf. în exemplul "*Ne-om da sărutări* pe cale." (Eminescu, *P.*, p. 61 după Gh. Trandafir, 1985: 12), lingvistul consideră că determinantul pe cale "cumulează două funcţii sintactice, de complement circumstanţial de loc şi de complement circumstanţial de timp", iar în exemplul "*Dincolo e prăpastia şi numai* privind *în ea ne-am cutremura.*" (Rebreanu, *R*, p. 208 după Gh. Trandafir, *idem, ibidem*), gerunziul privind însumează valorile condiţională, temporală şi instrumentală. Tot o situaţie de subordonare multiplă, rezultată din "împletirea" subordonatei cu regenţa şi considerată "triplă subordonare", este considerată a fi cea care constă în subordonarea unei propoziţii la "trei termeni regenţi aparţinând fiecare câte unei propoziţii, supraordonatele nefiind coordonate între ele" (V. Hodiş, *idem*: 101) ca în exemplul "*Mi-a aruncat nişte priviri ciudate pe care nu ştiu cum trebuie să le interpretez*" (*Ibidem*), unde propoziţia *pe care[...] cum [...] să le interpretez* este triplu subordonată, "cumulând" trei funcţii sintactice distincte: propoziţie atributivă a regentului nominal *privire*, subordonare realizată prin conectivul *pe care*; propoziţie completivă directă a regentului-verbal tranzitiv *nu ştiu*, conectiv fiind adverbul relativ *cum*; propoziţie subiectivă a verbului regent unipersonal, folosit impersonal, *trebuie*, raport sintactic marcat prin jonctivul subordonator *să*. Notăm şi faptul că tot un tip de construcţie triplu subordonată ar fi, în opinia aceluiaşi cercetător, cea prezentă în enunţul: *Munceşte, mănâncă şi doarme pe unde se nimereşte.* (V. Hodiş, *idem*: 102), unde propoziţia *pe unde se nimereşte* se subordonează simultan la trei regenţi.

Pentru primele două exemple aduse în discuţie, observăm că nu e vorba atât de regenţi diferiţi, cât de planuri comunicative diferite, al comunicării directe şi al comentariilor la comunicarea

Scanned with OKEN Scanner

directă, respectiv al incidenței. Aceste situații de "dublă subordonare", care privesc și *modalitatea,* adică diferența dintre *modus* și *dictum*, cu implicații sintactice, se întrepătrund cu problema incidenței "legate" și mai puțin cu ceea ce se consideră dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite în accepția deja clasică a metatermenului (v. *infra*). Privitor la exemplele aduse în discuție de Gh. Trandafir, considerăm că acolo este o singură subordonare la un singur regent de tip verbal, nuanțele semantice pe care le conotează substantivul pe cale și gerunziul privind fiind reflexii exclusiv semantice. Referindu-ne la ultima situație adusă în discuție, considerăm că aici este implicat, la nivelul structurii de suprafață, un singur tip de raport sintactic – de subordonare – la un singur regent de tip verbal, iar la nivelul structurii de adâncime sînt implicate trei raporturi sintactice, de un singur tip – de subordonare – la trei *regenți de același tip*. Acest fapt poate fi pus mai bine în evidență grafic, cf. :

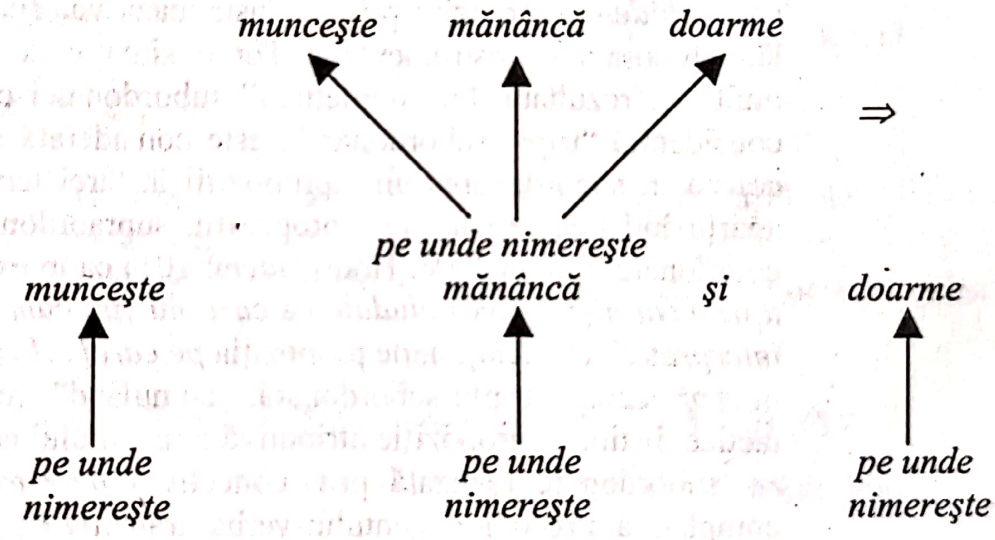

Precizăm că aceste tipuri de construcții sintactice nu fac obiectul cercetării noastre.

*

II. Privitor la această direcție de cercetare a dublei subordonări simultane la doi regenți de tipuri diferite și a teoriilor emise în cadrul ei, potrivit cărora se consideră că funcția sintactică *dublu*

Scanned with OKEN Scanner

relaţionată simultan, pe care noi am considerat-o *cumul de funcţii sintactice*, este un nou element al predicatului verbal sau un nou nucleu predicativ al unei propoziţii gramatical constituite, respectiv un ***"element predicativ suplimentar"***, suntem de părere că se impun unele observaţii.

1. Pentru interpretarea unui termen (adjectiv, substantiv, pronume etc.) drept *predicat* (chiar numit *circumstanţial*), acesta ar trebui să primească chiar şi numai în condiţii strict determinate, ca cele la care ne referim, categoriile verbale care predicativizează: diateza, modul, timpul, persoana, categorii considerate de lingvişti de maximă importanţă: "ceea ce face o propoziţie – afirmă Karcevski – e introducerea unor valori de mod, de timp şi de persoană (pe care) le numim valori predicative" (după S. Puşcariu, 1940: 156). Că acest lucru nu se întâmplă se observă din următoarele considerente: termenul în poziţia sintactică discutată îşi păstrează apartenenţa la clasa sa morfologică şi nu se poate admite pentru situaţiile date nici măcar o conversiune. În altă ordine de idei, admiţând soluţia Silviei Niţă, privitoare la predicatul circumstanţial, *admitem explicit existenţa în aceeaşi propoziţie a două predicate* – chiar dacă unul e numit *circumstanţial* (ceea ce este o contradicţie la nivelul denotaţiei metatermenilor), – fapte ce contravin adevărului principial că propoziţia este o comunicare cu *un singur semn de predicaţie* (predicat cu formă concret-lexicală, cu o singură intonaţie predicativă sau accent predicativ). Nici soluţia Mariei Rădulescu, care consideră această realizare drept un *"nume predicativ" circumstanţial,* nu ni se pare convenabilă, întrucât, aşa cum s-a remarcat deja, verbele de mişcare: *a alerga, a veni, a fugi, a merge* etc. nu sînt *golite de sensul* lor atunci când sînt determinate numai de anumite părţi de vorbire şi, în consecinţă, nu sînt nici copulative şi nici "semicopulative" (cf. Paula Diaconescu, 1957: 105-120), cum au fost numite mai târziu. A include verbele de mişcare şi cele care mai pot apărea determinate de termeni cu funcţia sintactică de "element predicativ suplimen-

Scanned with OKEN Scanner

tar": verbe *dicendi, sentiendi, declarandi* etc., cf. *a merge, a umbla, a se întoarce, a ajunge, a fugi, a intra, a coborâ, a mânca* ş. a. (Maria Rădulescu, 1957); *a zări, a şti, a vedea, a părea, a se ţine, a rămâne, a sta, a considera, a vorbi, a se dovedi, a socoate, a se prinde, a funcţiona ş. a.* (V. Hodiş, 1969) în clasa "copulativelor" şi/sau "semicopulativelor" înseamnă, în final, cuprinderea în acest tip de regent, până la epuizare, prin contaminare sinonimică, a întregului sistem verbal românesc. Or, în literatura de specialitate, unii lingvişti (vezi şi G.G. Neamţu, 1986: 9-52) restrâng sfera copulativelor[12] până într-atât, încât consideră că în limba română există *un singur verb copulativ* – verbul *a fi* (D.D. Draşoveanu, 1970: 310; Gabriela Pană Dindelegan, 1970: 150 n. 20), existând, însă, şi opinii care, susţinând predicativitatea verbului *a fi* în toate contextele lingvistice în care apare (prin predicativitate înţelegându-se existenţa unei informaţii semantice), susţin implicit nonexistenţa verbelor copulative. Statutul sintactic al verbului *a fi* este atât de controversat, încât consemnăm şi alte opinii în legătură cu acesta. Conţinutul semantic al verbului *a fi,* (folosim metatermenul "*conţinut*" pentru a evita metasintagma terminologică "*sens semantic*", utilizată, însă, de unii lingvişti, în pofida aspectului ei clar tautologic – Ch. Morris, 1946), deşi considerat *asemantic, copulativ sau nepredicativ*, se relevă şi în opoziţiile *a fi – a părea / realitate- aparenţă* (P. Zugun: 1978: 107-108); *a fi – a deveni / static-dinamic* (Ecaterina Teodorescu, 1979: 127); *a fi – a rămâne / existenţa – persistenţa* (G.G. Neamţu, 1980: 13). Opoziţiile de sens nu ar fi posibile în situaţia unui

[12] Se acceptă, în general, că, în limba română, există un număr relativ mare de verbe-copulă (golite total sau parţial de sens lexical) (vezi Alexandrina Grădinaru, *Încercare de delimitare contextuală a verbelor copulative în limba română,* în «Probleme de lingvistică generală», III, 1974, p. 129-143). Totuşi, prin faptul că unii specialişti (vezi Paula Diaconescu, 1957: 105-120) consideră că multe din verbele încadrate în clasa copulativelor aduc în structura "predicatului nominal" şi sensul lor lexical, verbul a fi devine singurul reprezentant al clasei din care face parte.

Scanned with OKEN Scanner

conţinut lexical zero al verbului *a fi* cf. *El este frumos.* vs. *El pare frumos.* vs. *El rămâne frumos.* vs. *El devine frumos.* Aceste enunţuri sînt, din punctul de vedere al sintaxei tradiţionale, sinonime sintactic, sinonimie care nu ţine cont, însă, de semantismul enunţurilor, deşi aceeaşi gramatică distinge între predicatul verbal şi predicatul nominal tocmai în baza semantismului verbal, aplicat însă aici cu inconsecvenţă.

2. Referindu-ne, în continuare, la opinia diferenţierii graduale a numelor predicative în funcţie de "tăria lexicală" a verbelor pe care acestea le determină (opinie similară teoriei "predicatului nominal-verbal", Paula Diaconescu, 1957), considerăm că ea prezintă mai multe neajunsuri. Reconsiderând această opinie, observăm că ea *nu oferă şi un criteriu obiectiv de măsurare a semantismului verbal care să conducă la diferenţierea numelor predicative în grade distincte între ele, această diferenţiere făcându-se în baza de referinţă a ceea ce tradiţia a impus drept "copulativ".* Inventarul verbelor considerate "copulative" este atât de diferit la diverşi specialişti, încât şi acesta este o sursă de contradicţii. Astfel, unii lingvişti includ între aceste verbe insuficiente semantic verbul *a rămâne*, dar în privinţa gradului de abstractizare semantică el este considerat fie "semicopulativ" şi în ocurenţă cu elemente predicative suplimentare (Paula Diaconescu, 1957: 112-113; Gh.N. Dragomirescu, 1962: 108), fie "copulativ" şi în ocurenţă cu "nume predicative" (C. Dimitriu, 1979: 194), fie nu este inventariat (*GA,* 1966, II: 160). Acelaşi tratament cunoaşte verbul *a deveni* considerat fie "copulă lexico-gramaticală" care regizează un "element predicativ suplimentar" (D. Irimia, 1977: 162 vezi şi nota 8), fie "copulativ" şi în ocurenţă cu "nume predicative" (C. Dimitriu, 1979: 194). De asemenea, sînt considerate de către unii lingvişti insuficiente semantic verbele *a constitui, a reprezenta* (D. Irimia, 1997: 161) perfect substituibile cu verbul *a fi* cf. *Acest lucru constituie un fenomen.* vs. *Acest lucru reprezintă un fenomen.* vs. *Acest lucru este un fenomen.* Alţi lingvişti, însă, demonstrează că nici verbul *a constitui* şi nici verbul *a reprezenta* nu

Scanned with OKEN Scanner

sînt copulative: "în ciuda substituibilității cu *a fi* (substituibilitate în plan semantic), verbele respective sînt tranzitive, încât *cauza* din *aceşti factori constituie / reprezintă cauza* este un Ac_1, complement direct". Argumentul adus este coprezența pronumelui personal cu funcție sintactică de complement direct reluat cf. "*Această poezie reprezintă creaţia / creaţia o reprezintă această poezie.*" (cf. D.D. Draşoveanu, 1997: 130). De asemenea, atunci când se ia în considerație "tăria lexicală a verbului mijlocitor" nu se fac observații privind comportamentul verbului fără determinanți în general, cf. *Ea merge / Ea merge voioasă* şi nici ce anume tip de determinanți "transfigurează" sensul verbului până la a-l recomanda ca fiind mai mult sau mai puțin "tare lexical" întrucât în enunțul *Ea merge cu noi*, de exemplu, ca şi în enunțul *Ea merge repede*, verbul, deşi determinat, îşi păstrează "tăria lexicală". Concluzia ar fi, în această chestiune, că "tăria lexicală a verbului mijlocitor" are ca punct de referință sentimentul lingvistic al vorbitorului, ceea ce înseamnă că subiectivitatea semantică conferă un grad prea mare de aproximare şi o anumită imprecizie. În ceea ce ne priveşte, considerăm că măsurând cu "instrumente" imprecise nu putem obține rezultate precise. În schimb, credem că vecinătățile lingvistice fie că se află între ele în raporturi sintactice de determinare sintactică sau, mai exact spus, de subordonare, ca în situațiile de mai sus, fie că sînt doar în raporturi de juxtapunere largă, imediată sau mediată [raporturi sintactice negative – Mihaela Secrieru 1998: 50-131], raporturi datorate secvențialității sau liniarității semnelor lingvistice, toate limitează contextual, în cadrul enunțului sintactic, la nivel semantic, sfera intensiunii cuvintelor cf. *Creion roşu* vs. *merge repede* vs. *este bun*, unde adjectivul *roşu şi adverbele repede, bun* nu sînt note ale întregii intensiuni noționale, ci o limită[13] a lor: *nu toate cre-*

[13] Facem această afirmație, întrucât conținutul sau intensiunea unui cuvânt este format din proprietățile "obiectelor pe" care le reprezintă pe plan ideal. Ceea ce reprezintă o însuşire non/definitorie este, prin urmare, o limită a "obiectului".

Scanned with OKEN Scanner

ioanele sînt roşii, ci numai acea anume entitate la care se face referinţa în context; iar în "*merge repede*", *numai o anume entitate la care se face referinţa în context are caracteristica "repede"; de asemenea numai acea entitate la care se face referinţa în context, are caracteristica "bun"*, ceea ce lasă sintaxei posibilitatea de a-şi realiza funcţiile sintactice după criterii mai obiective: conţinutul sintactic: funcţional, categorial şi denotativ al părţilor de vorbire implicate. Schimbând ceea ce trebuie schimbat, se poate formula regula generală: determinanţii în principal, şi contextul în general, afectează sensul lexical al determinaţilor şi al vecinătăţilor lingvistice, dar nu afectează statutul lor sintactic. Sensul lexical este, deci, dependent şi de raporturile sintactice stabilite între părţile de vorbire. Nici prepoziţiile, conjuncţiile, articolele nu rămân exterioare acestui comportament cf. *responsabil* din *El era un om responsabil.* dezvoltă alt conţinut semantic decât *responsabil de* din *El era responsabil de ture.*, unde chiar în condiţiile postpoziţiei faţă de adjectiv a prepoziţiei are loc o retroacţiune semantică, un proces de feed-back. În aceeaşi ordine de idei, contextul nu este mai dezambiguizant în situaţia copulativelor faţă de situaţia altor verbe sau, prin extrapolare, faţă de situaţia altor părţi de vorbire participante la enunţ. Prin această afirmaţie nu minimalizăm rolul contextului, care este foarte important, dar îl considerăm egal de important pentru toate vecinătăţile lexicale. Şi verbul *a fi* din *El este bun.* ca şi verbul *a merge* din *El merge repede.* dezvoltă fiecare cel puţin două seme[14] ale intensiunii lor verbale: *a fi = a exista + a avea calitatea de …; a merge = a exista (implicit) +* a *avea calitatea de …,* la care se adaugă *modul* cum se produce această calitate. În alţi termeni, aceasta înseamnă că *sensul* existenţial al verbului *a fi,* în structuri cu "nume predicativ", *exprimă simultan atât afirmarea existenţei*

[14] Folosim metatermenul în accepţia: "semul" este "unitatea minimală de semnificaţie", care nu are "realizare independentă", ci se constituie "în interiorul unei configuraţii semantice." (cf. J. Dubois et alii, *Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage,* Larousse, 1994: 243).

Scanned with OKEN Scanner

subiectului, cât şi afirmarea existenţei unei caracteristici a subiectului. Celelalte verbe, aşa cum remarca I. H. Rădulescu, în *Gramatica* sa de la 1821, "arată dimpreună cu *a* firea lor şi o calitate" (1980: 145). Se foloseşte, deci, în *parole,* pentru afirmarea existenţei unor caracteristici ale subiectului, verbul "a fi" pentru "a avea" – cunoscută drept transformarea "*sum pro habeo*" (cf. Em. Vasiliu, Sanda Golopenţia-Eretescu, 1969: 203), lucru remarcat şi de unii lingvişti străni care consideră verbul "avoir" un "verbe être retourneé, auquel vient s'ajouter l'idee de possesion". (L. Tesnière, 1965: 73).

3. În legătură cu părerea că structurile care conţin un *"element predicativ suplimentar"* sînt *un predicat complex*, facem observaţia că, luând în consideraţie doar "unitatea de înţeles", indirect egalizăm perifrazele verbale cu funcţia sintactică în discuţie. Comportamental şi structural, însă, există diferenţe notabile între cele două tipuri de realizări morfologice şi sintactice. Mai întâi facem precizarea că trebuie să distingem între un punct de vedere preponderent sintactic şi apoi semantic şi un punct de vedere preponderent semantic şi apoi sintactic. Evident că sensul poate produce mutaţii în încadrarea morfologică a unui cuvânt cf. structura *a ţine la curent* este o perifrază verbală heteromorfologică: verb + prepoziţie + substantiv, care datorită unităţii de sens = *a informa* are la nivel sintactic o singură funcţie sintactică, cea de predicat verbal. Totuşi nu se poate vorbi de acelaşi lucru în situaţia *predicatului nominal*, cu care se face comparaţia, şi, prin extrapolare, în situaţia structurilor ternare care conţin cumulul de funcţii sintactice, pentru că în exemplul de mai sus avem o îmbinare fixă, receptată ca atare, indiferent de timpul, locul şi spaţiul din arealul lingvistic al unui popor, dar în exemplul *El este harnic.* avem o *îmbinare liberă*, ca şi în *L-am văzut vesel.,* unde în baza acestei libertăţi combinatorii, deci sintactice, trebuie să avem şi funcţii sintactice specifice, individuale, fiecărui termen în parte. Luând în considerare aceste observaţii ca şi posibilitatea de multiplicare a "numelui predicativ", respectiv de extindere a acestuia într-un

Scanned with OKEN Scanner

enunț propoziţional, şi de substituţie cu alte elemente lexicale ca şi alte caracteristici comportamentale, credem că cele două fenomene sintactice nu admit comparaţia[15].

4. În legătură cu opinia că produsul sintactic al dublei subordonări simultane la doi regenţi de tipuri diferite este un "element predicativ suplimentar", observăm că nici aceasta nu ni se pare convenabilă atât în spiritul, cât şi în litera ei. Prin metasintagma terminologică folosită se sugerează că termenul sintactic *dublu relaţionat* este *un nou predicat*, mai exact *un alt element predicativ al unei propoziţii gramatical constituite*. În această situaţie "suplimentar" evocă, cu tot caracterul relativ convenţional al terminologiei ştiinţifice, o redundanţă sintactică, respectiv se suplimentează o funcţie sintactică deja existentă într-un enunţ, şi nu orice funcţie, ci singura funcţie cu regim de "unicitate"[16] într-o propoziţie, şi prin aceasta necesară şi suficientă, cu încă un semn lingvistic cu aceeaşi funcţie sintactică. În enunţul *Ei veneau fericiţi*, însă, adjectivul considerat *"element predicativ suplimentar"* nu apare ca o *suplimentare* a nici unui alt semn lingvistic cu aceeaşi funcţie sintactică, aceasta deoarece verbul *a veni* este autonom semantic şi capabil să îndeplinească "în sine" şi "pentru sine" funcţia sintactică de predicat. Deşi adjectivul *fericiţi* este, după părerea unor lingvişti, un nucleu de "predicativitate" sau un element al unui predicat verbal, această afirmaţie, credem, se sprijină cel mult pe faptul că în una din structurile primare care sînt la originea structurii de suprafaţă, cf. /*Ei veneau* fericiţi./< /*Ei*

---

[15] Opinia identificării cumulului de funcţii sintactice cu *predicatul* are ca punct de sprijin comparaţia interlingvistică: fiindcă engleza cunoaşte predicatul complex, ar fi indicat să se folosească şi la noi această denumire, sugerează autorul. Credem că în această situaţie se obţine doar o înnoire terminologică fără a fi fundamentată pe argumente ştiinţifice.

[16] Utilizăm metatermenul "unicitate" în accepţia dată de D.D. Draşoveanu (1971: 325): "unicitatea va rezulta din imposibilitatea unei a doua funcţii identică cu prima şi necoordonată cu aceasta" de a se actualiza în acelaşi enunţ sintactic.

Scanned with OKEN Scanner

veneau./ + /Ei erau fericiţi./ adjectivul *fericiţi* ar fi fost *"nume predicativ"*, de unde rezultă că ceea ce era "nume predicativ" la nivelul structurii de adâncime devine "element predicativ suplimentar" la nivelul structurii de suprafaţă. Pusă astfel această chestiune este parţial adevărată. Lingviştii care au avut în vedere aspectul ontologic al funcţiilor sintactice, ne referim la Pānini şi la Ch. Fillmore (1968), stabilind cazurile de adâncime şi semioza lor, nu vorbesc şi de existenţa unui caz al "numelui predicativ", care nu există la nivelul structurii de adâncime[17]. "Predicativitatea" este acazuală. Enunţul de la nivelul structurii de suprafaţă, unde operăm analiza sintactică, reprezintă o altă comunicare reperată, derivată într-adevăr din structuri primare reperate de la nivelul structurii de adâncime în care *numele predicativ* este un atribut sau apoziţie a unui nume şi un complement al unui verb: */Ei erau fericiţi./* trebuie să fie rescrisă ca */Ei erau/ +/Ei aveau caracteristica 'fericiţi'/*, iar */Animalul părea un cal/* ca */Animalul exista/ +/Animalul părea a avea caracteristicile unui cal/,* situaţii pe care trebuie să le privim şi interpretăm în consecinţă. În elucidarea parţială a acestor presupoziţii, notăm că în gândirea indiană "cazurile" (prin care se denotau de fapt "funcţiile"), sînt "categorii dinamice", iar "verbul are drept suport devenirea" (Yāska, *Nirukta*, I, 1 după Sergiu Al-George, 1976: 35), «în expresia "acesta este alb", profanul înţelege numai o relaţie dintre calitate şi substrat, însă cel instruit în gramatică ştie că acest "altceva", la care se referă cuvântul "alb", nu este "substratul", ci "acţiunea" (kriyā) pe care o specifică.» În aceste condiţii de "etimologie sintac-

[17] Pānini, plecând de la planul ontic spre cel lingvistic, consemnează următoarele cazuri de adâncime: sacrificatorul (agentul), victima (obiectul sau pacientul), uneltele (instrumentele), locul sacrificiului, actul ofrandei şi transferul (donaţia), incitatorul (cf. Sergiu Al-George, 1976: 27 sqq.). Ch. Fillmore (1968) redescoperă cazurile de adâncime, consemnând aproximativ aceleaşi tipuri: agentul, instrumentul, obiectul, sursa (locul), scopul (transferul), timpul. Pentru o comparaţie între cele două teorii ale cazurilor de adâncime vezi C. Frâncu, 1998: 16-17.

Scanned with OKEN Scanner

tică", la nivelul structurii de suprafață ceea ce este numit impropriu element al predicatului, *"element predicativ suplimentar", nu suplimentează predicatul verbal,* ci este o funcție sintactică autonomă, diferită prin caracteristici formale și de conținut sintactic (v. *infra*) de celelalte funcții sintactice.

• Denotația *suplimentar* evocă și faptul că termenul *dublu relaționat* este considerat un predicat psihologic, extralingvistic, el aducând informația nouă în cadrul comunicării prin accentul predicativ pe care îl poartă. Aici se impun două obiecții. Predicatul psihologic, suprasegmental și extralingvistic, poate fi fără restricții orice parte de vorbire – *substantiv, pronume, adverb, prepoziție* etc. – dar *nu anulează predicatul sintactic*, lingvistic cf. ***Azi** [nu mâine] **să-mi aduci** cartea.* Deși accentul predicativ apare și ca urmare a transformărilor derivative, întrucât prin condensarea a două structuri primare una dintre ele este redusă la informația semantică nouă, mai exact din ea se reține doar elementul nou ce nu poate fi omis, pentru consecvență, deci, ar trebui ca și adverbul ***azi,*** ca și adjectivul-adverb ***fericiți*** (îl numim așa deoarece el reprezintă, în opinia noastră un cumulul morfologic), din oricare din structurile ***Ei erau fericiți.*** sau ***Ei veneau fericiți.*** să fie considerat un "element predicativ suplimentar".

• Metatermenul *(predicativ) suplimentar* sugerează și el o insuficiență semantică, prin analogie cu denotația *"nume predicativ"* a cărui semioză ultimă este cea de insuficiență semantică a verbului-regent al cărui semantism trebuie suplimentat pentru a se realiza comunicarea "completă"[18] dorită de emițător. Dar în legă-

---

[18] Pentru opoziția terminologică "complet" = "stabil" vs. "incomplet" = "instabil" care vizează semnificația "în conformitate cu intenția comunicativă a autorului" vezi C. Dimitriu, 1997: 75. Punctul nostru de vedere nu coincide, însă, cu cel al lingvistului amintit, deoarece "complet" din punct de vedere gramatical înseamnă completitudine semantică, reperată în limba română. Un enunț precum ***El este.*** este la fel de complet ca și ***El este vesel.***, deoarece primul enunț nu este o variantă **incompletă** a celui de-al doilea, ci un enunț diferit

Scanned with OKEN Scanner

tură cu acelaşi verb implicat în structuri cu "element predicativ suplimentar", specialiştii ţin să sublinieze faptul că el este *predicativ* şi, deci, *suficient semantic*, în accepţiunea curentă care i se dă "predicativităţii" verbale, în gramatica tradiţională. Încercând să evite aceste contradicţii, unii lingvişti consideră că metatermenul *predicativ* este acceptabil în măsura în care el înseamnă "lângă predicat" = "ad predicativ" (D.D. Draşoveanu, 1997: 151), dar că acest caracter l-ar putea reflecta mai bine metatermenul *adjunct (predicativ)* (*Ibidem*; G.G. Neamţu, 1972: 65; 1986: 206-209). În spiritul ei, soluţia propusă de aceşti lingvişti nu este diferită de cea clasică, pentru că prin noii metatermeni recomandaţi: *adjunct verbal primar* (G.G. Neamţu, 1972: 65), *adjunct predicativ complementar* (D.D. Draşoveanu, 1973: 268) vs. *adjunct verbal derivat* (G.G. Neamţu, *idem, ibidem*), *adjunct predicativ suplimentar* (D.D. Draşoveanu, *idem, ibidem*) sînt redenotate şi diferenţiate tot prin metatermeni distincţi aceleaşi realităţi sintactice clasice: *numele predicativ* şi *elementul predicativ suplimentar*.

• Aceeaşi "insuficienţă" semantică este surprinsă de alţi lingvişti prin metatermenul "necesar" cf. "element predicativ necesar" (D. Craşoveanu, 1970: 294), pentru că, se afirmă, *insuficienţa* se află, de fapt, la nivelul termenului cu funcţie sintactică de "element predicativ". În ceea ce ne priveşte, insuficienţa în cauză nu se află implicit la nivelul verbului–regent şi nici la nivelul termenului cu funcţie sintactică de "element predicativ", ci are, în opinia noastră, o altă sursă, contextuală. Ea se află la nivelul ***raporturilor sintactice simultane*** stabilite între un "verb", un "nume" şi determinantul lor comun, afirmaţie ce o putem proba prin interpretarea datelor oferite de exemple:

---

de acesta şi complet în contextul lingvistic în care este întrebuinţat. Similitudinile parţiale, semantice şi structurale nu ne îndreptăţesc să le considerăm incomplete sau complete în raport unul faţă de altul, aşa cum nici ***El cumpără.*** faţă de ***El cumpără mere.*** nu se află într-un raport complet/incomplet.

Scanned with OKEN Scanner

El merge., unde verbul nu apare determinat, iar "insuficienţa" este absentă.
El merge repede., unde verbul, deşi determinat, este suficient semantic; determinantul fiind unisubordonat.
El merge voios., unde verbul este determinat, dar este insuficient semantic, insuficienţă dobândită în urma raporturilor sintactice simultane stabilite între un "nume", un "verb" şi un determinant comun, respectiv *dublu relaţionat* simultan, ceea ce în exemplul anterior nu se întîmplă.

• O ultimă conotaţie, credem, a metatermenului *suplimentar,* în legătură directă cu cea de imediat mai sus, din metasintagma terminologică "element predicativ suplimentar", este aceea de marcare a opoziţiei cu numele predicativ, care este considerat un constituent obligatoriu în ocurenţă cu un verb copulativ, insuficient semantic, şi elementul predicativ suplimentar, în ocurenţă cu un verb predicativ suficient semantic, care ca orice funcţie secundară este caracterizabil prin trăsătura +[facultativ]. Această opoziţie se bazează, după părerile specialiştilor, şi pe distincţiile existente între cele două funcţii sintactice (pe care le-am inventariat mai sus şi pe care continuăm să le discutăm imediat mai jos). În aceste condiţii metatermenii *suplimentar* şi *predicativ* creează confuzie, terminologia intrând în contradicţie cu ea însăşi şi cu realitatea sintactică avută în vedere.

5. Dubla regenţă a elementului predicativ suplimentar în opoziţie cu nici o regenţă a numelui predicativ se dizolvă ca distincţie dacă vom accepta argumentaţia ce urmează, prin care vom încerca să demonstrăm că, atât ceea ce este numit "element predicativ suplimentar", cât şi ceea ce este numit "nume predicativ" sînt unităţi sintactice /funcţii sintactice *dublu relaţionate* simultan la doi regenţi de tipuri diferite sau se află în raporturi sintactice cu anteordonaţi diferiţi şi cumulează funcţiile impuse de regenţii şi/sau de antecedenţii lor.

Comparând două structuri de tipul:

(1) *Ei vin fericiţi* (2) *Ei sînt fericiţi*

Scanned with OKEN Scanner

constatăm că ambele se încadrează în schema abstractă sintactică:

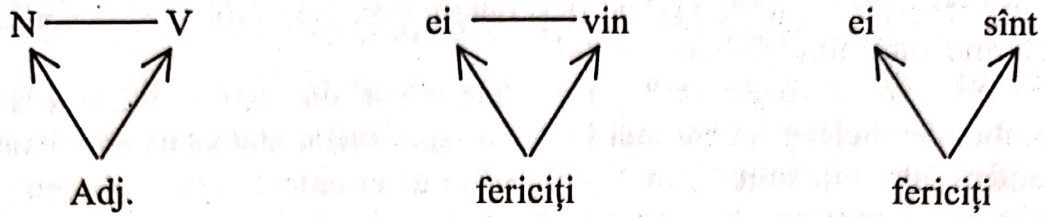

şi că ambele structuri permit o istorie derivativă bazată pe acelaşi mecanism transformaţional: Cf.

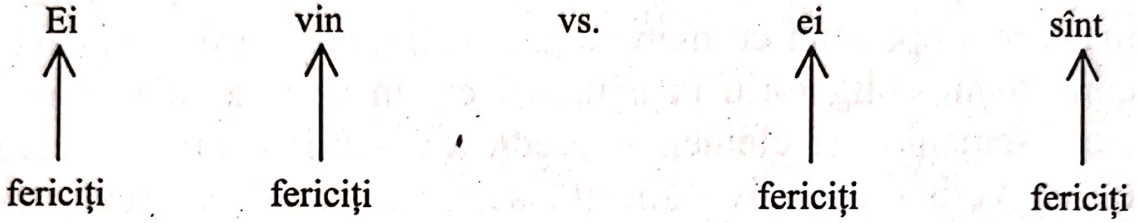

Singura distincţie între aceste realizări pare a fi, aşa cum s-a afirmat, "tăria lexicală a verbului mijlocitor" (D.D. Draşoveanu, 1967: 237). Numărul oscilant, calitativ şi cantitativ, de verbe copulative, la diverşi autori, demonstrează însă dificultatea de a se ajunge la măsurarea precisă a cantităţii de informaţie semantică pe care o poartă verbul într-un anumit context. De aceea, credem că, deoarece cantitatea de informaţie semantică este o mărime imprecisă, ea se autodenunţă ca nepertinentă în clasificarea verbelor în special şi în calitate de criteriu diferenţiator în interiorul clasei verbale (deci la nivel lingvistic) în general. Observăm, în sprijinul afirmaţiei noastre că alţi lingvişti consideră, de asemenea, că ideea unui asemantism total al verbelor copulative este o premisă falsă, întrucât: "***toate verbele copulative au sens lexical identificabil printr-un sinonim sintetic sau perifrastic*** [*s. n.*, M. S.]". (C. Dimitriu, 1997: 161), părere cu care suntem de acord. Ni se pare un adevăr evident că un verb este vid semantic dacă nu are nici un sens lexical. Ideea vidităţii semantice a verbului a fi (considerat reprezentatul etalon al copulativelor)

Scanned with OKEN Scanner

intră în contradicţie cu faptul că verbul *a fi* este polisemantic având sensurile lexicale *a se găsi, a trăi, a vieţui, a duce, a dura, a dăinui, a ţine, a se îndeplini, a se întâmpla, a se petrece, a avea loc, a avea preţul, a costa* etc. (*D L R*, 1934 s.v. ş. a.), verbul *a ajunge,* de asemenea considerat copulativ, are sensuri lexicale diferite în structuri precum: *A ajuns la timp*; *A ajuns la o concluzie neaşteptată*; *L-a ajuns din urmă*; *A ajuns să nu-i fie bine*; *A ajuns la vorbele cuiva*; *S-a ajuns la o neînţelegere*; *A ajuns campion.* etc. Prin urmare verbele *a fi, a ajunge* ş. a., fiind polisemantice, nu sînt vide semantic.

În aceste condiţii se pune problema dacă în enunţurile de mai sus (şi în altele de acelaşi fel): (1). *Ei vin fericiţi.;* (2). *Ei sînt fericiţi.* există raporturi sintactice între termenii coimplicaţi, şi anume, între *adjectiv şi nume* şi între *adjectiv şi verb*, în ambele structuri (cu "element predicativ suplimentar" şi cu "nume predicativ") şi, în situaţia în care există, ce tipuri de raporturi sintactice sînt implicate? În discuţia aceasta este necesar să ţinem cont de câteva distincţii fundamentale, distincţii sugerate de articolele lui D.D. Draşoveanu (1970: 307 sqq.) şi G. Gruiţă (1973: 281) şi de filozofia lingvistică a lui Pănini (cf. Sergiu Al-George, 1976: 37 sqq.), distincţii care privesc direct şi identificarea funcţiilor sintactice şi la care am mai făcut şi vom mai face apel, de altfel, în cadrul lucrării de faţă. Clasa "noţiunilor traduse" în plan lingvistic prin substantive şi pronume are categorii lexico-gramaticale deictice. Clasa notelor "traduse" lingvistic prin adjective, numerale şi verbe are categorii formal-gramaticale anaforice, impuse de clasa noţiunilor. Luând în discuţie structurile de mai sus, prin omiterea verbelor, observăm că şi într-o situaţie şi în cealaltă raportul sintactic stabilit de *adjectiv*[19] cu numele(-subiect) este de

[19] Unii lingvişti observă că "adjectivele nu aparţin structurii de suprafaţă: nr., cazul şi genul lor sînt derivate în baza regulii transformaţionale a acordului, având ca punct de plecare numele determinat." (G. Gruiţă, 1973: 281). Acest comportament preponderent anaforic nu face imposibilă şi întrebuinţarea

Scanned with OKEN Scanner

tip *atributiv*, marcat prin acord ***ei – fericiți***, deci, că atât elementul predicativ suplimentar, cât şi numele predicativ răspund pozitiv funcției de atribut. Ținând cont de faptul că realizările la care neam referit sînt doar unele posibile, dintre multele pe care le cunosc funcțiile sintactice în discuție, observăm că raportul sintactic de subordonare de tip atributiv dintre numele-subiect şi adjectivul-"nume predicativ"/"element predicativ suplimentar" este unul posibil dintre cele care pot fi evidențiate. Există, însă, şi alte tipuri de structuri, respectiv realizări unde acest raport sintactic capătă alte aspecte şi pe care le vom discuta în cele ce urmează. Prin intermediul criteriilor de selectare a acestor structuri am urmărit evidențierea, prin realizări variabile morfologic, atât ale regentului nominal, cât şi ale numelui predicativ, (la care am adăugat, pentru o mai bună apreciere a specificității comportamentale sintactic, şi enunțuri similare care conțin elemente predicative suplimentare), a tuturor tipurilor de raporturi sintactice posibile între termenii cu aceste funcții sintactice, până la un caracter optim de generalitate.

Considerăm enunțurile, care conțin structuri cu "nume predicative" şi elemente predicative suplimentare:

(1) *Ei sînt fericiți.*
Oamenii sînt fericiți ./ Pe oameni îi cred fericiți.
Acesta este fericit.

---

deictică a adjectivului. Omonimiile morfologice cazuale de la nivelul părților de vorbire sînt dezambiguizate de adjective cf. *vânător iscusit*. Rolul deictic dezambiguizant se limitează, credem, la situațiile de mai sus, adică are loc în condițiile unei secvențialități lineare de tipul: adjectiv-nume; nume-adjectiv. Transpunerea unei structuri binare de acest tip în poziția sintactică a unui "nume predicativ" sau "element predicativ suplimentar", cf. *El este vânător iscusit.* şi *Îl credeam vânător iscusit.* nu schimbă raporturile sintactice dintre adjectiv şi numele predicativ, *vânător – iscusit*, dar între adjectivul devenit atribut şi numele-subiect se stabileşte un raport sintactic mediat: *el [...] – iscusit*. Există, însă, şi realizări, pe care noi le luăm în discuție, cu adjectiv – "element predicativ suplimentar", cu categorii gramaticale deictice: *Pe Ionescu o credeam fericită. etc.*

Scanned with OKEN Scanner

(2) *Pământul este o planetă.*
Studenţii sînt un popor vesel. / Pe studenţi îi ştiu un popor vesel.
Ion este elev.

(3) *Ioana este fericită.*
Ionescu este fericit. / Pe Ionescu îl consider fericit.
Ionescu este fericită. / Pe Ionescu o consider fericită.

(4) *Masa este de lemn. / Masa o credeam de lemn.*
Masa este a vecinului. / Masa o credeam a vecinului.

(5) *Făptaşul este el. *Făptaşul îl consider pe el.*

(6) *Tu eşti fericit. / Te consider fericit.*
Eu sînt fericită. / Mă consider fericită.

În legătură cu aceste structuri trebuie să studiem care sînt raporturile sintactice între termenii cu funcţie sintactică de "nume predicativ" /"element predicativ suplimentar" şi numele-subiect. După cum am observat la unele din aceste structuri, mai exact la numele predicative/ elementele predicative suplimentare exprimate prin adjective, prezenţa categoriilor gramaticale de gen, număr şi caz nu poate fi justificată în raport cu referentul (deictic), ci constituie mărcile substantivului repetate anaforic (şi din raţiuni sintactice) la celelalte elemente morfologice ale enunţului. Ne referim la faptul că şi verbul reduplică o bună parte din categoriile sale morfologice după cele ale substantivului, cf. teoriei categoriale sau a ordinului părţilor de vorbire – Bello – Jespersen – Hjelmslev – D. Nica, 1988: 20 sqq.; John Lyons, 1995: 368. Această regulă are caracter legic şi influenţează fundamental fizionomia unui enunţ, iar a ţine cont de ea este imperios necesar pentru a stabili ce tipuri de raporturi sintactice se contractează între elementele acestuia. Ţinând cont de aceste precizări, observăm că marcate prin acord, marcă a relaţiei ***logice*** de inerenţă dintre intensiunea noţiunii şi notele ei, dar a raportului gramatical de subordonare şi a celui lingvistic de determinare, în toate structurile înregistrate sub (1) *ei – fericiţi, oameni – fericiţi, acesta – fericit ş.c.l.* avem un raport de subordonare de tip atributiv. Răs-

Scanned with OKEN Scanner

pund pozitiv acestui tip de raport sintactic de subordonare de tip atributiv şi toate structurile aflate sub (4) *Masa este de lemn.; Masa este a vecinului.; Masa o credeam de lemn./Masa o credeam a vecinului.* Explicaţia prezenţei cazurilor genitiv şi dativ la nivelul numelor predicative şi al "elementelor predicative suplimentare" nu indică "o abatere de la normă" (C. Dimitriu, 1992-1993: 211), respectiv o anomalie, ci o structură derivată de la nivelul structurii de suprafaţă, structurile primare reconstituite fiind *Masa este **masă** de lemn.; Masa este **masă** a vecinului.; Masa o credeam **masă** de lemn. etc.* În baza principiului economiei lingvistice se omite fără pierderi de sens substantivul redundant *masa (Ibidem).* Acest substantiv, în opinia noastră, îşi 'transferă' funcţia sintactică de "nume predicativ" atributului *de lemn.* Mecanismul, credem, este analog conversiunii morfologice cf. *Omul **înţelept** cedează întotdeauna.> **Înţeleptul** cedează întotdeauna.*, unde adjectivul prin substantivizare preia şi funcţia sintactică a numelui subiect. Deşi n-a fost teoretizat decît de noi acest concept, credem că aici este vorba de o *conversiune sintactică*[20]. Tot ca un atribut funcţionează adjectivul în situaţiile notate sub (3) *Ioana – fericită; Ionescu – fericit; Ionescu – fericită.* Faţă de primele structuri însă (notate cu 1), unde categoriile gramaticale se epuizează prin acord, în structurile *Ionescu – fericit /fericită*, emiţătorul, cunoscând genul entităţii, respectiv al persoanei reale, extralingvistice, din contextul implicit, conferă adjectivului un rol "dezambiguizant" (G. Gruiţă, 1973: 238), adică "deictic". Caracterul de excepţie al acestor tipuri de structuri constă în faptul că şi în construcţiile cu "element predicativ suplimentar": *Pe Ionescu îl credeam fericit.; Pe Ionescu o credeam fericită.*, tot adjectivul este dezambiguizant, probând, în opinia noastră, identitatea sa structurală cu numele predicativ şi necesitatea unei analize uni-

[20] Vezi şi comunicarea noastră, *Există conversiune sintactică în limba română?*, prezentată în cadrul "Sesiunii ştiinţifice anuale a Universităţii din Oradea", 29-31 mai 1997.

Scanned with OKEN Scanner

tare. Referindu-ne la structurile înregistrate sub (2) considerăm de importanţă maximă acceptarea afirmaţiei că între "nume" (predicativ) şi "numele" (subiect) *nu poate fi vorba de acord – **nu se acordă "noţiuni" cu "noţiuni"*** (cf. şi D.D. Draşoveanu, 1970: 308). În aceste condiţii, constatând că principalul raport dintre numele în discuţie este faptul că atât numele-subiect, cât şi numele predicativ trimit la acelaşi referent: *pământul – planetă; studenţii – popor; Ion – elev*, raportul sintactic dintre cele două "nume" nu poate să fie, credem, în baza coreferenţialităţii, decât cel apozitiv, apoziţia fiind un alt "nume" al aceleiaşi realităţi, cu condiţia ca "numele" să fie cel puţin coprezente, dacă nu secvenţiale (lineare) în limitele aceluiaşi enunţ sintactic, pentru a fi şi coreferenţiale. Tot un raport sintactic de tip apozitiv este, credem, şi cel dintre termenii structurii (5) *făptaşul – el,* unde pseudoacordul dintre substantiv şi pronume este de fapt o coreferenţialitate, justificată paradigmatic, pronumele fiind un substitut al numelui de la care preia prin substituţie categoriile gramaticale deictice (G. Gruiţă, 1972: 292-294). De asemenea pentru structurile înregistrate sub (6), *tu – fericit; eu – fericită,* se poate vorbi la nivelul pronumelor, pe verticală, de un pseudoacord paradigmatic, între numele care se "ascunde" în spatele pronumelor *tu /eu* şi aceste substitute pronominale şi apoi, pe orizontală, de un raport structural, sintactic, de subordonare, între cei doi termeni implicaţi. Sincretismul genurilor la nivelul pronumelor personale de persoana I şi a II – a, singular şi plural, în sensul nediferenţierii genurilor naturale şi la nivel gramatical, ca în situaţia pronumelor personale de persoanele a III-a, singular şi plural, oferă un caz de acord "paradigmatic mascat, dar «de-mascat prin acordul sintagmatic" (*Ibidem*) contractat cu adjectivul, cu care stabileşte un raport sintactic de subordonare de tip atributiv. Epuizând discutarea materialului exemplificativ, în privinţa acestui aspect, al raportului/rilor sintactic/e dintre *numele predicativ* şi *numele* – cu funcţie sintactică de subiect sau de complement direct în exemplele discu-

Scanned with OKEN Scanner

tate putem afirma că acestea sînt atât ***de tip atributiv*** (cf. *supra* structurile aflate sub (1), (3), (4), (6)), cât şi de tip apozitiv (cf. *supra* structurile aflate sub (2) şi (5)). Neputând, însă, face abstracţie de faptul că între termenii acestor raporturi sintactice se interpune un element verbal şi pentru a le deosebi de atributele proxime numelor, (cu atât mai mult cu cât aceasta din urmă nu cunosc realizări precum *ei – fericiţi, tu – fericită, Ionescu – fericită etc.*, structuri compatibile semantic, dar caracterizate prin incompletitudine gramaticală în actul enunţiativ concret), preferăm să numim produsul funcţional al acestor raporturi sintactice *atribute mediate* şi, pentru realizările *pământul – planetă; studenţii – popor, apoziţii mediate*. Precizăm faptul deosebit de important că această demonstraţie şi concluziile aferente fiind valabile, aşa cum am văzut, şi pentru realizările cu "element predicativ suplimentar", care se comportă identic faţă de regentul sau antecedentul "nume", distincţia dintre "numele predicativ" şi "elementul predicativ suplimentar", din acest punct de vedere, este improprie.

- Problema stabilirii faptului dacă *"numele predicativ" este şi un determinant al verbului copulativ* este cel puţin la fel de dificilă şi de importantă ca şi cea precedentă. Pentru obţinerea unui rezultat bazat exclusiv pe argumente gramaticale trebuie să plecăm în această demonstraţie de la faptul unanim acceptat că determinanţii regenţilor de tip verbal (verb, adjectiv, adverb, interjecţie) sînt prin convenţie complemente/circumstanţiale şi este necesar să demonstrăm că şi "numele predicativ", ca şi "elementul predicativ suplimentar", căruia nu i se contestă acest raport sintactic[21], este un determinant al unui regent de tip verbal, mai exact că nu se abate de la definiţia generală a funcţiilor de tip

[21]Deşi dependenţa sintactică a termenului cu funcţie sintactică de "element predicativ suplimentar" faţă de verbul regent apare lingvistului D. Irimia "slăbită" (1983: 216), ea nu este atât de slăbită, încât să nu genereze funcţii sintactice.

Scanned with OKEN Scanner

completiv / circumstanţial care "completează sau întregesc înţelesul unui verb" (I. Diaconescu,1989: 275; C. Dimitriu, 1982: 237). Pentru aceasta luăm în discuţie câteva tipuri de structuri cu determinanţi verbali:

(1) *El merge* repede.;
(2) *El merge* voios.;
(3) *El este* voios.

Analizând determinanţii verbului, constatăm că în enunţul (1) determinantul verbal este un circumstanţial modal care stabileşte un raport de subordonare semantico-sintactică[22], marcat în plan formal prin marca Ø a aderenţei[23], iar în structura (2) se admite, *în general*, de asemenea, existenţa unui raport de subordonare între adjectivul *voios* şi verbul *merge*. Am consemnat, *în general*, întrucât unii specialişti consideră că adjectivul în asemenea situaţii se subordonează exclusiv numelui care îi impune categoriile gramaticale anaforice (D.D. Draşoveanu, 1973: 268) şi că "sintagma verb + adjectiv" nu există. (*Ibidem*). În sfârşit, în structura (3) *El este* ***voios.*** nu se admite existenţa vreunui raport sintactic între adjectivul-"nume predicativ" şi verbul copulativ (D.D. Draşoveanu, 1973:267), întrucât verbul *a fi* în poziţia discutată este considerat fără sens lexical şi fără posibilitatea de a determina sau de a avea determinanţi. Această legătură este considerată de unii

[22] Unii lingvişti observă, pe bună dreptate, că funcţiile sintactice cunosc o anume subtaxinomie internă, după criteriul prevalării "informaţiei gramaticale" vs. "informaţiei semantice", în trei clase: "a) *funcţii sintactice identificabile în primul rând după informaţia de natură gramaticală*; b) *funcţii sintactice identificabile în primul rând după informaţia de natură semantică*; c) *funcţii sintactice identificabile prin luarea în consideraţie în egală măsură a informaţiei gramaticale şi a informaţiei semantice*" (C. Dimitriu, 1982: 152).

[23] Considerăm "aderenţa", marcată prin ø, o marcă a raportului de subordonare. Vorbind despre "aderenţă" (numită şi "l'addition" – L.Tesnière, 1966: 325), unii lingvişti nu o consideră marcă a nici unui raport sintactic cf. "prin aderenţă înţelegem facultatea prepoziţiei de a ocupa locul care succede imediat verbului." (Florica Dimitrescu, 1963: 52, n. 2).

Scanned with OKEN Scanner

lingvişti doar o *complinire*, în sensul larg al cuvântului, "un raport de complementaritate, nu de determinare" (cf. Ecaterina Teodorescu, 1979: 127), respectiv "o complementaritate (semantică) nemarcată" (*Ibidem*). Alţi lingvişti folosesc pentru "adjectivul aflat în *prezenţa* verbului" ([*s.a.*, D.D. Draşoveanu],1973: 269) metatermenul de "însoţitor" (*Ibidem*; *GA*, 1966: 206). Cu aceste opinii nu suntem, însă, de acord, din următoarele considerente. Se omite faptul că *atunci când adjectivul determină un verb devine prin conversiune morfologică* ***adverb****, adică prin întrebuinţarea sa în poziţia morfologică a unui adverb (ad verbum)*[24]. Întrebuinţarea adjectivelor ***voios*** din structura (2) *El merge* ***voios.***, ca şi din structura (3) *El este* ***voios.*** este, în opinia noastră, perfect comparabilă din punctul de vedere al funcţiei sintactice cu cea a adverbului *repede* din structura (1) *El merge repede.*, între adverbul ***repede*** şi determinantul său, pe de o parte, şi cumulul morfologic /adjectivul-adverb ***voios*** şi determinantul său, pe de altă parte, stabilindu-se acelaşi tip de raport sintactic de subordonare marcat formal prin marca ∅ a aderenţei. Trebuie să ţinem cont şi de faptul că adjectivul *voios*, în ambele ipostaze, *cumulează două valori morfologice*: de *adjectiv al numelui-regent*, cu care stabileşte legături sintactico-semantice, prin acord, şi de *adverb al verbului-regent*, cu care intră în raport prin legături semantico-sintactice, marcate prin aderenţă, fapte ce ne îndreptăţesc să credem că este mai bine să se vorbească de un *cumul morfologic*. Nu fac excepţie, în opinia noastră, nici adjectivele feminine care determină verbe cf. *Ea s-a întors* ***fericită***. Concluzia este că atât semantic, cât şi gramatical, şi adjectivul, ca şi adverbul, este compatibil

[24] I. Iordan afirmă acest lucru explicit: "orice adjectiv al cărui conţinut este apt de a fi atribuit drept calitate a unei acţiuni sau stări devine adverb, mai exact spus capătă valoarea de adverb, prin faptul că stă ca determinant pe lângă un verb" (1956: 169). Chiar dacă adjectivul şi adverbul nu au, în general, categorii gramaticale comune, cea care este comună: gradul de comparaţie, nu are importanţă sintactică, pentru că nu schimbă cu nimic datele problemei.

Scanned with OKEN Scanner

semantic şi implicit sintactic cu verbul, adjectivul în condiţiile determinării oricărui verb adverbializându-se, adică îşi poate atribui sensul unui supraordonat verbal, arătând *intensitatea, modul, comparaţia* acţiunii ca *proces* cf. *Ea merge încet./Ea merge mai veselă.* etc. Aceste constatări eliberează de sub prescripţia nici unui raport sintactic legătura dintre verbul copulativ şi numele predicativ şi în structura din enunţul (3), unde strict gramatical avem aceeaşi situaţie: verb + cumul morfologic (adjectiv-adverb) cf. ***El este voios***. Neacceptând această ultimă afirmaţie, negăm şi existenţa funcţiei sintactice de circumstanţial exprimat prin adverb în limba română (care stabileşte acelaşi tip de raport sintactic cu verbul regent), precum şi fenomenul dublei subordonări simultane la doi regenţi de tipuri diferite, cele trei situaţii fiind legate între ele printr-un raţionament silogistic.

NOTĂ. Un alt argument indirect prin care se poate proba că între termenul cu funcţia sintactică de "nume predicativ" şi verbul "copulativ" există un raport sintactic este acela că sintacticienii români ca şi cei străini admit că între unităţile unui enunţ pot exista şi "relaţii exosintagmatice" (Miltner, *Relations*, p. 14 după S. Stati, 1967: 13; Emeşe Kiş, Ioana Anghel, Elena Comşulea, 1970) ca între constituenţii *elevul* şi *lecţia* din structura *Elevul învaţă lecţia.* Dacă admitem existenţa unor *raporturi sintactice* nongeneratoare de funcţii sintactice între cuvinte aflate la o distanţă topică ce neutralizează conexiunile semantice şi sintactice directe, cu atât mai mult, credem, trebuie să admitem raportul sintactic în discuţie care se bazează atât pe compatibilitate semantică, cât şi pe completitudine gramaticală. Pe de altă parte, izotopia oricărui text presupune coerenţa semantică definibilă ca o compatibilitate semiotică între toate sememele care sînt coprezente, ceea ce are, evident, repercusiuni şi la nivelul sintaxei textului.

6. Problema *mijloacelor de expresie, a formei* a ceea ce este considerat "nume predicativ" vs. a elementului predicativ suplimentar, este o chestiune dificilă şi a fost sesizată încă de T. Cipa-

Scanned with OKEN Scanner

riu care, prin exemplele aduse, considera realizarea *"August s-a făcut* ***împărat."*** în nominativ (1992: 323), iar *"elu s'a făcutu* ***imperatu"*** în acuzativ *(idem, ibidem,* 205), oscilaţia nefiind rezolvată nici astăzi în termeni clari. Explicaţia ocurenţelor a două forme de nominativ, la dreapta şi la stânga unui verb: ***El este şef.,*** care este considerată, între altele, un factor de diferenţiere între funcţiile sintactice de "nume predicativ" şi de "element predicativ suplimentar", necesită, în opinia noastră o reconsiderare. În aceeaşi ordine de idei, a diferenţierii prin formă, respectiv prin mijloacele de marcă ale celor două funcţii sintactice: "numele predicativ" şi "elementul predicativ suplimentar", specialiştii consideră că la nivelul formei există o diferenţă între enunţuri ca: *El este şef.* vs. *El a venit şef.*, în sensul că substantivul *şef* din prima structură este în N, iar în a doua structură este în acuzativ, deşi aici nu avem criterii sigure de diferenţiere a cazului, ambele realizări fiind marcate tot cu ∅. Unii cercetători vorbesc în această situaţie de un caz special diferenţiat atât de cazul nominativ cât şi de cazul acuzativ, numit fie *cazul direct* (V. Hořejsi, 1960: 496), fie *cazul neutru* (Paula Diaconescu, 1962: 32), fie *cazul X* (Valeria Guţu Romalo, 1963: 29-43). C. Dimitriu este de părere că "în căutarea unei soluţii convenabile în această privinţă [...] este utilă reconstituirea textului «scurtat»" (1994: 146). În situaţia structurii *El a venit şef.*, după reconstituire se relevă un acuzativ: *El a venit* ***ca*** *şef.*, prin exprimarea prepoziţiei subînţelese ***ca.*** Totuşi aplicarea procedeului reconstituirii nu este posibilă în toate situaţiile, iar metodologia investigaţiei ştiinţifice postulează menţinerea structurii enunţului dat în tot cursul analizei lui. În alte structuri precum *August s-a făcut împărat.; El s-a făcut împărat.* (T. Cipariu, *idem*), subînţelegerea prepoziţiei ***ca*** (şi a oricărei alteia) sau a altor morfeme cazuale în vederea identificării cazului transfigurează sensul enunţului până la a-l recomanda ca nereperat cf. **August s-a făcut* ***ca*** *împărat. *August s-a făcut* ***drept*** *împărat.* etc. Aceste chestiuni ridică întrebarea dacă forma este o consecin-

Scanned with OKEN Scanner

ță a raportului sintactic sau raportul sintactic este o consecință a formei şi în ce măsură forma influențează tipul de raport sintactic dintre regent şi subordonat. Vom încerca, în măsura posibilă, să dăm răspuns întrebărilor de mai sus, avansând şi opinia noastră despre cazul termenului cu funcție sintactică de "element predicativ suplimentar" în anumite structuri din perspectiva opoziției cu "numele predicativ". Comparând inițial între ele două structuri ce conțin elemente predicative suplimentare şi una cu nume predicativ:

(1) *Ei vin **fericiți**.*;
(2) *El se erijează **în atotştiutor**.*
(3) *El este **şef**.*

observăm, pentru început, că în primul enunț forma termenului-"element predicativ suplimentar" este impusă de regentul-nume prin acord, iar în cel de-al doilea este dictată şi de regentul verbal prin recțiune propozițională. În structura (3) El *este **şef***., cazul substantivului *şef* se află atât în afara regulilor de acord (nu se acordă substantiv cu substantiv), cât şi a celor de recțiune (verbul ***a fi*** nu impune substantivului un anumit caz deoarece există nume predicative marcate prepozițional: *Masa este **de lemn***. sau exprimate prin părți de vorbire acazuale: *El este **bun***.), substantivul ***şef*** fiind într-un raport de coexistență structurală şi coreferențialitate semantică cu pronumele *el, mai exact într-un raport sintactic apozitiv mediat*. Forma-titlu a substantivului *şef, marcată prin zero,* ca şi posibilitatea substituției prin pronumele personal (emfatic): *El este el.* probează cazul nominativ. Pentru o structură ternară cu "element predicativ suplimentar", pe care o vom nota cu (4) *El a venit **şef***., credem că este valabilă aceeaşi afirmație privind cazul nominativ al termenului-"element predicativ suplimentar", care trebuie susținută şi cu alte argumente valide. Enunțul *El a venit şef* este o structură derivată a cărei istorie derivativă indică transformarea a două structuri primare: */El a venit./ + / El este şef.*

Scanned with OKEN Scanner

/ > /El a venit[25] *şef./*. Orice transformare se petrece cu pierderi neglijabile, aproape zero, de informaţie semantică. În aceste condiţii, observăm că ideea de *existenţă*, denotată de verbul *a fi*, poate fi conţinută implicit în sfera semantică a verbului *a veni*, astfel încât structura primară */El a venit./* preia, în baza principiului economiei lingvistice, doar forma nominativală *şef* din cea de-a doua structură primară */El este şef./*. O consecinţă a acestei transformări este excluderea ideii de acord sau de recţiune pentru structurile de tipul *El a venit şef.*, şi acceptarea ideii de coreferenţialitate semantică ca în situaţiile de apoziţie. Ca şi în structurile cu "nume predicativ", de tipul *El este şef.*, pe care le-am discutat mai sus, şi în legătură cu care vorbeam despre un raport apozitiv mediat cu numele supraactualizat, aflat la stânga şi aici avem apoziţii mediate, numele de la stînga verbului şi numele-"element predicativ suplimentar" nefiind juxtapuse, ci intrând în raport sintactic mediat prin intermediul unui verb. Admiţând că, în structurile de tipul *El a venit şef.*, avem un nominativ la nivelul substantivului *şef*, ca şi în structurile de tipul *El este şef.*, admitem o situaţie de *similaritate formală* între cele două funcţii sintactice, "numele predicativ" şi "elementul predicativ suplimentar", ceea ce şterge graniţele distincţiei formale între funcţiile sintactice în discuţie şi recuză exclusivitatea numelui predicativ de a se afla în nominativ. Soluţia noastră se opune parţial soluţiei propuse de C. Dimitriu, întrucât noi considerăm că la nivelul structurii de suprafaţă există două realizări diferite ale elementului predicativ suplimentar cf. *El a venit şef.* vs. *El a venit ca şef.*, aflate într-o relaţie de izosemantism (sinonimie semantică), dar nu şi de omonimie sau identitate structurală. Pentru structurile care nu permit o istorie derivativă şi care conţin un "element predicativ supli-

[25] Observăm în legătură cu acest exemplu că verbul "a veni" dezvoltă aici ca dominantă semantică unul din sensurile sale secundare, pe care le are în astfel de structuri, iar verbul "a fi" este indiferent faţă de un anume timp morfologic.

Scanned with OKEN Scanner

mentar" exprimat prin forma-titlu a substantivului, deci, în cazul nominativ de tipul *El s-a făcut împărat.* (cf. *supra,* exemplul consemnat de T. Cipariu) avansăm, prin comparaţie, soluţia analogiei, deoarece demonstrarea existenţei unui acuzativ[26], în această situaţie, este la fel de amendabilă, în opinia noastră, ca şi neacceptarea nominativului. Revenind la distincţia de formă dintre funcţiile sintactice în discuţie, credem că putem conchide, ţinând cont de datele problemei aduse în discuţie, că forma (mijloacele de expresie) a ceea ce este numit "element predicativ suplimentar" faţă de ceea ce este considerat "nume predicativ", cu care s-a făcut atât asemănarea, dar mai ales distincţia, nu se constituie într-un element de opoziţie între acestea. De aceea, distincţia care se face între cele două realităţi sintactice, din punct de vedere formal, se dizolvă, credem, ca problemă.

7. În ceea ce priveşte distincţia care se face între planurile din care provin cele două funcţii în discuţie: *structura de suprafaţă* vs. *structura de adâncime* şi tipurile de enunţuri pe care le reprezintă "enunţ primar" care corespunde numelui predicativ şi "enunţ derivat" care corespunde "elementului predicativ suplimentar", considerăm că nu este relevantă şi nu se poate constitui într-un argument că cele două funcţii sintactice amintite sînt distincte. Aceasta întrucât, pe de o parte, elementul predicativ suplimentar se actualizează şi el pentru unele realizări doar la nivelul structurii de suprafaţă cf. exemplele: *l-a făcut deştept, a o face pe prostul, a trece drept învăţat/inteligent, ei îmi zic şef, părinţii l-au făcut avocat* ş.a., aşa cum consideră şi alţi specialişti (Gabriela Pană Dindelegan, 1974:138-139); pe de altă parte, în legătură cu aceeaşi disociere, structură de adâncime vs. structură de suprafaţă, argumentul idiosincraziei sau intoleranţei contextuale mai ales a verbului *a fi* – verbul copulativ etalon – la o isto-

[26] Încadrarea aceleiaşi structuri şi la acuzativ, de către acelaşi lingvist, n-a fost contestată în literatura de specialitate.

Scanned with OKEN Scanner

rie derivativă nu rezistă la o cercetare mai atentă, în favoarea disocierii celor două funcţii sintactice. În exemplul:

"Le-am dat învăţături, ca să ne fie,
În slujbe, de folos şi devotaţi,
Să ţie fiecare de-o moşie,
Fiindu – ne – n provincii şi-n Bucureşti argaţi."
(T. Arghezi, *Versuri*, II, 1985: 66),

segmentele "*ca să ne fie / În slujbe, de folos şi devotaţi*" şi "*fiindu – ne – n provincii şi-n Bucureşti argaţi*" pot primi o explicaţie derivativă cf. */ca să ne fie /În slujbe, de folos şi devotaţi /< / ca să (ne) fie în slujbe / + / ca să (ne) fie de folos şi devotaţi /.*

Primul enunţ conţine semul +[existenţial] al verbului *a fi,* iar al doilea "traduce" prin verbul *a fi şi* semul +["a avea caracteristica"], care corespunde regulii de transformare «sum pro habeo». Sprijinim ultima afirmaţie pe faptul că mai vechii gramaticieni români, pe linia raţionalistă a *Gramaticii de la Port-Royal,* 1660, care a pătruns la noi mai ales prin *Gramatica* lui I.H. Rădulescu, 1828, au avut intuiţia conţinerii verbului existenţial *a fi* la nivelul conţinutului semantic al tuturor verbelor care "in adeveru cuprendu un numai copula ci şi predicatulu, numai câtu suptu alta formă, pr. *io scriu* adecă *io sum scriendu* seau *sum ocupatu cu scrierea* ca la latini *scribo* – adecă *ego sum scribere*; *scribam* adecă *ego sum scripturus*, care încă de dîce." (T. Cipariu, 1876: 18), afirmaţie reluată mai explicit (p.19-20): «copula se pune seau explicitu, pr. *io sum bunu bucurosu să te ajutu* seau implicite, acoperitu sub altu verbu [*s.n.*, M.S.], pr. *tu nu vei semi scrii nemica* adecă *in tene nu este volia de ami scrie*», idee care nu a fost abandonată, ci pe care o regăsim actualizată în sintaxa transformaţională cf. "există posibilitatea sugerată de gramaticile logice de a considera că la nivelul structurii de adâncime orice GV conţine secvenţa VPredicativ: alături de *el este bun*, *el este doctor*, ar apărea *el este mâncând = el mănâncă = el era alergând = el aleargă*

Scanned with OKEN Scanner

ş.a.m.d. (Em. Vasiliu, Sanda Golopenţia-Eretescu, 1969: 106). Ţinând cont şi de faptul că semul a *'a exista'*, mai exact, *'a fiinţa'* al verbului *a fi* este imanent conţinutului semantic al oricărui alt verb, credem că orice verb poate fi "descompus" în două sau mai multe seme, între care obligatoriu figurează şi semul 'existenţial' (vezi şi C. Frâncu, 1998: 20 sqq.). O afirmaţie nu lipsită de importanţă, în discuţia de faţă, ni se pare şi aceea prin care se compară, din punct de vedere al atestării istorice a verbelor *a fi* şi *a avea*: "verbul «a fi», [...] aparţine fondului străvechi al limbilor indoeuropene şi pare a fi anterior lui «a avea»" (I. Iordan, 1956: 448), întrucât "în comuna primitivă neexistând proprietate privată, nu era necesară prezenţa verbului «a avea»" (Al. Graur, 1951: 39 după I. Iordan, *idem*, n. 1). Aceasta înseamnă că mult timp pentru denotarea 'posesiei' ca proces sau acţiune s-a folosit verbul *a fi, fapt ce confirmă presupoziţiile noastre.*

Suplimentăm demonstraţia noastră de până aici cu încă un argument. Verbul *a exista*, cu care se face "proba" predicativităţii/nonpredicativităţii" lui ***a fi***, intră în relaţie sinonimică cu o anume lecţiune a unui anume sem al lui *a fi*, semul 'existenţei', şi, în pofida idiosincraziei sintactice invocate cu funcţia sintactică de "nume predicativ" şi, *mutatis mutandis*, cu cea de "element predicativ suplimentar", poate apărea şi el în structuri care conţin "element predicativ suplimentar", deci în structuri derivate cf. exemplul: *În limba română* ***există*** *grupate, după trăsături semantice comune, mai multe categorii de verbe.*, unde secvenţa */există grupate/* provine din */există/ + /sînt [au această caracteristică] grupate/*. Verbul *a rămâne*, de asemenea considerat *copulativ* şi, deci, fără posibilitatea de a apărea în structuri derivate, poate apărea şi el în asemenea structuri cf. "*dacă nu ne vom hrăni cu Eminescu acesta, atunci* ***vom rămâne*** *în cultură mai departe* ***înfometaţi***." (C. Noica, *Introducere la miracolul eminescian*, 1992: 99). În toate situaţiile de mai sus, prezenţa circumstanţialelor (locative, temporale) dezambiguizează sensul predicativ al verbelor,

Scanned with OKEN Scanner

dar acestea nu împiedică şi determinarea tip cumul de funcţii sintactice, aceste verbe fiind, deci, *simultan predicative şi copulative* (în accepţia gramaticii tradiţionale a taxinomiei predicativităţii verbale).

Acceptând cele spuse mai sus, rezultă că distincţia enunţ primar – enunţ derivat este irelevantă, întrucât

a) *orice construcţie cu "nume predicativ" permite o istorie derivativă*, aşa cum *există situaţii de "element predicativ suplimentar" unde aceasta, deşi cu siguranţă există, nu se poate reconstitui.*

b) ambele realităţi sintactice, numele predicativ şi elementul predicativ suplimentar, aparţin structurii de suprafaţă.

În plus, realitatea practică ne cere să nu absolutizăm această analiză raţionalistă, generativistă, transformaţională şi logicistă, de la nivelul structurii de adâncime, pentru explicarea *formei* unor realităţi sintactice de la nivelul structurii de suprafaţă, pentru că reconstituirea din enunţuri sintactice iniţiale fiind practic dependentă de multitudinea posibilităţilor de reconstrucţie, ea nu poate conduce la rezultate valide, ci doar la intuirea unui adevăr care se relevă speculativ.

8. Problema distingerii între funcţiile sintactice în discuţie în baza *"referentului"* numelui predicativ: subiect şi numai subiect, cf. *Ion este harnic.*, în opoziţie cu cel al elementului predicativ suplimentar care poate fi şi obiect direct, indirect etc., cf. *Pe Ion îl consider harnic.*, nu are – credem – relevanţă sintactică, aşa cum se afirmă, din cel puţin două motive obiective:

a). În modul cum este pusă această problemă ea este asimilată, credem, problemei regentului nominal. A se vorbi despre un "referent" ca despre o componentă exterioară a unui cuvânt, referent identificat printr-o funcţie sintactică, este, în opinia noastră, impropriu, întrucât referentul, ca metatermen lingvistic, este definibil ca o componentă internă, dar nonlingvistică a cuvântului, cea mai uzuală identificare fiind cea cu obiectul din realitatea extralingvistică a cărei denominaţie lingvistică o concretizează cf.

Scanned with OKEN Scanner

triunghiului semiotic al lui Ogden-Richards-Peirce (v. şi U. Eco, 1982: 80), adică "les objets désignés par une expression forment son réfèrent" (*DESL*, 1982: 316; *DL*, 1973, s.v.; *DE*, 1993 s.v.). Deşi "cuvântul se găseşte într-o dublă determinare lingvistică şi extralingvistică" (I. Evseev, 1974: 12), este necesar să distingem între lingvistic şi extralingvistic. Referentul poate fi direct (la cuvintele noţionale) sau indirect, mediat, la pronume de exemplu, dar nu poate fi alt cuvînt extern cuvântului ca entitate lexicală, avut în vedere (facem abstracţie aici de sinonimele semiotice şi semioza nelimitată, chestiune care ar complica lucrurile), şi nu poate fi o funcţie sintactică. Noţiunea de "referent" trimite la realitatea extralingvistică şi este, deci, impropriu a se vorbi de "referent" la nivel sintactic (sintaxa operând cu regenţi, antecedenţi, subordonaţi etc.), cu excepţia acelor situaţii când referenţialitatea se constituie ca trăsătură sintactică individualizantă (vezi raportul sintactic apozitiv). Atunci când în model există posibilităţi interpretative de esenţă sintactică, este o inconsecvenţă apelul la realităţi extrasintactice.

b) Consecvenţa cu care numele predicativ se "referă" la funcţia sintactică de subiect nu este o calitate sintactică în măsură să îl diferenţieze de alte funcţii sintactice, pentru că nu este o consecinţă a funcţiei sintactice a termenului supraordonat. Practic a vorbi despre referent-subiect vs. referent-complement direct, indirect etc. ca opoziţii în marcarea identităţii specifice a funcţiilor sintactice în discuţie este, aşa cum am văzut, impropriu, întrucât referentul extralingvistic nu se suprapune nici peste conceptul de funcţie sintactică şi nici peste cel de regent sintactic. *Nu interesează funcţia sintactică a regentului cu care se intră în raport, ci calitatea morfologică a acestuia, singura ordonatoare a tipului de funcţie sintactică a subordonatului.* Pe de altă parte, faptul că atât numele predicativ, cât şi elementul predicativ suplimentar sînt funcţii sintactice cu dublă relaţionare simultană, aşa cum am arătat în excursul nostru de până acum, dizolvă diferenţierea acestor funcţii sintactice pe criteriul: în raport sintactic cu subiectul vs. în raport sintactic cu complementul direct, indirect etc.

Scanned with OKEN Scanner

9. Distincţia referitoare la *verbele regente sub aspectul gradului de abstractizare semantică* permite şi ea unele observaţii. Prin această distincţie se postulează desemantizarea, vidarea totală sau parţială de conţinut semantic şi conţinut sintactic a verbului atunci când acesta se află în ocurenţă cu un "nume predicativ" (uneori se apreciază că şi cu un "element predicativ suplimentar" – I. Iordan, 1956: 582), limitându-i-se conţinutul sintactic la cel raportual, de morfem[27], fiind considerat marcă a raportului de inerenţă dintre subiect şi predicat. Această aserţiune are ca rezultat afirmarea axiomatică[28] a faptului că verbul *copulativ* nu intră în nici un raport cu termenul-"nume predicativ". Deşi am mai abordat această problemă demonstrând că există "sintagma verb + adjectiv", a cărei existenţă este pusă sub semn dubitativ de către unii lingvişti (D.D. Draşoveanu, 1973: 268), şi că verbul copulativ se comportă, din punctul de vedere al conţinutului său sintactic, în primul rând ca verb, adică la fel ca toate entităţile morfologice din clasa sa, adăugăm faptul că această afirmaţie, a nonraportualităţii verbelor copulative, vizează în subsidiar faptul că verbul *a fi* (copulativul etalon) poate fi omis în enunţ şi că, deci, este un morfem zero sau vid. Omiterea verbului *a fi,* însă, este comparabilă cu omiterea oricărui alt verb cf. *Pădurea încremenise, apa şi ea.*, atunci când acesta poate fi subînţeles din contextul implicit. Variantele testului omisiunii: substituirea în context şi permutabilitatea indică, însă, importanţa lui semantică şi sintactică, comunicările obţinute în urma aplicării acestor teste fiind total altele sau nereperate cf. *El este vesel.* vs. *El cântă vesel.* vs. *El vesel este.* (ultimul enunţ diferenţiindu-se de primul

---

[27] O comparaţie a rolului verbelor copulative cu cel al desinenţelor întâlnim la I. Iordan, 1956: 532.

[28] Orice axiomă, însă, poate fi redefinită prin cercetare cf. "Pour autant qu'on voudrait la qualifier d'axiome, rappelons que la logique nous apprend que tout axiome laisse ramener à une définition ou à une hypothèse." (L. Hjelmslev, 1948 [1959]: 28).

Scanned with OKEN Scanner

prin morfemul suprasegmental al intonației). După părerea noastră, în etapa actuală a limbii române singurele verbe-morfeme sînt auxiliarele morfologice (care prezintă doar conținut categorial și raportual). Faptul că verbul *a fi* nu este un simplu morfem este o chestiune care cere un spațiu mai întins de cercetare. Un posibil punct de abordare a acestei probleme îl poate constitui, în opinia noastră, teoria asupra verbului inițiată de I. Iordan (1956: 405) și reiterată și de alți lingviști (G. Ivănescu; I. Evseev, 1974: 21). I. Iordan consideră că verbele "concrete" exprimă *acțiunea, starea, existența, voința, dorința,* privite ca "procese". Caracteristica semantică fundamentală a verbului este *nota de "proces"* sau *procesualitatea (*I. Iordan, 1956: 405; I. Evseev, 1974: 41; C. Dimitriu, 1979: 181). *Acțiunea, devenirea, starea etc.* sînt forme calitativ diferite ale proceselor, adică niște "coordonate fundamentale care ordonează totalitatea valorilor și sensurilor verbale" (I. Evseev, *idem, ibidem*; C. Dimitriu, 1979: 181). Ele nu se regăsesc însă toate în unul și același verb, iar acolo unde apar sincretic "fiecare din aceste categorii alcătuiește un câmp aparte în sfera semantică a acestei părți de vorbire". (I. Evseev, *ibidem*). Ceea ce este foarte important de reținut, însă, este faptul că "verbul corelat lingvistic al procesualității pentru a reda cât mai adecvat realitatea trebuie să conțină o informație ce se referă la cele patru determinări ale proceselor ontice: timp, spațiu, calitate și cantitate" (*Ibidem*). Deci, în măsura în care aceste caracteristici de conținut semantic și categorial caracterizează un cuvânt, el este *verb* și *suficient semantic, formal și sintactic*. Se pune întrebarea dacă verbul *a fi* – copulativ – este caracterizat prin coordonate temporale, spațiale, calitative și cantitative. Timpul este implicit: *sînt, eram, voi fi* sau explicit redundant, prelungindu-se în lexic: *azi / ieri / mâine / sînt / eram / voi fi / etc.* Spațiul este asigurat prin determinări lexicale locative: *aici, acolo etc*. În general semul 'calitativ' este, în funcție de actualizarea verbului absolută sau relativă – prezent într-o cantitate mai mare sau mai mică. La verbul *a fi,*

Scanned with OKEN Scanner

semul calitativ are o "tensiune maximă a procesului"(I. Evseev, 1974: 41), când exprimă explicit existența:

*"Pe când nu **era** moarte, nimic nemuritor."*
(M. Eminescu, *Poezii*, 1991:164)

şi o "tensiune minimă a procesului"(*Ibidem*) când această existență este prezentată în relaţie cu alte acţiuni sau existenţe implicite: a fi + *o caracteristică*, compară:

*"Când **ajunserăm** în poiana Dumbrăvii, caii **erau deshămaţi** pe lângă trăsuri."*
(C. Hogaş);

*"**Filosof** de-**aş fi** – simţirea-mi **ar fi** vecinic la aman."*
(M. Eminescu, *Poezii*, 1991: 51).

Semul 'calitativ' este, după părerea noastră, dependent de însăşi informaţia semantică: un verb fără conţinut informaţional nu poate primi nici celelalte seme. Semul 'cantitativ' se exprimă prin determinări cantitative: *atât, aşa, puţin*, analitism explicabil prin aceea că unele categorii gramaticale (timpul, de exemplu) se pot prelungi şi în lexic (prin adverbe, alte verbe, prefixe *etc.*), limba dispunând de multiple posibilităţi de exprimare a unuia şi aceluiaşi sens. Prin urmare, din acest punct de vedere nu i se poate contesta verbului *a fi* copulativ calitatea de verb cu ceea ce incumbă această calitate: suficienţă semantică şi implicit calitatea sintactică de a îndeplini funcţia sintactică de predicat. Revenind la ideea că informaţia semantică a verbului este notă de "proces", observăm că procesualitatea conţinută referenţial în semnificatul *a fi* este, prin sensul de bază, *existenţa*, putând vehicula şi sensuri secundare precum *a trece, a costa, a proveni, a se afla, a avea loc, a se petrece, a se împlini, a se trage, a dura, a se duce, a semnifica, a se întâmpla, a dăinui etc*. Intensiunea verbului *a fi* – existenţa – nu este simţită de vorbitor/ receptor, în unele enunţuri sintactice, întrucât existenţa e presupusă ca de la sine înţeleasă sau implicită şi exprimă o tensiune minimă a procesualităţii,

Scanned with OKEN Scanner

atunci când intenţia emiţătorului nu este de a o exprima în mod explicit. De aici impresia de insuficient semantic – de "copulativ". Prin aceasta nu negăm legătura logicii cu lingvistica în ideea că aceasta din urmă trebuie să fie o ştiinţă pură sau în ideea că lingvistica este un epifenomen al logicii, ci încercăm să deosebim formele lingvistice de formele logice, acolo unde este posibil, întrucât *copula logică* nu este fixată printr-o anume formă lingvistică, pentru că ea este prezentă între toţi constituienţii unui enunţ sintactic care, dacă n-ar fi legaţi (prin *legaţi* înţelegem *copulă*) logic ar fi incoerenţi şi deci ilogici. Logicul guvernează lingvisticul fiind conţinut şi expresia conţinutului în acelaşi timp. Pe de altă parte, există şi alte verbe considerate insuficiente semantic – verbele tranzitive – care, totuşi, se consideră, exprimă o "tensiune maximă a procesului", adică sînt predicative. În opinia noastră, insuficienţa semantică este un *efect al contextului, mai exact se situează la nivelul raporturilor sintactice stabilite între diverse părţi de vorbire* şi *nu este o caracteristică exclusivă a verbelor*, deşi doar ele, în baza acestui criteriu semantic, sînt subclasificate, de către lingvişti, în subclase distincte. Substantivele, de exemplu, pot fi insuficiente semantic în context, atunci când apar articulate: * *L-am văzut pe omul.* Unii lingvişti observă că există şi "adjective şi adverbū care au trebuinţă de completare: *sigur de izbândă, lipsit de minte, aproape de oraş, dincolo de rîū*" (H. Tiktin, 1895: 3) şi multe alte cuvinte care "se construiesc cu determinanţi obligatorii în orice context: *dornic, sortit, cel, a atenta, a se baza, a echivala, a opta, a recurge* etc." (Gh. Trandafir, 1985, (I): 9), datorită intensiunii lor lexicale care apare ca insuficientă. Totuşi aceste alte părţi de vorbire nu sînt şi ele subclasificate potrivit criteriului insuficienţei semantice în subclase distincte în cadrul clasei morfologice căreia le aparţin – cum ar trebui, pentru satisfacerea unui principiu ştiinţific al oricărui sistem teoretic, cel al exhaustivităţii, în vederea suprimării surselor de contradicţii – şi nici nu se consideră că semul 'insuficient' le pro-

Scanned with OKEN Scanner

duce mutaţii sintactice, până la a le anula funcţia sintactică. Comparaţia verbelor considerate "copulative" cu cele tranzitive ne conduce la observaţia că atât verbele considerate "copulative", cât şi cele tranzitive au o notă comună[29], *cea a insuficienţei semantice*, fiecare dintre ele având la dreapta valenţe libere obligatorii. pentru "comunicări complete" (C. Dimitriu, 1977 (a): 73 sqq., *passim;* 1997 (b):158 sqq., *passim.*) din perspectivele emiţătorului şi receptorului cf. *El vede un film.* vs. *Filmul este interesant.* În opinia noastră, nu este greşit a se considera că şi verbele copulative, şi cele tranzitive se pot actualiza în mod absolut, – ca şi intranzitivele, ca termen de comparaţie – în "comunicări complete", noţiunea de "complet" fiind traductibilă prin 'potrivit cu intenţia comunicativă a emiţătorului'. Enunţuri precum *El vede. El este.* sînt la fel de reperate în contextele lor situaţionale. Unii lingvişti observă, însă, că în ambele exemple de imediat mai sus verbul singur transmite "altă informaţie semantică" (C. Dimitriu, 1982: 198), ceea ce nu ni se pare însă un criteriu indiscutabil şi decizional pentru împărţirea verbelor în copulative şi noncopulative. Verbul "singur" transmite intensiunea sa (de bază), pe care o atribuie la stânga subiectului gramatical: prin enunţul *El vede.* se transmite că subiectul gramatical are caracteristica semantică denotată de intensiunea de bază a verbului. Determinările de orice fel limitează intensiunea unui cuvânt, transfigurându-i *contextual* sensul: prin *El vede filmul.* se transmite, pe lângă intensiunea de bază care trece în plan secund, şi limita acestei intensiuni, respectiv *acel obiect şi nu altul* asupra căruia are loc transferul acţiunii. Reconsiderarea sintactică a verbelor copulative, în special, şi a celorlalte verbe, în general, trebuie să vină din înţelegerea că verbul ca orice alt cuvînt nu este o unitate lingvistică (avem în vedere lecţiunea 'nedecompozabil'), ci este suma unor **feţe,** în sensul

[29] După cum afirmă şi alţi lingvişti: "«copulativele» sînt verbe bivalente, explicit apropiate de «tranzitive»" (V. Şerban, 1970: 59).

Scanned with OKEN Scanner

că folosit într-un anumit context el îşi exercită sensul unei feţe, iar în alt context sensul altei feţe şi niciodată toate feţele nu vor fi coprezente, acest lucru însă nedestructurînd conţinutul său semantic până la a-l recomanda drept vid. Verbele copulative se comportă la fel ca toate verbele mono- sau polisemantice care au **un singur sens în context**. Demonstraţia aceasta întăreşte afirmaţia noastră că insuficienţa semantică este un efect al contextului şi se află la nivelul raporturilor sintactice stabilite între părţile de vorbire în actul lingvistic. Observaţia care se impune, însă, este că atât verbele considerate copulative, cât şi verbele considerate tranzitive sînt faţete ale insuficienţei semantice verbale. Comparaţia "tranzitivelor" cu verbele "copulative" nu ne ajută să diferenţiem insuficienţa semantică de tip "copulativ" de insuficienţa semantică de tip "tranzitiv" pentru că am aduce argumente pentru o veche diferenţiere care nu se justifică. Poziţiile lor pe axa verbelor nu vor fi deci diferite, la extreme aflându-se verbele auxiliare morfologice şi verbele absolute, de tipul *plouă, tună, ninge* etc. într-o modelare grafică ce ţine exclusiv de context. Ceea ce le deosebeşte, la nivel semantic, cu repercusiuni la nivelul sintactic al conţinutului final este faptul că verbele "copulative" sînt "completate" de părţi de vorbire care trimit, în general, la "particularităţi intrinseci" (C. Dimitriu, 1997: 161) ale numelui implicat aflat la stînga, cu care se află, de aceea, într-un raport de tip atributiv mediat sau apozitiv mediat, iar verbele "tranzitive" sînt "completate" de părţi de vorbire care trimit la "particularităţi extrinseci" ale numelui supraordonat aflat la stînga, cu care se află, de aceea, într-un "raport nonstructural"[30] (I. Iordan – Vl. Robu, 1978: 553), respectiv într-un nonraport sintactic (Mihaela Secrieru, 1998). La nivelul realizărilor din interiorul enunţurilor-propo-

[30] "Relaţiile nonstructurale sînt raporturi între unităţi nonsolidare, care nu se leagă în sintagme, nu constituie unităţi mai mari de formă şi de conţinut, ci rămân numai ca elemente ale aceleiaşi mulţimi de componente ale enunţului [...]" (I.Iordan – Vl. Robu, 1978: 553).

Scanned with OKEN Scanner

ziţii, acest comportament poate fi cuantificat prin metatermenii *endosemantism* (pentru determinanţii verbelor "copulative") vs. *exosemantism* (pentru determinanţii verbelor "tranzitive"). Acest criteriu nu trebuie absolutizat în diferenţierea celor două realizări verbale: verbe copulative vs. verbe predicative, din perspectiva păstrării sau pierderii funcţiei sintactice specifice de predicat şi din perspectiva regizării determinanţilor, pentru că este un criteriu din perspectiva determinanţilor, respectiv un criteriu retroactiv de semantică sintactică inversă, pe când determinaţii ar trebui să impună determinanţilor toate caracteristicile sintactice. În ceea ce ne priveşte, credem că toate *"tipurile" de verbe, "copulative" sau noncopulative, trebuie să guverneze legic, din punct de vedere sintactic, acelaşi tip de determinanţi, de tip completiv sau circumstanţial, pentru ca să fie funcţional şi exhaustiv criteriul morfologic al tipurilor de regenţi.* Admiţând aceste considerente înseamnă că nu suntem îndreptăţiţi a pune semnul egalităţii între notaţiile "copulativ" şi "insuficienţă semantică", întrucât aceste mărimi nu sînt definibile una prin cealaltă. Imperativul de a cere un constituent, pe care îl găsim în următoarea afirmaţie: "transformarea de nedefinire se blochează în condiţiile unui GN aflat sub dominanţa Atributivului ["nume predicativ" şi unele situaţii de "element predicativ suplimentar" *n.n.*, M. S.] şi ca urmare nu găsim în structura de suprafaţă construcţii cu atributivul suprimat." (Gabriela Pană Dindelegan, 1970: 78), este o afirmaţie ce trebuie relativizată, după părerea noastră, verbele copulative putând apărea şi în întrebuinţare absolută. Consemnăm două structuri auzite de noi din limba română vorbită, în care sînt implicate verbe considerate prin excelenţă copulative şi nu apar determinate prin "nume predicative" fără ca prin aceasta enunţurile să fie incomplete sau nereperate în limba română cf. *A învăţa să fim şi să devenim.*; *Noi nu mai putem să devenim*? Aceste enunţuri sînt caracterizate prin gramaticalitate, sînt conforme cu intenţia vorbitorului şi reperate, iar din punct de vedere semantic au doar un

Scanned with OKEN Scanner

grad sporit de generalitate, de unde rezultă că nedeterminarea nu poate conduce verbele copulative la depredicativizare sintactică şi, din punct de vedere morfologic, la pierderea identităţii specifice verbale, aşa cum nu o face nici în situaţia tranzitivelor. În consecinţă, nici determinarea la dreapta printr-un nume în nominativ (adjectiv sau orice altă parte de vorbire care constituie o 'caracteristică intrinsecă' a numelui aflat la stânga) a verbului *a fi* nu-i poate produce acestuia depredicativizarea, chiar şi pentru simplul fapt că verbul se supraactualizează şi îi preexistă numelui predicativ. În aceste condiţii numele predicativ este, cu certitudine, o funcţie sintactică autonomă generată de două raporturi sintactice diferite şi simultane. Regentul verbal, după părerea noastră, îşi pierde calitatea de "copulativ", dar şi-o păstrează pe aceea de "insuficient semantic", aceste noţiuni nefiind sinonime şi nici legate prin relaţia cauză – efect. Întrucât "insuficienţa semantică" înseamnă "valenţă obligatorie satisfăcută", predicatele exprimate prin astfel de verbe ar putea fi numite, eventual, *predicate verbale insuficiente* şi nu *predicate nominale*, chiar insuficiente, metatermen care este o *contradictio in adjecto*, predicatul nefiind, de fapt, exprimat şi exprimabil printr-un nume, ci, dacă acceptăm teza predicatului nominal aşa cum este ea prezentată în gramatică, printr-un *verb şi un "nume predicativ"*, iar *"numele predicativ"* nu este nici el întotdeauna *nume,* ci poate fi şi de tip verbal: verbe la moduri nepersonale, adverbe, interjecţii *etc.*, ceea ce, pentru mai multă rigoare, ar trebui să conducă la o taxinomie de tipul: predicat nominal cu nume predicativ verbal, predicat nominal cu nume predicativ adverbial, predicat nominal interjecţional, predicat nominal cu nume predicativ adjectival *etc.*, ceea ce sporeşte contradicţia până la a o recomanda ca distructivă. Deşi obiectul cercetării noastre nu îl constituie conceptul de predicativitate, facem încă o observaţie, şi anume, că această denumire nu se doreşte a fi numai o înnoire terminologică, ci o înnoire conceptuală, pentru că implică o nouă poziţie şi o nouă taxinomie, bazată pe

Scanned with OKEN Scanner

aspecte interne opozabile, a predicatului în *verbal şi verbal insuficient*, ceea ce ar anula contradicţiile şi ar acoperi întreaga realitate avută în vedere.

10. Distincţia dintre *"numele predicativ", considerat "parte principală de propoziţie", şi "elementul predicativ suplimentar", considerat "parte secundară de propoziţie"* se întemeiază pe concepţia axiomatică a predicatului nominal văzut ca o funcţie sintactică unitară. Literatura de specialitate invocă suficiente afirmaţii în susţinerea acestei teorii, dar aşa cum am mai afirmat, există contraargumente prin care se poate demonstra caracterul bifuncţional sintactic şi, deci, neunitar al structurii predicatului nominal.

- Deşi sînt consideraţi intercondiţionaţi şi inseparabili, pentru că îndeplinesc numai împreună o singură funcţie sintactică[31], fiecare din cei doi termeni ai predicatului nominal îşi păstrează, în opinia noastră, individualitatea morfologică şi deci şi conţinutul funcţional sintactic, fiindcă pot supraordona, prin calitatea lor morfologică de părţi de vorbire, determinanţi proprii cf. "numele predicativ" îşi are propriul său atribut, deşi, ca parte a unui predicat nominal, respectiv asimilat sintactic unui "verb", valenţa determinării de tip atributiv ar fi trebuit să fie blocată:

> *"– Prefectul d-voastră* ***e o persoană foarte distinsă****, dar de un optimism excesiv de robust, surâse Modreanu."*
> (L. Rebreanu, *Răscoala*, 1981: 316).

---

[31] Există lingvişti care consideră predicatul nominal o funcţie sintactică alcătuită din două "subfuncţii" sintactice: "subfuncţia de verb copulativ" şi "subfuncţia de "nume predicativ" (C. Dimitriu, 1982: 201). Notând că e greu de acceptat ideea unei subfuncţii sintactice numite "verb copulativ", observăm şi faptul că aceşti lingvişti, care doresc să demonstreze unitatea sintactică a predicatului nominal, vorbesc, după cum se observă, tot de o **bifuncţionalitate** sintactică a acestuia, în sensul unei disjuncţii, şi recunosc astfel implicit autonomia sintactică a termenilor constituenţi.

Scanned with OKEN Scanner

De asemenea, verbul copulativ se comportă conform clasei sale morfologice şi poate avea proprii săi determinanţi de tip completiv sau circumstanţial:

El îmi este văr.
(vezi şi G. G. Neamţu, 1986: 55).

"Le-am dat învăţături, ca să ne fie,
În slujbe, de folos şi devotaţi,
Să ţie fiecare de-o moşie,
Fiindu-ne-n provincii şi-n Bucureşti argaţi."
(T. Arghezi, *Versuri*, II, 1985: 66),

Prin aceasta se infirmă aserţiunea că verbul copulativ "nu poate primi nici un fel de complinire verbală" (Paula Diaconescu, 1957: 108), afirmaţie reluată şi întărită de aceeaşi cercetătoare: "verbul *a fi* când e copulă n-are determinanţi." (*Idem, ibidem:* 114). Pentru demonstrarea unui comportament sintactic unitar, credem, trebuie aduse ca exemple situaţii de determinare a "predicatului nominal" în totalitate, fapt pe care nu l-am găsit probat prin vreun exemplu în literatura de specialitate.

- În situaţia verbului copulativ, despre care unii lingvişti fac precizarea că îşi păstrează asemantismul, respectiv calitatea de nonpredicativ şi necesitatea *de a primi un "nume predicativ", chiar şi atunci când se află la un mod nepersonal*[32] (*GA*, 1966, I: 206), suntem constrânşi a accepta interpretări greu de admis, lucru sesizat iniţial de Elena Neagoe (1969: 95-97). În exemplul "*De-a fi-n vecii o strajă mă-nspăimântă*" (T. Arghezi, *Versuri*, Bucureşti, ESPLA, 1959, p. 128, exemplu după Elena Neagoe, 1969: 96), structura "*(de)-a fi (...) o strajă*" ar trebui considerată, din punctul de vedere al analizei sintactice ştiinţifice, o funcţie

[32] Ne referim la toate modurile considerate nepersonale şi nepredicative, deşi există lingvişti (C. Dimitriu, 1979; Şt. Hazy, 1971:109-119; 1974:97-103), care, în baza argumentelor aduse, sînt de părere că unele moduri considerate nepredicative sînt, de fapt, predicative, teorii ce scot parţial din contradicţie teza predicatului nominal, dar nu rezolvă toate problemele legate de acesta.

Scanned with OKEN Scanner

sintactică unitară şi indivizibilă. În exemplul adus în discuţie aceasta este subiectul[33] verbului *mă-nspăimântă*. Reconsiderând această situaţie, constatăm că *subiectul este, de fapt, exprimat printr-un verb la infinitiv, a cărei funcţie sintactică rămîne incertă şi funcţia sintactică de "nume predicativ" impusă de verbul a fi*, respectiv, în alţi termeni, *o funcţie sintactică se exprimă prin una sau – alte două funcţii sintactice*, ceea ce evident este greu de admis (contradicţia fiind dublată şi de faptul, prezent chiar în acest exemplu, că o funcţie sintactică principală este exprimată printr-o funcţie sintactică secundară).

NOTĂ. Unii gramaticieni acceptă explicit această contradicţie. Nr referim, de exemplu la Maria Gabrea (1962: 133), care afirmă că în exemplul "*Unele din ele fiind mai drăcoase le-a pufnit râsul*" (I. Creangă, *Amintiri), "fiind mai drăcoase*" este un circumstanţial de cauză exprimat prin verbul copulativ şi un "nume predicativ" (*Ibidem*). De aceeaşi părere este şi Olga Tunsoiu, cu observaţia că aceasta încearcă să iasă parţial din contradicţie numind numele predicativ "complinire nominală" (1967: 161).

- Cei doi termeni ai structurii predicatului nominal au un comportament diferit în raport cu "unicitatea" şi "multiplicitatea" (D.D. Draşoveanu, 1971: 325-335), în sensul că numele predicativ cunoaşte realizări multiple, ca orice funcţie sintactică secundară, în timp ce verbul copulativ este cu realizare unică, ca orice predicat a cărui trăsătură distinctivă e unicitatea.
- În planul frazei, numele predicativ poate fi extins într-un enunţ – propoziţie secundară, ca orice funcţie secundară, în timp ce verbul copulativ nu poate fi extins, comportându-se ca un verb cu funcţie sintactică de predicat.

Concluzia parţială în legătură cu această ultimă distincţie este aceea că "numele predicativ" nu se deosebeşte de "elementul pre-

[33] Elena Neagoe consideră realizarea "complement indirect" (1969: 96).

Scanned with OKEN Scanner

dicativ suplimentar" pe criteriul importanței gramaticale "principal" vs. "secundar", întrucât "numele predicativ" este şi el o funcție sintactică secundară".

* * *

III. În legătură cu această direcție de cercetare, prin care adepții ei sînt de părere că există o funcție sintactică cu un comportament sintactic similar "numelui predicativ" (deosebindu-se, totuşi, de "numele predicativ" printr-o dublă regență, față de un regent de tip verbal şi față de un regent de tip nominal, câtă vreme "numele predicativ" nu este generat de vreun raport sintactic în mod direct, ci indirect în calitate de constituent al predicatului nominal, este generat de raportul sintactic de inerență), funcție sintactică numită, de aceea, pentru diferențiere, "element predicativ suplimentar", "nume predicativ circumstanțial", "nume predicativ de gradul III" *etc*., (direcție în legătură cu care ne-am exprimat propriul punct de vedere), consemnăm următoarele generalizări:

- Cei care au considerat că această realitate sintactică poate fi asimilată "numelui predicativ" au, în opinia noastră, meritul de a fi sugerat că există o anumită afinitate sintactică între funcțiile sintactice în discuție, deşi prin teoretizările lor şi-au propus să demonstreze contrariul, evidențiind distincțiile dintre acestea.
- Distincțiile evidențiate pot fi combătute, după cum s-a putut constata, prin contraargumentele pe care le vom rezuma pe scurt.

1. Atât "numele predicativ", cât şi "elementul predicativ suplimentar" stabilesc fie raporturi sintactice de dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite ("nominal" /"verbal"), fie raporturi sintactice simultane diferite, apozitiv-mediat şi de subordonare cu un antecedent şi un regent de tip verbal, şi cumulează funcțiile sintactice impu-

Scanned with OKEN Scanner

se de anteordonaţi[34]: de cei doi regenţi funcţii sintactice simultane de atribut-mediat şi complement sau de atribut-mediat şi circumstanţial; de antecedent şi regent funcţii sintactice de apoziţie-mediată şi complement sau de apoziţie-mediată şi circumstanţial.

a). Funcţia sintactică de complement de la nivelul funcţiei sintactice în discuţie nu este necesar a fi individualizată printr-un determinant lexical special de celelalte realizări ale complementelor (*direct, indirect, intern*), întrucât ea, fiind una din funcţiile sintactice care alcătuiesc "cumulul de funcţii sintactice", nu se va analiza şi independent, situaţie în care ar necesita o denumire distinctivă.

2. "Forma" "numelui predicativ" şi a "elementului predicativ suplimentar" nu diferenţiază funcţiile sintactice în discuţie ambele fiind marcate prin mărci comune: faţă de regentul de tip nominal, acordul, acolo unde funcţiile sintactice sînt exprimate prin părţi de vorbire care se acordă; variaţie categorială simultană totală sau parţială, acolo unde raportul sintactic stabilit cu antecedentul este de tip apozitiv-mediat; recţiune verbală prin prepoziţii, flexiune şi aderenţă faţă de regentul de tip verbal.

3. Din punctul de vedere al distincţiei *structură de adâncime – structură de suprafaţă,* distincţie care, se consideră, operează selectiv faţă de funcţiile sintactice în discuţie, credem că aceasta se dizolvă: ambele funcţii sintactice aparţinând structurii de suprafaţă, nici "elementul predicativ suplimentar", nici "numele predicativ" nu există ca funcţii sintactice la nivelul structurii de adâncime.

4. Din punctul de vedere al distincţiei privind "referenţii", credem că aceasta este o falsă problemă, distincţia trebuind să se pună relativ la regenţii sintactici. În legătură cu aceşti regenţi nu intervine, de asemenea, nici o distincţie, întrucât nu funcţia sintactică a regentului sau antecedentului condi-

[34] Folosim acest metatermen cu semnificaţia "actualizat înaintea altui termen sintactic".

Scanned with OKEN Scanner

ţionează tipul de funcţie sintactică a subordonatului: de tip completiv, atributiv *etc.*, ci valoarea morfologică a acestora.

5. Din punctul de vedere al "autonomiei semantice" a verbelor-regente, observăm că nici un verb din întregul sistem verbal românesc nu este aprioric insuficient semantic, ci insuficienţa semantică se află la nivelul raportului sintactic stabilit de verbul–regent cu determinantul său, la care se adaugă, exclusiv pentru această situaţie, şi condiţia *endosemantismului* vs. celei a *exosemantismului* determinantului faţă de regentul sau antecedentul de tip nominal.

6. Sub aspectul importanţei gramaticale a funcţiilor sintactice în discuţie, observăm că ambele funcţii sintactice sînt secundare, aparţinând masei funcţiilor, pentru că sînt generate de raporturi sintactice generatoare de funcţii sintactice secundare (subordonare şi apozitiv-mediat), şi prin negaţie nu sînt generate de raporturi sintactice de inerenţă.

7. În urma demersului ştiinţific susţinut nu se verifică nici faptul că funcţia sintactică în discuţie, care acoperă atât realizări considerate "nume predicativ", cât şi realizări considerate "element predicativ suplimentar", este un nou predicat sau un element al predicatului nominal sau verbal, ea fiind o funcţie sintactică distinctă de predicat, cu caracteristici de identitate specifice.

*

Generalizând, în legătură cu această direcţie de cercetare prin care, plecându-se, iniţial, de la analogii s-a ajuns, în fapt, la relevarea unor distincţii între numele predicativ şi elementul predicativ suplimentar, considerăm că acestea nu sînt în măsură să probeze natura sintactică diferită a celor două funcţii sintactice, ci dovedesc contrariul: apartenenţă la acelaşi tip de funcţii sintactice, funcţii sintactice care stabilesc raporturi sintactice simultane fie de dublă subordonare la doi regenţi de tipuri diferite, fie un

Scanned with OKEN Scanner

raport sintactic apozitiv şi unul de subordonare faţă de un antecedent şi un regent şi care cumulează funcţiile sintactice impuse de doi regenţi (nominal/verbal) sau un antecedent nominal şi un regent verbal.

* * *

B. Funcţia sintactică cu dublă subordonare simultană la doi regenţi de tipuri diferite ("nominal"/"verbal"), considerată, prin dominanta determinării regentului de tip nominal, ca atribut

I. Specialiştii care consideră că funcţia sintactică în discuţie este, în fapt, *un atribut* sînt relativ numeroşi[35] în lingvistica românească. Originea acestei direcţii de cercetare este atât istorică, explicabilă prin moştenirea din latină a structurii sintactice şi a denumirii corespunzătoare ei: *atribut predicativ,* pentru structuri de tipul "*rediit incolumis*" – "*se întoarse sănătos*" (Gh.N. Dragomirescu, 1977:101), cât şi formală, datorită unor similitudini de construcţie şi a unui paralelism formal de actualizare cu atributul. Totuşi la nivelul enunţului sintactic-frază, gramaticile limbii latine nu înregistrează şi "atributiva predicativă", ci aşa numitele

---

[35] Maria Grigorescu, *Atributul circumstanţial*, SG, I, 1956; Paula Diaconescu, *Rolul elementului verbal în componenţa predicatului nominal*, SG, II, 1957; Flora Şuteu, *Însemnări pe marginea anumitor construcţii gerunziale*, LR, V, 5, 1957: 15-22; Matilda Caragiu, *Sintaxa gerunziului românesc*, SG, II, 1957: 60-89; Elena Carabulea, *Atributivele circumstanţiale*, SCL, nr. 3, 1959: 343-354; Maria Gabrea, *Atributiva circumstanţială*, LR, IX, nr. 4, 1960: 24-32; *Probleme de teorie şi analiză gramaticală*, LL, VI, 1962: 133 sqq; Gh.N. Dragomirescu, *Atributul predicativ. Prolepsa (procatalepsa) şi predicativa suplimentară*, LR, XXVIII, 1977; Gabriela Pană Dindelegan, *Sintaxa transformaţională a grupului verbal*, Bucureşti, 1974: 133; C. Dimitriu, *Gramatica limbii române explicată. Sintaxa.*, Iaşi, 1982: 353 sqq.

Scanned with OKEN Scanner

"propoziții relative circumstanțiale" care sînt introduse de pronume relative cu rol de conjuncții cf. "*Egomet, **qui sera leviter Graecas litteras attigissem**, tamem complures Athenis dies sum commoratus.*" (Cicero. *De orat.*, I ,18, 82 după V. Matei, 1996: 250; în traducere "*Chiar eu, **care [deşi] am cunoscut târziu şi superficial literatura greacă**, totuşi am zăbovit la Atena mai multe zile.*"), considerate *dublu relaționate* simultan la doi regenți de tipuri diferite, prin aceea că formal sînt introduse prin pronume relative, care conferă funcția sintactică de atribut subordonatei, dar semantic acelaşi pronume relativ trebuie tradus ca o conjuncție şi prin aceasta propoziția secundară se subordonează verbului.

În urma identificării pe terenul lingvistic românesc şi a altor realizări, atât la nivelul propoziției, cât şi al frazei, acestea au fost numite fie *atribute (atributive) circumstanțiale* (Maria Grigorescu, 1956; Elena Carabulea, 1959 ş.a.); fie *atribute modale* (Paula Diaconescu, 1957: 115), fie încadrate într-o clasă mai largă de funcții numite *atributiv* (Gabriela Pană Dindelegan, 1974: 133). Observăm faptul că, deşi ideea comună a lingviştilor menționați este că funcția sintactică în discuție este un atribut, totuşi, sub această denumire sînt adunate fapte sintactice heterogene. Metatermenul *atribut circumstanțial* acoperă în concepția lingviştilor mai multe realități:

1. *Atributul circumstanțial, cu un singur regent – de tip nominal* – la care *circumstanțialitatea este de natură semantic-referențială* (Elena Carabulea, 1959: 345; Maria Gabrea, 1960: 24; V. Şerban, 1970: 197; S. Stati, 1972: 130) cf. exemplul: "*Țiganca, **care ştia blestemăția** ce făcuse, se temu* [..]" (P. Ispirescu, *L*, 64, după Elena Carabulea, 1959: 345), unde propoziția subliniată este considerată *atributivă cu nuanță cauzală*. Circumstanțialitatea, de natură semantică, vizează, în exemplul avut în vedere şi în altele, verbul *se temu "fiindcă" ştia blestemăția*, dar conexiunea semantică nu este considerată de către specialişti şi o conexiune sintacti-

Scanned with OKEN Scanner

că, un raport sintactic generator de funcţii sintactice, respectiv generator al funcţiei sintactice de complement/circumstanţial. Enunţul-propoziţie *"care ştia blestemăţia"* fiind unisubordonat sintactic, metasintagma terminologică "atribut circumstanţial" denotă, în această situaţie, o funcţie sintactică unisubordonată.

2. *Atributul circumstanţial, cu doi regenţi*, adică cu dublă subordonare simultană la un "nume" şi la un "verb", la care *circumstanţialitatea este de natură sintactică* (M. Gabrea, 1960: 25; C. Dimitriu, 1982: 345) cf. *"O luă la fugă de-a lungul malului Tisei, căutând un loc* ***unde să se înece***" (T. Popovici, *Setea*, 7, după Maria Gabrea, 1960: 25), unde se consideră că subordonata "***unde să se înece***" este considerată *atributivă* subordonată regentului nominal *"un loc"* şi *circumstanţială* indicând circumstanţa verbului *"căutând"*.

3. Gh. N. Dragomirescu consideră *atributul predicativ* un fenomen "cu caracter originar" (1977: 103), care a generat mai multe fenomenalizări în limbă. Fiind o categorie eterogenă, din punctul de vedere al actualizării, autorul propune ca "atributul predicativ exprimat printr-un adjectiv să fie numit *adjectiv cu funcţie* (nu valoare) *de adverb* [*s.n.*, M. S.]; cel exprimat printr-un gerunziu poate fi numit *circumstanţial de timp* (*de mod etc.*); cel exprimat printr-un substantiv precedat de ***ca*** poate fi numit *complement circumstanţial al calităţii*" ş.a.m.d. (*Idem, Ibidem:* 117).

4. C. Dimitriu propune ca realităţile sintactice înrudite (numite în lingvistica actuală prin 11 metatermeni al căror inventar îl face: *atribut circumstanţial (atributivă circumstanţială), "nume predicativ" circumstanţial, predicat circumstanţial, complement al calităţii, "element predicativ suplimentar" (predicativă suplimentară), atribut predicativ (atributivă predicativă), circumstanţial de mod acordat, circumstanţial al stării, "nume predicativ" de gradul III, element predicativ necesar şi predicativ suplimentar – 1982: 362)* să fie grupate într-o clasă de funcţii sintactice distincte de funcţiile sintactice clasice unisubordonate, sub denu-

Scanned with OKEN Scanner

mirea de *atribut circumstanțial* (1982: 362-363), *eventual și completiv* (1992-1993: 212), din considerentul că prin *atribut/atributivă* se indică dependența față de un "nume", iar prin *circumstanțial/completiv* se indică dependența față de un verb, pe lângă care apare circumstanța respectivă ("cel mai frecvent modul, dar și timpul, cauza, comparația *etc.*" – C. Dimitriu, 1982: 362-363). Remarcăm faptul că opinia lingvistului amintit se înscrie, credem, mai mult prin metasintagma terminologică folosită pentru desemnarea realității în discuție: "atribut circumstanțial", decât prin concepția asupra acestei entități sintactice în această direcție de cercetare, locul propriu fiind direcția reprezentată de acei lingviști care consideră funcția sintactică cu dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite ca o funcție sintactică diferită de celelalte funcții sintactice admise în limba română. Pentru aceeași realitate, denotată prin aceeași metasintagmă terminologică, consemnăm și un exemplu înregistrat de C. Dimitriu: "*Am văzut niște oameni rămași* ***cum erau cu douăzeci de ani în urmă.***" (*Idem, ibidem*).

5. Uneori, însă, în lucrările de specialitate, nu este teoretizat conceptul în discuție, ci se ajunge la acesta prin comparații succesive între fapte lingvistice paralele. În lucrarea sa din 1957, Paula Diaconescu afirmă că, pe lângă verbul *a fi*, care, după părerea cercetătoarei, are un rol exclusiv gramatical în cadrul predicatului nominal, există și alte verbe care se comportă aproape identic cu acesta, cu deosebirea că participă la construirea unui predicat și cu sensul lor lexical, verbe pe care le numește "copule lexico-gramaticale" (*Idem, ibidem*, 113-115): *a se crede, a fi numit, a sta etc.* și care intră, de fapt, în componența unor predicate composite numite "predicate nominal-verbale" (*Ibidem*). Aceste două categorii de verbe sînt opuse de autoare unei a treia categorii alcătuită din "verbe predicative", cu valoare lexicală independentă, care primesc un *atribut modal* – atribut care face parte din clasa *atributelor circumstanțiale*, după cum afirmă cercetătoarea și care

Scanned with OKEN Scanner

sînt definite ca "o determinare directă a subiectului ce se referă şi la acţiunea verbului" (*Idem, ibidem*: 115), precum verbul *a veni* din exemplul citat de cercetătoare: "*De la gârlă-n pîlcuri dese // Zgomotoşi copii vin*" (G. Coşbuc, *B*, după Paula Diaconescu, 1957: 115). Comentariile privind "atributul modal", însă, se opresc la cele afirmate mai sus.

6. Sub denumirea de *atributiv* sînt înregistrate de lingviştii teoreticieni ai gramaticii transformaţionale (Gabriela Pană Dindelegan, 1974: 133 sqq.) ca înrudite două funcţii sintactice: "numele predicativ" şi "elementul predicativ suplimentar", deoarece *atributivul* de la nivelul *structurii de suprafaţă* corespunde *numelui predicativ*, iar atributivul de la nivelul *structurii de adâncime* corespunde *elementului predicativ suplimentar*. Pentru sintacticienii transformaţionalişti "simbolul Atributiv aparţine grupului verbal (se află deci sub dominanţa directă a nodului GV) şi se caracterizează prin dependenţa faţă de un nominal" (*Ibidem*).

6. Mai observăm şi faptul că lingviştii care au vorbit despre funcţia sintactică *dublu relaţionată* ca despre o realizare atributivă au avut în vedere atât materialul exemplificativ deja discutat în studiile de specialitate anterioare (v. supra *passim),* pe care l-au îmbogăţit, dar şi alte realizări morfologice:

• Realizarea prin numeral colectiv: *Tovarăşii au plecat amândoi.* (Gh.N. Dragomirescu, 1962: 105) şi plecând de la aceasta, obţine şi cea prin adverb, fiindcă numeralul *amândoi* permite comutarea, fără pierderea funcţiei sintactice, prin adverbul *împreună*, cf. *Tovarăşii au plecat împreună*. (*Ibidem*).

• Realizarea prin substantiv cu prepoziţiile *ca, în, pe, drept etc.*: *L-am trimis ca responsabil.* (exemplu după Gh.N. Dragomirescu, 1962: 108). *El se erijează în atotştiutor.* (după Gabriela Pană Dindelegan, 1974: 108); *El face pe prostul.* (*Ibidem*). Unele realizări prepoziţionale sînt considerate de către alţi lingvişti "îmbinări «complexe»" (Gh. N. Dragomirescu, 1962: 102; Maria Gabrea, 1962: 146), indivizibile sau perifrastice care funcţionează

Scanned with OKEN Scanner

ca părţi de propoziţie complexe. Aceste realizări sînt clasificate după mai multe criterii:

• după partea de propoziţie la care se "referă" funcţia sintactică în discuţie:
• subiect: "*Ne aşezarăm pe proţapurile carelor* ***cu bărbiile înălţate şi cu ochii rotunzi***" (M. Sadoveanu, vol. 8, p. 471 după Maria Gabrea, 1962: 145);
• complement direct: "*Îşi ia drumul spre Humuleşti şi mă lasă mare şi devreme* ***cu lacrimile pe obraz***". (I. Creangă, *Amintiri,* după Maria Gabrea, *idem, ibidem*);
• după informaţia lexical – semantică sînt clasificate în:
a) cele care indică o parte a corpului;
b) cele care indică o expresie a feţei;
c) cele care indică îmbrăcămintea;
d) cele care arată obiecte posedate şi determinarea lor adjectivală sau participială (Maria Gabrea, 1962: 146).

• Observând că [-Atributivului] îi sînt subsumate realizări sintactice total heterogene, Gabriela Pană Dindelegan (1974:135-136) propune o taxinomie a structurilor după două criterii:

(1) "atributivul" care apare ca rezultat al regulilor de constituenţi (deci aparţine structurii de adâncime);
(2) "atributivul" care apare ca rezultat al regulilor de transformare (şi deci aparţine structurii de suprafaţă).

În urma acestei clasificări rezultă următoarele tipuri de structuri:

a) Ion mă bănuieşte incorect.
b) Ion se preface bolnav.
c) Ei l-au ales pe Ion deputat.
d) El s-a însurat bătrân.
e) Hainele le are noi.
f) El a pierit ucis de o bombă.
g) Ea s-a întors veselă. (Ibidem).

• Câteva realizări, nesemnalate de alţi specialişti, sînt înregistrate de C. Dimitriu. Una dintre ele conţine verbul *a trebui* personal şi un adjectiv sau participiu, de tipul *Balanţa trebuie echilibrată* (1992-1993: 146). O altă construcţie obţinută, după părerea

Scanned with OKEN Scanner

aceluiaşi lingvist, prin «scurtare», este şi cea de tipul "*şef, dă dispoziţii altora*, ***subaltern***, *execută dispoziţiile altora*" (*Idem*, 1994: 146).

• La nivelul frazei, remarcăm că propoziţiile *dublu relaţionate* sînt înregistrate, de către unii lingvşti, sub denumirea de "prolepsă (procatalepsă)" care este "un procedeu sintactic care constă în extrapolarea în propoziţia principală a unui termen din subordonată" (Gh.N. Dragomirescu, 1977: 15). Gh.N. Dragomirescu constatând că toate "predicativele suplimentare" sînt obţinute prin *prolepsă* [de exemplu, fraza "*Ba ştiu eu de câte e în stare*" (Sadoveanu, *O*, IX, 626 după *GA*, II, p 341), devine prin prolepsă "*Ba o ştiu eu de câte e în stare.*" (*Ibidem*)] şi că raportul dintre subordonată şi subiectul sau obiectul din principală este atributiv, consideră aceste realizări "(propoziţii) atributive predicative" (*Ibidem*).

II. Reconsiderând opiniile avansate în cadrul acestei direcţii de cercetare, constatăm, pentru început, că lingviştii care consideră funcţia sintactică cu dublă subordonare drept o specie a atributului iau în consideraţie, unii, cu prioritate, dependenţa de regentul nominal, alţii, ambele dependenţe, preferînd metatermenul de atributiv din varii considerente. Ordinea metatermenilor în sintagma terminologică – *atribut(ivă) circumstanţial(ă)* – poate părea aleatorie. Ea are, însă, rolul, în opinia noastră, de a atrage atenţia că între aparenţă: determinantul ***pare să determine doar un "nume"***, şi esenţă: acelaşi determinant ***este subordonat şi unui "verb"***, constă problema dublei subordonări. Se sugerează, astfel, că dependenţa de regentul nominal prevalează ca importanţă dependenţei de regentul verbal, opinie justificabilă, poate, şi prin topica adnominală frecventă a funcţiei *dublu relaţionate* (cf. exemplele *G.A.*, 1966). În construcţiile ternare care conţin un termen cu dublă subordonare sau relaţionare simultană, topica este, credem, liberă şi nedistinctivă. Unii lingvişti procedează la un studiu comparativ al topicii funcţiei sintactice în discuţie, luând un exemplu de bază, notat cu (1) *Fata cântă **fericită***. (I. Iordan –

Scanned with OKEN Scanner

Vl. Robu, 1978: 638). Rearanjând topica adjectivului, aceştia obţin structurile: (2) *Fata **fericită** cântă.*; şi (3) ***Fericită**, cântă fata.* şi observă că numai în cazurile (1) şi (3) adjectivul îşi realizează funcţia sintactică în discuţie, pe care o numesc "predicativ suplimentar" şi că, deci, "poziţia acestui termen în montajul structural este relevantă, fiind o implicaţie sintactică" (*Ibidem*). În afara celor trei posibilităţi de redistribuire a termenilor propoziţiei ternare, însă, mai există şi alte câteva: (4) *Fata, **fericită**, cântă.*; (5) ***Fericită** fata cântă.*; (6) *Cântă fata, **fericită**.*; (7) *Cântă, **fericită**, fata.*; (8) *Cântă fata **fericită**.*; (9) ***Fericită** fata, cântă.*, studiul unui eşantion redus de enunţuri, doar 3 din 9, numărul tuturor combinaţiilor posibile: cf. formula C_3^3 (combinaţii de trei termeni luaţi câte trei). Deşi cantitatea şi calitatea (conţinutul informaţional) sînt aceleaşi, respectiv avem îndeplinite condiţiile de izosemantism, observăm că s-au schimbat topica, în general şi pauza, intonaţia, accentul în context, ca elemente ale topicii, în particular şi, după părerea autorilor, cel puţin în cele trei exemple care le aparţin, funcţiile sintactice ale adjectivului, care nu mai este în toate situaţiile aceeaşi de "predicativ suplimentar". După părerea noastră, însă, mobilitatea adjectivului schimbă în cele mai multe din situaţiile de mai sus doar stilistic datele problemei, întrucât într-o interpretare obiectivă ştiinţifică trebuie să ţinem cont nu atât de ordinea lineară a cuvintelor, ci de cea structurală, care arată că, exceptând structurile (2) *Fata **fericită** cântă.* (9) ***Fericită** fata, cântă.* şi (8) *Cântă fata **fericită**.*, unde adjectivul pare a fi exclusiv atribut, celelalte structuri ternare corespund schemei:

N= "nume";

V= "verb";

FSDS = funcţie sintactică cu dublă subordonare simultană la doi regenţi de tipuri diferite.

Scanned with OKEN Scanner

Poziția parantetică a adjectivului din unele structuri nu înseamnă scoaterea în afara contextului comunicării propriu-zise şi plasarea lui în planul comentariilor la comunicarea directă, al incidenței, ci indică, în opinia noastră, faptul că adjectivul izolat aparține în egală măsură atât câmpului structural nominal, cât şi câmpului structural verbal (v. şi Ligia Florea, 1980: 22-24). Se observă şi faptul că, cu cât creşte gradul de deplasare a adjectivului *dublu relaționat* către verb, raportul dintre aceştia devine mai evident, adjectivul rămânând însă, prin acord, în câmpul determinanților nominali. De aceeaşi părere sînt şi alți lingvişti (V. Hodiş, 1980: 191), care, luând în discuție tocmai astfel de structuri, opinează că "în ciuda variabilei ordini lineare, avem de-a face aici cu texte perechi identice din punctul de vedere al ordinii structurale" (*Ibidem*). În aceeaşi problemă alți lingvişti consideră că variația topică serveşte doar "unor scopuri expresive, deci extrasintactice" (S. Stati, 1967: 124). Prin urmare, neajunsul de a obține soluții reale în analiza unor enunțuri egale cu ele înseşi provine din considerarea ordinii lineare de importanță gramaticală mai mare decât ordinea structurală. Această mobilitate sau iterație a termenului cu funcția sintactică în discuție conduce la concluzia că topica, cu elementele sale, nu este relevantă în stabilirea tipului de funcție sintactică: preponderent determinantă a unui regent nominal vs. preponderent determinantă a unui regent de tip verbal şi nu ajută la găsirea unui metatermen care să evoce fără echivoc esența sintactică a acestei funcții sintactice cf. *atribut(iv) circumstanțial* vs. *circumstanțial atributiv* ş.a.

• Revenind la esența conceptuală a acestei direcții de cercetare, care nu este numai o problemă de terminologie, şi care este sintetizată în metatermenul *atribut circumstanțial*, considerăm că acesta nu este suficient de convenabil, întrucât dincolo de litera lui, prin spiritul argumentărilor sugerează mai multe realități (v. *supra*) fiind compromis prin ambiguitate. Realizarea numită *atribut circumstanțial* este şi un atribut clasic cu un singur regent cf.

Scanned with OKEN Scanner

Merele din copac sînt roşii. unde atributul *din copac* este considerat şi circumstanţial locativ (V. Şerban, 1971: 197 sqq.), fie un atribut izolat, unisubordonat (*GA,* II, 1966: 177); "atribut izolat" considerat de alţi lingvişti "atribut circumstanţial" şi funcţie sintactică *dublu relaţionată* (D. Irimia, 1983: 214-217), fie o funcţie sintactică cu dublă subordonare simultană la doi regenţi de tipuri diferite. Cum aceste realităţi sintactice sînt heterogene, este necesar a se face o distincţie cel puţin terminologică între ele, iar o denumire singulară pentru fiecare realitate sintactică ar conduce la o mai bună înţelegere a realităţii unice avute în vedere. Din acest punct de vedere, nici metatermenul "atribut predicativ" nu surprinde specificul acestei funcţii sintactice (fiindcă, între altele, egalizează comportamental funcţii sintactice de importanţă gramaticală diferită: atributul şi predicatul), fapt acceptat chiar de lingvistul care îl recomandă şi care propune o *pletoră terminologică*, respectiv, câte o denumire pentru fiecare realizare în parte. Notăm aici şi faptul că Gh.N. Dragomirescu porneşte în discutarea acestei funcţii sintactice de la premise false şi anume de la funcţia sintactică a adjectivului care poate fi de adverb, cf. supra "adjectiv cu funcţie (nu valoare) de adverb" (1962: 117), sugerând existenţa în limbă şi a unor *funcţii morfologice*, neteoretizate până în prezent şi din a căror clasă ar face parte şi funcţia sintactică *dublu relaţionată* simultan.

• Părerea că există "verbe predicative" cu valoare lexicală independentă), care primesc un "atribut modal" (Paula Diaconescu, 1957: 115) conduce explicit la ideea că există *atribute cerute de verbe*, deşi regenţa verbală este supraordonatoarea complementului şi circumstanţialului. Cu tot caracterul convenţional al terminologiei, aici este vorba de modelarea conceptului de funcţie sintactică cu dublă subordonare simultană la doi regenţi de tipuri diferite. Aşa cum, însă, nu putem accepta *complementul numelui* (vezi şi C. Dimitriu, 1982: 238-239), nu putem accepta nici *atributul verbului*, în baza convenţiei specializării regenţilor şi a

Scanned with OKEN Scanner

imuabilității regulilor ei de aplicare, convenție care menține exhaustivitatea, consecvența, coerența și simplitatea unui model sintactic interpretativ al unei limbi naturale.

III. Din aceste păreri relativ contradictorii, emise în cadrul direcției de cercetare în discuție, observăm că interpretarea funcției din unghiul de vedere dominant al regenței față de nume, plasarea în plan secund al celui de-al doilea raport sintactic, deplasarea accentului pe caracterul "originar" al funcției sintactice – ceea ce nu justifică preluarea *tale quale* a metatermenului oferit de limba latină – sau de topica adnominală au influențat în mare măsură cercetarea dublei subordonări simultane, constituind astfel artificial, sau menținând astfel artificial, granițe între realizările aceleiași funcții sintactice și, implicit, o diversitate de opinii contradictorii.

* * *

C. Funcția sintactică cu dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite("nominal"/"verbal"), considerată prin dominanta determinării regentului de tip verbal un complement sau circumstanțial

I. Deși nu la fel de numeroși ca pentru primele direcții, există lingviști[36] care consideră că termenul cu funcție sintactică dublă este un complement (I. Diaconescu, 1966: 14-18); sau un circumstanțial (Șt. Hazy, 1964: 233-238).

1°. Ion Diaconescu ia în discuție o situație de dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite – pentru care propune metatermenul de "complement al calității" – marcat formal

---

[36] I. Diaconescu, *Complementul calității*, LR, V, 2, 1966: 14-18; Șt. Hazy, *O parte de propoziție în discuție ("nume predicativ circumstanțial")*, CL, 2, 1964: 233-238.

Scanned with OKEN Scanner

prin relatorii *ca, drept, în calitate de* şi de lipsa articolului (hotărât sau nehotărât), absenţă considerată marcă cu relevanţă sintactică, întrucât, în opinia lingvistului, deosebeşte această funcţie sintactică, de exemplu, de modalul comparativ cf. *Vorbeşte* ***ca profesor***. vs. *Vorbeşte* ***ca un profesor***. (1966: 15).

2°. Ştefan Hazy apreciază că în limba română "coexistă două tipuri de complemente circumstanţiale de mod, cel obişnuit, exprimat prin adverbe (...) şi unul acordat, exprimat prin adjective" (1964: 238). Pentru acesta din urmă acelaşi lingvist propune denumirea de "circumstanţial de mod acordat" – deoarece se acordă cu subiectul – sau circumstanţial al stării întrucât "partea de propoziţie discutată arată starea subiectului simultană cu acţiunea" (*Ibidem*), respectiv această realizare este *dublu subordonată*.

3°. Fără a aduce în discuţie structuri noi şi fără a reconsidera structurile în care fuseseră înregistrate funcţii sintactice dublu subordonate simultan, lingviştii care sînt de părere că funcţia sintactică cu dublă subordonare este, în fapt, un complement restrâng sfera realizărilor la substantive cu prepoziţiile *ca, de, drept* sau perifrazele prepoziţionale *în calitate de*, *în chip de* şi pronume relative, în structuri de tipul ***Ca ce*** *te-ai angajat?* (exemplu după I. Diaconescu, 1966: 16), eventual şi adjective.

II. Referindu-ne la aceste opinii, observăm că cercetătorii care au susţinut că funcţia sintactică cu dublă subordonare simultană este un complement sau un circumstanţial, au luat în discuţie, în principal, doar realizările în care verbul regent impune prin recţiune prepoziţională forma subordonatului – *A venit* ***ca profesor.***; *L-a luat* ***drept altul***. De asemenea, se poate afirma că lingviştii amintiţi consideră funcţia sintactică de complement a cumulului ca fiind mai importantă din punct de vedere sintactic, ignorând sau lăsând în subsidiar raportul sintactic al acestuia cu regentul de tip nominal, raport sintactic marcat prin acord, în situaţiile în care se realizează prin adjective sau variaţie categorială simultană, în situaţiile în care se realizează prin substantive sau pronume, şi

Scanned with OKEN Scanner

funcția sintactică aferentă de atribut sau apoziție. Considerațiile unilaterale privind natura sintactică a acestei funcții sintactice recomandă, din punctul de vedere al lingviștilor amintiți, considerarea acesteia drept o funcție sintactică unisubordonată.

Apreciem, însă, latura pozitivă a acestei direcții care, dacă ar fi luat în discuție un corpus exemplificativ de mai mare amploare ar fi relevat situația exactă a caracterului completiv sau circumstanțial al tuturor realizărilor discutate pînă atunci, caracter ignorat de celelalte direcții de cercetare, după cum am constatat.

III. Notăm şi faptul că funcțiile sintactice ale cumulului se actualizează simultan, fapt ce ar trebui surprins şi printr-o denumire adecvată care să sugereze atât caracteristicile formale, cât şi de conținut ale acestei funcții sintactice. O astfel de denumire ar scoate din sfera complementului, circumstanțialului, atributului, predicatului etc., funcția sintactică în discuție şi i-ar conferi locul aparte ocupat în sistemul sintactic al limbii, loc justificat tocmai prin caracterul său sintactic inedit.

* * *

D. Dubla subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite ("nominal"/"verbal"), considerată drept origine a mai multor funcții sintactice diferite

I. Există şi lingvişti[37] care consideră că raportul sintactic de dublă subordonare generează mai multe funcții sintactice *dublu subordonate* simultan la doi regenți de tipuri diferite, funcții sintactice distincte între ele.

---

[37] S. Stati, *Elemente de analiză sintactică*, EDP, Bucureşti, 1972: 130-133; D. Irimia, *Structura gramaticală a limbii române. Sintaxa*, Iaşi, 1983; Gh. Constantinescu–Dobridor, *Sintaxa limbii române,* Bucureşti, 1994.

Scanned with OKEN Scanner

1°. S. Stati, care foloseşte pentru prima dată în metalimbajul lingvistic românesc metatermenul "cumul de funcţii sintactice", operează o taxinomie a acestuia în trei realizări distincte.

a). În prima categorie include "un grup de cuvinte care are uneori simultan valoarea a două părţi de propoziţie" cf. exemplul

"*Ia pe ciocoi* ca hreanul *şi dă-l prin răzătoare.*"
(Arghezi, 1907, 9 după S. Stati, 1972: 130),

în care termenul "*ca hreanul*" îl consideră, este simultan complement direct şi circumstanţial de mod, fără însă a numi într-un anume fel această realizare, spre deosebire de următoarele două care primesc şi denumiri specifice.

b). A doua categorie este cea în care "un singur cuvânt are valoare sintactică dublă şi satisface simultan două valenţe a două cuvinte regente", adică "are d o u ă elemente regente şi satisface câte o valenţă a fiecăruia" (*Idem*, *ibidem*: 132), funcţia sintactică fiind numită "*atribut circumstanţial*", cf. exemplul

"***Furată** de gânduri, doamna Deleanu nu băgase de seamă că Dănuţ aţipise pe genunchii ei.*"
(*T*eodoreanu, *M.*, 198, după S. Stati, 1972: 132).

c). A treia categorie este cea a "*elementului predicativ suplimentar*", descris ca "o parte de propoziţie cu valoare sintactică dublă, atribut şi *complement de mod* [*s. n.*, ***M.*** S.]." (*Idem, ibidem*: 133), ilustrată prin exemplul

"*Ochii îl priveau mereu, **nemişcaţi,** cu aceeaşi umbră de spaimă.*"
(Rebreanu, *R*, 415, după S. Stati, 1972: 133).

2°. D. Irimia consideră, de asemenea, că în sistemul sintactic al limbii române coexistă două funcţii sintactice distincte, *dublu subordonate*: *complementul predicativ*, care se dezvoltă în interiorul unei relaţii de dublă dependenţă şi determină concomitent "un verb (o formă verbal – nominală) sau o interjecţie şi un nume (pronume)" (1983: 218) şi *atributul circumstanţial* (idem, ibidem: 214), o altă funcţie sintactică cu dublă subordonare simultană la

Scanned with OKEN Scanner

doi regenţi diferiţi – ***nume*** şi ***verb*** (care acoperă, în opinia noastră, cu aproximaţie minimă realizările discutate de alţi lingvişti sub alte denumiri, dintre care cea mai uzuală este cea propusă de *Gramatica Academiei* (1966, II: 206) de "element predicativ suplimentar", aşa cum se poate observa din exemplele aduse în discuţie de către autor, dintre care consemnăm doar unul):

"*Nici un marinar şi nici un aviator nu crede că se mai întoarce* viu"
(T. Arghezi, IX, 86 după D. Irimia, 1993: 220).

Aceeaşi ultimă realizare, pe care lingvistul amintit o numeşte *atribut circumstanţial (Idem, ibidem*, 214), acoperă, în opinia noastră, şi realizarea numită de *Gramatica Academiei* (1966, II: 277) *atribut explicativ izolat*, iar S. Stati (v. *supra*) "element predicativ suplimentar" de tipul:

"*Curta,* obosit *de orele de plimbare, se aşează într-un luminiş proaspăt, defrişat de trunchiurile falnice de brazi.* "
(P. Sălcudeanu, 131 după D. Irimia, 1983: 214).

Observăm că ceea ce deosebeşte cele două funcţii sintactice nu este ordinea lineară inversă a regenţilor, aşa cum se poate înţelege din expunerea autorului: "verb şi nume" = "complement predicativ" vs. "nume şi verb" = "atribut circumstanţial" ci, după părerea lingvistului, faptul că, în situaţia "atributului circumstanţial", dependenţa acestuia faţă de verb este o "relaţie de dependenţă slăbită" (*Idem, ibidem*; 216), adăugând mai târziu că totuşi "este definitorie pentru identitatea sintactică a atributului circumstanţial" (*Idem, ibidem*: 217), respectiv, comentăm noi, nu este atât de "slăbită", încât să nu genereze funcţii sintactice, fapt ce anulează caracterul pertinent al acestei trăsături şi lasă ca viabile opozitive doar topica sau ordinea regenţilor, care, însă, permite şi ea amendamente. *T*ipurile de structuri inventariate de D. Irimia, atât pentru complementul predicativ, cât şi pentru atributul circumstanţial sînt clasificate, după structură, în: *simple, dezvoltate, mixte şi complexe*, iar complementului predicativ i se aplică un

Scanned with OKEN Scanner

supracriteriu, al informației morfologice, care îl divide în *nominal și verbal (Ibidem*). Pentru exemplificare notăm câte o realizare a "*atributului circumstanțial dezvoltat*":

"*Costică,* cu gândul la soarta *lui Niculae (...), își reaminti pesemne, cu amănunte, ce pățiseră ei atunci...*"
(*M.* Preda, *M. sg.*, I, 16, după D. Irimia, 1983. 215)

și a "*complementului predicativ nominal dezvoltat*":

"*Tăcea acum* ***cu privirea pierdută în gol.*** "
(M. Caragiale, 102 după D. Irimia, 1983: 221),

exemple la care vom face referiri mai jos.

3°. Tot în această direcție, credem, se înscrie și opinia formulată de Gh. Constantinescu-Dobridor, care înregistrează tot două funcții sintactice, dar "cu dublă referire" (1994: 185 și 258): *atributul circumstanțial și elementul predicativ suplimentar*. Lingvistul consideră că *atributul izolat circumstanțial* "are [...] *o dublă referire:* la substantivul-subiect și la verbul-predicat." (*Ibidem*: 186), pe care îl deosebește de *elementul predicativ suplimentar,* care "datorită *referirii* [*s. n.*, M. S.] simultane (la un nume și la un verb), [...] seamănă (*Ibidem*) cu un complement și cu un atribut fără a se identifica cu acestea." (*Ibidem*: 259). Distincția dintre aceste funcții sintactice descrise ca opuse, dar și prin analogie este făcută de către lingvist printr-un raționament pe care l-am putea numi de excludere reciprocă: "elementul predicativ suplimentar" nu este un atribut, pentru că se "referă" la un "verb" (interjecție), dar nu este nici complement, pentru că se "referă" la un nume.

II. Privitor la opiniile lingviștilor care vorbesc de mai multe funcții sintactice *dublu subordonate* se impun anumite observații.

• Prima categorie de realizări, din taxinomia pusă în discuție de S. Stati (1972: 130), nu reprezintă o situație de "cumul de funcții sintactice", în interpretarea propusă de lingvist, întrucât substantivul ***ca hreanul***, considerat ca fiind simultan *complement*

Scanned with OKEN Scanner

direct şi circumstanţial modal, este, deci, unisubordonat, având un singur regent de tip verbal. În interpretarea noastră, însă, legătura semantică de coreferenţialitate dintre substantivele *"ciocoi"* şi *"hreanul"* pot conduce la revelarea unui raport sintactic dintre acestea, raport sintactic pe care, însă lingvistul amintit nu l-a avut în vedere şi asupra căruia nu ne oprim nici noi, considerînd discuţia o divagaţie de la demonstraţia noastră[38].

Între celelalte două tipuri de realizări sintactice, S. Stati propune o delimitare prea strictă, extrăgând din sfera realizărilor funcţiile sintactice cu dublă subordonare (v. *infra*) doar acea "parte de propoziţie" cu funcţii simultane de "atribut" şi "complement de mod", pe care o denumeşte "element predicativ suplimentar", restul realizărilor considerându-le "atribute circumstanţiale", o ipoteză de lucru pe criterii nedeclarate. De aceea, această distincţie creează confuzii şi nu oferă un criteriu obiectiv, ştiinţific de apreciere a validităţii acestei opinii.

• În privinţa distincţiei pe care o face D. Irimia între *"atributul circumstanţial"* şi *"complementul predicativ"* observăm că aceasta se bazează în ultimă instanţă pe criteriul ordinii lineare a regenţilor, respectiv regenţii *verb* şi *nume* conduc la actualizarea *complementului predicativ,* în timp ce regenţii *nume* şi *verb* conduc la actualizarea *atributului circumstanţial.* Aşa cum am afirmat deja, topica adnominală/ adverbală contextuală cu elementele ei de marcă, în situaţia aceasta concretizate cel mai adesea prin izolare parantetică, credem, nu conduce la opoziţii între realizările aceleiaşi funcţii sintactice şi nu poate conduce la diferenţieri între funcţiile sintactice în discuţie, fiind cel mult elemente de rafinare a descrierii. Topica o putem accepta doar dacă respectă principiile pertinenţei, consecvenţei şi exhaustivităţii. În ceea ce priveşte,

---

[38] Afinităţile de structură şi de comportament sintactic ale cumulului de funcţii sintactice în comparaţie cu circumstanţialul modal comparativ le-am discutat pe larg în lucrarea *Elemente de sintaxă sincronică comparată,* Editura Universitas XXI, Iaşi, 2000.

Scanned with OKEN Scanner

însă, actualizările discutate de lingvist şi clasificate după criteriile amintite, facem observaţia că unele din aceste actualizări, (pe care le-am consemnat *supra* pentru o mai bună apreciere) sînt perfect comparabile, ceea ce nu face decât să susţină opinia noastră exprimată imediat mai sus. Comparând alte două tipuri de structuri consemnate de către acelaşi lingvist nu facem decât să întărim afirmaţia noastră cf. *complement predicativ complex:*

"*Nu l-am bănuit niciodată a fi* ***aşa cum mi s-a dezvăluit*** ieri (...)"
(D. Irimia, 1983: 221) VS.

atributul circumstanţial complex:

"*Petrache, rămas* ***cum îl ştii,*** *nu prea se încurcă în principii...*"
(*Idem, ibidem*: 216).

- În descrierea funcţiei sintactice *dublu subordonat*e, observam că unii lingvişti postulează un nou tip de raport sintactic "referirea" (Gh. Constantinescu-Dobridor, 1995: 185 şi 258), care, se consideră, generează două funcţii sintactice distincte: *elementul predicativ suplimentar* şi *atributul (izolat) circumstanţial* (*Idem, ibidem*, 185). Folosirea termenului "idee circumstanţială" (*Ibidem*) certifică, însă, faptul că aceşti metatermeni nu sînt sinonimi şi nu egalizează între ei metatermenii sintactici *referire – raport sintactic*. Funcţiile sintactice, însă, fiind generate exclusiv de raporturi sintactice, rezultă că, aşa cum sînt descrise, nici "elementul predicativ circumstanţial" şi nici "atributul circumstanţial" nu sînt în viziunea lingvistului amintit funcţii sintactice cu dublă subordonare, subordonarea fiind un raport sintactic. În alţi termeni, *elementul predicativ suplimentar* şi *atributul circumstanţial* fiind considerate cu dublă "referire", ele nu sînt încadrabile, deci, cu toată rigoarea în categoria funcţiilor sintactice, adică în ceea ce se înţelege în mod curent prin funcţii sintactice. Exploatînd acest punct de vedere pînă la capăt, putem conchide că "referirea", chiar dublă, nefiind "raport sintactic", nu avem nici funcţii sintactice generate de două raporturi sintactice, fapt ce anticipă direcţia următoare de cercetare (v. *infra*).

Scanned with OKEN Scanner

III. Generalizând, în legătură cu această direcție de cercetare, observăm că principala obiecție care i se poate aduce este faptul că se disociază în cadrul raportului sintactic de dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite între realizări sintactice tacit egale, întrebuințând pentru acestea şi metasintagme terminologice diferite: *"element predicativ suplimentar"* vs. *cumul de funcții sintactice* vs. *atribut circumstanțial* vs. *complement predicativ.*

* * *

E. Negarea existenței unui raport sintactic de dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri dferite ("nominal"/"verbal") şi a funcției/funcțiilor sintactice rezultate.

I. O altă direcție de cercetare o reprezintă în lingvistica românească actuală aceea susținută de unii lingvişti[39], prin care se afirmă că, privitor la problema în discuție, nu se poate vorbi de un raport sintactic de dublă subordonare simultană şi, în consecință, nici de o funcție sintactică generată de acest raport.

1°. B. B. Berceanu ia în discuție mai multe funcții sintactice *dublu subordonate*, înregistrate sub diverse denumiri în studiile de specialitate (1971: 209 sqq.) şi ajunge la concluzia că nu toate realizările sintactice încadrate la această realitate sintactică sînt "elemente predicative suplimentare", respectiv funcții sintactice *dublu subordonate* simultan, şi prin aceasta diferite față de funcțiile sintactice unisubordonate admise la nivelul limbii române. De exemplu, ceea ce este numit de către unii specialişti "comple-

[39] B.B. Berceanu, *Sistemul gramatical al limbii române (reconsiderare)*, Bucureşti, 1971; I. Coteanu, *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Garamond, [s.a.], [s.l.].

Scanned with OKEN Scanner

ment al calităţii" este considerat de cercetătorul amintit drept o "situaţie normală de obişnuit complement, care nu ridică probleme speciale" (*Idem*). De asemenea, situaţii înregistrate de *Gramatica Academiei* (1966, II: § 684/5): "*Tocmai atunci s-auzi* ***miorlăind***" la funcţia sintactică de "element predicativ suplimentar" sînt, în viziunea cercetătorului amintit, "curente reduceri de complemente directe: ***că miorlăie***." (*Ibidem*).

2°. Aceeaşi opinie, a negării funcţiei sintactice în discuţie, este exprimată, direct şi indirect, de către Ion Coteanu (*Gramatica de bază a limbii române,* [s. a.]: 282-284), care consideră că ceea ce este numit "element predicativ suplimentar" face parte din cuvintele care "fac impresia" că sînt *dublu subordonate*. În realitate, consideră autorul, avem a face, de la situaţie la situaţie, cu atribute sau complemente şi, prin urmare, "elementul predicativ nu se impune, aşadar, ca o categorie sintactică necesară în gramatica limbii române, iar cuvintele care par că ţin în acelaşi timp atât de grupul subiectului, cât şi de cel al predicatului, intră în realitate numai într-un grup sau în celălalt." (*Idem*), observându-se, într-o notă, că cele spuse pentru nivelul infrapropoziţional sînt valabile şi la nivelul frazei. Luând în discuţie un exemplu precum "*Copiii se jucau voioşi*", autorul este de părere că adjectivul *voioşi* "se referă prin *f o r m a* lui la subiect ca orice atribut, deşi este aşezat după predicat, într-un loc în care se întâlneşte mai rar, părând că determină şi predicatul, ca şi cum ar fi *şi* complement circumstanţial de mod" (*Ibidem*: 282). Ceea ce ar confirma ipoteza avansată, şi anume că avem de-a face cu un atribut este, după părerea lingvistului amintit, "acordul gramatical, factorul cel mai important" (*Ibidem*: 283).

> NOTĂ. Putem asimila acestei direcţii şi pe acei lingvişti care neagă indirect, prin omisiune, funcţia sintactică în discuţie. Ne referim, printre alţii, la acei lingvişti care încadrează o realizare sintactică precum "*Dochia fugea* ***îngrozită***". (Sadoveanu, după I. Iordan, 1956: 593), la *atributul participial,* dar în lucrările lor,

Scanned with OKEN Scanner

încadrabile în această direcție de cercetare, nu abordează explicit funcția sintactică cu dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite (cf. cap. *Părțile de propoziție, idem*: 526).

II. Cu privire la această ultimă direcție de cercetare, prin care se neagă existența unui termen *dublu relaționat* simultan și, în consecință, existența unei funcții sintactice cu dublă subordonare, observăm că aceasta provine fie din neadmiterea raportului sintactic al termenului sintactic implicat cu "numele"-regent, și atunci funcția sintactică este considerată drept un obișnuit complement, fie din neadmiterea raportului sintactic cu verbul-regent și atunci funcția sintactică este considerată drept un obișnuit atribut. Din acest punct de vedere, această ultimă direcție este un caz particular al teoriilor prezentate anterior (vezi *supra*, direcțiile notate sub B., C.). Referindu-ne la afirmația că un adjectiv postverbal fiind acordat cu numele-subiect are întotdeauna funcția de atribut, pentru că "acordul gramatical este factorul cel mai important" (cf. I. Coteanu, [s.a.]: 283), observăm faptul că o construcție cu adjectiv în topică postverbală este și următoarea: *Fetița este veselă.*, unde adjectivul *veselă* trebuie considerat, potrivit opiniei clar exprimate de lingvistul amintit, *atribut și numai atribut* al **numelui** [*n.n.*, ***M***.S.]-**subiect** cu care se acordă, tot potrivit afirmației sale. Această aserțiune neexcluzând și situațiile de "nume predicativ" și nefăcând restricții privind regimul semantic și/sau sintactic al verbelor, conduce la concluzia că, în viziunea autorului, nu există "nume predicative" și, prin extrapolare, există doar un singur tip de predicat, cel verbal. Raționamentul nostru, care se bazează pe criteriile exhaustivității și consecvenței ca principii științifice și epistemologice neeludabile este, însă, contrazis de același lingvist, prin simplul fapt că acesta admite taxinomia tradițională a predicatului, în nominal și verbal (*Idem, ibidem*: 281), și, deci, admite existența numelui predicativ (*Ibidem*: 160).

Scanned with OKEN Scanner

III. Generalizând, în legătură cu această direcție de cercetare, observăm că argumentele invocate de lingviștii adepți ai acestei direcții nu sînt suficient de pertinente, din punctul de vedere al puterii argumentative, pentru a se constitui în critici distructive privind existența unui raport sintactic de dublă subordonare și a unei/ unor funcții sintactice diferite de cele admise, unisubordonate.

*

În afara comentariilor particulare exprimate cu privire la fiecare dintre aceste direcții de cercetare, considerăm necesar a face câteva comentarii generale cu privire la această a doua etapă de cercetare și a unor aspecte relevante pentru demersul științific ulterior.

I. Referindu-ne la tipurile de structuri identificate și descrise în această a doua etapă de cercetare, observăm că actualizările funcției sintactice *dublu relaționate* simultan la doi regenți de tipuri diferite au fost identificate ținându-se cont de mai multe criterii – formale, morfologice, semantice și sintactice.

1° *Formal*, mărcile invocate sînt, în general, variate și multiple, dar ele au fost luate în considerație, de cele mai multe ori, în mod absolut sau exclusiv. Acordul termenului cu dublă funcție sintactică cu regentul nominal, acord care poate fi definit prin repetarea sau prezența aceloraşi informații gramaticale categoriale la ambii termeni ai raportului (în situația noastră, regentul nominal poate și impune categoriile sale deictice de gen și număr subordonatului-cumul de funcții sintactice) este o marcă actualizată doar pentru realizarea adjectivală (exprimată prin adjectiv variabil cu mai multe forme flexionare), și, acolo unde structura morfematică o permite parțial, pentru părți de vorbire convertite în adjectiv. Substantivele calificative de tipul *poèt, elev, muncitor, doctoriță, avocată etc.* **nu se acordă**, ci intră în **variație ca-**

Scanned with OKEN Scanner

tegorială simultană, *totală sau parțială*, cu numele-regent, atunci când lexicul o permite cf.

Pe el îl credeam poet. (pe el = m./ sg. Ac. vs.; poet = m./sg. N.) – variație categorială parțială
Pe ea o credeam ***poetă***. (pe ea = f./sg. Ac. vs. ***poetă*** = f./sg. N.). – variație categorială parțială
Pe el îl credeam cauza *certurilor*. (pe el = m./ sg. Ac. vs. cauza = f.sg. N.). – variație categorială parțială
Pe ea o credeam cauza *certurilor*. (pe ea = f./sg. Ac. vs. cauza = f./sg. N.). variație categorială parțială

Situația nu a fost considerată un punct de identitate între "elementul predicativ suplimentar" și "numele predicativ". Urmărindu-ne propriul punct de vedere, observăm că acest lucru se poate proba prin comportamentul identic al funcțiilor sintactice disociate față de așa-zisul "acord".

El este poet. (el = m./ sg. N. vs.; poet = m./sg. N.).- variație categorială totală
Ea este ***poetă***. (ea = f./sg. N. vs. ***poetă*** = f./sg. N.). variație categorială totală
El este cauza. (el = m./ sg. N. vs.cauza= f. sg. N.). variație categorială parțială
Ei sînt cauza. (ei = m. pl. N. vs. cauza= f. sg. N.). variație categorială parțială

Observăm că acordul este irelevant și pentru structurile de tipul:

O știam împotriva minciunii. ,

ceea ce face ca și recunoașterea funcției sintactice în discuție numai după "acord" să fie irelevantă.

2°. *Nonarticularea* termenului cu dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite, faptul că el "nu se articulează niciodată" (Gh.N. Dragomirescu, 1962: 108), este considerat "un aspect caracteristic al' acestei funcții" (*Ibidem*). Acest criteriu operează frecvent, dar nu exclusiv, întrucât există și structuri unde articularea este prezentă și anume atunci când la rândul său termenul-*dublu relaționat* simultan are determinanți cf.

Scanned with OKEN Scanner

El a venit director. vs.
El a venit directoru *l* <u>*acestei şcoli*</u>.;
Îl ştiam ***iniţiatorul*** <u>*proiectului*</u>.

Opoziţia cu "numele predicativ" nu se susţine, fapt care se poate demonstra prin exemple:

El este director.
El este directorul <u>*şcolii.*</u>

3°. *Regimul prepoziţional* a fost considerat marcă exclusivă datorită "specializării" relatorilor intrapropoziţionali: *ca, în chip de, drept, de,* ca în exemplele:

El a venit ca director.;
Aceasta a fost prezentată în chip de (drept) ***dovadă.***;
El a fost luat de client *serios*.

Există şi suficiente situaţii, însă, în care relatorii nu sînt prezenţi:

Părinţii l-au vrut avocat.,

sau există, de asemenea, o multitudine de alţi relatori implicaţi, dar, în general, neconsemnaţi: *fără, pe, în jurul, înaintea, a, contra, împotriva* (v. *infra* ***T***ipuri de structuri) ca în exemplele:

Te ştiam ***împotriva delaţiunii.;***
O face pe savantul.

ceea ce înseamnă că şi această marcă nu este exclusivă, ci trebuie coroborată în prezenţa/ absenţa celorlalte mărci.

4°. *Categoriile gramaticale ale verbelor regente* nu influenţează restrictiv actualizările funcţiei sintactice *dublu relaţionate* simultan, verbele regente putând fi la orice diateză:

- diateza activă:

"***L***una *pe cer* <u>*trece*</u>*-aşa* <u>***sfântă şi clară***</u>."
(***M***. Eminescu, *Poezii*, 1991: 52);

- diateza pasivă:

El <u>*a fost numit*</u> <u>director</u> *de către Minister.*;

Scanned with OKEN Scanner

• diateza reflexivă:

*"Peste un an însă, **Mihnea II** pentru a doua oară se întoarse **domn** în Ţara Romînească (...)"*

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*, I, 1965: 101).

Verbele regente se pot afla la orice mod personal sau nepersonal:

• modul gerunziu:

*Venind **vesel** acasă, s-a apucat de lucru;*

• modul supin:

*S-a săturat de venit **obosită** de la lucru.;*

• modul infinitiv:

*Nu-i bine **tu** a umbla **bolnav**.;*

• modul participiu:

*'**Profesorul** trimis **director** de Minister este apreciat.*
(vezi şi I. Iordan – Vl. Robu, 1978: 641)

5°. După cum am văzut şi *topica,* mai ales prin izolarea parantetică, a fost considerată marcă relevantă pentru identificarea funcţiei sintactice în discuţie. Topica decide, în opinia unor specialişti, în taxinomia acestei funcţii sintactice şi în încadrarea oricărui produs sintactic al unui raport sintactic într-o anumită clasă de funcţii sintactice. Această afirmaţie este argumentată de către specialişti şi verificată în practica taxinomiei funcţiilor sintactice prin aceea că, *izolată*, o structură care "exprimă [...], o dată cu caracterizarea obiectului, şi o idee circumstanţială referitoare la predicat" cf.

*"**Fascinat** de prăpăstia păcatului, Constantin îşi descleştă mâinile şi-şi dădu drumul să cadă,"*

(Galaction, *O*.I. 138 după *G.A.* 1966, II: 139),

Scanned with OKEN Scanner

este încadrată la clasa *atributului* şi anume la *atribute izolate circumstanţiale* (*Ibidem*), dar *neizolată,* o structură care exprimă aceleaşi caracteristici de conţinut sintactic, invocate mai sus: "o caracteristică sau o acţiune simultană cu acţiunea verbului însoţit" comportând sau nu "nuanţe circumstanţiale" (*Idem, ibidem:* 210), cf.

"*O pisică trecu* ***albă*** *pe linia gardului.*"
(Cezar Petrescu, *Î.*, I: 257 după *G.A.*, 1966, II: 210)

este încadrată la clasa "elementului predicativ suplimentar".

În ceea ce ne priveşte, criteriul topicii şi al importanţei acesteia în identificarea funcţiilor sintactice trebuie reconsiderat din perspectiva importanţei sintactice egale a regenţilor implicaţi, care hotărăsc tipul de funcţie sintactică, topica acestei funcţii sintactice faţă de regenţi fiind un aspect al proiectivităţii sintactice şi nu o cauză a actualizării funcţiei sintactice în discuţie.

II. După *criteriul semantic*, deseori funcţia sintactică cu dublă subordonare simultană a fost identificată prin aceea că alcătuieşte "sintagmă" cu fiecare din termenii regenţi, înţelegând prin sintagmă "grupurile de cuvinte" (de obicei două cuvinte) legate logic (semantic) şi gramatical (prin formă), oglindind astfel legătura dintre limbă şi gândire (Maria Magyarodi, 1970: 97 sqq.). Condiţiile sînt simultan necesare deoarece îmbinările unde "cuvintele sînt legate doar semantic sau numai logic nu formează sintagme" (*Idem*). Există, însă, şi structuri care conţin funcţii sintactice *dublu relaţionate* simultan şi în care nu operează exhaustiv acest criteriu, respectiv nu cu ambii regenţi funcţia sintactică cu dublă subordonare sau relaţionare simultană formează "sintagmă" cf.

Te socoteam <u>cinstit</u>.;	te – cinstit
Te ştiam <u>altfel</u>.	te – altfel

În ambele structuri pronumele aton liber ***te*** se află în incompletitudine formală şi gramaticală cu termenii dublu subordonaţi simultan: ***cinstit*** şi ***altfel,*** cu care pronumele stabileşte doar legături

Scanned with OKEN Scanner

semantice, de coerenţă sau compatibilitate semantică, prin semele + [animat], + [persoană], + [calitate] cf. ***te (tu) – cinstit***; ***(te) tu – altfel***, dar nu şi sintactice, dacă nu admitem **raporturi sintactice mediate**, de tip **atributiv**, ca în situaţia de faţă sau **apozitiv** ca în alte situaţii. Restricţia "sintagmatică", cu care, de altfel, noi nu suntem de acord, incumbă presupoziţia că şi acest criteriu nu este aplicabil exclusiv funcţiei sintactice *dublu relaţionate* simultan.

La acelaşi nivel semantic a fost propus *criteriul insuficienţei semantice a verbelor regente sau a specializării regenţilor verbali*, în sensul că numai verbele *movendi, sentiendi, declarandi, dicendi*, numite de aceea "verbe circumstanţiale" (Silva Niţă, 1958 (b): 69), pot primi această determinare *dublu subordonată*, deşi în structuri care conţin funcţii sintactice *dublu subordonate* simultan sînt implicate şi verbe *de stare, de devenire, existenţiale* (v. *supra*, *passim*), iar regent de tip verbal poate fi şi interjecţia:

Iată-l trist.

Tot din punct de vedere semantic se consideră că funcţia sintactică cu dublă subordonare simultană la doi regenţi de tipuri diferite exprimă *caracteristici ale numelui* (v. supra. *passim*)[40], în cadrul informaţiei semantice conţinută la nivelul unei caracteristici semantice: există *caracteristici intrinseci ale numelui* care apar în structuri cu predicat nominal, de exemplu: ***El este student.***; ***El este înalt.***, şi *caracteristici extrinseci ale numelui* care apar în alte tipuri de structuri, cu verbe tranzitive[41], de exemplu: ***El citeşte o carte.***; ***El are o carte.*** *Mutatis mutandis* şi sprijinindu-ne pe exemple şi pe un raţionament silogistic, observăm că şi în structurile sintactice care conţin funcţii sintactice *dublu subor-*

---

[40] Pentru aceeaşi distincţie, vezi Albert Sechehaye, *Essai sur la structure logique de la phrase,* Paris, 1950: 58-61 şi 78-79; Pierre Guiraud, *La syntaxe du français,* Paris, 1963: 25-58.

[41] Opoziţia este mai evidentă atunci cînd se probează cu verbe care primesc circumstanţiale, deoarece, aşa cum s-a văzut, tranzitivele sînt şi ele insuficiente într-o anumită măsură.

Scanned with OKEN Scanner

*donat*e simultan (disociate în lingvistica românească, după cum am observat, de cele cu "nume predicativ" – v. *supra, passim*), termenii cu această funcţie sintactică exprimă, de asemenea, o caracteristică a numelui-regent, o ***trăsătură intrinsecă sau internă* (uneori inerentă intensiunii noţionale):** ***L-am văzut vesel.*; *O ştiam de harnică.*** vs. ***El este vesel.*; *Ea este harnică.***, ceea ce demonstrează identitatea celor două tipuri de structuri şi a celor două funcţii sintactice, "nume predicativ" şi "element predicativ suplimentar", considerate, însă, distincte în literatura de specialitate. Nu putem omite, însă, nici faptul că există structuri la limita interpretărilor obiective, obţinute prin metaforizare, deci în baza unor trăsături intrinseci comune, structuri unde trăsăturile intrinseci se relevă la limita intensiunilor noţionale, construcţii cu două substantive, raportul sintactic dintre ele fiind un raport apozitiv mediat :

*Şi–**a pus cojocul pernă** sub cap. [= în calitate de pernă];*
*Cu **palma căuş a luat** apă. [= drept căuş] etc.*

III. Din punct de vedere sintactic, un criteriu de identificare şi diferenţiere a funcţiei sintactice cu dublă subordonare simultană prin opoziţie cu toate celelalte funcţii sintactice existente la nivelul sintactic al limbii române, în general, şi "numelui predicativ", în special, a fost considerat subnivelul sintactic la care se produce actualizarea: **structuri primare (de suprafaţă)** vs. **structuri derivate (de adâncime)**, funcţia sintactică *dublu relaţionată* simultan la doi regenţi de tipuri diferite fiind considerată întotdeauna o structură derivată, obţinută prin reguli de transformare sau de constituenţi, spre deosebire de celelalte funcţii sintactice, în general, şi de numele predicativ, în special, care aparţin structurii de suprafaţă. Deşi unor structuri care conţin o funcţie sintactică *dublu relaţionată* simultan la doi regenţi de tipuri diferite li se pot reconstitui istorii derivative, altora prin acest procedeu li se denaturează până la echivoc sensul cf. */l-a făcut **incapabil**/ ≠< /a făcut/ + /el e incapabil/*, ceea ce demonstrează, între altele, că există mai multe enunţuri primare virtuale care au condus la actualiza-

Scanned with OKEN Scanner

rea în discuţie şi că transformările lingvistice au şi etape intermediare paralingvistice, bazate pe analogii. De asemenea, fapt ce nu a mai fost teoretizat, structurile cu "nume predicativ" necesită o reconstituire derivativă cf. */el este vesel/< /el este/ + /el are caracteristica* [*vesel*]/ (transformări cunoscute în sintaxa transformaţională sub denumirile «***sum pro habeo***» şi «***habeo pro sum***»), întrucât, aşa cum s-a afirmat, "numele predicativ" nu există la nivelul structurii de adâncime. Acest criteriu distinctiv între cele două funcţii sintactice presupus diferite devine deci, în condiţiile unei reexaminări critice, un criteriu de identitate specifică între aceleaşi funcţii sintactice.

Tot la acest nivel sintactic, criteriul invocat al "funcţiilor sintactice" la care se poate "referi" cumulul, se autodizolvă devenind inoperant din mai multe motive

a) nu interesează funcţia sintactică a regentului (şi nu a "referentului"), ci interesează valoarea morfologică a acestuia cu care determinantul stabileşte raportul sintactic, valoarea morfologică fiind singura supra-ordonatoare a subordonatului.

b) deşi restrânse la început numai la subiect, complement direct şi indirect, clasa "funcţiilor sintactice" cu care cumulul de funcţii sintactice intră în raport sintactic a fost epuizată exemplificativ (I. Iordan – Vl. Robu, 1978: 640) până la a cuprinde toate funcţiile sintactice cunoscute, ceea ce are efectul desfiinţării caracterului selectiv, restrictiv şi deci specific al acestui criteriu prin transformarea lui într-unul cu caracter de generalitate.

*

Această reconsiderare a criteriilor prin care a fost identificată şi descrisă funcţia sintactică cu dublă subordonare simultană la doi regenţi de tipuri diferite [pe care noi preferăm să o numim ***cumul de funcţii sintactice***, cu un metatermen preluat de la S. Stati (1972: 130)], justifică o nouă analiză critică a dublei subordonări simultane la doi regenţi de tipuri diferite, demers pe care-l vom desfăşura în cele ce urmează.

Scanned with OKEN Scanner

II. Conceptul de cumul de funcții sintactice

Elaborarea teoriei asupra conceptului de dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite şi funcției sintactice generate de două raporturi sintactice a cunoscut, după cum am văzut, două etape – o primă etapă pe care am considerat-o o etapă de observație sau intuitivă, de semnalare a unui comportament diferit la unele actualizări deja descrise şi clasificate şi o a doua etapă în care, în general, se pune problema unei noi funcții sintactice, etapă ce se caracterizează şi prin preocupările găsirii unei denumiri adecvate care să evoce realitatea avută în vedere şi a găsirii identității specifice a acestei funcții sintactice – respectiv, dacă funcția sintactică în discuție este o funcție "în sine", autonomă sintactic, distinctă de alte funcții sintactice, un constituent al altei funcții sintactice sau o realizare a unei funcții sintactice deja admise.

În ceea ce ne priveşte, credem că pentru a găsi răspunsul acestor probleme, care privesc tocmai identitatea sintactică specifică a cumulului de funcții sintactice, trebuie aplicate cu exhaustivitate şi consecvență anumite criterii semantice şi sintactice, coroborate cu mijloacele formale de marcare a funcției sintactice în discuție, care împreună să fie capabile să configureze modelul sintactic cel mai aproape de realitate.

Vom examina situația acestei funcții sintactice la toate nivelele implicate. Vom începe cu nivelul semantic, deoarece prin evocarea aproape exhaustivă a acestui criteriu, în toate lucrările de specialitate, el este considerat centrul de greutate al teoriei dublei subordonări simultane.

Din punct de vedere ***semantic***, determinarea în discuție este un factor de *coerență, înțelegând prin coerență compatibilitate semantică* (vezi şi J. Lyons, 1995: 513), *dublată şi de coeziune*

Scanned with OKEN Scanner

structurală față de ambii regenți într-un enunț sintactic, respectiv răspunde simultan și pozitiv intensiunilor semantice exprimate de un "nume" și un "verb". La nivel semantic, o consecință a raportului sintactic dintre regentul verbal și termenul *dublu subordonat* este **impresia unei *insuficiențe semantice*,** sesizabile prin faptul că **verbul pare a atrage total în sfera sa semantică intensiunea determinantului** cf.

*"Nu te-aș fi crezut așa **moral**."*
(G. Călinescu, *Bietul Ioanide,* 1986: 201).

*"Înainte de a intra în sat îl mai văzură **cum mâna, încet acum**, ca să nu le facă rău răniților."*
(T. Popovici, *Străinul,* 1979: 416).

În ceea ce ne privește, considerăm că *insuficiența semantică nu caracterizează verbul și **nu este un datum***; ea *nu este o trăsătură intrinsecă a verbului*, așa cum *nu este nici o trăsătură intrinsecă a determinantului cu dublă funcție sintactică* (după cum consideră unii lingviști – D. Crașoveanu, 1970: 229). *Toate verbele (titlu sau în context) sînt suficiente semantic*. La întrebările "când ?" și "de ce ?" apare insuficiența semantică, răspunsul, credem, este acesta: ea este exclusiv contextuală, iar explicația trebuie căutată în modul de manifestare din punct de vedere semantic, cu implicații sintactice, a fiecărui termen implicat în structura ternară, mai exact în contextul considerat insuficient semantic. Pentru aceasta vom apela la un raționament bazat pe compararea a două structuri care conțin "nume predicative", urmând să extragem concluzii care se potrivesc și structurilor considerate clare de "dublă subordonare simultană":

(1) ***El este aici.*** vs.
(2) ***El este bun.***

Se pune întrebarea de ce în structura subliniată, notată sub (1), se consideră că verbul este *suficient semantic*, iar în structura subliniată, notată sub (2), același verb este considerat *insuficient se-*

Scanned with OKEN Scanner

mantic. Se consideră că, în structura (2), "impresia" de insuficiență semantică este declanşată de *determinantul verbului*, fără, însă, ca acest determinant să fie insuficient, adică să-şi transfere propria insuficienţă verbului, determinantul ca şi verbul şi ca şi numele implicat, luaţi separat, [*el*], [*este*], [*bun*], permiţând o semioză, în sensul unei explicaţii sinonimice. Aceasta înseamnă că, dacă luaţi separat toţii termenii implicaţi sînt suficienţi semantic, iar în proximitate succesivă apare impresia de insuficienţă semantică, ***insuficienţa nu poate apărea decât la punctul de întâlnire între termenii unui raport sintactic, adică, mai exact, la nivelul raportului sintactic dintre determinant şi determinat.*** Comparând în continuare cele două structuri observăm că segmentul ***este bun*** este, însă, perfect asimilabile, din punct de vedere morfologic, cu segmentul ***este aici***, din structura (1), răspunzând pozitiv schemei abstracte: verb + adverb[42], mai exact verbul **a fi + adverb** şi ar trebui în consecinţă să obţinem aceeaşi impresie de "insuficienţă semantică", adică pentru consecvenţă ar trebui să vorbim şi aici de aceeaşi funcţie sintactică ca şi în structura (2). Limitînd, deci, "insuficienţa semantică" numai la nivelul raportului sintactic dintre verb şi determinantul său, rezultatul este diferit în situaţii identice, fapt ce constituie o contradicţie distructivă a acestei demonstraţii. Observăm, însă, că adverbul-adjectiv sau cumulul morfologic din structura (2) stabileşte un raport sintactic şi cu numele supra-ordonat de la care preia categoriile lui gramaticale, şi prin care îşi păstrează şi calitatea de adjectiv. Adverbul-adjectiv /cumulul morfologic/ implicat poate fi considerat, la nivel semantic, ca exprimând o "caracteristică intrinsecă" a numelui implicat, în timp ce adverbul din structura (1) reprezintă o caracteristică a acestui nume: +[caracteristica numelui de a se afla într-un anume

---

[42] Despre valoarea adverbială a adjectivelor în structuri cu "nume predicativ" v. lucrările noastre: *Nivelul sintactic al limbii române*, Editura Geea, Botoşani, 1998, şi *Un aspect al sincretismului lingvistic – cumulul morfologic*, în *Limbaje şi comunicare*, vol IV, p. 270-282, Editura Universităţii Suceava, 2001.

Scanned with OKEN Scanner

loc, respectiv aici], dar aceasta este o "caracteristică extrinsecă". Aceasta înseamnă că "insuficienţa semantică" este şi la nivelul raportului sintactic dintre determinant şi un nume supraordonat.

Raportând aceste fapte la teoria 'ordinelor' părţilor de vorbire, pe care noi am numit-o 'teoria Bello-Jespersen- Hjelmslev', şi pe care o găsim reiterată şi la J. Lyons (1965: 368 sqq), teorie dependenţială, pentru că ierarhizează părţile de vorbire după criteriul raporturilor dintre ele, observăm mai bine diferenţa structurală dintre cele două structuri. Conform acestei teorii numele este o categorie de ordinul I, fiind modificată de verb şi adjectiv în calitate de categorii de ordinul II, fiindcă le sînt impuse categoriile gramaticale de către nume, adverbul fiind o ultimă categorie, de ordinul III, ultimă pentru că nu se mai poate modifica decât prin ea însăşi (adverbul modificat prin adverb este un un fenomen de circularitate 'natural', considerăm noi).

Enunţul ***El este aici.*** va răspunde astfel acestei teorii a ordinelor:

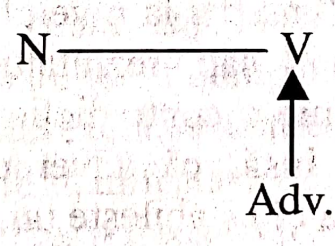

Enunţul ***El este bun.*** va răspunde, însă, astfel:

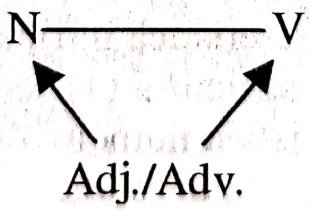

Ceea ce nu a fost pus în legătură directă şi afirmat ca fiind o trăsătură definitorie sau pertinentă, în legătură cu funcţia sintactică în discuţie, este aceea că "insuficienţa semantică" apare şi ca

Scanned with OKEN Scanner

urmare a **raportului sintactic dintre regentul de tip nominal** şi funcţia sintactică tip cumul. Remarcându-se opoziţia semantică: "caracteristici intrinseci" vs. "caracteristici extrinseci" ale numelui-regent, este important de subliniat că prezenţa semului 'caracteristici intrinseci' este mai importantă decât vecinătatea imediată a determinantului cu verbul implicat pentru că atrage după sine simultan şi insuficienţa semantică verbală şi actualizarea funcţiei sintactice *dublu relaţionat*e simultan, cf.

> *"Prin urmare **tu ai fost, eşti, vei fi** întotdeauna."*
> (M. Eminescu, Ms. după C. Noica, *Introducere la miracolul eminescian,* 1992: 339).

vs.

> *Prin urmare **tu ai fost, eşti, vei fi** întotdeauna **om.***

Este deci un proces de *feed-back, de intercondiţionare semantică, atât progresivă, cât şi regresivă.* În acest sens, credem, trebuie definită 'insuficienţa semantică', fapt confirmat mai nou şi de afirmaţiile altor lingvişti care consideră că: "nici verbele nu pot fi încadrate mecanic sau la noţionale suficiente ori insuficiente sau la nenoţionale, existând posibilitatea ca unele verbe în contexte diferite să aparţină la două din aceste clase/subclase." (C. Dimitriu, 1997: 77). Considerăm binevenit să ne oprim şi la această afirmaţie pentru că ea doreşte să reducă contradicţia dintre teoria şi practica structurilor cu "nume predicativ" în special, admiţând coexistenţa ambelor valori "suficient" vs. "insuficient", dar "în contexte diferite" (*Ibidem*), ca în exemplele prezentate. Pentru început afirmăm că am discutat structuri clasice de "nume predicativ", [deşi aici ne-am propus discutarea conceptului de cumul de funcţii sintactice], pentru că această problemă este [după cum am văzut din excursul preliminar prezentat în prima secţiune a lucrării noastre] o chestiune derivată din cea a "numelui predicativ" [cu care însă este pus mereu în opoziţie] şi pentru că acolo apare evidentă 'insuficienţa semantică", fiind, din acest punct de

Scanned with OKEN Scanner

vedere, o situație 'exemplară'. Orice demonstrație privind acest tip de structuri presupune extinderea și valabilitatea ei asupra întregului corpus verbal aflat sub acest verb generic. Problema este, însă, mai puțin clară dacă aducem în discuție enunțuri precum:

(1) El este inginer aici.
(2) El a venit ambasador aici.

Segmentele care ne interesează sînt cele subliniate și conțin determinări de tip circumstanțial și de tip "nume predicativ" simultan în același context, fapt ce necesită o discuție aparte. Conform teoriei clasice a "predicatului nominal", aceste structuri, sau cel puțin structura (1), nu ar trebui să existe, pentru că se afirmă constant excluderea reciprocă a valorii predicative a verbului **a fi** prin valoarea copulativă a aceluiași verb, această disjuncție fiind chiar mijlocul de verificare a 'predicativității' vs. 'nepredicativității' acestui verb și a altora de același tip. Totuși aceste structuri există și sînt reperate în limba română. Teoria clasică va trebui să sacrifice una din aceste valori care apar sincretic pentru a fi consecventă cu ea însăși; rezultatul va fi însă o analiză neștiințifică. Aceste exemple, considerăm însă, vin în continuarea teoriei noastre anterioare prin care afirmam că 'insuficiența verbală' nu se află la nivelul verbului implicat, ci la nivelul raportului/raporturilor sintactice coimplicate, fapt întărit și de structura din enunțul (2). Opinia noastră nu exclude actualizări de tipul celor de mai sus, pentru că nu teoretizează o insuficiență **verbală** cu consecințe sintactice.

În acest moment apare o nouă întrebare, care vizează nivelul **sintactic**: **dacă insuficiența semantică de la nivelul raportului sintactic este în măsură să distorsioneze până la anulare calitatea de a îndeplini o funcție sintactică a cuvintelor implicate în raportul/raporturile sintactice,** așa cum se consideră prin postulatul "predicatului nominal" pentru "numele predicativ", de care teoria dublei subordonări simultane nu este departe prin considerarea produsului ei drept un "element predicativ suplimentar",

Scanned with OKEN Scanner

adică o ipostază mai evoluată a "numelui predicativ". Având în vedere întregul demers din prima parte acestei lucrări şi consecvenţi cu teoria funcţiei sintactice, pe care am putea-o numi "atomice" (pe care am avansat-o în lucrarea noastră *Nivelul sintactic al limbii române*, 1998), şi prin care am postulat că există o paritate absolută, un cuvânt = o funcţie sintactică, concretă sau abstractă, (funcţie sintactică Ø sau nonfuncţie sintactică văzută ca un minus funcţie sintactică), credem că la această întrebare răspunsul este negativ. Dacă aceleaşi părţi de vorbire: ***este; bun***, în alte contexte cf. *El **este** acasă.*; *Răspunsul **bun** l-am primit abia acum.*, sînt funcţii sintactice, înseamnă că acestea au conţinut sintactic complet, funcţional, categorial şi denotativ (vezi Mihaela Secrieru, 1998: 53 sqq), conţinutul sintactic fiind o calitate intrinsecă a părţilor de vorbire. Ele se pot deplasa pe axa funcţiilor sintactice de la (+) la Ø, dar nu-şi pierd calitatea de a îndeplini o funcţie sintactică (Ibidem). Această teorie vizează şi relativizarea concepţiei că verbul ***a fi*** "cel mai copulativ dintre toate" este, prin natura sa aprioric㠄 *insuficient semantic*. Afirmăm astfel capacitatea oricărui verb de a-şi îndeplini funcţia sintactică specifică de predicat verbal, putându-se vorbi pentru situaţia aşa-ziselor verbe "copulative" de, cel mult, ***predicate verbale insuficiente semantic***, fără ca prin *insuficienţă* să denotăm şi semul sintactic *'depredicativizare'*. Prin această teorie nu negăm factorul semantic implicat în actualizările funcţiei sintactice în discuţie, ci-i dăm acestuia o dimensiune contextuală, adevărata dimensiune a *insuficienţei semantice*.

Problema insuficienţei semantice contextuale nu este actuală, însă, şi pentru interjecţia–regent a funcţiei sintactice în discuţie cf.

> *"**Iată**, de pildă pe băietanul din «Păcat», **consumându-se** de dragoste şi aşteptare"*
>
> (T. Vianu, *Arta prozatorilor români*, 1991: 113)

sau pentru adjectivul – participial regent:

Scanned with OKEN Scanner

"Mircea era nepotul colonelului, ***cunoscut*** *de tot oraşul* ***drept eroul*** *de la Mărăşeşti"*

(D. Săraru, *Dragostea şi revoluţia*, 1986: 237),

găsind în această situaţie încă un argument în sprijinul teoriei noastre.

Tot la acest nivel este demn de atenţie faptul că regentul nominal (exprimat sau subînţeles) poate să fie caracterizat prin semul [+animat]:

"N-o să mai stea ***singură****, hotărî locotenentul Kraus."*

(Petru Anghel, *Dealul viilor*, 1988: 421)

sau +[inanimat]:

"Şi totuşi câteva ***repere*** *oferite chiar de scriitor* ***stau călăuză*** *cercetătorului pasionat de reconstituirea întortocheatului drum al vieţii şi de străluminare a individualităţii sale."*

(I. Oprişan, *Romanul vieţii lui Bogdan Petriceicu Haşdeu*, 1990: 5).

Unii lingvişti înscriu, însă, între structuri şi unele în care funcţia sintactică cu dublă subordonare simultană trimite la '*caracteristici extrinseci*', ale regentului nominal. Exemplul :

(1) *"Ce e ? Ce s-a întâmplat? îl întreb,* ***te ştiam la Moscova****."*

(L. Blaga, *Luntrea lui Caron*, 1980: 70),

asemănător, prin schema abstractă sintactică, cu structurile incluse de unii specialişti între realizările cumulului de funcţii sintactice:

"Eu îl credeam acasă."

(exemplu după Valeria Guţu Romalo, 1973: 149)

"Îl credeam acolo."

(*Idem, ibidem:* 153)

permite o comparaţie cu realizarea:

(2) ***Te ştiam supărat.***

Scanned with OKEN Scanner

Acestea nu sînt, însă, sinonime sintactic. Criteriile de diferențiere țin nu numai de natura morfologică a subordonatului: ***la Moscova*** vs. ***acasă*** vs. ***acolo*** vs. ***supărat***, dar şi de natura semantică a acestora: ***la Moscova***, ***acasă***, ***acolo***, neputând fi 'caracteristicile intrinseci' ale unui obiect, acestea indicând prin caracterul lor intern spațialitatea vs. ***supărat***, care nu poate fi decodat decât în raport cu o **noțiune** a cărui **notă**, respectiv 'caracteristică intrinsecă', este. Structura (1) *Te ştiam la Moscova.* (şi celelalte consemnate de Valeria Guțu Romalo), deşi este o structură derivată, obținută prin reguli de substituție */te ştiam la Moscova/< /te ştiam plecat la Moscova/*, nu este şi *dublu subordonată*, întrucât dubla subordonare nu poate fi justificată doar prin caracterul derivat al unei structuri. Verbul *a şti* intră în ocurență şi cu un complement direct şi cu un circumstanțial spațial, construcția fiind reperată *te ştiam la Moscova / te ştiam acolo*, dar nu îşi actualizează şi semul 'insuficient semantic', pentru că determinantul circumstanțial exprimă o 'caracteristică extrinsecă' numelui implicat, care de altfel nu îi este nici regent. Acelaşi verb, în structura (2), supraordonează un complement direct şi un cumul de funcții sintactice, care are această funcție sintactică tocmai pentru că exprimă o 'caracteristică intrinsecă' a numelui-regent, relație semantică ce declanşează simultan şi 'insuficiența' verbală : ***Te ştiam supărat.***

Nivelul **morfologic** este consubstanțial celui **sintactic**. La nivelul formei, regentul nominal (fiind fie "termenul inițial" al gândirii, un nume cu funcție sintactică de subiect gramatical, fie cu o altă funcție sintactică), ca şi regentul verbal (care poate fi fie predicatul, fie altă funcție sintactică, fapte fără relevanță semantico–sintactică), se află constant pe poziția de a impune o formă subordonatului. Prin formă înțelegem, în special, categorii gramaticale de gen, număr şi caz. Dintre acestea cazul comportă o discuție specială. El a fost interpretat, datorită structurii de suprafață, mai ales ca expresie a recțiunii verbale. Cu puține excepții, cazul este

Scanned with OKEN Scanner

"hotărât", însă, de numele supraordonat. Verbul are, după părerea noastră, numai rolul de a **media** raportul dintre nume şi termenul-cumul. Având ca suport teoria categorială a ordinelor părţilor de vorbire, observăm că într-o structură precum

El s-a dat drept inginer

între numele "el" şi "drept inginer" se stabileşte un raport de tip apozitiv, din considerentul coreferenţialităţii. Numele, cu categorii gramaticale deictice, nu poate impune altui nume, care are propriile sale categorii gramaticale deictice, genul şi numărul, dar în ceea ce priveşte cazul tocmai pentru realizarea ideii de "coreferenţialitate" îi impune **forma** prepoziţională. Schema abstractă ontico-logică este următoarea:

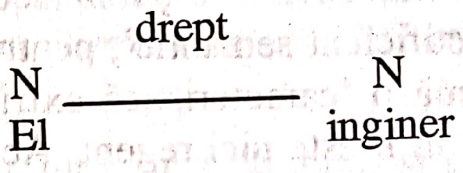

Verbul fiind o "notă" a "noţiunilor", va caracteriza în egală măsură ambele noţiuni coreferenţiale:

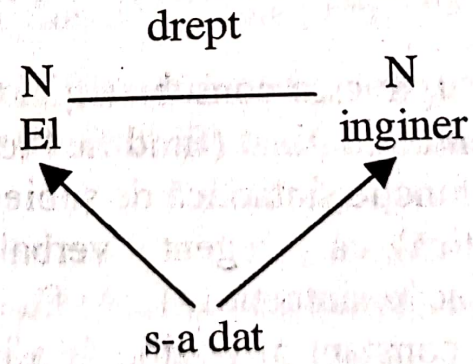

Schema abstractă gramaticală, sintactică este însă următoarea, datorită, în această situaţie, raportului sintactic de inerenţă dintre subiect şi predicat:

Scanned with OKEN Scanner

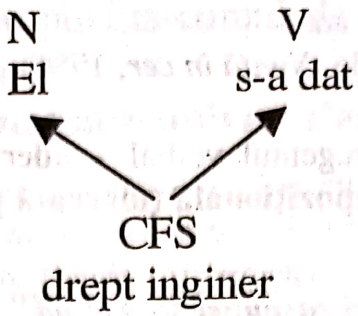

În alte structuri, analiza sintactică, care respectă ierarhia planurilor dependenţiale, reliefează alte scheme abstracte:

Pe el îl credeam inginer.

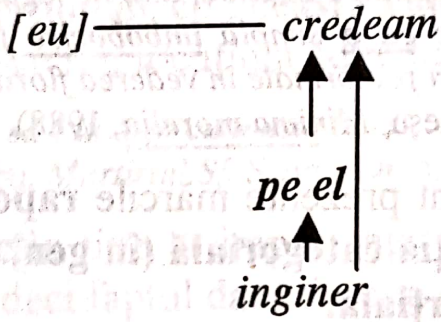

Evaluînd corpusul de date din materialul exemplificativ şi aplicînd constant **principiul nonacordului între substantive**, am ajuns la următoarele generalizări.

Criteriul formei sau al expresiei raporturilor sintactice stabilite de funcţia sintactică cu dublă subordonare simultană cu cei doi regenţi de tipuri diferite permite observaţia că la nivelul acestei funcţii se întâlnesc mărcile raportului de subordonare care nu acţionează izolat, ci sincretic,

a) faţă de regentul nominal – **acordul (total sau parţial), asociat uneori cu pauza şi intonaţia şi flexiunea**:

"– *Mălai, mălai, **gemeau micuţii, mătăhăind desfiguraţi.***"
(P. Istrati, *Ciulinii Bărăganului*, 1992: 160);

"*Zice Zdreanţă –n gândul lui:*
«S-a făcut a dracului!»"
(T. Arghezi, *Versuri* I, 1980: 447);

Scanned with OKEN Scanner

"Te simți ***al ei****, legat de ea."*
(M. Eliade, *Nuntă în cer*, 1986).

b) față de regentul verbal – **aderență (marcată prin ∅) și recțiune prepozițională (marcată prin jonctive prepoziționale):**

"N-am dormit deloc, îmi ***răspunse*** *∅* ***calmă.****"*
(M. Eliade, *Maitreyi*, 1986:80).

"Nu știu ce le-a zis și cât, știu că ***s-a dat drept ungur*** *și că a fost crezut numaidecât* [...]"
(I. Lăncrănjan, *Toamna fierbinte*, 1986:38);

"E drept că ce-ul scopului e în etică, atât de legat de cum-ul căii, încât, nu o dată, ***el apare ca o*** *simplă* ***îmbobocire*** *finală,* ***ca excrescența*** *ultimă a unei creșteri preformate în vederea florii."*
(A. Pleșu, *Minima moralia*, 1988).

De asemenea, sînt prezente mărcile **raportului sintactic apozitiv mediat: variația categorială (în gen, număr și caz) simultană, totală sau parțială:**

- **totală:**

"Prin urmare tu ***îi crezi patrioți****."*
(G. Călinescu, *Bietul Ioanide*, 1986: 214);

"Am avut sentimentul, te rog din nou să nu te superi, că ***unul*** *din ei* ***era băiatul*** *dumitale."*
(G. Călinescu, *Bietul Ioanide*, 1986: 218).

- **parțială:**

"- Cum, Ștefane, să te însori tu atât de tânăr?! exclamă ea. ***Căsătoria e un jug****."*
(M. Preda, *Delirul*, 1987: 417);

"Și totuși câteva ***repere*** *oferite chiar de scriitor* ***stau călăuză*** *cercetătorului pasionat de reconstituirea întortocheatului drum al vieții și de străluminare a individualității sale."*
(I. Oprișan, *Romanul vieții lui Bogdan Petriceicu Hașdeu*, 1990: 5)

Scanned with OKEN Scanner

La nivelul frazei, propoziţia-cumul de funcţii sintactice este marcată prin indici formali:

• **jonctivele subordonatoare universale:**

"Iar Oşlobanu, cu ciobotele dintr-o vacă şi cu talpele din alta, viind mai în urma tuturor, numai ce-l vedeam / că se pune cu creştetul pe pat şi cu talpele în grindă aşa încălţat şi îmbrăcat /cum era [...]" .

(I. Creangă, *Poveşti, amintiri, povestiri,* 1987: 192).

"Văzându-mă / că ţineam cartea prea aproape de ochi, / Nilă mă întrebă la un moment dat / de ce naibii nu-mi puneam ochelari. / Că el mă ştia de mic / că nu văd bine [...]."

(M. Preda, *Viaţa ca o pradă,* 1979:151).

• **alte elemente relaţionale cu această valoare:**

adverbe relative sau locuţiuni adverbiale relative:

"Trebuia să-l suporte, să-l ia /aşa cum este (...)"

(E. Barbu, *Martiriul Sf. Sebastian*, p. 17).

De criteriul **sintactic** ţine şi importanţa sintactică a funcţiei sintactice în discuţie, deci faptul dacă funcţia cu dublă subordonare simultană este o parte a nucleului comunicativ de bază – o funcţie sintactică principală – sau este de importanţă mai mică – şi face parte din masa funcţiilor sintactice secundare. Evaluarea indicilor formali, de marcă a acestei funcţii sintactice demonstrează faptul că funcţia sintactică în discuţie face parte din masa funcţiilor sintactice secundare, la nivelul ei toate mărcile fiind fie de tip subordonativ (atributiv mediat, completiv şi circumstanţial), fie de tip apozitiv mediat. Asimilând, în ceea ce ne priveşte, funcţia sintactică de *"nume predicativ"* cu cea a *"elementului predicativ suplimentar"* (v. *supra*), din punctul de vedere al opoziţiei funcţie sintactică principală (ca parte a "predicatului nominal") vs. funcţie sintactică secundară, pe care o incumbă, observăm faptul că reţinerile specialiştilor privind validitatea acestei aserţiuni sînt nejustificate. Rămânând în aceeaşi sferă a indicilor formali şi raţionând silogistic observăm că, dacă *prepoziţia este considerată fără echivoc o marcă a raportului de subordonare,*

Scanned with OKEN Scanner

iar, dacă între verbul copulativ *a fi* şi numele predicativ este posibilă o actualizare prepoziţională, cf. ***Masa este de lemn***, la nivelul structurii de suprafaţă, unde interesează discuţia în stabilirea tipului de funcţie sintactică, rezultă că şi *numele predicativ este o funcţie secundară*[41], fapt eludat în literatura de specialitate. A discerne între realizarea nonprepoziţională în N. cf. ***El este elev,*** care recomandă "unicitatea" verbului copulativ concretizată în faptul de a intra în ocurenţă cu două nominative şi realizarea prepoziţională care se constituie în excepţia de la această unicitate, ni se pare lipsit de consecvenţă şi rigoare, în sensul sacrificării adevărului ştiinţific, tradiţiei interpretative.

Tot de criteriul sintactic ţine problema *tipurilor de raporturi sintactice* pe care le stabileşte termenul *dublu relaţionat* simultan cu regenţii săi diferiţi[42]. Aceste raporturi sintactice sînt:

---

[41] I. Coteanu, sesizînd contradicţia şi dorind s-o reducă, vorbeşte despre asemenea realizări ca despre "false «nume predicativ»e", fiindcă ele "par «nume predicativ»e", dar "când le cercetăm mai îndeaproape, observăm că ele nu pot îndeplini un asemenea rol sintactic" (1990: 98). Cercetătorul aduce în sprijinul acestei afirmaţii istoria derivativă a structurilor implicate, care sînt de patru tipuri: *Această statuie este [statuie] de bronz.; Clasa noastră e [curată] ca un pahar curat.; Ochii erau [luminoşi] ca două luminiţe; Volumul era [volumul] lui Viorel.* (*Idem*). Indiferent, însă, de "etimologia sintactică" (de adâncime), a acestor structuri, acestea trebuie, însă, considerate şi analizate la nivelul structurii de suprafaţă, din consecvenţă cu analiza celorlalte funcţii sintactice de la nivelul sintactic al limbii române, iar dacă contradicţia semnalată nu poate fi corectată în sensul sugerat de lingvistul amintit ea trebuie corectată prin evaluarea raporturilor sintactice stabilite de aşa numitele "false nume predicative", în terminologia aceluiaşi lingvist, şi numele supra-ordonat, cu care intră în relaţie mediată. Pe de altă parte, alţi lingvişti, prin modelul gramatical pe care îl propun, sugerează că limba se află într-un continuu proces derivativ, la care participă şi funcţiile sintactice cf. determinanţii nominali obţinuţi din "nume predicative": *Calul este de lemn > Calul de lemn merge"* (Laura Vasiliu, 1965: 118), regula fiind: "din orice 'nume predicativ' prepoziţional se poate obţine un determinat nominal" (*idem, ibidem:* 119, n. 8), ceea ce nu contravine, de altfel, interpretării noastre privind încadrarea numelui predicativ la funcţii secundare subordonate.

[42] Pentru ambele raporturi sintactice ale termenului cu dublă subordonare simultană, faţă de regentul de tip nominal şi faţă de regentul de tip verbal, unii

Scanned with OKEN Scanner

a) ***față de regentul nominal***

• raport sintactic de subordonare, de tip atributiv mediat:

"Adică nu. Tocmai ***pe celălalt mărunt îl cheamă Iepure.***"
(M. Sadoveanu, *Baltagul*, 1996:128);

*"****Eu****, de astă toamnă, cucoană dragă,* ***îs*** *ca şi* ***văduv.***"
(M. Sadoveanu, *Baltagul*, 1996:130).

• raport sintactic de tip apozitiv mediat:

*"****Virtutea poate rămâne virtute*** *şi în unele forme de exces.*"
(A. Pleşu, *Minima moralia*, 1988: 70);

"Într-o bună zi o să-i spună da acestui băiat şi adio întâlniri minunate cu Adrian, al cărui ***spirit era*** *pentru ea* ***o*** *continuă* ***delectare*** *şi adio tăcerii încărcate de gânduri comune cu Mihai..."*
(M. Preda, *Delirul*, 1987: 417);

"– Cum, Ştefane, să te însori tu atât de tânăr?! exclamă ea. ***Căsătoria e un jug****."*
(M. Preda, *Delirul*, 1987: 417).

b) ***față de regentul verbal***

• numai raport sintactic de subordonare,

• de tip completiv:

"Ia seama, Leonte... Fii mai lăsător şi nu te înfurca cu oamenii ***că îi ştii cât sînt de otărâți acuma*** *[...]."*
(L. Rebreanu, *Răscoala*, 1981: 288);

"– Cum, Ştefane, să te însori tu atât de tânăr?! exclamă ea. ***Căsătoria e un jug****."*
(M. Preda, *Delirul*, 1987: 417).

• sau circumstanțial:

"Histerizate ***fecioare*** *pale,*
La ferestre deschise palpită

---

specialişti vorbesc de un *raport de implicație* pe care îl definesc astfel: "raportul de implicație constă într-o determinare semantică: determinantul cere prezența obligatorie a termenului determinat, cu care contractează însă relații formale" (Gh. Trandafir, 1985, II: 98).

Scanned with OKEN Scanner

În amurguri roşii nupţiale,
Stau pale şi nu
se mai mărită."
(G. Bacovia, *Poezii*, 1980: 51).

Circumstanţialul dezvoltă următoarele tipuri semantice:

1. *Cauza*

Ea, puternică, se apăra singură.
Şi plângeam de supărată.

2. *Timpul*

De tânăr îl cunoşteau.
***De tânără era** harnică.*

3. *Condiţia*

*Ce **s-ar fi ales de ea, infirmă?***

4. *Relaţia*

De harnică e harnică.

5. *Comparaţia*

Era mai mult mort decât viu.
*"[...] Dugu şi Ganea lui Teican ocoliră stejarul şi începură **să alerge** **ca bezmeticii** în jurul lui."*
(M. Preda, *Întâlnirea din pământuri*, 1966: 23)

6. *Concesia*

*"Orice **pasăre, oricât de măiastră**, trebuie să se recunoască nevrednică."*
(M. Sadoveanu, *Opere 9*, 447)

*"Mă simţeam rău în faţa acelui bărbat, **care deşi infirm**, **avea** un chip cu trăsături energice şi hotărâte [...]."*
(M. Preda, *Viaţa ca o pradă*, 1979: 83).

Moartă, tăiată**, tot **nu spun.

Scanned with OKEN Scanner

7. *Cumulativul* [43]

***Pe lângă harnică**, era şi frumoasă.*

8. *Excepţia*

***În afară de deşteaptă**, nu mai avea alte calităţi.*

9. *Opoziţia*

***În loc de trist**, a venit vesel.*

Cumulul sintactic fiind o structură ternară, în care termenii implicaţi sînt ocurenţi, doi câte doi simultan în structuri binare şi toţi trei într-o structură ternară, cea mai frecventă schemă sintactică ierarhică abstractă poate fi figurată grafic astfel:

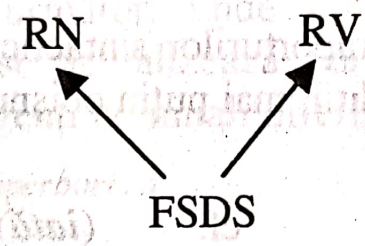

unde RV = regent verbal; RN = regent nominal; FSDS = funcţie sintactică *dublu relaţionată*.

Cf. "*Oriunde le-ai deschide* [cărţile *n. n.*] ***te găseşti plasat** într-o atmosferă familiară*".

(Al. Ivasiuc, *Vestibul,* 1967: 77).

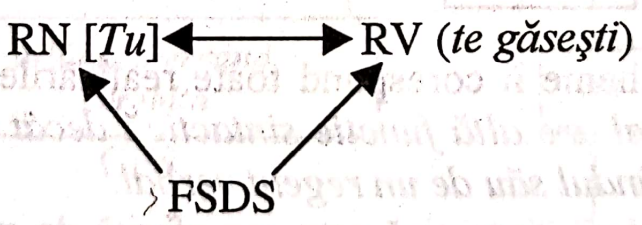

[43] În legătură cu conţinutul sintactic denotativ al "ideii" de 'cumulare', dar şi de 'excepţie', şi de 'opoziţie' şi implicaţiile sintactice ale acestor conţinuturi denotative comparativ cu cele ale cumulului de funcţii sintactice, ne referim, pe larg, în lucrarea *Elemente de sintaxă sincronică comparată*, Editura Universitas XXI, 2000.

Scanned with OKEN Scanner

În ceea ce priveşte raportul sintactic dintre regenţi, acesta poate fi:

- de **inerenţă**:

*"**Odaia** în care dormea cu Ioana **era** **exceptional de vastă şi aerată şi fără mobile**, afară de divan, dulapuri în perete şi un fel de bancă fixă în apropierea geamurilor."*

(G. Călinescu, *Bietul Ioanide*, 1986: 193).

În această situaţie, realizarea corespunde schemei sintactice de mai sus.

- de **subordonare**

*"**Te iată iarăşi singur**, în luntrea cât o scoică."*

(T. Arghezi, *Versuri I*, 1980: 36).

Figurarea grafică a raporturilor sintactice între termenii implicaţi este, în aceste condiţii, mai puţin obişnuită:

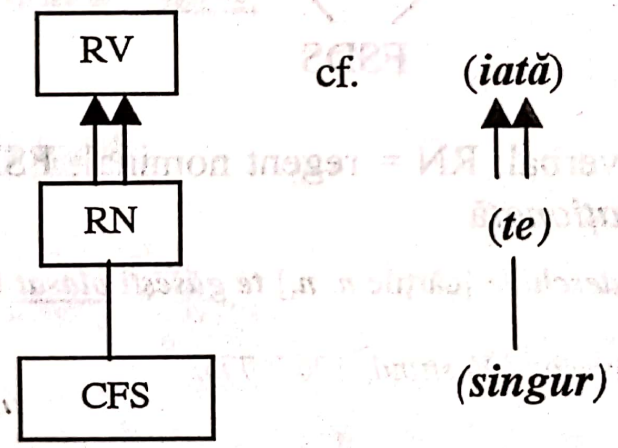

Acestei scheme îi corespund toate realizările în care *regentul de tip nominal are altă funcţie sintactică decât cea de subiect şi depinde la rândul său de un regent verbal.*

O altă schemă sintactică este cea oferită de exemplul următor, unde regentul verbal este subordonat regentului nominal şi are altă funcţie sintactică decât cea de predicat:

*"- Mălai, mălai, gemeau **micuţii mătăhăind** **desfiguraţi**."*

(P. Istrati, *Ciulinii Bărăganului*, 1992:160).

Scanned with OKEN Scanner

cf.

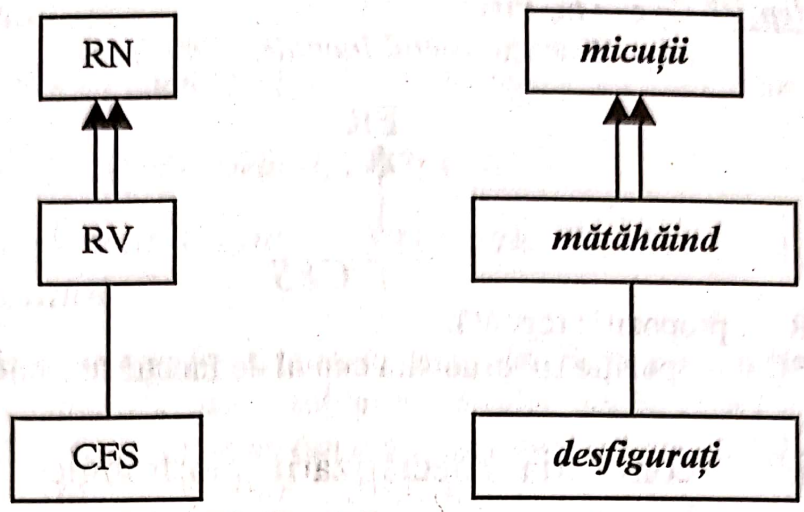

În sfârşit, o interesantă schemă sintactică structurală este cea oferită de exemplul următor, unde funcțiile sintactice *dublu relaționate* simultan se actualizează paralel, având în comun regentul verbal, dar regenți nominali diferiți:

"Aş vrea să fugim în Hiperboreea
*şi **să te nasc viu***
***urlând, alergând, zdrobită** de zimții cerului vinețiu (...)*
(N. Stănescu, *Starea poeziei*, 1975: 84)

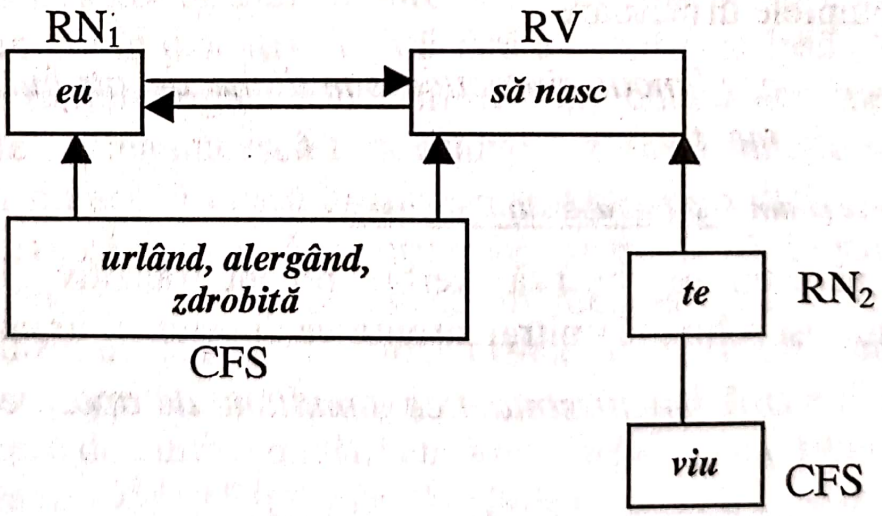

La nivelul enunțului-frază, ambii regenți se găsesc în interiorul propoziției regente, astfel încât schema abstractă sintactică este următoarea:

Scanned with OKEN Scanner

*"**Întrebarea** capitală **este**, reluă Ioanide firul dialogului, **pentru ce a fost pedepsit**? Ce zici tu, Pica?"*
(G. Călinescu, *Bietul Ioanide*, 1986: 213).

unde PR = propoziţie regentă;
PSC = propoziţie subordonată cumul de funcţii sintactice.

Acceptând convenţia specializării morfologice a regenţilor (atributul se subordonează unui regent nominal, complementul şi circumstanţialul se subordonează unui regent verbal, apoziţia are un antecedent nominal, verbal sau propoziţional), apreciem că în urma raporturilor contractate simultan cu un *"nume" (substantiv, pronume, numeral)* şi cu un *"verb" (verb, adjectiv, interjecţie)*, funcţia sintactică în discuţie este simultan fie un *atribut şi un complement*, fie *un complement sau circumstanţial*; fie *o apoziţie* (cu antecedent nominal) şi *un circumstanţial* sau *complement.*

Acest lucru se poate observa din tipurile de structuri prezente în exemplele următoare:

a) funcţii sintactice simultane de atribut şi complement

Nu te ştiam / că eşti aşa supărăcioasă.

După cum se observă, verbul regent tranzitiv din astfel de structuri îşi schimbă unitranzitivitatea devenind bitranzitiv.

b) funcţii sintactice simultane de apoziţie şi complement:

"O, vreau să joc, cum niciodată n-am jucat !
***Să nu se simtă Dumnezeu** în mine*
***Un rob** în temniţă-încătuşat !"*
(L. Blaga, *Opera poetică*, 1995: 35).

Scanned with OKEN Scanner

c) funcții sintactice simultane de atribut și circumstanțial:

*"- Dacă ai, zise ea atunci ca și când ar fi rostit o sentință, atunci **lasă-mă liberă**."*

(M. Preda, *Delirul*, 1987: 419)

d) funcții sintactice simultane de apoziție și circumstanțial:

*"**Toate se numesc bombe**, ne răspunde el, dar fiecare are o denumire după numele calibrului, dar și al inventatorului sau pe care l-a dat inventatorul. Nemții au acum un tun mare **care se numește Dick Bertha**."*

(M. Preda, *Delirul*, 1987: 425);

*"Elevi, **bomba** la care vă uitați acum **se numește șrapnel!**"*

(M. Preda, *Delirul*, 1987: 425).

În acest moment al demersului se impune ca evidentă următoarea precizarea nu lipsită de importanță: tipurile de funcții sintactice implicate la nivelul funcției sintactice de cumul indică drept impropriu termenul generic "dublă subordonare simultană", care nu acoperă și raportul sintactic de tip apozitiv mediat implicat. De aceea preferăm metatermenul generic "***dublă relaționare simultană***" cu un caracter de generalitate mai ridicat și pe care chiar l-am folosit uneori în discuția de față fără a-l teoretiza însă. Această precizare terminologică aduce în discuție chestiunea metatermenului care să denumească fără echivoc această funcție sintactică. Natura sintactică dual a funcției sintactice în discuție, singura caracteristică opozitivă și pertinentă, ar trebui să fie sugerată și prin nomenclatura sa. Din inventarul metatermenilor folosiți, inventar realizat de către C. Dimitriu (1982: 362), rezultă, însă, că în literatura de specialitate această funcție sintactică este descrisă sub unsprezece denumiri: *atribut circumstanțial* (*G.A.*, 1954: 185; Mioara Avram, 1956: 158; Elena Carabulea, 1959: 343 sqq; *G.A.*, 1966: 139-278); *nume predicativ circumstanțial* (Maria Rădulescu, 1957: 129); *predicat circumstanțial* (Silvia Niță, 1958: 95); *complement al calității* (Ion Diaconescu, 1960: 14-18); *element*

Scanned with OKEN Scanner

predicativ suplimentar (*G.A.* II, 1963: 206; V. Hodiş, 1967, 1969); *atribut(ive) predicativ(e)* (Gh. N. Dragomirescu, 1962); *circumstanţial de mod acordat* sau *circumstanţial al stării* (Ştefan Hazy, 1964: 238); *nume predicativ de gradul III* (D.D. Draşoveanu, 1967: 238); *element predicativ necesar* (D. Craşoveanu, 1970: 229); *predicativ suplimentar* (Valeria Guţu-Romalo, 1973: 151), inventar la care mai putem adăuga încă aproximativ zece denumiri folosite pentru această realitate sintactică tot în lingvistica românească: *cumul de funcţii sintactice* (S. Stati, 1972: 130; Gh. Trandafir, 1985: 106); *nume predicativ secundar* (I. Diaconescu, 1977: 162); *construcţie cu valori mixte*; *adjunct verbal derivat* (G.G. Neamţu, 1986: 207); *adjunct predicativ suplimentar* (D.D. Draşoveanu, 1972: 268 sqq.); *double subordination syntaxique* (Laura Vasiliu, 1970), *atributiv* (Gabriela Pană Dindelegan, 1974: 133), la care adăugăm echivalentele terminologice, cu caracter neologic: *doplnok* (Silvia Niţă, 1958); *predicat complex* (Pompiliu Dumitraşcu, 1964: 59); *polisemie sintactică* (Gh. Trandafir, 1985: 107). Întrucât critica majorităţii acestor metatermeni am făcut-o acolo unde s-a impus, şi mai ales în prima parte a lucrării de faţă, mai observăm doar următoarele: o carenţă generală a multora dintre aceşti metatermeni este aceea că nu sugerează fără echivoc identitatea specifică a funcţiei sintactice în discuţie şi, prin urmare, lipsa unei viziuni terminologice unitare, ambiguitatea metatermenilor propuşi au lăsat sub semnul provizoriului această problemă sintactică, lingviştii fiind chemaţi încă să-şi expună opiniile. Aceste fapte s-au constituit în condiţii distructive în impunerea acestei funcţii sintactice ca o realitate sintactică evidentă la nivelul sintactic al limbii române, între funcţiile sintactice admise (vezi Mihaela Secrieru, 1998, în special capitolul despre *Funcţii sintactice*). Revenind la problema terminologiei, dintre metatermenii folosiţi, cel mai potrivit ni se pare acela de **cumul de funcţii sintactice** (utilizat de S. Stati, 1972: 130 şi, mai recent, de Gh. Trandafir, 1985: 106 sqq, care-l defineşte, însă, într-un mod mai puţin convenabil, după părerea noastră, respectiv

Scanned with OKEN Scanner

şi ca unisubordonat şi ca *dublu relaţionat*, în acelaşi timp: "*se numeşte cumul de funcţii sintactice (polisemie sintactică) proprietatea unui constituent subordonat* ***unui anumit termen regent*** [*s.n.*, M.S.] *de a prezenta simultan funcţii sintactice multiple egale sau diferite* ***ca importanţă***).

Conform cu viziunea noastră asupra ***dublei relaţionări simultane la doi regenţi de tipuri diferite ("nominal"/"verbal"), sau cu un antecedent de tip nominal şi un regent de tip verbal*** această metasintagmă terminologică are avantajul că semnifică într-o manieră scurtă şi simplă o ***altă dimensiune a funcţiei sintactice***, aceea ***de a coexista la nivelul aceleiaşi unităţi morfologice.*** De aceea, acest metatermen se recomandă ca fiind ***cel mai motivat*** (în măsura în care adjectivul *motivat* admite grad de intensitate). Funcţiile sintactice coprezente la nivelul aceluiaşi constituent, putând fi variate şi heterogene (v. *supra*), neprecizarea tipurilor de funcţii sintactice în nomenclatură atrage după sine şi cuantifică terminologic interpretări eronate (*nume predicativ circumstanţial, element predicativ suplimentar, complement predicativ* etc.), în schimb acest fapt îi asigură metatermenului **cumul de funcţii sintactice** caracterul de generalitate, dar şi de unicitate sau de individualitate necesar.

În concluzie, considerăm că ***realitatea sintactică concretă caracterizată prin coexistenţa la nivelul aceluiaşi termen a două funcţii sintactice diferite: atribut sau apoziţie şi /sau complement sau circumstanţial, impuse de doi regenţi de tipuri diferite: "nume" şi "verb", sau de un antecedent nominal şi un regent de tip verbal care îl supraordonează, respectiv anteordonează simultan, se numeşte cumul de funcţii sintactice.***

* * *

Luând în consideraţie faptul că funcţia sintactică de cumul, ca şi alte realităţi sintactice, nu are omogenitate perfectă, este posibilă şi o **taxinomie** a acesteia după diferite criterii: aspectuale, morfologice şi structurale. De asemenea se pot face observaţii şi asu-

Scanned with OKEN Scanner

pra realizărilor regenților cumulului de funcții sintactice. Aceste realizări prezentînd o varietate complexă, considerăm necesară alocarea unui spațiu special acestui aspect.

II.1. *Realizările cumulului de funcții sintactice*

I. În ceea ce priveşte unitățile şi subunitățile sintactice în cadrul cărora se poate actualiza *cumulul de funcții sintactice*, observăm că acesta se poate actualiza, în etapa actuală a limbii române, la nivelul enunțului transfrastic şi anume în cadrul *enunțului – propoziție* şi a *enunțului – frază* prin:

a) **Realizări nonperifrastice**. Cumulul de funcții sintactice cunoaşte o frecvență ridicată la nivelul enunțului sintactic intrapropozițional, frecvență justificată prin faptul că atât regenții de tip nominal, cât şi cei de tip verbal sînt, ca valoare morfologică, variați, acoperind aproape toate realizările posibile (v. *infra* II.2.). De aceea, vom consemna aici doar un singur exemplu, urmând ca în discutarea **tipurilor de structuri** şi în nota în care vom face comparația etapei actuale cu etapa veche a limbii române să aducem mai multe exemple:

"Nu e un lucru dovedit că rostul omului e să apară în scenă, să tragă un zâmbet satisfăcut şi ***să se retragă,*** *apoi,* ***mulțumit,*** *în neantul din care a venit."*

(A. Pleşu, *Minima moralia,* 1988: 98).

b) **Realizări perifrastice.** Aceste realizări sînt asigurate prin părțile de vorbire compatibile morfologic şi sintactic cu funcția de cumul de funcții sintactice şi care au şi forme de tip locuțional sau perifrastic cf.

- *substantivul perifrastic:*

A plecat la specializare şi ***s-a întors inginer-şef.***

Scanned with OKEN Scanner

Permit o interpretare ca realizări perifrastice cele din exemplele următoare:

*"Vorbesc şi eu, **îngână, cu ochii pe jumătate închişi, femeia.**"*
(M. Sadoveanu, *Baltagul,* 1996: 129);

*"**Ioanide, picior peste picior** [...] , o **măsura** profesional, ca pe o operă arhitecturală."*
(G. Călinescu, *Bietul Ioanide*, 1986: 169);

*"E, îi urau pe cei treji // **numindu-i // Cei fără de trup.**"*
(N. Stănescu, *Starea poeziei*, 1978: 167).

*"[...]iar în toate părţile, ghemuiţi în poziţiile cele mai ciudate, **dormeau claie peste grămadă oameni, femei, copii**: o întreagă mulţime dezrădăcinată foia sub bolta posacă a cerului plumburiu."*
(T. Popovici, *Străinul,* 1979: 416).

Unitatea de înţeles recomandă ca aceste structuri să fie considerate, la nivel sintactic, ca un ***grup perifrastic unifuncţional sintactic,*** dar analiza sintactică reală care este conformă cu raportul 1 la 1, în sensul că unui cuvînt îi corespunde cel puţin o funcţie sintactică, permite decelarea unei baze cu funcţia sintactică de cumul şi a mai multor *subfuncţii sintactice*[44]. Uneori, cumulul de funcţii sintactice perifrastic poate apărea ca termen într-un cumul multiplu (fapt ce verifică interpretarea perifrazei drept grup unifuncţional sintactic, deşi, din punctul nostru de vedere, o analiză sintactică secundară indică prezenţa, la nivelul structurii interne a perifrazei şi a altor *subfuncţii sintactice*:

"E-o noapte udă, grea, te-neci afară,
*Prin ceaţă-**obosite, roşii, fără zare** –*
Ard, afumate,** tăcute **felinare,
Ca într-o crâşmă umedă, murdară."
(G. Bacovia, *Plumb,* 1965: 16).

---

[44] Pentru existenţa subfuncţiilor sintactice la nivelul acestor grupuri perifrastice unifuncţionale sintactic vezi comunicarea noastră la al V-lea Congres al Gemaniştilor: *Structuri sintactice realizate lexical,* Iaşi, 22-25 iunie, 2000. De asemenea, ca subfuncţie sintactică se realizează cumulul de funcţii sintactice într-o expresie precum: *am făcut-o **lată***.

Scanned with OKEN Scanner

Există anumite perifraze care au cristalizat la nivelul structurii interne un *cumul de funcții sintactice*:

El s-a făcut popă. vs. ***El s-a popit.***

"Era o poveste cam necurată, se petrecuse înainte cu un an sau doi de 1907, Simion Popescu se încurcase, ca orice flăcău cu o fată de la curtea acelei boieroaice şi ***o ceruse de nevastă****, [= **a pețit-o**, s. n., M.S.] căci fata fiind orfană, altfel nu se putea."*

(D. Săraru, *Nişte țărani*, 1978: 131).

dar care, în etapa actuală a limbii, datorită lexicalizării, nu permit o analiză sintactică secundară în funcții sintactice autonome, manieră nerecomandabilă de analiză sintactică, deoarece duce la destructurarea perifrazei şi la distrugerea unității de informație semantice.

c) **Realizări propoziționale**. Cumulul de funcții sintactice-propoziție are o frecvență mai mică în limba română actuală comparativ cu realizarea intrapropozițională.

"[...] scoală, călătorule, c-ai intrat în umbra îmbătătoare a Carpaților, scoală de ***vezi munții / cum se ridică înaintea ta ca niște domuri colosale în ruină*** */ şi* ***Prahova / cum fuge, / se înfoaie*** */ şi* ***şuieră ca un şarpe formidabil sub roțile vagoanelor****."*

(Al. Vlahuță, *România pitorească*, 1961: 36).

II. Cel mai utilizat **criteriu de clasificare** a *cumulului de funcții sintactice*, întâlnit în literatura de specialitate, este cel ***morfologic***, cu toate coordonatele sale: clasa morfologică a termenului–cumul de funcții sintactice: *cumulul de aspect nominal vs. cumulul de aspect verbal vs. cumulul de aspect adverbial;* diferențierile în cadrul realizărilor morfologice: *substantiv* vs. *adjectiv*, de exemplu; categoriile gramaticale ale aceluiaşi termen: *realizarea acuzativală* vs. *realizarea nominativală* etc. Pentru taxinomia ***tipurilor de structuri*** care conțin cumul de funcții sintactice, vom utiliza şi noi, pentru început, acelaşi criteriu morfologic, întrucât oferă un grad de generalitate optim prin cuprinderea în descriere a numeroase şi detaliate aspecte ale acestei funcții şi

Scanned with OKEN Scanner

ne permite atât înregistrarea unor realizări neconsemnate în literatura de specialitate, cât şi alcătuirea unui inventar al acestora. Gradul optim de exhaustivitate este asigurat prin cuprinderea tuturor realizărilor morfologice ale cumulului de funcţii sintactice, excepţiile putând fi şi ele discutate în raport cu acest criteriu. Ceea ce este cu deosebire nou este utilizarea şi a unui criteriu ***structural combinat cu cel morfologic supraaplicat (după aspectul cumulului, de tip nominal, de tip verbal sau de tip propoziţional) şi subaplicat (după parametrii morfologici ai tuturor realizărilor cumulului de funcţii sintactice),*** care ne-a oferit posibilitatea unei taxinomii a cumulului de funcţii sintactice **după structurile ternare** specifice, prin care am indentificat ambii regenţi şi funcţia dublu subordonată simultan şi în plus, posibilităţi comparative în studiul diacronic, unde am utilizat acelaşi criteriu, aplicându-l pe un material exemplificativ extras din monumente de limbă din secolele al XVI-lea – al XVII-lea.

I. *Taxinomia cumului de funcţii sintactice după criteriul morfologic*

Această taxinomie este realizabilă numai dacă se iau în consideraţie 2 variabile: 1. morfologia gramaticală a cumulului de funcţii sintactice raportată la 2. morfologia gramaticală a regentului/antecedentului de tip nominal; verbul fiind indiferent faţă de morfologia cumulului de funcţii sintactice

A. *La subnivelul intrapropoziţional*

Tipul a). ***Realizarea substantivală***, în cadrul căreia se disting două subtipuri:

1) *subtipul* la care există *identitate categorială* de gen, număr şi caz între cumulul de funcţii sintactice şi antecedentul nominal, această *identitate categorială de gen, număr, caz* fiind în realitate o ***variaţie categorială simultană***:

Scanned with OKEN Scanner

*"Camera mea, cu tot mirosul de busuioc, îmi părea **închisoare**."*
(Al. Cazaban, *Chipuri şi suflete*, p. 228);

*"Poate **l-o fi luat** careva **drept lup**."*
(P. Istrati, *Ciulinii Bărăganului*, 1992:160).

2) *subtipul* care prezintă *nonidentitate categorială*, fie de gen, fie de număr, fie de caz, cu antecedentul de tip nominal:

- *nonidentitate de gen:*

*"Ochii – cei doi luminători ai trupului, ochii – cei dintâi tâlhari ai păcatului, **ochii – sînt** cele două **mâini** fără trup."*
(C. Noica, *Introducere la miracolul eminescian*, 1992: 91);

*"**Momentele** supreme ale şcolarității **erau** fără îndoială **recreațiile**."*
(L. Blaga, *Opere 6*, 1979: 34).

- *nonidentitate de caz:*

*Fiind viu, **te simți al vieții**.*

"Iar din albastrul lungei rochii
*Răsai **de marmură** în loc."*
(M. Eminescu, ms. după C. Noica, *Introducere la miracolul eminescian*, 1992:92).

Aici putem include şi realizările în cazul G. formal:

*"Zice Zdreanță-n gândul lui // «S-a făcut **a dracului!**»"*
(T. Arghezi, *Versuri I*, 1980: 447).

- *nonidentitate de număr:*

*Aceşti **factori reprezintă cauza** involuției sistemului;*

*"Şi totuşi câteva **repere** oferite chiar de scriitor **stau călăuză** cercetătorului pasionat de reconstituirea întortocheatului drum al vieții şi de străluminarea individualității sale."*
(I. Oprişan, *Romanul vieții lui Bogdan Petriceicu Hasdeu*, 1990: 5);

*"Vezi bine că, da, **patul** lui de măsurătoare **fiind** în realitate **ideile**, principiile lui, te cuprinzi, cu nas, gât, urechi, vreau să spun din creştet*

Scanned with OKEN Scanner

până-n călcâie, cu burtă şi cu suflet cu tot, în ideile şi principiile lui, asta-i toată filosofia."

(L. Fulga, *Fascinaţia*, 1977: 370).

Tipul b). ***Realizarea adjectivală*** cuprinde funcţii sintactice tip cumul exprimate prin adjective propriu-zise sau alte părţi de vorbire adjectivizate prin conversie, la diferite grade de comparaţie sau intensitate. Şi în cadrul acestei realizări distingem două subtipuri:

- *subtipul acordat*, care prezintă *identitate categorială* de gen, număr şi caz între regentul nominal şi termenul-cumul de funcţii sintactice.

*"**Literatura trebuie** **întinerită** (...). **Trebuieşte** **întinerită** **mintea** scăzută şi ramolită a epocii noastre literare."*

(T. Arghezi, *Pamflete*, 1979: 91);

*"Cum, Ştefane, **să te însori tu** **atât de tânăr**?! exclamă ea."*

(M. Preda – *Delirul*, 1987: 417).

La acest exemplu, categoria gramaticală de gen de la nivelul adjectivului este de tip deictic şi nu anaforic, pronumele personal de persoana a doua neavând mărci gramaticale explicite la nivelul structurii sale morfematice pentru exprimarea genurilor.

"De săptămâni de zile i-aşteaptă el să vie
*Şi-acum în sfârşit **iată-i** **frumoşi** ca o minune:"*

(D. Anghel – *Poezii şi proză*, [1957]:148);

*"Orice **pasăre**, **oricât de măiastră**, **trebuie să se recunoască** **nevrednică**."*

(M. Sadoveanu – *Opere 9*: 447);

*"[...] greutatea aceasta **o simţi** Ghiţă **întreagă**, când îl văzu pe Pintea depărtându-se."*

(I. Slavici – *Moara cu noroc*, [1967]: 75).

***O ştiu** **de mică**.*

Scanned with OKEN Scanner

• *subtipul neacordat* are două realizări – o realizare *sintetică* şi o realizare *perifrastică* – şi este caracterizat prin nonidentitate de gen şi număr, fie contextuală (subtipul sintetic), fie morfologic (subtipul perifrastic):

• *subtipul sintetic:*

"Trei zile bătuseră vânturi sunătoare de la miazăzi, pământul se zbicise, şi-n dumbrăvioara din marginea satului, la malul Siretului, începuseră ***să înflorească galben cornii.***"

(M. Sadoveanu, *Opere 9*);

"M-am păstrat mai departe în "ipotezele" pe care desigur ceilalţi continuau să le facă asupra stărilor noastre sufleteşti, interpretându-le cum interpretează savanţii microbii la microscop, resemnat să suport compătimirea lor, ca pe nişte ***râme care urcă umed*** *pe mine."*

(C. Petrescu, *Ultima noapte [...], Opere II,* 1979: 74).

Consemnarea acestor realizări exprimate prin adjective neacordate o justificăm prin faptul că, din punct de vedere semantic, raportul dintre verbele implicate şi adjective sînt ilogice, deoarece din punct de vedere semantic verbul *a înflori* nu poate primi caracteristica semantică *galben*, iar verbul *a urca* nu poate primi caracteristica semantică *umed, datorită incompatibilităţii semice,* dacă nu ar exista şi numele-regente la a căror intensiune trimit aceste adjective: **să înflorească galben* vs. *să înflorească galben cornii*; **urcă umed* vs. *râme... urcă umed.*

• *subtipul perifrastic:*

Gestul ei devenise de prisos;

Ea s-a arătat de neînduplecat;

"Cu această suflare rece în spate şi pe sub fuga aceasta de nouri subţiri, cei doi ***călători au umblat în tăcere*** [tăcuţi *n.n.*, M.S.] *ca printr-o ţară nouă."*

(M. Sadoveanu – *Baltagul*, 1996: 118).

Tipul c). ***Realizarea pronominală*** se poate actualiza prin:

• *pronume personal:*

Eu rămân eu *în orice împrejurare;*

Scanned with OKEN Scanner

*"**Te simți al ei**, legat de ea."*
(M. Eliade – *Nuntă în cer*, 1986).

- *pronume de politețe:*

***Mă numea "dumneavoastră"**, chiar dacă îl rugasem să-mi spună "tu".*

- *pronume posesiv:.*

*"Ai ajuns ministru, şi la poarta ta stă un ţăran, să ştie când dormi tu şi când te trezeşti, şi noi doi, eu şi sentinela ta, să credem // că **eşti de-al nostru**, [...]."*
(M. Preda, *Viața ca o pradă*, 1979: 258).

- *pronume interogativ:*

***Drept cine mă socoate** ?*

- *pronume relativ:*

*"De unde ştiți de unde vin, **ce a însemnat** şi **ce o să însemne viața mea** ?"*
(R. Boureanu – *Frumosul principe Cercel*, 1986: 131).
*Nu ştia **ca ce** ar putea **să se angajeze.***

- *pronume negativ:*

*"Mai multe **adevăruri** înseamnă **nici unul**."*
(P. Ţuţea – *Între Dumnezeu şi neamul meu*, 1991:128).

- *pronume nehotărât:*

*După doar câțiva ani **am regăsit-o alta.***

Tipul d). ***Realizarea prin numeral*** este realizată prin:

- *numeral cardinal:*

Plecat-am doi şi ne-am întors zece;
Ei mergeau amândoi, tăcuți.

- *numeral ordinal:*

***Îl ştiam al doilea** pe clasă.*

Scanned with OKEN Scanner

Tipul e). ***Realizarea prin verb*** este actualizată prin:

- *verbe la gerunziu-acordate:*

*Vocea sa o **simțeam** **tremurândă**;*

*"**Tata** **şi-a ascuțit** urechea **zâmbind**, când auzi cuvântul şi-l rosti în şoaptă şi el: încaltea."*
(L. Blaga, *Opere 6*, 1979: 23).

- *verbe la gerunziu neacordate:*

*"Era o după-amiază de vară, când **Mama,** **venind** din uliță, mă **căuta** **strigând** de zor, prin curte, prin casă, prin şură, pe după şură."*
(L. Blaga, *Opere 6*, 1979: 23).

*"**Priviți, curgând** suav, **inflorescența** de sălcii! [...]"*
(Ştefan. Augustin Doinaş, *Hesperia*, 1979:118).

- *verbe la infinitiv.*

Privitor la această realizare rarisimă, pe lângă exemplul propus de *G.A* (1966, II: 208):

*"Acum întâiaşi dată vedem ideea de unitate **de a se arăta**."*
(N. Bălcescu, *Opere II*, 1953: 13).

consemnăm şi exemplul propus de V. Hodiş (1969:144):

"Îți arăt cu jurământ
*Că **a nu sta** la cuvânt*
*Şi-**a**-ți **strica** **parola**-ndată*
***Nu te credeam** niciodată."*
(Poeţii Văcăreşti – *Versuri alese*, EL, 1961, pag. 26).

- *verbe la supin:*

*Unealta **o considerasem** **de pescuit**, dar nu era.*

Tipul f). ***Realizarea adverbială*** este ilustrată prin două subtipuri:

- *subtipul sintetic:*

"Acum, la lună
***Stau perechile-mpreună**."*
(T. Arghezi, *Versuri*, I, 1980: 123);

Scanned with OKEN Scanner

O ştiam altfel.

- *subtipul perifrastic*:

*"Ioanide, **picior peste picior**, [...] **o măsura** profesional, ca pe o operă arhitecturală."*

(G. Călinescu – *Bietul Ioanide*, 1986: 169);

"Ţi-arătam eu, stăi niţel,
***Că nu suntem toţi la fel.**"*

(T. Arghezi – *Versuri*, II, 1985: 80).

Tipul g). ***Realizarea prin interjecţie***

Această realizare formal interjecţională poate fi interpretată şi ca o realizare de tip adjectival, obţinută prin conversiune, datorită semantismului denotat: [*zgârcită*]:

O ştiam de scârţa-scârţa.

B. *La nivel propoziţional*

Propoziţia–cumul de funcţii sintactice poate fi introdusă prin:

a) *jonctive sobordonatoare universale:* ***să, că*** etc. :

*"Îmi pare totuşi bine că am ajuns să văd oameni de bine, care convinşi de adevăr caută să rupă negurile care o învăluie pe biata Veronica şi **să o facă // să apară iarăşi luminoasă şi strălucitoare,// cum a fost în** adevăr, şi cum a luminat cu iubirea pe nefericitul geniu, Eminescu."*

(Aug.Z.N. Pop, *Pe urmele lui Mihai Eminescu*, 1978:243).

b) *adverbe relative:* ***cum, cât*** etc.:

*"Trebuia să-l suporte, **să-l ia aşa // cum este** [...]."*

(E. Barbu, *Martiriul Sf. Sebastian, p.* 17);

*"- Ia seama, Leonte ... Fii mai lăsător şi nu te înfurca cu oamenii **că-i ştii // cât sînt de otărâţi acuma// [...] ."***

(L. Rebreanu, *Răscoala*, 1981: 288);

Scanned with OKEN Scanner

"Şi răspunzând, Pătru înţelese ***că tot îl văzuse cineva*** *//**cum ar fi vrut el**// să fie văzut, cum tunde oile şi cum are şi el ceva în curtea casei lui şi cum a prins niţel cheag, nu e chiar lipsit, aşa, ca nimeni pe lume."*
(D. Săraru, *Nişte ţărani*, 1978: 153).

c) *pronume relative:* ***ce, pentru ce*** etc.

"Mai întâi, ***Domnia-Voastră nu e*** *// **ce se cheamă un om bătrân** / şi Malta e un pământ al lui Dumnezeu."*
(R. Boureanu, *Frumosul principe Cercel*, 1986: 130);

*"**Întrebarea capitală este,** //reluă Ioanide firul dialogului, //**pentru ce a fost pedepsit** //? Ce zici tu, Pica?"*
(G. Călinescu, *Bietul Ioanide*, 1986: 213).

II. *Taxinomia cumulului de funcţii sintactice după criteriul structural*

Un alt criteriu posibil de clasificare a structurilor ce conţin *cumul de funcţii sintactice* pe care îl vom aplica în taxinomia acestuia este cel ***structural, supraaplicat celui morfologic***. Structurile în cadrul cărora se actualizează cumulul de funcţii sintactice fiind prin definiţie ternare, vom nota toţi participanţii la raportul sintactic cf. ***RN*** = regent de tip nominal; ***RV*** = regent de tip verbal; ***C*** = cumulul de funcţii sintactice, iar semnul grafic / = exprimat prin.... Am organizat acest criteriu structural prin specificarea în formule care surprind schema abstractă sintactică generală sau *invarianta* cf. ***RN/substantiv + RV/verb + C/substantiv,*** invariantă ideală întrucât orice realizare a acesteia este de fapt *o variantă*, în funcţie de parametrii morfologici ai părţilor de vorbire implicate, parametrii ce diferenţiază variantele între ele şi faţă de invariantă. Spre deosebire de criteriul precedent, acesta oferă un grad de generalitate mai convenabil, prezentând avantajul de a surprinde simultan *invarianta* – schema sintactică abstractă căreia îi pot corespunde mai multe variante obţinute prin variabilitatea succesivă a tuturor părţilor de vorbire şi/sau a categoriilor morfologice

Scanned with OKEN Scanner

ale acestora participante la raportul sintactic de dublă subordonare şi *variantele invariantei* – realizările concrete din actul enunţiativ, până la epuizarea tuturor posibilităţilor combinatorii ale participanţilor la raport. Aplicând acest criteriu structural pe aproximativ acelaşi material exemplificativ (notând că, acolo unde nu am găsit în bibliografia consultată sau în izvoarele literare cercetate un exemplu, am construit pentru ilustrarea invariantei propriile noastre exemple), am obţinut următoarea taxinomie structurală:

A. *Cumulul de aspect nominal*
exprimat prin substantiv, pronume, numeral

I. ***RN/substantiv + RV/verb + C/substantiv.***

RN poate fi *simplu* sau *multiplu*, exprimat prin substantive comune sau proprii, propriu-zise sau provenite din diverse părţi de vorbire prin conversiune, la diverse cazuri, genuri şi numere.

RV / verb la orice diateză, mod, timp, persoană sau număr.

C simplu sau *multiplu*, / substantive comune sau proprii, propriu-zise sau provenite din diverse părţi de vorbire prin conversiune, la diverse cazuri, genuri şi numere.

*"Camera mea, cu tot mirosul de busuioc, îmi **părea** **închisoare**."*
(Al. Cazaban, *Chipuri şi suflete*: 228);

*"Avea mâinile încă libere, dar **conştiinţa** îi **fusese declarată** **prizonieră**."*
(L. Fulga, *Fascinaţia*, 1977: 368);

*"**Mircea** era nepotul Colonelului, **cunoscut** de tot oraşul **drept eroul** de la Mărăşeşti."*
(L. Fulga, *Fascinaţia*, 1977: 368).

II. ***RN/substantiv + RV/verb + C/pronume***

C/ pronume de diferite tipuri.

Scanned with OKEN Scanner

*"De unde ştiţi de unde vin, **ce a însemnat şi ce o să însemne viaţa mea?"***
(R. Boureanu, *Frumosul principe Cercel,* 1986: 131);

*"Mai multe **adevăruri înseamnă nici unul.**"*
(P. Ţuţea, *Între Dumnezeu şi neamul meu.,* 1992: 128).

III. RN/substantiv + RV/adjectiv+ C/pronume

***Omul dat drept altul** s-a dovedit un binefăcător.*

IV. RN/pronume+RV/interjecţie+ C/substantiv

*L-am crescut de mic şi acum **iată-l om** în toată firea.*

V. RN/pronume + RV/ verb + C/substantiv.

RN / pronume de diferite tipuri.

*"Poate **l-o fi luat** careva **drept lup**."*
(P. Istrati, *Ciulinii Bărăganului,* 1992:160);

*"E cineva, de pildă [...] **care apare ca participant** la o acţiune importantă, numai în memoriile lui Ierunca."*
(D. Săraru, *Dragostea şi revoluţia,* 1986: 199).

VI. RN/pronume + RV/ verb + C/pronume.

*"Ştia, cum să nu ştie, numai că el din câte am priceput eu, vroia **să fie altceva** şi nu se hotărâse **în ce să se preschimbe**: în ungur, în neamţ, ori în român [...]!"*
(I. Lăncrănjan, *Toamnă fierbinte,* 1986: 47);

***Eu rămân eu** în orice împrejurare.*

VII. RN/propoziţie + RV/verb + C/substantiv.

"Fascinaţia iubirii
a visului
a justiţiei
şi a libertăţii
toate sobordonate aceluiaşi adevăr
inefabil

Scanned with OKEN Scanner

pe care omul nu-l descoperă decât în sine
mereu neadormit
ceea ce poate să însemne
şi salvarea
*dar şi **nefericirea** noastră !"*
(L. Fulga, *Fascinaţia,* 1977: 5).

B. *Cumulul de aspect verbal*
exprimat prin verb, adjectiv, adverb

VIII. ***RN/substantiv + Rv/verb + C/adjectiv***

RN/substantiv propriu-zis sau provenit din alte părţi de vorbire poate fi *simplu* sau *multiplu*, reluat sau nu prin pronume.

a) ***RN simplu:***

*"**Literatura trebuie întinerită** (...). **Trebuieşte întinerită mintea** scăzută şi ramolită a epocii noastre literare."*
(T. Arghezi, *Pamflete,*1979: 91);

*"[...] **greutatea aceasta o simţi** Ghiţă **întreagă**, când îl văzu pe Pintea depărtându-se."*
(I. Slavici, *Moara cu noroc,* [1967]: 75);

*"**Cei rămaşi se holbau îngroziţi** la jăratecul uriaş care părea a creşte mereu, a se întinde şi a se apropia ca un potop."*
(L. Rebreanu, *Răscoala,* 1979: 289).

1. b) ***RN multiplu:***

*"Convoiul pornise lung încă din sat – în frunte, mult înaintea tuturor, **mergeau gălăgioşi Alexandru Oboga şi Ilie Stroiescu**, discutând cu glas tare."*
(Şt. Bănulescu, *Iarna bărbaţilor,* 1985: 210).

IX. ***RN/substantiv + RV/verb + C/verb***

*"Era o după-amiază caldă de vară, când **Mama, venind** din uliţă, **mă căuta, strigând** de zor, prin curte, prin casă, prin şură, pe după şură."*
(L. Blaga, *Opere 6,* 1979: 23);

Scanned with OKEN Scanner

*"**Tata şi-a ascuţit** urechea **zâmbind**, când auzi cuvântul şi-l rosti în şoaptă şi el: încaltea."*

(L. Blaga, *Opere 6*, 1979: 23);

*"**Priviţi, curgând suav, înflorescenţa** de sălcii!"*

(Şt. Aug. Doinaş, *Hesperia*, 1979: 118);

*"Acum întâiaşi dată **vedem ideea** de unitate **a se arăta**."*

(N. Bălcescu, *Opere II*, pag. 13, după *G.A.*, 1966, p. 208);

"Îţi arăt cu jurământ
*Că **a nu sta** la cuvânt*
*Şi-**a**-ţi **strica** parola-ndată*
*Nu **te credeam** niciodată."*

(Poeţii Văcăreşti, *Versuri alese*, E.L., 1961, pag. 26, după V. Hodiş, 1969, II, pag. 144);

Pe fată o crezusem de măritat.

(exemplu după V. Hodiş, 1969, II, pag. 144);

Unealta o considerasem de pescuit.

X. RN/substantiv + RV/verb + C/adverb

C/ adverb poate fi *sintetic* sau *perifrastic:*

***Hainele, le are gata**; numai să le îmbrace*;

Hainele le are de-a gata;

Pe Maria o ştiau altfel;

*"**Ioanide, picior peste picior** (...) o **măsura** profesional, ca pe o operă arhitecturală."*

(G. Călinescu, *Bietul Ioanide*, 1986: 169).

XI. RN/substantiv + RV/interjecţie + C/verb.

*"**Iată**, de pildă, **pe băietanul** din «Păcat», **consumându-se** de dragoste şi aşteptare [...]."*

(T. Vianu, *Arta prozatorilor români*, 1991: 113).

Scanned with OKEN Scanner

XII. ***RN/pronume + RV/verb + C/adjectiv***

RN/pronume de diferite tipuri:
C/adjectiv la diverse grade de comparație, *sintetic* sau *perifrastic*, *simplu* sau *multiplu*.

"Când au început sitele luminii, ***totul părea mort****."*
(Radu Boureanu, *Frumosul principe Cercel,* 1986: 317);

"Cum, Ştefane, ***să te însori tu atât de tânăr****? exclamă ea."*
(M. Preda, *Delirul,* 1987: 417);

"Cine cu ocazia aceasta ***nu se va arăta cu inima bărbată****, asupra aceluia cadă cuvintele lui Vasile Lupu VV [...]."*
(M. Eminescu, *Publicistică,* 1990: 209);

"Vara se scursese fără nici o altă întîmplare deosebită în afară de faptul că Năiță Lucian zidise trei temelii de casă în trei locuri pe care ***le avea străine*** *şi care lui i se păruseră bune de scaun de casă."*
(D. Săraru, *Nişte țărani,* 1982: 175).

XIII. ***RN/pronume + RV/verb + C/adverb***

"Ţi-arătam eu, stăi nițel,
Că ***nu suntem toți la fel****."*
(T. Arghezi, *Versuri,* II, 1985: 80).

XIV. ***RN/pronume + RV/verb + C/verb***

*"****Suiau gâfâind*** *urcuşul de la Moară, cu prăpădul peste cap."*
(L. Blaga, *Opere 6,* 1979: 35).

XV. ***RN/pronume + RV/verb + C multiplu /diverse părți de vorbire***

"Răsare lin
Al lunii disc
Venind senin
Pe orice pisc
Căci ***luminat***

Scanned with OKEN Scanner

Şi luminând
S-au arătat
Din când în când."
(M. Eminescu [manuscris] după C. Noica, *Introducere la miracolul eminescian*, 1992: 96);

"Aş vrea să fugim în Hiperboreea şi să te nasc viu
Urlând, alergând, zdrobită de zimţii
Cerului vineţiu [...]."
(N. Stănescu, *Starea poeziei*, 1975: 84);

"De mult nu mai făcuse ea gestul acesta, de mai înainte de a naşte primul copil, şi cum stăteau ei acum, unul lîngă altul, pe marginea zidăriei şi singuri, femeii i se păru că vede povestea hangioaicăi pictată pe zidul bisericii lor."
(D. Săraru, *Nişte ţărani*, 1982: 177).

XVI. RN/pronume + RV/interjecţie + C/adjectiv.

"De săptămâni de zile i-aşteaptă el să vie
Şi-acum în sfârşit iată-i frumoşi ca o minune."
(D. Anghel, *Poezii*, 1968: 135-136);

"Te iată iarăşi singur, în luntrea cât o scoică,
Luptând în fundul zării cu norii mari din cer."
(T. Arghezi, *Versuri I*, 1980: 36).

XVII. RN/numeral + RV/verb + C multiplu/diverse părţi de vorbire.

RN / numeral cardinal sau ordinal:
C / multiplu / prin diverse părţi de vorbire

"[...] pentru ei amândoi nu rămâneau în picioare decât cele trei temelii pe care ei şi înălţaseră cu puterea minţii lor trei case şi le vedeau pe toate trei gata acoperite şi cu scară de piatră dinainte."
(D. Săraru, *Nişte ţărani*, 1982).

Scanned with OKEN Scanner

XVIII. RN multiplu /diverse părți de vorbire şi /sau propoziții + RV/verb + C/adjectiv.

C/adjectiv poate fi simplu sau multiplu:

"Am aflat prezenți: un copil în clasa a patra, doi într-a treia şi patru într-a întâia."

(M. Eminescu [manuscris] după C. Noica, *Introducere la miracolul eminescian*,, 1992: 95);

"Înghețați, sleiți, înfometați şi oamenii şi cei ce se aflau acum sub zidurile Braşovului."

(Radu Boureanu, *Frumosul principe Cercel*, 1986: 317).

XIX. RN /numeral + RV/verb + C/adjectiv.

Al treilea se dovedise mai harnic.

XX. RN /propoziție + RV/verb + C/adjectiv.

"Ce e dulce pentru gură e amar pentru inimă."

(H. Paronian, *Proverbe şi cugetări armeneşti*, 1979: 10).

2. C. *Cumulul de aspect propozițional*

XXI. RN/substantiv + RV/verb + C/propoziție.

"[...] scoală, călătorule, c-ai intrat în umbra îmbătătoare a Carpaților, scoală de vezi munții / cum se ridică înaintea ta ca niște domuri colosale în ruină / şi Prahova / cum fuge, / se înfoaie / şi suieră ca un şarpe formidabil sub roțile vagoanelor."

(Al. Vlahuță, *România pitorească*, 1961: 36).

Scanned with OKEN Scanner

XXII. RN/pronume (perifrastic sau nu) + RV/verb + C/propoziție.

*"Mai întâi, **Domnia–Voastră nu e / ce se cheamă un om bătrân / şi** Malta e un pământ al lui Dumnezeu."*

(R. Boureanu, *Frumosul principe Cercel*, 1986: 130);

*"Iar Oşlobanu, cu ciobotele dintr-o vacă şi cu talpele din alta, viind mai în urma tuturor, numai ce-**l vedem / că se pune cu creştetul pe pat şi cu talpele în grindă, aşa încălţat şi îmbrăcat** / cum era."*

(I. Creangă, *Poveşti, amintiri, povestiri*, 1987: 192).

XXIII. RN/propoziție + RV/verb + C/propoziție.

Cine nu iubeşte învăţătura / rămâne / cum l-a lăsat Dumnezeu.

II.2. *Regenții cumulului de funcții sintactice*

a). Din punct de vedere morfologic, ***regenții de tip nominal*** pot fi:

. **substantive**, comune sau proprii, în diverse cazuri (N., Ac., D.) sau alte părți de vorbire substantivizate:

*"**Viaţa** mi **se părea o carte** scrisă prost, pe care marii gânditori mi-o smulgeau din mână cu scârbă."*

(G.M. Zamfirescu, *Teatru*, [1937]: 171);

*"**Cei rămaşi se holbau îngroziți** la jăratecul uriaş care părea a creşte mereu, a se întinde şi a se apropia ca un potop."*

(L. Rebreanu, *Răscoala*, 1979: 289);

*"Convoiul pornise lung încă din sat – în frunte, mult înaintea tuturor, **mergeau gălăgioşi Alexandru Oboga şi Ilie Stroiescu**, discutând cu glas tare."*

(Şt. Bănulescu, *Iarna bărbaților*, 1985: 210);

Scanned with OKEN Scanner

"O! Dă-mi puterea să scufund
O lume vagă, lâncezândă.
Şi să ţâşnească- apoi din fund
O alta, limpede şi blândă!"
(T. Arghezi, *Versuri*).

. ***pronume personale sau de alte tipuri, exprimate sau neexprimate***, în diverse cazuri (N., Ac., G.):

*"La Malta? Iar o să **mă socotiţi un curios** bătrân [...]."*
(R. Boureanu, *Frumosul principe Cercel*, 1986: 130);

*"Mai întâi, **Domnia–Voastră nu e ce se cheamă un om bătrân** şi Malta e un pământ al lui Dumnezeu."*
(R. Boureanu, *Frumosul principe Cercel*, 1986: 130);

*"Când au început sitele luminii, **totul părea mort.**"*
(R. Boureanu, *Frumosul principe Cercel*, 1986: 317);

*"**Cine** cu ocazia aceasta **nu se va arăta cu inima bărbată**, asupra aceluia cadă cuvintele lui Vasile Lupu VV [...]."*
(M. Eminescu, *Publicistică*, 1990: 209).

. **numerale** *cardinale* sau *ordinale, sintactice* sau *perifrastice:*

*"[...] pentru ei amândoi nu rămâneau în picioare decât cele trei temelii pe care ei şi le înălţaseră cu puterea minţii lor trei case şi le vedeau **pe toate trei gata acoperite şi cu scară** de piatră dinainte."*
(D. Săraru, *Nişte ţărani*, 1982: 165).

În poziţia regentului nominal poate apărea şi o propoziţie:

Cine nu iubeşte învăţătura // rămâne // cum l-a lăsat Dumnezeu.

Regentul nominal cunoaşte şi *realizări multiple* (din constituenţi omogeni sau heterogeni morfologic):

*"**Am aflat prezenţi: un copil** în clasa a patra, **doi** într-a treia **şi patru** într-a întâia."*
(M. Eminescu [Ms.] după C. Noica, *Introducere la miracolul eminescian*,, 1992: 95).

Scanned with OKEN Scanner

"Înghețați, sleiți, înfometați și <u>oamenii și cei ce se aflau acum sub zidurile cetății Brașovului</u>."

(R. Boureanu – *Frumosul principe Cercel*, 1986: 317).

b). ***Regenții de tip verbal*** pot fi:

. *verbe predicative personale*, virtual, la orice diateză, mod, timp, persoană și număr:

"Răsare lin
Al lunii disc
Venind senin
Pe orice pisc
Căci ***luminat***
Și ***luminând***
<u>S-au arătat</u>
Din când în când."

(M. Eminescu [manuscris] după C. Noica, *Introducere la miracolul eminescian*, 1992: 96).

. *verbe la participiu:*

*"**Mircea** era nepotul Colonelului, **<u>cunoscut</u>** de tot orașul **drept eroul** de la Mărășești."*

(L. Fulga, *Fascinația*, 1977: 368).

. *verbe la gerunziu:*

*"Mălai, mălai, gemeau **micuții <u>mătăhăind</u> desfigurați**."*

(P. Istrati, *Ciulinii Bărăganului*, 1992: 160).

*"Mai încercară și alții, dar **Luchi, <u>rămânând</u> veselă,** se ferea cu acea abilitate înnăscută a tuturor fetelor, care bucurându-se în sinea lor că plac, se feresc atunci când țin la cineva, să nu-l facă pe acela să sufere chiar în mod serios [...]."*

(M. Preda, *Delirul*, 1987: 408).

. *verbe la diateza pasivă:*

*"Avea mâinile încă libere, dar **conștiința** îi și **<u>fusese declarată</u> prizonieră.**"*

(L. Fulga, *Fascinația*, 1977: 368).

Scanned with OKEN Scanner

. *verbe predicative impersonale folosite ca personale:*

"Ei, mi se pare că ***manuscrisele trebuie facsimilate.***"
(C. Noica, *Introducere la miracolul eminescian,* 1992: 96).

a) **interjecție:**

"Te ***iată*** *iarăşi* ***singur****, în luntrea cât o scoică,*
Luptând *în fundul zării cu norii mari din cer."*
(T. Arghezi, *Versuri* I, 1980: 36);

"În sfârşit, ***iată-ne ajunşi*** *la oraşul lui Boleslav-Gură Strâmbă, zâmbi Petru."*
(R. Boureanu, *Frumosul principe Cercel,* 1986: 98).

Uneori rolul de regent verbal al interjecției pentru cumulul de funcții sintactice este preluat de verbul înrudit semantic coprezent contextual:

"Şi când deodată numai ***iaca vedem*** *în prund câțiva* ***oameni claie peste grămadă şi unul*** *din ei* ***mugind*** *puternic."*
(I. Creangă, *Opere,* 1967: 13).

II.3. *Topica. Punctuația*

I. În limba română se acceptă, în general, faptul că **topica** sau ordinea cuvintelor în actul comunicativ enunțiativ, cea mai obişnuită şi care "care corespunde desfăşurării logice a gândirii" (*G.A.*, 1966, II: 428) este următoarea: "subiect – atribut – predicat – complement direct şi indirect – complemente circumstanțiale" (*Ibidem*), adică, în termeni care privesc semioza referențială a funcțiilor sintactice: *autorul unei acțiuni, acțiunea, pacientul sau obiectul ei, beneficiarul sau destinația şi împrejurările în care ea se desfăşoară.* Această ordine lineară poate fi, şi este de cele mai multe ori, în actul enunțiativ nerespectată, fără ca prin aceasta

Scanned with OKEN Scanner

comunicarea, în cele mai multe dintre situații, să fie afectată din punct de vedere semantic, ci doar structural. Ne referim, în special, la mecanismele denotației și mai puțin la cele ale conotației pe care sintaxa nu le poate cuantifica formal și informațional.

Plecând de la materialul exemplificativ pe care l-am avut în vedere în tipologizarea cumulului de funcții sintactice, constatăm în cele ce urmează care este *ordinea lineară reală și posibilă a cumulului de funcții sintactice* în limba română, luând ca punct de referință doar cei doi regenți sintactici și antecedentul, unde este cazul, implicați și nu întreg fluxul enunțiativ, în condițiile unui enunț mai amplu. Deși, cum am afirmat, nu funcțiile sintactice ale regenților sau antecedentului generează funcția sintactică de cumul, atunci când avem în vedere topica, avem în vedere și conceptul de proiectivitate sintactică care presupune actualizarea în scheme sintactice abstracte a unui proiect de gândire care aparține emițătorului. Proiectul este elaborat în ordinea naturală a gândirii logice care se adaptează la competența sintactică a unei limbi în limitele resurselor lingvistice și este condiționat de scopul comunicațional, adică de exprimarea funcțiilor (sintactice), ca produs ultim al semiozei. În aceste condiții, invocarea funcțiilor sintactice nu este o inadvertență metodologică. Evaluînd întreg materialul exemplificativ avut în vedere în taxinomia cumulului de funcții sintactice, am constatat că există următoarele posibilități de aranjare în enunț a cumulului de funcții sintactice și a regenților, respectiv a adordonaților săi.

1°. ***RN /(subiect) – RV/ (predicat) – Cumul de funcții sintactice*** (între ele putând apărea și alte funcții sintactice):

"Camera [...] părea [...] închisoare."

(Al. Cazaban, *Chipuri și suflete*, pag. 228).

2°. ***RN/ (complement direct) – RV/ (predicat) – Cumul de funcții sintactice:***

"O simți [...] întreagă."

(I. Slavici, *Moara cu noroc*, [1967]: 75).

Scanned with OKEN Scanner

3°. ***RN/ (neexprimat inclus) – RV/ (predicat) – cumul de funcții sintactice:***

"te simți <u>al ei</u>"
(M. Eliade, *Nuntă în cer*, 1986)

4°. ***RV /(predicat) – RN/ (subiect) – Cumul de funcții sintactice:***

"să te însori tu <u>atât de tânăr</u> ?"
(M. Preda, *Delirul*, 1987: 417)

5°. ***RV/ (predicat) – RN/ (complement direct) – Cumul de funcții sintactice:***

"iată-i <u>frumoși</u>"
(D. Anghel, *Poezii*, 1968: 135-136)

6°. ***RV /(predicat) – Cumul de funcții sintactice – RN /(subiect) :***

"să înflorească <u>galben</u> cornii."
(M. Sadoveanu, *Un om năcăjit*)

7°. ***Cumul de funcții sintactice – RN/ (complement direct) – RV/ (predicat):***

<u>Drept cine</u> mă socoate ?

8°. ***Cumul de funcții sintactice multiplu – RN/ (subiect multiplu) – RV /(neexprimat):***

"<u>Înghețați, sleiți, înfometați</u> și oamenii și cei ce se aflau acum sub zidurile cetății Brașovului."
(R. Boureanu, *Frumosul principe Cercel,* 1986: 317).

9°. ***RN/ (subiect) – Cumul de funcții sintactice (izolat parantetic) – RV /(predicat) :***

"Mama, <u>venind</u>, mă căuta"
(L. Blaga, *Opere 6*, 1979: 23);

El, <u>prudent</u>, nu răspunse.

Scanned with OKEN Scanner

10°. ***RV /(predicat) – Cumul de funcţii sintactice (izolat parantetic) – RN /(subiect)*** :

"Priviţi, curgând ... inflorescenţa."

(Şt. Aug. Doinaş, *Hesperia*, 1979: 118).

În frază:

1°. ***PP*** (propoziţia principală regentă, care conţine ambii regenţi) –***Propoziţia – cumul de funcţii sintactice***:

"Uneori nu comandam nimic pentru mine, ca să mă pot uita la ea cum mânca [...]"

(Al. Ivasiuc, *Vestibul,* 1967: 178).

În ceea ce priveşte topica cumulului de funcţii sintactice, la nivel intrapropoziţional observăm că ea este atât de variată, încât nu pot fi formulate reguli sau se poate opina că regula este în această situaţie definibilă prin nonexistenţa unei reguli. În linii generale ea se poate formula astfel:

1. În limitele enunţului-propoziţie, topica cumulului de funcţii sintactice este liberă faţă de regenţii săi.

2. În limitele enunţului-frază, propoziţia–cumul de funcţii sintactice stă numai după regenta ei.

II. În ceea ce priveşte mijloacele grafematice de marcare a **punctuaţiei** cumulului de funcţii sintactice, observăm că această funcţie sintactică poate apărea atât *izolat,* cât şi *neizolat*, izolarea fiind marcată prin mijloace de punctuaţie specifice –*virgula*– faţă de regenţi.

Cumulul de funcţii sintactice izolat poate apărea numai la nivelul intrapropoziţional:

"Unii soldaţi, încălziţi de lucru, îşi scoseseră vestoanele şi chiar cămăşile,[...]."

(Al. Ivasiuc, *Vestibul,* 1967: 131).

Scanned with OKEN Scanner

Cumulul de funcţii sintactice neizolat poate apărea

. la nivelul propoziţiei

*"Pescarii mă fac **nebună** că înfrunt primejdia."*
(G.M. Zamfirescu, *Teatru,* 1957:168).

. la nivelul frazei.

Propoziţia-cumul de funcţii sintactice nu se izolează prin virgulă de regenta ei:

*"Îi dădeam să se hrănească, **o asistam cum îşi recâştigă energia** [...]."*
(Al. Ivasiuc, *Vestibul,* 1967: 178);

*"Uneori nu comandam nimic pentru mine, **ca să mă pot uita la ea cum mânca** [...]"*
(Al. Ivasiuc, *Vestibul,* 1967: 178).

*

În finalul acestui secţiuni considerăm utilă consemnarea unei micromonografii a principalelor idei cuprinse.

1. Teoretizarea funcţiei sintactice *dublu relaţionate* simultan la doi regenţi de tipuri diferite în lingvistica românească a cunoscut mai multe etape.

1.1. O primă etapă este cea pe care am considerat-o intuitivă sau de sesizare a unui comportament sintactic diferit la unele realizări sintactice clasificate (circumstanţialul de mod, atributul ş.a.).

1.2. O a doua etapă este cea în care, în general, se pune problema unei noi funcţii sintactice şi găsirii unei denumiri specifice pentru realitatea avută în vedere. Această etapă se caracterizează şi prin aceea că cercetările se desfăşoară pe mai multe direcţii.

A. Unii lingvişti consideră funcţia sintactică în discuţie o funcţie sintactică analogă numelui predicativ, cu care prezintă asemănarea că face "sintagmă predicativă" cu un verb, dar şi de care se deosebeşte prin mai multe caracteristici.

Scanned with OKEN Scanner

B. Alţi lingvişti consideră că această realizare sintactică poate fi interpretată, datorită caracteristicilor formale şi de conţinut, drept o specie de atribut sau o specie de complement/circumstanţial, în baza unor caracteristici considerate dominante.

C. Există lingvişti care consideră că în sistemul sintactic al limbii române coexistă simultan mai multe funcţii sintactice *dublu subordonate* simultan, care se deosebesc, însă, între ele prin formă şi conţinut.

D. Alţi lingvişti sînt de părere că funcţia sintactică cu dublă subordonare simultană nu este suficient de individualizată sintactic la nivelul limbii române pentru a se putea vorbi de o nouă funcţie sintactică.

2. Reconsiderând aceste direcţii, am ajuns la următoarele concluzii.

- Numele predicativ este o funcţie sintactică *dublu relaţionată* simultan la doi regenţi de tipuri diferite ("nominal"/"verbal") şi/sau de un antecedent de tip nominal şi un regent de tip verbal, cumulând funcţiile sintactice impuse de aceştia.
- Funcţia sintactică în discuţie nu este exclusiv atributul numelui regent sau exclusiv complementul/circumstanţialul verbului-regent pentru că la nivelul ei coexistă simultan două funcţii sintactice.
- Nu există funcţii sintactice cu dublă 'referire', aşa cum nu există mai multe funcţii sintactice *dublu subordonate* simultan, ci o singură funcţie sintactică cu mai multe realizări morfologice şi structurale.
- Cumulând funcţii sintactice secundare, funcţia sintactică în discuţie aparţine masei funcţiilor sintactice.
- Pentru această realitate sintactică, am propus denumirea de *cumul de funcţii sintactice* care prezintă avantajul că sugerează particularitatea acestei unităţi sintactice

Scanned with OKEN Scanner

de a cumula două funcţii sintactice diferite: atribut mediat sau apoziţie mediată şi complement sau circumstanţial, şi că aceste funcţii sintactice cumulate nu prevalează din punctul de vedere al importanţei sintactice una faţă de cealaltă.

♦ Cumulul de funcţii sintactice este o realitate sintactică evidentă, caracterizată formal, semantic şi sintactic prin trăsături specifice.

a) Formal, funcţia sintactică *dublu relaţionată* simultan cu doi regenţi de tipuri diferite sau cu un antecedent şi un regent este marcată la nivelul enunţului-propoziţie prin acord, variaţie categorială simultană, totală sau parţială, nonarticulare (atunci când apare nedeterminată), jonctive prepoziţionale, asociate cu morfeme suprasegmentale (accent şi intonaţie) şi cu elemente de topică (v. *infra*), atât faţă de regentul de tip nominal, cât şi faţă de regentul de tip verbal. La nivelul enunţului-frază, propoziţia–cumul de funcţii sintactice subordonată simultan la doi regenţi de tipuri diferite aflaţi în interiorul propoziţiei regente este marcată prin jonctive subordonatoare universale şi prin elemente de relaţie cu rol de jonctive subordonatoare şi nu este izolată parantetic de regent.

b) Semantic, funcţia sintactică *dublu relaţionată* simultan exprimă 'caracteristici intrinseci' ale numelui regent prin intermediul verbului regent, cu o consecinţă în plan sintactic: actualizarea unei insuficienţe semantice la nivelul regenţilor/antecedenţilor cu sursa la nivelul raporturilor sintactice dintre aceştia şi cumulul de funcţii sintactice.

c) Sintactic, funcţia sintactică *dublu relaţionată* simultan răspunde structural cel mai frecvent următoarelor scheme sintactice:

Scanned with OKEN Scanner

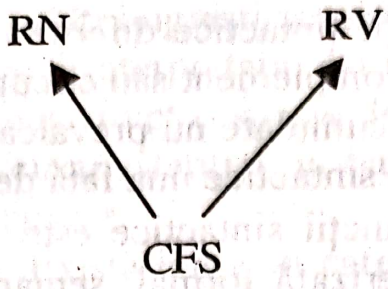

1.

(cf. ***Ea era harnică.***)

RN = regent sau antecedent nominal
RV = regent verbal
CFS = cumul de funcţii sintactice

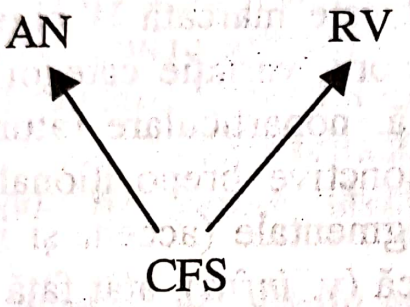

2.

(cf. ***El era elev.***)

Dacă luăm în discuţie şi raporturile sintactice diferite dintre regenţi, schema sintactică poate căpăta şi formele:

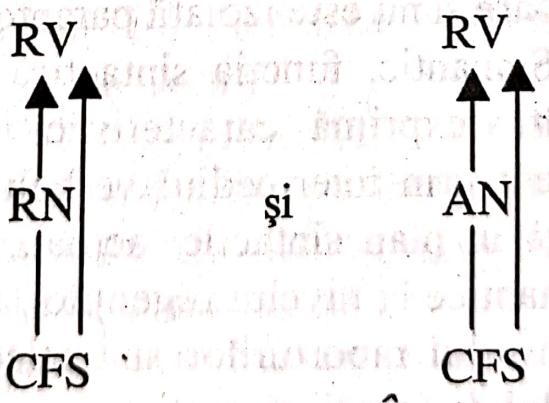

(***Am considerat-o harnică.***) (***Îl ştiam elev.***)

Scanned with OKEN Scanner

III. Excurs privind cumulul de funcţii sintactice în limba română în secolele al XVI-lea – al XVII-lea

Problema cumulului de funcţii sintactice în etapa veche a limbii române nu a fost abordată până acum în studii speciale. În această secţiune a lucrării ne propunem să identificăm ***existenţa*** şi să studiem ***generalizarea*** precum şi ***tipurile de structuri de cumul*** în sistemul lingvistic al textelor din secolele al XVI-lea şi al XVII-lea[45]. Pentru aceasta am luat în discuţie un număr de lucrări reprezentative, *monumente de limba română veche, texte bisericeşti şi laice* din diverse regiuni ale ţării: zona nordică (ZN[46]) şi zona central-sudică (ZCS[47]), *documente, inscripţii, însemnări, cărţi populare, texte juridice, cronici* din secolele al XVI-lea, al XVII-lea, pînă la începutul secolului al XVIII-lea. Ne-am oprit

---

[45] Etapa veche a limbii române cuprinde şi prima jumătate a secolului al XVIII-lea, dar cercetarea noastră nu ia în studiu şi această perioadă. Acest fapt, observăm cu anticipaţie, nu are repercusiuni majore asupra concluziilor De asemenea, precizăm că din raţiuni metodologice am tratat separat cele două secole, urmărind să particularizăm şi să evidenţiem cât mai bine situaţia fiecărui secol, din punctul de vedere al sintaxei cumulului de funcţii sintactice. Unele diferenţe care apar, credem, ţin de factori externi cantitativi, dar şi calitativi, cum ar fi numărul de pagini reale, întrucât, din punctul de vedere al densităţii textului şi al întinderii acestuia în pagină, textele prezintă disproporţii relativ majore.

[46] ZN= Nordul Moldovei, Maramureş şi Ardeal, unde se încadrează *CV, PRL, DÎR* – pentru secolul al XVI-lea; Varlaam, *Cazania* şi *Răspunsul*, Dosoftei – *Psaltirea*, Costin – *Opere*, Neculce – *Cronica*, Ureche – *Letopiseţ* şi *LVR* – pentru secolul al XVII-lea.

[47] ZCS= Sudul Transilvaniei şi Ţara Românească, unde se încadrează *LC, CP, PO, DIR* – pentru secolul al XVI-lea; *BB, RP, Istoriile*, NTB şi *Învăţăturile* pentru secolul al XVII-lea.

Scanned with OKEN Scanner

special la perioada de început a limbii române tocmai pentru a avea posibilitatea de a compara cu mai multă pertinenţă faptele de limbă din această perioadă cu cele din etapa actuală a limbii române. Demersul este, deci, preponderent comparativ diacronic, pornind de la sincronia secolelor amintite. Realizările înregistrate le interpretăm şi clasificăm, în primul rând, după criteriul structural combinat cu cel morfologic, la care vom adăuga observaţii despre tipul textului (traducere sau original), despre gradul de instruire a celor ce le-au scris şi/sau copiat, după regiunea pe care textul o reprezintă, după stilul în care au fost redactate şi după criteriul frecvenţei cu care structurile sintactice care conţin cumul de funcţii sintactice apar în aceste texte.

• ***Primele atestări*** ale unor structuri sintactice tip cumul le găsim în prima şi cea mai veche dovadă a scrisului în româneşte *Scrisoarea lui Neacşu din Câmpulung (1521)*:

"I pak ***dau ştire*** *domnietale* ***za lucrul*** *turcilor,* ***cum am auzit eu*** *(...) (DIR:95);*

"I pak ***spui*** *domnietale de* ***lucrul*** *lui Mohamet-Beg,* ***cum am auzit de boiari*** *(...)" (Ibidem).*

Am înregistrat aceste două structuri, întrucât ni se par perfect comparabile cu alte structuri admise ca realizări ale cumulului de funcţii sintactice din etapa actuală a limbii române cf.

"[...] *scoală, călătorule, de* ***vezi munţii / cum se ridică înaintea ta ca nişte domuri colosale în ruină / şi Prahova/ cum fuge*** [...]"
(Al. Vlahuţă, *România pitorească,* 1961: 36).

Totuşi consemnăm şi faptul că izolarea parantetică le conferă o nuanţă de incidenţă, deşi aceleaşi virgule ajută, în opinia noastră, la repartizarea în egală măsură şi în câmpul structural al regentului nominal: ***lucrul – cum am auzit eu,*** şi în câmpul structural al regentului verbal: ***dau ştire – cum am auzit eu; spui – cum am auzit eu,*** a determinării în discuţie.

Scanned with OKEN Scanner

Materialul exemplificativ pentru ***secolele al XVI-lea şi al XVII-lea a fost exceptat dintr-un număr de 30 pagini text, din fiecare monument de cultură avut în vedere*** şi a fost clasificat, aşa cum am arătat, după criteriul structural combinat cu cel morfologic, întrucât acest criteriu surprinde, în opinia noastră, manifestarea sintactică cea mai aproape de realitate a acestei funcţii sintactice.

A. Cumulul de aspect nominal

Cuprinde realizările exprimate prin substantiv, pronume, numeral

I. *RN / substantiv + RV / verb + C / substantiv*

Această invariantă este prezentă prin următoarele variante, diferite în funcţie de parametrii morfologici ai fiecăruia dintre termenii implicaţi:

RN – poate fi simplu sau multiplu, exprimat prin *substantiv comun, propriu, simplu sau perifrastic*

RV – poate fi exprimat prin *verb la orice diateză, mod, timp, persoană*, număr

C – poate fi *simplu sau multiplu* exprimat prin substantiv comun sau propriu.

C/substantiv poate prezenta *identitate categorială* de gen şi număr cu RN/substantiv sau *nonidentitate categorială* de gen şi/sau număr cu RN/substantiv.

1. Cumul simplu

a) care prezintă identitate de gen şi nr. cu RN/substantiv:

"Şi şade Domnul <u>împărat</u> în veac"
(*CPSR.*, 48 ^{r} /12);

Scanned with OKEN Scanner

*"să-l scoată şi să ne dea **domnu** pre fratele Ierimii voevo(da)"*
(*DIR*, XVIII, 115 / 2[r]);

*"Dar după dînsul Roma şi-a ales **ca stăpîn** pe Traian."*
(Costin, *PP*, p 121/ 5-10)

*"să căutăm **împăcătoriu** pre domnul Hristos"; "să aflăm pre domnul Hristos **împăcătoriu**."*
(Varlaam, *Răspunsul*, p 205/13[r]);

*"de atunci încoace toţi **stăpînii** Moscului să numesc **înpăraţi**."*
(R. Popescu, *Istoriile*, p. 28/22);

*"s-au rădicat **domn** Vlad vodă Călugărul."*
(R. Popescu, *Istoriile*, p. 24/19[v]);

*"Acest **Roman să scrie**-ntr-a ţării urice / mare **samodărjavet**, şi-n bună ferice."*
(Dosoftei, *O. I, Psaltirea*, p. 4 /19-20).

b) care prezintă nonidentitate de gen cu RN/substantiv:

*"**întreirea se cheamă Dumnezău**"*
(*PRL.*, 161/191[v]);

*"Şi **duhul sfîntu nice tată, nice fiiu nu se cheamă**."*
(*PRL.*, 191 [v]);

*"Şi astfel se făcu că **oraşul şi rîul se numiră Suceava**."*
(Costin, *PP*, p. 232 / 30-35);

*"**Fiiară săl' batecâ iaste vamâşul**."*
(Varlaam, *Cazania*, p 9 / 4 [r]-10)

*"Cum ai zice, **omul iaste o nimică**, numai ce iaste slăbiciune şi urgie şi neputinţă."*
(*Învăţăturile*, p 131/4[r]).

c) Cumul simplu care prezintă nonidentitate de număr şi gen cu RN / substantiv:

*"Deci, **mădularele** acestea, ce se pleacă subt acesta cap... **iaste o** adevărată săbornică **beserecă**."*
(Varlaam, ***Răspunsul***, p. 210, 16[v]/10-13).

Scanned with OKEN Scanner

2. Cumul multiplu

*"**Pre Hristos** Dumnezeu l-au înălțat **începătoriu și spăsitoriu**."*
(Varlaam, *Răspunsul*, p. 207/14^{v});

*"**Și pre om** și-l făcu **fiiu** iubit **și moștean** împărății sale."*
(*Învățăturile*, p.125 ,/ f 2^{r});

*"Cum ai zice, omul iaste o nimică, numai ce **iaste slăbiciune și urgie și neputință**."*
(*Învățăturile*, p. 131 / 4^{r}).

II. RN / substantiv + RV / verb + C / pronume

*"**ce era fruntea** boierilor fugisă mai cu toți în Țara Leșască."*
(Costin, *O., Letopiseț*, p. 43 / 159^{v} / 17).

III. RN / pronume + RV / verb + C / substantiv

RN / pronume – poate fi *exprimat sau neexprimat*

C / substantiv poate prezenta *identitate sau nonidentitate categorială* cu RN / pronume, poate fi nemarcat sau marcat prepozițional prin prepoziții cu valoarea lui ***ca*** și poate fi exprimat prin substantive obținute prin conversiune.

1. *RN exprimat*

*"Sfîntu **puse-vă cerrcetători** a paște beseareca Domnului și Dumnedzeului."*
(*CV*, p. 249 / 11^{r}, 8-10);

*"**dă noauă nevinovați și neosîndiți** înnaintea stareei sfîntului tău jartăvnic."*
(*CL*, p 138 / 23^{v}, 10-15);

*"tot norocul creștinătății iaste aruncat pe aceaste două țărî **carele sîntu baștele ce se cheamă strejile și apărătura** a toată creștinătatea."*
(*DIR*, XXIV, p 133).

În această ultimă structură se observă nonidentitatea categorială a cumulului substantiv **apărătura** cu RN – **baștele** substituit prin pronumele **ce**.

Scanned with OKEN Scanner

2. *RN neexprimat (inclus sau subînțeles)*

"am dat noi cazacului un țigan anume Nicolai [...], ca ***să-i fie*** ***dirept ţigan*** *dumisale şi feciorilor dumisale."*
(*DIR*, XCIV, p 185).

"pre voi duhul svînt ***v-au pus episcopi****."*
(Varlaam, *Răspunsul, p.* 185:1^{v}/1);

*"****l-au ridicat împărat*** *la Anadol."*
(R. Popescu, *Istoriile*, p 16/12^{v}-6);

"că de el foarte se temea şi să îngroziia ***cunoscîndu-l*** *mare şi tare* ***ostaş****."*
(*CM*, I/p 18);

"Iar ***eu-s pus*** *de Domnul /* ***Crai*** *pe muntele Sionul."*
(Dosoftei, *Psaltirea,* p. 35/29-30);

"nici să auză de numele papii şi a bisericii apusului, ***socotind-o în loc de călcătoare de leage****."*
(Ureche, *Letopiseț*, p 79/10);

*"«****Eu sînt cel dentîiu şi cel de apoi****»."*
(*BB*, p 143);

"Că şi dîiavolulъ di↑tăiu pen'tru mândrie cădzu şi di↑-nğerъ luminatъ ***să făcu dracъ*** *↑tunecatъ."*
(Varlaam, *Cazania,* p. 3^{r}/18-20);

"Ca ***să nu mă aflu scriitoriu*** *de cuvinte deşarte."*
(Ureche, *Letopiseț*, p. 63/2 ^{v});

"Şi viindu aicea în țară ***au slujit*** *la Vasilie Vodă* ***de copil*** *în casă."*
(Neculce, *Cronica,* p. 5/37-1).

3. C / substantiv prezintă *nonidentitate categorială cu RN / pronume.*

*"****Fum şi umbră*** *sîntu toate,* ***visuri şi păreri****."*
(Costin, *Viața lumii,* p. 320 / f 34-9).

IV. *RN / pronume + RV / verb + C / pronume*

C / pronume este atestat prin realizări *sintetice, precedat de prepoziții (****întru, derep****), cu valoarea lui* ***ca*** sau *perifrastice,* prin

Scanned with OKEN Scanner

construcţii tipice pentru cumulul de funcţii sintactice: *"unul – prepoziţie-unul/altul"*.

1. *realizarea sintetică*:

"întru nimică o pomeneaşte"
(*CV*, 53 /7-8);

"Doamne, Domnul mieu, înţeleage-mi derep ce mă lăsaşi"
(*CPSR*, 34 [r]/4-5);

"Şi noi ai tăi să fim."
(*CP*, I, *Alexandria*, p. 12/4).

2. *realizarea perifrastică:*

«Să ne iubim unul cu altul ca un cuget să spunem».
(*LC.*, p. 140, 28 [v]/10-15);

"şi nă sărutămu urul alaltu"
(*CV*, p.253, 13 [r] / 13-14).

V. RN / substantiv + RV / verb + C / numeral

"Iară socotindu leşii că nici într-un acele doaî crăie să să facă una nu vor putea[...]"
(Costin, *O.*, *Letopiseţ*, p. 51/166[v]-20);

"Şi cela, ce învaţă sa îndeamnă pre altul de să tae pom, acestuia îndoită să-i fie certaria."
(*LVR*, p. 21).

VI. *RN / pronume + RV / verb + C / numeral*

C / numeral sintetic şi perifrastic

"se muncă preemeşte Hristos şi se <este> întîiulu dintru învierea morrţiloru, luminră va se spuie oamenilor."
(*CV*, 140[v]/1-5);

"Şi den jiganii şi den toate tîrîtoarele de pre pămîntu, (9), doă-doă, intrară cătră Noe, în săcriiu..."
(*BB, MS. 45*, p. 185, 8 -[7]-9).

Scanned with OKEN Scanner

B. Cumulul de aspect verbal
(cuprinde realizările exprimate prin adjectiv, verb şi adverb).

Cumulul de aspect verbal este atestat prin următoarele tipuri de structuri:

VII. ***RN / substantiv + RV / verb + C / adjectiv***

Această schemă structurală invariantă poate prezenta, de asemenea, mai multe variante în funcţie de RN, RV şi C / adjectiv.

C / adjectiv poate fi *simplu sau multiplu, sintetic sau perifrastic.*

C / adjectiv acordat:

*"**neamiş şi nemişoaie** şi **s-au intorsu** **slobodzi** la casele şi la oamenii săi."*
(*DÎR*, LXXXIX, p. 181 / 2 ^{r});

*"**Aflai David**, şerbul mieu, cu unt sfintul mieu **uns** el."*
(*CPSR*, 172 ^{r} / 7-10).

C / adjectiv neacordat:

*"**suluğele** ce ne suluğit **se ducă** **sinatos** undu-i voia lor."*
(*DÎR*, XCVIII, p. 189 / 1^{r}).

C / adjectiv *multiplu:*

*"**Descălecat-au ţara** domnul Dragoş-Vodă./ **Fericită, buiacă**, cu tot feli de roadă."*
(Dosoftei, *O.*, I, p. 4 /5-6);

*"[...] **feciorulъ** [...], **vădzzându-să** pre sine **gol**, **de ruşine** oamenilor **şi de ocară** ↑ngerilor."*
(Varlaam, *Cazania*, p. 17, 17^{v}/26-27).

VIII. ***RN / substantiv + RV / verb + C / verb***

C / verb – la gerunziu poate fi *acordat* sau *neacordat* cu RN / substantiv.

Scanned with OKEN Scanner

1. *C / verb la gerunziu acordat:*

*"**Diaconul să stea** aproape de popa, ruga **grăind**."*
(*LC*, p.135, 17[3] / 18-19);

*"↑tr'ace↑ vreme **vădzu Ïsus pre NaДanailъ viind** cătră sine."*
(Varlaam, *Cazania*, p. 31, 37[v]/20-21).

2. *C / verb la gerunziu neacordat:*

*"bogaţii, **plîngeţi-vă hlipindu**."*
(*CV*, p. 359, 66 [r] / 5).

3. *C / verb la infinitiv*

*"Că n-au ploat Dumnedzău asupra pămîntului şi **om nu era a lucra** pre însul."*
(*BB, Ms. 45*, p. 171 / 5[4]).

IX. *RN / pronume + RV / verb + C / adjectiv*

RN / pronume este *exprimat* sau *neexprimat.*
C / adjectiv *se află la diverse grade de comparaţie.*
C / adjectiv este *simplu* sau *multiplu.*

1. *RN /pronume exprimat:*

*"deaci-lu **aflaiu prinsu** elu."*
(*CV*, p. 283 / 28 [r]-1);

*"dar şi **el** într-o noapte **s-au aflat mort** [...]."*
(*RP, Istoriile*, p. 24 / 19[v], 13-14);

*"**să poată afla pre neştine prostac şi neştiutori**."*
(Varlaam, *Răspunsul*, p. 187/II[v]);

*"Decâtъ toţi ōamenii **să fâcū pre sine mai bunъ** şi decâtъ toatâ lum↑ **să gĭudecâ pre sine mai svâtъ**."*
(Varlaam, *Răspunsul*);

*"Carea aceasta numai de la grec ţarigrădeau o am auzit, **carele să ţinea mare ştiut** [...]."*
(*CM.*, I, p. 10);

*"**Pre cîţi-şi aducea prinşi**, pre toţi îi omorîia."*
(Costin, *O., Letopiseţ*, p. 62/177-19);

Scanned with OKEN Scanner

*"«**Nebun** este **orícarele** crede că norocul îi dă tot binele şi răul iară nu mintea»."*

(*CP II, Floarea Darurilor*, p. 282/36);

*"[...] **nesmintite** noao provoslavnicilor **le-au dat.**"*

(Varlaam, *O., Răspunsul*, p. 187/III^{v}).

2. *RN / pronume neexprimat (inclus sau subînţeles)*

*"cum **goli şi rrăniţi** se scape din casa acea."*

(*CV*, p. 234, 3^{r}/ 1-2);

*"şi **am fost slabă şi neputearnică.**"*

(*DÎR, VIII*, p. 101/5);

*"Dece **amu scăpat** de la tătarî **tăiatu şi plenu** de viermi [...]."*

(*DÎR, XIV*, p. 107 / 3-6);

*"**Fuglu** de ierusalimeani **pridăditu fuiu** de mîra rrimleaniloru."*

(*CV*, p. 329, 51^{r}/ 3-5);

*"« ci **mă dusei** de la voi **bătrîn** şi **voiu veni tînăr** de treizeci de ani »."*

(*CP, I, Alexandria*, p. 13/7);

*"pentru ca să nu crează norodul că **vor fi dezlegaţi** de jurămîntul lui."*

(*CP, II, Floarea Darurilor*, p. 286/60);

*"**să vă aflaţi** întru învăţăturile provoslaviei **întărit.**"*

(Varlaam, *Răspunsul*, p. 188/ III ^{v}).

X. RN / pronume + RV / interjecţie + C / adjectiv

*"Oamenii neneviteani sculă-să-vor la giudecata cu ruda aceasta şi vor giudeca pre ia, că ei să pocăiră de propovedaniia lui Iona, şi **iată-i** şi **mai mare** de la Iona aicea."*

(*NTB*, p. 140/41).

XI. RN / pronume + RV / verb + C / verb

RN / pronume poate fi *exprimat* sau *neexprimat.*
C / verb la gerunziu, simplu sau multiplu.

1. RN / pronume neexprimat

*"**Să nu te arăţi** oamenilorъ **postin'du-te**."*

(Varlaam, *Cazania*, p. 29^{v}/11).

Scanned with OKEN Scanner

*"**Suspinîndu şi tremurîndu** vei fi asupra pămîntului."*
(*BB, Ms 45,* p. 177 / 12 [11]).

*"Cuvîntul este ca vîntul şi nu-l puteţi opri după ce a ieşit din gura voastră, ci **veţi fi căindu-vă** pentru cuvîntul acela."*
(*Învăţăturile,* Bucureşti, 1942, p. 133)

*"Şi **era zidind** cetate şi puse numele cetăţii Enoh."*
(*BB, Ms 4389*, p. 177/17).

XII. RN / pronume + RV / verb + C / adverb

*"iară apei de pre numele căţelii Moldii, i-au zis Molda, sau **cumu**-i **zic unii, Moldova.**"*
(*Ureche, Letopiseţ,* p. 66/2^{v})

*"Pînă la cumplita domniia lui Aron Vodă (**aşe**-i **dzice** acei **domnii** răpăusatul Ureche Vornicul [...])"*
(Costin, *O. Letopiseţ,* p. 43/159)

*"Însuş să meargă cătră popa şi **să stea împreună** înnaintea sfinteei mease.*
(*CPSR,* 10 ^{v}/4-5).

XIII. RN / propoziţie + RV / verb + C / adjectiv

"Blăstemaţi să fie cine te blastemă, blagosloviţi să fie cine te blagoslovesc."
(*PO,* p. 91, *Bitiia,* cap. 27/29)

RN / propoziţie intermediară explicativă postpusă.

"Săbornică să cheamă că din toate limbile iaste adunată; Apostolească să cheamă, că de la apostoli s-au început."
(Varlaam, *Răspunsul,* p. 210 17^{r}/5-6).

C. Cumulul de aspect propoziţional

XIV. RN / substantiv + RV / verb + C / propoziţie

C / propoziţie poate fi introdus prin diverse elemente de relaţie: adverbe relative (***cum***), pronume relative (***ce***), jonctive subordonatoare (***că, să***).

Scanned with OKEN Scanner

C / propoziție introdus prin adverbe relative:

"E sveatul voiniciloru fu // cum se ucigă fuglii."
(*CV*, p. 322 / 47^{v}/10-12);

"Şi vădzu Dumnedzău ***lumina*** *// cum iaste bună."*
(*BB, Bitiia, Ms* 45, p. 167/4);

"Şi vădzînd fiii lui Dumnedzău ***fetele*** *oamenilor // cum sûntu frumoase // luară şie fămei dintru toate cîte aleseră."*
(*BB., Ms.* 45, p. 181/2).

1. *C / propoziție introdus prin pronume relative:*

"Pomeneaşte adunatul tău // ce-ai aflat dentîiu."
(*CPSR*, 137^{v} / 13).

2. *C / propoziție introdus prin conjuncții subordonatoare:*

"Vădzu odihna // că ară a fi bună // şi acel pămînt / cum iaste de dulceață."
(*PO., p 147, Bitiia,* cap. 49 /15);

"Şi pre carii ***boieri îi aflasă*** *// că au fost sfetnici la rădicarea tării asupra tătîne-său, lui Alexandru-Vodă / încă nu le căuta, pre cu bine."*
(Neculce, *Cronica*, p. 39).

XV. RN / pronume + RV / verb + C / propoziție

C / propoziție introdus prin *adverbe relative:*

"[...] vădzînd şi aceasta Isav // cum Isac tată-său nu bucuros veade pre featele lui Canaan."
(*PO.*, p 94, *Bitiia,* cap 28 / 8);

"Şi aşea vorovind împăratul cu sv[i]nții şi cu ep[i]sc[o]pii şi cu boierime, sv[i]nții picurînd de somn ***prăvindu-i toț*** *// cum dormitară / iavăs răpăosară cătră D[u]mn[ă]dzău."*
(Dosoftei *O., I, Psaltirea*, p. 77^{v}).

Scanned with OKEN Scanner

* * *

Materialul exemplificativ pe care l-am avut în vedere pentru secolele al XVI-lea – al XVII-lea permite comentarea faptelor, aşa cum am afirmat, din mai multe puncte de vedere.

Dacă acceptăm că primele forme ale cumulului de funcţii sintactice sînt atestate în scris la mijlocul secolului al XVI-lea (1521), se pune problema *etimologiei sintactice* a acestei structuri în limba română. Din informaţiile pe care le-am cules şi sub rezerva lăsării acestei probleme în planul ipotezelor, considerăm că factorii care au favorizat *apariţia* structurilor sintactice de cumul sînt atât *interni*, cât şi *externi*. Între factorii interni o importanţă specială a avut, credem, componenta spirituală a limbii influenţată de stabilirea corectă de către vorbitorii vernaculari a raportului limbă-gândire, în cadrul relaţiei ontologic-logic-lingvistic, confirmând un grad de abstractizare ridicat al gândirii şi vorbirii pentru această perioadă. Între factorii externi, credem că un rol important l-a avut împrumutul unor structuri sintactice din latina vulgata şi savantă, dar şi din slavă şi greacă. Un exemplu în acest sens îl constituie structura ***a fi*** + ***gerunziu***, pe care o considerăm fără echivoc ***cumul de funcţii sintactice***, structură a cărei existenţă în limba română, după părerea specialiştilor, se datorează unei **etimologii multiple** (*latină, slavă şi greacă – Al. Mareş*, 1969:92; *Frieda Edelstein*, 1966:253; *Maria Rădulescu*, 1960: 697 sqq.). Faptul unei pătrunderi pe mai multe filiere a întărit şi generalizat, în opinia noastră, uzul, sintaxa de tip romanic a limbii române modelîndu-se uneori surprinzător de mult după modele puţin compatibile, cum ar fi cel slav Structura în discuţie este atestată în scris atât în secolul al XVI-lea:

"Şi ea **era marrgîndu şi apropiindu-să** cătră Damascu (...)."
(*CV*, 19^{v}/9-13),

cât şi pentru secolul al XVII-lea, tot în scris:

*"**Fii tocmindu-te** cu tot pîrîşul tău curînd."*
(*NTB*, p. 127/28);

*"şi **era zidind** o cetate şi puse numele cetăţii Enoh.*
(*BB*, Ms. 4389, p. 177/17).

Limbile amintite au influenţat succesiv structura sintactică a limbii române vorbite şi scrise, în mod direct, prin contact lingvistic oral, şi mecanic, prin traducerile din latină, slavonă şi mai târziu din greacă încorsetate de caracterul de limbă *sfântă* care trebuie redată în litera şi în spiritul ei cît mai fidel sursei. Ca factor intern, trebuie menţionat şi efortul conştient al traducătorilor de a scrie pe înţelesul receptorilor. Coresi, de exemplu, în ***Liturghier*** oferă o limbă mai nouă decât în ***Psaltiri*** (cf. şi *Al. Mareş*, 1969: 12), tocmai, credem, din acest considerent.

Faptul de necontestat că limba română în secolele al XVI-lea şi al XVII-lea este o limbă în evoluţie nu se opune observaţiei că limba tinde spre generarea şi generalizarea prin uz a unor structuri sintactice cu un grad sporit de abstractizare lingvistică, aşa cum se poate vedea din compararea unor texte paralele ale aceleiaşi opere, posibilitate oferită de ***Biblia de la Bucureşti*** (1688) în cele patru variante ale sale, ediţia 1688, Ms. 45, Ms. 4389 şi o variantă actuală (1988), unde am găsit următoarele situaţii:

1) Păstrarea aceleiaşi structuri de cumul de funcţii sintactice în toate variantele, transformările fiind preponderent semantice, dar din punct de vedere sintactic structura fiind corectă încă de la prima variantă, evident din punctul de vedere al normei sincronice timpului, cînd, de exemplu, funcţiile sintactice interne nu erau simţite ca redundanţe stilistice supărătoare, după cum se poate observa din exemplele:

*"Pentru aceea **s-au chemat numele ei Turburare**"*
(*ed. 1688* – p. 192/9);

*"Pentru aceea **s-au chemat numele** locului aceluia **Turburare**."*
(*Ms. 45, Ibidem*);

Scanned with OKEN Scanner

*"Pentru aceea **se-au chiemat numele** locului aceluia **Amestecare.**"*
(*Ms. 4389/Ibidem*);

*"De aceea **s-a numit cetatea Babilon.**"*
(*1988-Idem*).

sau:

*"Şi eu, iată făgăduința mea cu tine: şi **vei fi** în mulțime de limbi **tată.**"*
(*1688*, p. 204/4);

*"Şi eu, iată făgăduința mea cu tine: **vei fi tată** a mulțime de limbi."*
(*Ms. 45, Ibidem*);

*"Eu şi făgăduința mea cu tine: şi **vei fi tată** a multe limbi."*
(*Ms. 4389/Idem*);

*"Eu sînt şi iată legămîntul meu cu tine: **vei fi părintele** multor popoare."*
(*1988, Idem*).

2) Transformarea structurii sintactice inițiale până la obținerea, în ediția ultimă, a unei variante izosemantice, dar care nu mai conține cumul de funcții sintactice:

*"Iată, tu mori pentru muierea carea ai luat şi **ea iaste împreunată** cu bărbat.*
(*1688*, p. 216/3);

*"Iată, tu mori pentru muierea carea ai luat-o şi **ea iaste** împreunată cu bărbat."*
(*Ms. 45, Ibidem*);

*" Iată, tu vei să mori pentru această muiere carea o ai luat, că **aceasta iaste muiere** cu bărbat."*
(*Ms. 4389, Ibidem*);

*"Iată, tu ai să mori pentru femeia pe care ai luat-o, căci **ea <u>are bărbat</u>**."*
(*1988, Idem*).

În acest ultim exemplu se poate observa transformarea «*habeo pro sum*».

Scanned with OKEN Scanner

Compararea fragmentelor paralele confirmă observația pe care am avansată că schimbările nu afectează prea ușor structurile sintactic, și că aceste schimbări acționează mai mult la nivel semantic sau lexical.

Referindu-ne la tipurile de regenți, din punct de vedere morfologic, în secolele al XVI-lea și al XVII-lea întâlnim atestați, în materialul exemplificativ consultat, (ceea ce reprezintă un grad mare de generalizare, dar nu presupune absolutizarea observațiilor), în calitate de *regenți nominali* ***substantivul, pronumele*** și ***realizarea propozițională*** (în etapa actuală apărând în această poziție și *numeralul*). În calitate de *regenți verbali*, pentru secolul al XVII-lea este atestat doar ***verbul*** la diferite diateze, moduri și timpuri, în secolul al XVII-lea găsim atestată și ***interjecția,*** ca și în etapa actuală. **Cumulul de funcții sintactice** pentru toate perioadele amintite se actualizează din punct de vedere morfologic prin **substantiv, pronume, numeral, verb, adjectiv, adverb** și **propoziție**. (Pentru o privire de ansamblu pe secole, vezi **Schema generală comparativă,** *infra*.).

Comparând tipurile de structuri invariante luate în discuție (consemnate exemplificativ de noi mai sus) pentru toate perioadele temporale, notăm următoarele observații.

- Există unele invariante, respectiv variante ale invariantelor, atestate încă din secolul al XVI-lea care sînt utilizate și în etapa actuală: **RN / substantiv + RV / verb + C / substantiv; RN / substantiv + RV / verb + C / adjectiv; RN / substantiv + RV / verb + C / verb; RN / pronume + RV / verb + C / substantiv; RN / pronume + RV / verb + C/adjectiv; RN / pronume + RV / verb + C/pronume; RN/ propoziție + RV / verb + C / adjectiv;**

- Unele tipuri de structuri – invariante sînt depășite ca învechite: ***RN / substantiv + RV / verb a fi + C / verb la gerunziu*** și ***RN / pronume + RV / verb a fi + C / verb la gerunziu.***

Scanned with OKEN Scanner

• Alte structuri în secolele al XVI-lea – al XVII-lea nu se întrevăd încă, dar în etapa actuală sînt atestate: ***RN / substantiv + RV / verb + C / adverb; RN / substantiv + RV / interjecție + C / verb; RN / numeral + RV / verb + C / adjectiv, RN / substantiv + RV / adjectiv + C / pronume; RN / pronume + RV / verb + C / adverb; RN / pronume + RV / verb + C / verb; RN / pronume + RV / verb + C / multiplu exprimat prin diverse părți de vorbire; RN / numeral + RV / verb + C multiplu; RN / multiplu exprimat prin părți de vorbire identice sau diferite și/sau propoziții + RV / verb + C / adjectiv*** etc. (**Schema generală comparativă**).

SCHEMĂ GENERALĂ COMPARATIVĂ

Tipuri de structuri invariante

Sec. al. XIX-lea – al XX-lea

A. *Cumul de aspect nominal*

I. RN/substantiv + RV/verb + C/substantiv
II. RN/substantiv + RV/verb + C/pronume
III. RN/substantiv + RV/adjectiv + C/pronume
IV. RN/pronume + RV/interjecţie+C/substantiv
V. RN/pronume + RV/verb + C/substantiv
VI. RN/pronume + RV/verb + C/pronume
VII. RN/propoziţie + RV/verb + C/substantiv

B. *Cumul de aspect verbal*

VIII. RN/substantiv + RV/verb + C/adjectiv
IX. RN/substantiv + RV/verb + C/verb
X. RN/substantiv + RV/verb + C/adverb
XI. RN/substantiv + RV/interjecţie + C/verb
XII. RN/pronume + RV/verb + C/adjectiv
XIII. RN/pronume + RV/verb + C/adverb

Scanned with OKEN Scanner

XIV. RN/pronume + RV/verb + C/verb
XV. RN/pronume + RV/verb + C/multiplu
XVI. RN/pronume + RV/interjecţie + C/adjectiv
XVII. RN/numeral + RV/verb + C/multiplu
XVIII. RN/multiplu + RV/verb + C/adjectiv
XIX. RN/numeral + RV/verb + C/adjectiv
XX. RN/propoziţie + RV/verb + C/adjectiv

C. *Cumul de aspect propoziţional*

XXI. RN/substantiv + RV/verb + C/propoziţie
XXII. RN/pronume + RV/verb + C/propoziţie
XXIII. RN/propoziţie + RV/verb + C/propoziţie

Sec. al XVI-lea – al XVII-lea

A. *Cumul de aspect nominal*

I. RN/substantiv + RV/verb + C/substantiv
II. RN/substantiv+ RV/verb+ C/pronume
III. RN/pronume + RV/verb + C/substantiv
IV. RN/pronume + RV/verb + C/pronume
V. RN/substantiv+ RV/verb+ C/numeral
VI. RN/pronume + RV/verb + C/numeral

B. *Cumul de aspect verbal*

VII. RN/substantiv + RV/verb + C/adjectiv
VIII. RN/substantiv + RV/verb + C/verb
IX. RN/pronume + RV/verb + C/adjectiv
X. RN/pronume + RV/interjecţie + C/adjectiv
XI. RN/pronume + RV/verb + C/verb
XII. RN/pronume + RV/verb + C/adverb
XIII. RN/propoziţie + RV/verb + C/adjectiv

C. *Cumul de aspect propoziţional*

XIV. RN/substantiv + RV/verb + C/propoziţie
XV. RN/pronume + RV/verb + C/propoziţie

Scanned with OKEN Scanner

Sec. al XIX-lea – al XX-lea

RN = substantiv, pronume, numeral, enunţ-propoziţie
RV = verb, adjectiv, interjecţie
C = substantiv, pronume, numeral, verb, adjectiv, adverb, enunţ-propoziţie

Sec. al XVI-lea –al XVII-lea

RN = substantiv, pronume, enunţ-propoziţie
RV = verb, interjecţie
C = substantiv, pronume, numeral, verb, adjectiv, adverb, enunţ-propoziţie

5. Din *punct de vedere cantitativ*, observăm că în secolul al XVI-lea am înregistrat un număr de *11 tipuri de structuri-invariante*, iar în secolul al XVII-lea *15 tipuri de structuri-invariante,* față de secolele al XIX-lea – al XX-lea, unde am înregistrat un număr de *23 de structuri-invariante*, dublu față de secolul al XVI-lea. Aceste observații confirmă statistic afirmațiile făcute de unii cercetători că secolul al XVI-lea este secolul tendințelor de înnoire lingvistică, secolul al XVII-lea fiind caracterizat printr-o tendință de fixare a achizițiilor lingvistice, dar mai ales de rafinare a limbii, printr-o evoluție «estetică», după expresia lui Ovid Densusianu. Dar acelaşi secol al XVII-lea se caracterizează, în afară de conservarea şi consolidarea achizițiilor lingvistice, şi prin producerea altora .

6. Referindu-ne la structurile sintactice în discuție, după gradul de instrucție a celor ce le-au scris şi/sau copiat, observăm că limba vorbită populară, prezentă în documente şi scrisori particulare (DÎR), pentru secolul al XVI-lea, dar şi în cărțile populare (*Alexandria* şi *Floarea Darurilor*) pentru secolul al XVII-lea, oferă un număr mare de structuri, cantitativ şi calitativ, comparabil cu cel al traducerilor bisericeşti sau al operelor cronicarilor, fapt ce indică faptul că între ***savant*** şi ***popular*** nu exista, din acest

Scanned with OKEN Scanner

punct de vedere, o ***discontinuitate lingvistică*** *sau un* ***hiatus*** **sintactic.** Aplicând ***criteriul numărului de realizări*** ale structurilor de cumul de funcţii sintactice ***prezente*** în textele din secolul al XVI-lea şi al XVII-lea şi într-un eşantion de texte comparabil pentru etapa actuală, am constatat că structurile sintactice care conţin funcţii sintactice tip cumul înregistrate în cele două secole din etapa veche atestă un grad mare de generalizare în vorbire, diferenţa cantitativă între secolele al XVI-lea şi al XVII-lea şi între acestea şi etapa actuală apărând nesemnificativă. Această afirmaţie reiese evident din tabelele ce urmează, în care am înregistrat numărul structurilor sintactice de cumul prezente în diferite lucrări, în acelaşi număr de pagini: de treizeci, număr pe care l-am cosiderat optim pentru a furniza date comparative relevante.

Secolul al XVI-lea

Nr. crt.	Textul	Nr.de pagini	Nr. structurilor sintactice de cumul prezente
1	*Codicele Voroneţean* (1500-1525)	1^{r}-30^{v}	44
2	*Scrisoarea lui Neacşu* (1521)	*DIR*-p.95	4
3	*Liturghierul,* Coresi	1^{r}-30^{v}	39
4	*Psaltirea slavo-română,* Coresi	34^{r}-64^{r}	31
5	*Palia de la Orăştie*	12-42	57
6	*Zapis de Vînzare*-(TR)(1563-1564)	*DIR* II p.96	1
7	*Testament* (Transilvania) (1591-1600)	*DIR*.VIII p.101	1
8	*Testament* (Transilvania) (1595-1625)	*DIR*.XIV p.107	1
9	*Zapis de Vînzare*-1686 (Moldova)	*DIR* LXVI p.158	1
10	*Mărturii în procesul lui Petru Şchiopul* (1593) (Moldova)	*DIR* LXXXIX p.181	22
11	*Înştii Înştiinţare* 1587 (Transilvania)	*DIR* CN p.203	5
12	*Zapis de împărţire* 1593 (Transilvania)	*DIR* CXIII .205	4
13	*Scrisoare* 1600 (Transilvania)	*DIR* CXIV p.206-207	4
14	*Pravila ritorului Lucaci*	190^{r}-210^{v}	65

Scanned with OKEN Scanner

Secolul al XVII-lea

Nr. crt.	Textul	Nr.de pagini	Nr. structurilor sintactice de cumul prezente
1	Varlaam-*Cazania* 1643	1^{r}-30^{v}	69
2	Varlaam – *Răspunsul* – 1645	I^{r}- V^{r}, 1^{r}-25^{v}	18, 86
3	*Psaltirea,* Dosoftei	1-30	50
4	(CP) *Alexandria* – 1620	1-30	25
5	(CP) *Floarea Darurilor*	14^{r}-61^{v}	36
6	*Poema polonă,* M. Costin	218-238	65
7	*Letopisețul,* M.Costin	157^{r}-187^{v}	98
8	*Viața lumii,* M.Costin	32^{r}-37^{v}	20
9	*Biblia Bucureşti* 1688 (Ms 45)	167-217	75
10	*Istoriile,* Radu Popescu	3-31^{v}	79
11	*Letopisețul,* Ureche	76-106	48
12	*Cronica,* Neculce	31-61	99
13	*Noul Testament de la Belgrad* (1648)	121-151	97
14	*Legi vechi româneşti*	1-30	47
15	*Învățăturile lui Neagoe* (1635)	2^{r}-30^{v}	65

Din tabelele de mai sus se constată o medie de frecvență a realizărilor cumulului de funcții sintactice destul de ridicată chiar pentru secolul al XVI-lea, în secolul al XVII-lea numărul acestora, practic, dublându-se la acelaşi număr de texte şi de pagini. Pentru o mai bună apreciere a acestei frecvențe, ne-am oprit la câteva opere beletristice şi a unei lucrări reprezentative pentru stilul administrativ, din secolele al XIX-lea – al XX-lea, la care am aplicat acelaşi criteriu al frecvenței.

Nr. crt.	Textul	Nr.de pagini	Nr. structurilor sintactice de cumul prezente
1	Constantin Negruzzi, *Proză*	5-35	87
2	I. Creangă, *PAP*	31-61	60
3	L. Rebreanu, *Răscoala*	9-39	79
4	T. Arghezi, *Versuri II*	5-35	75
5	M. Preda, *Viața ca o pradă*	5-35	78
6	P. Istrati, *Ciulinii Bărăganului*	23-53	95
7	*Codul penal-comentat şi adnotat*	7-37	47

Scanned with OKEN Scanner

Privite în ansamblu, observăm că, pentru secolul al XVI-lea, în şase texte de întindere şi nouă documente particulare avem atestate un număr de 279 structuri iar pentru secolul al XVII-lea, la aproximativ acelaşi număr de texte, găsim prezente un număr de 369 de structuri, în etapa actuală numărul acestora ridicându-se la 521 de structuri (păstrând proporţiile numărului de texte şi de pagini), ceea ce certifică, după părerea noastră, o evoluţie sintactică firească a limbii române.

Această înregistrare a frecvenţei structurilor dintr-un text ne permite să comparăm faptele lingvistice întâlnite şi după alte criterii.

Referindu-ne tot la secolele al XVI-lea şi al XVII-lea şi raportând materialul lingvistic în discuţie la ***zonele*** sau ***ariile dialectale***, în care acesta a fost conceput, observăm că între ***zona nordică*** (ZN) şi ***zona central- sudică*** (ZCS) diferenţele nu apar majore din punctul de vedere al frecvenţei acestora. Păstrând proporţiile numărului de pagini şi a numărului de texte (deşi există o anumită doză de realtivism conferită de numărul de rânduri de pe pagină, unele pagini având o densitate aproape dublă faţă de altele), găsim pentru secolul al XVI-lea atestate în ZN 132 de structuri, faţă de 104 structuri în ZCS, pentru secolul al XVII-lea în ZN fiind atestate 351 de structuri faţă de 316 structuri în ZCS. Acest criteriu neindicând diferenţe zonale marcante privitoare la evoluţia sintactică a limbii române, cel puţin în problema cumulului de funcţii sintactice. Concluzia care se impune este aceea că *nu putem susţine primatul unui moment lingvistic şi nici a unui spaţiu lingvistic în fixarea unei norme sintactice în ceea ce priveşte cumulul de funcţii sintactice.*

Luând în considerare aspectul ***stilului funcţional*** în care au fost scrise aceste texte, constatăm că faptele întâlnite în operele care ar putea fi încadrate în conformitate cu trăsăturile stilistice pe care le manifestă între operele aparţinând stilului beletristic, din secolele al XVI-lea şi al XVII-lea, sînt ***comparabile*** cu fapte-

Scanned with OKEN Scanner

le întâlnite în operele care ar putea fi considerate ca aparţinând stilului juridico-administrativ în măsura în care se poate vorbi la modul propriu despre existenţa acestui stil în secolele la care ne referim. Astfel, în *Psaltirea* lui Dosoftei găsim un număr de 50 de structuri faţă de 46 de structuri, la acelaşi număr de pagini din *Legi vechi româneşti*, pentru secolul al XVII-lea. În secolul al XVI-lea în *Palia de la Orăştie* avem 57 de structuri faţă de 65 în *Pravila ritorului Lucaci.*

Oprindu-ne şi la genurile cărora aparţin scrierile în discuţie în cadrul ***stilului beletristic,*** în proză, la Varlaam, în *Răspunsul împotriva catihismului calvinesc*, (paginile I^r-V^r), găsim un număr de 18 structuri ce conţin cumul de funcţii sintactice, număr comparabil cu acela de 20 de structuri la Costin, în poezie, şi anume în *Viaţa lumii* (32^r-37^v).

Din punct de vedere al ***particularităţilor formale*** observăm, de asemenea, că o caracteristică de construcţie a structurilor de cumul pentru ambele secole este faptul că unitatea morfologică care apare în această poziţie sintactică este frecvent nearticulată şi determinată:

*"**fi-veţi robi** turcilor lui Darie."*
(*CP, I Alexandria,* p.12/4);

*"Şi pre om şi-l **făcu fiiu** iubit şi **moştean** împărăţii sale."*
(*Învăţăturile,* p.125/2^r).

*

În legătură cu problema *cumului de funcţii sintactice în etapa veche a limbii române:* secolele al XVI-lea – al XVII-lea, comparativ cu etapa actuală a limbii române, consemnăm următoarele observaţii cu caracter generalizant.

1. Primele realizări ale cumulului de funcţii sintactice le-am găsit încă în scrierile de la mijlocul secolului al XVI-lea, mai exact în *Scrisoarea lui Neacşu* din anul *1521.*

Scanned with OKEN Scanner

2. Prezența structurilor care conțin cumul de funcții sintactice în limba română este justificabilă prin factori interni, dezvoltarea la nivelul limbii române a propriului său sistem lingvistic, şi externi, *împrumutul* de structuri sintactice, împrumut care întăreşte tendința naturală de dezvoltare a limbii.

3. Evoluția şi generalizarea cumulului de funcții sintactice este influențată de faptul că schimbările sînt mai rapide la nivel lexical-semantic şi mai lente la nivel sintactic aici echilibrându-se două tendințe: de înnoire structural-sintactică şi de conservare a vechilor structuri.

4. Din punctele de vedere al *numărului de structuri, al tipurilor şi al frecvenței structurilor* în textele avute în vedere, constatăm că secolul al XVI-lea nu prezintă diferențe notabile față de secolul al XVII-lea, dar există astfel de diferențe, cantitative şi calitative, față de etapa actuală de dezvoltare a limbii (cf. **Schema generală comparativă**, *supra*), toate acestea cunoscând o progresie naturală.

5. Unele tipuri de structuri întâlnite în secolele amintite se continuă în secolele al XIX-lea – al XX-lea, altele au fost depăşite de evoluția limbii, iar alte structuri atestate în etapa actuală de evoluție a limbii române nu se întrevăd încă în secolele al XVI-lea şi al XVII-lea (cf. **Schema generală comparativă,** *supra*).

6. Pentru secolele al XVI-XVII-lea, faptele de limbă avute în vedere sînt proporționale, aflându-se într-o progresie naturală, dacă luăm în considerare criteriul ariilor dialectale, al stilului în care au fost redactate şi al genurilor literare: proză vs. poezie.

Scanned with OKEN Scanner

Concluzii

Descriind nivelul sintactic ca interacţiune a categoriilor sintactice (*unităţi sintactice–raporturi sintactice–funcţii sintactice*) şi ca interacţiune a subcategoriilor acestor categorii, confirmăm o lege a lingvisticii generale, că sistemul sintactic ca orice sistem este dinamic, ciclic şi exhaustiv, în sensul că la nivelul sintactic participă "fără rest" toate unităţile morfologice ale limbii, respectiv toate părţile de vorbire îndeplinind funcţii sintactice şi, de aceea, este coerent şi funcţional.

Interacţiunea acestor categorii sintactice este, în final, însăşi expresia legilor generale de manifestare a nivelului sintactic, de care am ţinut cont în modelarea şi descrierea **cumulului de funcţii sintactice** şi a realităţilor sintactice adiacente.

Direcţiile de cercetare a funcţiei sintactice în discuţie sînt relativ numeroase şi s-au dezvoltat în funcţie de particularităţile care au părut ca dominante lingviştilor. Cu excepţia asimilării la subiect, această funcţie a fost considerată *predicat, atribut, complement sau circumstanţial, punct de origine a mai multor funcţii sintactice cu comportament sintactic identic sau a fost negată ca realitate sintactică distinctă,* fapte ce se reflectă şi în metatermenii folosiţi pentru evocarea realităţii în discuţie.

În ceea ce ne priveşte, coexistenţa a două funcţii sintactice distincte, de tipurile: atribut mediat – complement; atribut mediat – circumstanţial; apoziţie mediată – complement; apoziţie mediată – circumstanţial, după cum se poate observa din raporturile sintactice stabilite:

faţă de regentul nominal

raport sintactic de subordonare, de tip atributiv mediat:

"Adică nu. Tocmai pe celălalt mărunt ***îl cheamă Iepure****."*
(M. Sadoveanu, *Baltagul*, 1996:128);

Scanned with OKEN Scanner

*"Eu, de astă toamnă, cucoană dragă, îs **ca şi văduv**."*
(M. Sadoveanu, *Baltagul*, 1996: 130);

raport sintactic de tip apozitiv mediat:

*"**Virtutea poate rămâne virtute** şi în unele forme de exces."*
(A. Pleşu, *Minima moralia*, 1988: 70);

*"Într-o bună zi o să-i spună da acestui băiat şi "adio întâlniri minunate cu Adrian, al cărui **spirit era** pentru ea **o** continuă **delectare** şi adio tăcerii încărcate de gânduri comune cu Mihai... "*
(M. Preda, *Delirul*, 1987: 417);

*"– Cum, Ştefane, să te însori tu atât de tânăr?! exclamă ea. **Căsătoria e un jug**."*
(M. Preda, *Delirul*, 1987: 417).

față de regentul verbal

numai raport sintactic de subordonare,

- de tip completiv:

*"Ia seama, Leonte... Fii mai lăsător şi nu te infurca cu oamenii că **îi ştii cât sînt de otărâți acuma** [...]."*
(L. Rebreanu, *Răscoala*, 1981: 288);

"– Cum, Ştefane, să te însori tu atât de tânăr?! exclamă ea. Căsătoria e un jug."
(M. Preda, *Delirul*, 1987: 417).

- sau circumstanțial:

*"Histerizate **fecioare** pale,*
La ferestre deschise palpită
În amurguri roşii nupțiale,
***Stau pale** şi nu*
se mai mărită."
(G. Bacovia, *Poezii*, 1980: 51).

impuse, deci, fie de doi regenți de tipuri diferite ("nominal"/"verbal") sau de un antecedent nominal şi un regent verbal, la nivelul aceluiaşi termen determinant, conduce la concluzia că această realitate sintactică este un ***cumul de funcții sintactice***.

Scanned with OKEN Scanner

Metatermenul este motivat prin însuşi conţinutul specific al funcţiei sintactice în discuţie, şi anume prin faptul că denotă o nouă dimensiune a funcţiei sintactice de a coexista la nivelul aceluiaşi constituent, fără să indice şi funcţiile sintactice implicate, respectiv fără a sugera importanţa unei funcţii sintactice faţă de cealaltă şi fără a atrage *cumulul de funcţii sintactice* în vreuna din clasele de funcţii sintactice clasice admise.

Cumulul de funcţii sintactice este o realitate sintactică atestată încă de la mijlocul secolului al XVI-lea în diverse documente, *texte bisericeşti, laice, monumente de cultură veche etc.* prin numeroase realizări structurale.

O evaluare după varii criterii, cantitative, a gradului de cultură (savant/popular) al celor care le-au scris şi/sau copiat, a frecvenţei cu care sînt utilizate, a zonelor în care au fost concepute sau au circulat, a stilului în care au fost redactate şi chiar a genurilor literare (proză vs. poezie), indică pregnant faptul că realitatea sintactică a cumulului de funcţii sintactice, deşi un reflex al gândirii abstractizate evoluate, fiind o funcţie sintactică obţinută prin derivare, face parte din structura sintactică uzuală a vorbitorului vernacular de orice cultură şi formaţie din secolele avute în vedere.

Scanned with OKEN Scanner

Bibliografie generală şi selectivă *

1. Valentina Agrigoroaiei, 1977, *Conceptul de economie lingvistică*, AUI, sect. III, Lingvistică, p. 3-7.
2. Valentina Agrigoroaiei; Paula Gherasim, 1995, *Categories gramaticales et constrastivité* (domaine franco-roumain), Editura Glasul Bucovinei, Iaşi.
3. Sergiu Al-George, 1976, *Limbă şi gândire în cultura indiană. Introducere în semiologia indiană*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti.
4. P. Alexandrescu, 1954, *Despre acordul predicatului cu subiectul*, LR, an III, p. 22-27.
5. Mioara Avram, 1956, *Despre corespondenţa dintre propoziţiile subordonate şi părţile de propoziţie*, SG, I, p. 141-163.
6. Mioara Avram, 1957, *Observaţii asupra coordonării*, SG, II, p. 151sqq.
7. Mioara Avram, 1960, *Evoluţia subordonării circumstanţialelor cu elemente conjuncţionale în limba română*, Bucureşti.
8. Mioara Avram, 1961, *În legătură cu discuţia asupra numelui predicativ*, LR, X, nr. 6, p. 339-345.
9. Mioara Avram, 1965, *Probleme ale gramaticii limbii române*, LR, 14, p. 21-29.
10. Mioara Avram, 1968, *Cu privire la definiţia complementului de agent şi a complementului sociativ*, LR, XVIII, nr. 5, p. 468-471.
11. Mioara Avram, 1986, *Gramatica pentru toţi*, Editura Academiei, Bucureşti.
12. I. Baciu, 1990, *Les subordonées à deux régissantes noncoordonées dans les langues romanes: anomalie ou régularité?*, RRL, tome XXXV, nr. 4-5-6.
13. N.I. Barbu, 1945, *Sintaxa limbii române după metoda istorico-stilistică*, Bucureşti.
14. D. Bejan, 1969, *Observaţii asupra propoziţiei de excepţie*, CL, XIV, nr. 1, p. 9-94.

---

* Trimiterile bibliografice din corpul lucrării au fost făcute după modelul: prenumele şi numele autorului, urmat de anul apariţiei lucrării şi nr. paginii, şi corespunde părţii subliniate din bibliografie. Scrierile unui autor apărute în acelaşi an le-am distins prin litere mici: a, b, c....

Scanned with OKEN Scanner

15. D. Bejan, 1975, *Observații asupra funcțiilor sintactice ale cuvintelor relative*, StUBB, Philologia, XX, p. 45-51.
16. D. Bejan, 1978, *Substantive cu dublă funcție*, CL, XXIII, 1, p. 91-92.
17. G. Beldescu, 1965, *Predicatul*, LR, IV, nr. 2, p. 65 sqq.
18. G. Beldescu, 1957, *Contribuții la cunoaşterea numelui predicativ*, SRLR, Bucureşti.
19. E. Benveniste, 1966, *"Être" et "avoir" dans leur functions linguistiques* în "Problèmes de linguistique generale", [Paris-Mesmil-Ivry], Editions Gallimard.
20. L.P. Bercea, 1972, *Contribuții la cunoaşterea raportului apozitiv*, LR, XXI, nr. 5, p. 449-454.
21. B.B. Berceanu, 1971, *Sistemul gramatical al limbii române (reconsiderare)*, Bucureşti.
22. P. Bieltz, [1995], *Logica,* Editura didactică şi pedagogică R.A., Bucureşti.
23. P. Botezatu, 1973, *Semiotică şi negație,* Editura "Junimea", Iaşi.
24. R.A. Budagov, 1958, *Etudî po sintaksisu rumînskogo iazîka [Studii de sintaxa limbii române],* Academia de ştiinţe a URSS, Institutul de lingvistică, Moscova.
25. Gh. Bulgăr, 1962, *Note despre structura frazei*, în vol. *Culegere de studii, Limbă-Literatură-Metodică*, Bucureşti.
26. Gh. Bulgăr, 1968, *Limba română. Sintaxă şi stilistică*, Bucureşti.
27. Elena Carabulea, 1959, *Atributivele circumstanțiale*, SCL, X, nr. 3, p. 343-354.
28. Matilda Caragiu, 1957, *Sintaxa gerunziului românesc*, SG, II, p. 60-89.
29. Maria Carpov, 1978, *Introducere la semiologia literaturii*, Bucureşti.
30. Eugenia Steluța Cârstea, 1986, *Aspecte semantice ale coordonării (analiză contrastivă româno-engleză),* Rezumatul tezei de doctorat, Bucureşti.
31. Rita Chiricuță-Marinovici, 1966, (a), *Cu privire la o nouă grupare a verbelor pe baza anumitor caractere ale conținutului lor semantic*, CL, an VI, nr. 1, p. 43-46.
32. Rita Chiricuță-Marinovici, 1966, (b), *Probleme de grupare semantică a verbelor*, CL, XI, nr. 2, p. 229-235.
33. Gh. Chivu, 1978, *Subiect – sujet – suget*, LLR, nr. 2, p.10-14.
34. Gh. Chivu, Mariana Costinescu, I. Gheție, Alexandra Roman Moraru, Mirela Teodorescu, 1977, *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780),* Editura Academiei Române, Bucureşti.
35. N. Chomsky, 1969, *Structures syntaxiques,* [traduction en français], Editions du Seuil, Paris.
36. T. Cipariu, 1877, *Gramatec'a limbei române*. Partea a II-a. *Sintetica*, Bucureşti.

Scanned with OKEN Scanner

37. T. Cipariu, 1992, *Opere II*, Editura Academiei Române, Bucureşti.
38. Petru M. Cîmpeanu, 1880, *Gramatica românească*, ed. a II-a, Iaşi.
39. Gh. Constantinescu, 1970, *Particularităţi morfologice ale verbului a trebui*, LL, 24, p.163-174.
40. Gh. Constantinescu, 1972, *Despre elementele corelative ale limbii române*, LL, nr. 2.
41. Gh. Constantinescu-Dobridor, 1980, *Mic dicţionar de terminologie lingvistică*, Bucureşti.
42. Gh. Constantinescu-Dobridor, 1994, *Sintaxa limbii române*, Bucureşti.
43. Eugenia Contraş, 1962, *Observaţii asupra unor construcţii sintactice speciale*, LR 6, an XI, p. 627 sqq.
44. Alexandra Cornilescu, Daniela Urdea, 1987, *Relaţii şi elemente anaforice în limba română: construcţii cu pronumele reflexive se şi sine*, LR, XXXVI, nr. 2, p. 105-123.
45. I. Coteanu, 1960, *În legătură cu «subordonatele explicative»*, LR, IX, nr. 1, p. 27-33.
46. I. Coteanu, 1967, *Comutarea şi substituţia* în vol. *Elemente de lingvistică structurate*, Bucureşti.
47. I. Coteanu, 1978, *Ipoteze pentru o sintaxă a textului*, SCL, XXIV, nr. 2, p.115-124.
48. I. Coteanu, 1990, *Gramatică. Stilistică. Compoziţie*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti.
49. I. Coteanu, [s.a.], *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Garamond, [s.l.].
50. D. Crăşoveanu, 1968, *În jurul categoriei predicatului*, AUT, VI, p. 141-158.
51. D. Crăşoveanu, 1969, *Sînt circumstanţiale complementul opoziţional, cumulativ şi de excepţie, precum şi subordonatele corespunzătoare?*, LR, XVIII, nr. 2, p.147-155.
52. D. Crăşoveanu, 1970, *Consideraţii asupra elementului predicativ suplimentar*, AUT, VIII, p. 225-230.
53. D. Crăşoveanu, 1971, *Observaţii asupra complementului de excepţie şi a subordonatei corespunzătoare*, LR, XX, nr. 2, p. 151-158.
54. Ovid Densuşianu, 1977, *Limba română în secolul al XVII-lea*, Bucureşti.
55. I. Diaconescu, 1960, *Complementul calităţii*, LR, IX, nr. 2, p.14-18.
56. I. Diaconescu, 1977, *Infinitivul în limba română*, Bucureşti.
57. I. Diaconescu, 1982, *Complementul de schimb şi propoziţia subordonată corespunzătoare*, LR, XXIX, nr. 3, p. 217-221.
58. I. Diaconescu, 1985, *Corelaţia sintactică*, LLR, 3, XIV, p. 7-11.

Scanned with OKEN Scanner

59. I. Diaconescu, 1988, *Modalităţi de construcţie a frazei (II)*, LLR, nr. 3, XVII, p. 3-6.
60. I. Diaconescu, 1989, *Probleme de sintaxă a limbii române actuale*, Bucureşti.
61. I. Diaconescu, 1992, *Sintaxa limbii române. I. Unităţile sintactice*, (curs litografiat), Bucureşti.
62. I. Diaconescu, 1995, *Sintaxa limbii române*, Editura enciclopedică, Bucureşti.
63. Paula Diaconescu, 1957, *Rolul elementului verbal în componenta predicatului nominal*, SG. II, p. 105-120.
64. *Dictionnaire de linguistique*, (*DL*), 1973, par Jean Dubois et alii, Paris.
65. *Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage*, (DLSL), 1974, (a) par Jean Dubois et alii, Larousse, Paris.
66. *Dictionnaire de linguistique*, (*DL*), 1974, (b) par Jean Dubois et d'autres, Librairie Larousse, Paris.
67. *Dictionnaire de linguistique*, (*DL*), 1974, (c) par Georges Mounin, Paris.
68. *Dictionnaire de linguistique*, (*DL*), 1994, par Jean Dubois, Paris.
69. *Dictionnaire encyclopédique des sciences du langage*, (*DESL*), 1972, par Ducrot Oswald et Todorov Tzvetan, Editions du Seuil, Paris.
70. *Dictionnaire encyclopédique*, (*DE*), 1993, Le petit Larousse, Paris.
71. *Dicţionarul limbii române literare contemporane* (*DLRLC*), 1957, vol. al IV-lea (S-Z), Academia R.P.R., Bucureşti.
72. Florica Dimitrescu, 1963, *O modalitate de clasificare sintagmatică a verbelor*, SCL, XIV, nr. 1, p. 45-55.
73. C. Dimitriu, 1966, *Observaţii în legătură cu propoziţia apozitivă*, în "Anuar de lingvistică şi istorie literară", tom XVII, Iaşi, p. 156 sqq.
74. C. Dimitriu, 1974, *Observaţii în legătură cu raporturile sintactice*, AUI, XX, p. 9-22.
75. C. Dimitriu, 1979, *Gramatica limbii române explicată. Morfologia*, Editura Junimea, Iaşi.
76. C. Dimitriu, 1982, *Gramatica limbii române explicată. Sintaxa*, Editura Junimea, Iaşi.
77. C. Dimitriu, 1992-1993, *Există predicat verbal compus în limba română?* în "Anuar de lingvistică şi istorie literară", tom XXXIII, A, p. 211 sqq.
78. C. Dimitriu, 1994, *Gramatica limbii române explicată*, Editura Virginia, Iaşi.
79. C. Dimitriu, 1997, (a) *Valenţele obligatorii şi valenţele facultative ale verbelor româneşti*, în vol. *Limbaje şi comunicare*, Institutul European, Iaşi, p. 73-81.

Scanned with OKEN Scanner

80. C. Dimitriu, 1997, (b), *Verbul copulativ şi predicatul nominal –concepte indispensabile în gramatica românească*, în "Revistă de lingvistică şi ştiinţă literară", nr. 3, p.158-166.
81. Gh.N. Dragomirescu, 1962, *Atributul predicativ în limba română*, LL,VI, nr. 6, p. 99-122.
82. Gh.N. Dragomirescu, 1963, *Îmbinările de cuvinte indivizibile, analizabile şi neanalizabile*, Comunicare ţinută la 12 nov. 1963, în cadrul filialei Bucureşti a Societăţii de ştiinţe istorice şi filologice (secţia de limbi istorice şi fillologice) din R.P.R.
83. Gh.N. Dragomirescu, 1969, *Elemente în propoziţie şi frază cu funcţie gramaticală zero*, LL, 23, p. 117 sqq.
84. Gh.N. Dragomirescu, 1975, *Mică enciclopedie a figurilor de stil*, Bucureşti.
85. Gh.N. Dragomirescu, 1977, *Prolepsa (procatalepsa) şi predicativa suplimentară*, LR, XXVI, nr. 1, p.15-21.
86. Gh.N. Dragomirescu, 1995, *Dicţionarul figurilor de stil*, Editura ştiinţifică Bucureşti.
87. Elena Dragoş, 1995, *Elemente de sintaxă istorică românească*, EDP, Bucureşti.
88. D.D. Draşoveanu, 1958, *Despre natura raportului dintre subiect şi predicat*, CL, III, p. 175-182.
89. D.D. Draşoveanu, 1967, *Despre elementul predicativ suplimentar*, CL, XII, nr.2, p. 235-242.
90. D.D. Draşoveanu, 1968, *Observaţii asupra cuvintelor raţionale*, CL, XIII, nr. 1, p. 19-32.
91. D.D. Draşoveanu, 1969, *O clasificare a cazurilor cu aplicare în problema posesivelor*, CL, nr. 1, p. 77-83.
92. D.D. Draşoveanu, 1970, *Un acord discutabil*, CL, XV, nr. 2, p. 310.
93. D.D. Draşoveanu, 1971, *O categorie sintactică – unicitatea*, CL, XVI, nr. 2, p. 325-335.
94. D.D. Draşoveanu, 1973, *Sintagma "verb+adjectiv" – o certitudine?*, CL, XVIII, nr. 2, p.268.
95. D.D. Draşoveanu, 1974, *Sensul relaţional şi expresia lui în limba română* (Rezumatul tezei de doctorat), Cluj-Napoca.
96. D.D. Draşoveanu, 1975, *Categoriile gramaticale de relaţie şi de opoziţie ale limbii române*, CL, XX, nr. 1, p. 67-79.
97. D.D. Draşoveanu, 1976, *Sens relaţional şi gramatem – conţinut şi expresie la nivelul gramatical al limbii*, CL, XXI, nr. 2.
98. D.D. Draşoveanu, 1977, (a), *Coordonarea/ subordonarea – o diviziune dihotomică*, CL, XXII, nr.1, p. 27-33.

Scanned with OKEN Scanner

99. D.D. Drașoveanu, 1977, (b), *Relația – dimensiunea esențială a sintagmei*, CL, XXII, nr. 2, p. 155-158.
100. D.D. Drașoveanu, 1979, *Sintaxa participiului și diateza pasivă – categorii în contradicție*, CL, XXIV, nr. 1, p. 53-59.
101. D.D. Drașoveanu, 1988, *Propoziții contrase și propoziții abreviate*, (I), CL, XXXIII, nr.1, p. 35-47.
102. D.D. Drașoveanu, 1988, *Propoziții contrase și propoziții abreviate*, (II), CL, XXXIV, nr. 2, p. 123-134.
103. D.D. Drașoveanu, 1990, *Conjunctiv / vs. conjunctiv*, CL, XXXV, nr. 2, p. 133-137.
104. D.D. Drașoveanu, 1991, *Desinențial și intonațional în definirea și clasificarea predicatului*, CL, XXXVI, nr. 1-2, p. 34-35.
105. D.D. Drașoveanu, 1992, *'Tranzitiv'/'intranzitiv' și 'direct'/'indirect' – două antinomii contestabile*, CL, XXXVII, nr. 1, p. 53-63.
106. D.D. Drașoveanu, 1997, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj.
107. N. Drăganu, 1945, *Elemente de sintaxă a limbii române*, Institutul de lingvistică română, București.
108. J. Dubois, et alii, 1970, *Rhétorique générale*, Collection "Langue et langage", Librairie Larousse, Paris.
109. A. Dumitriu, 1971, *Logica polivalentă*, Editura enciclopedică română, București.
110. P. Dumitrașcu, 1964, *În legătură cu predicatul multiplu și cel complex*, CL, IX, nr. 1, p. 59-66.
111. Umberto Eco, 1982, *Tratat de semiotică generală*, Editura didactică și pedagogică, București.
112. Frieda Edelstein, 1966, *Perifraze verbale formate din a fi și gerunziul verbului de conjugat în limba română*, CL, XI, nr. 2.
113. Frieda Edelstein, 1970, *Sur la proposition circonstancielle d'exception en roumain*, "Bulletin de la Societé Roumaine de linguistique romane" (SRLR), VII, București,
114. Frieda, Edelstein, 1972, *Sintaxa gerunziului românesc*, București.
115. Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, 1969, *Gramatica românească. Prima gramatică a limbii române*, Ediție, studiu introductiv, glosar de N.A. Ursu, Editura Științifică, București.
116. I. Evseev, 1971, *Categoria funcțional-semantică a verbelor de relație*, AUT, IX, p.43-53.
117. I. Evseev, 1974, *Semantica verbelor*, București.
118. C. Frâncu, 1979, *Curs de lingvistică generală (Istoria lingvisticii)*, [curs litografiat], Iași.

Scanned with OKEN Scanner

119. C. Frâncu, 1998, *Evoluția reflecțiilor privind limbajul din antichitate până la Kant*, Iași.
120. H. Frisch, 1995, *Relațiile dintre lingvistica română și cea europeană. O istorie a lingvisticii românești din secolul al XIX-lea. Curente principale în lingvistica secolului al XIX-lea*, Traducere de Marcel Roma, Editura Saeculum, I.O., București.
121. Ligia Florea, 1980, *Izolarea termenilor – generator și neutralizator de opoziții sintactice*, St.UBB.Philologia, XIV, nr.1, p. 22-34.
122. Maria Gabrea, 1960, *Atributiva circumstanțială*, LR, IX, nr. 4, p. 24-32.
123. Maria Gabrea, 1962, *Probleme de teorie și analiză gramaticală*, LL, VI, p.133.
124. Maria Gabrea, 1965, *Construcții incidente (Aspecte morfologico-sintactice și stilistice)*, LR, XIV, nr. 5, p. 533-544.
125. Paula Gherasim, 1997, *Semiotica modalităților, o analiză contrastivă româno-franceză*, Casa Editorială Demiurg, Iași.
126. *Gramatica limbii române*, (GA), 1954, vol. I, II, Editura Academiei, București.
127. *Gramatica limbii române*, (GA), 1966, vol. I, II, Ediția a II-a, Editura Academiei, București.
128. Alexandrina Grădinaru, 1974, *Încercare de delimitare contextuală a verbelor copulative în limba română* în "Probleme de lingvistică generală", III, p. 129-143.
129. Alexandrina Grădinaru, 1993, *Test pour l'établissement de l'inventaire des verbes copulatifes en roumain*, RRL, tome XXXVIII, nr. 1-3, p. 177.
130. Maria Grigorescu, 1954, *Atributul substantival în limba română*, SCL, nr. 1-2, p. 118-129.
131. Maria Grigorescu, 1956, *Atributul circumstanțial*, SG, I.
132. Al. Graur, 1955, *Studii de lingvistică generală*, București.
133. Al. Graur, 1956, *Pentru o sintaxă a propozițiilor secundare*, SG, I, p. 120-130.
134. Al. Graur, S. Stati, Lucia Wald, 1971, *Tratat de lingvistică generală*, București.
135. G. Gruiță, 1970, *O construcție specializată în funcția sintactică de element predicativ suplimentar*, St.UBB, fasc. 2, p. 127-129.
136. G. Gruiță, 1973, *A propos de la notion d'accord*, CL, XVIII, nr. 2, p. 281-282.
137. G. Gruiță, 1976, *Despre așa-zisul circumstanțial de excepție introdus prin "decât" (și subordonata corespunzătoare)*, CL, XXI, nr. 1, p. 83-89.
138. Valeria Guțu Romalo, 1963, *În problema clasificării verbelor. Încercare de clasificare sintagmatică*, SCL, XIV, nr. 1, p. 29-43.

Scanned with OKEN Scanner

139. Valeria Guțu Romalo, 1968, *Morfologie structurală a limbii române*, Editura Academiei, Bucureşti.
140. Valeria Guțu Romalo, 1973, (a), *Sintaxa limbii române*, Bucureşti.
141. Valeria Guțu Romalo, 1973, (b), *Note asupra relațiilor sintactice*, SCL, XXIV, nr. 5, p. 551-557.
142. B.P. Hasdeu, 1984, *Cuvente den bătrâni*, tom III, *Istoria limbei române*, Partea I, *Principie de linguistică* (1881). Ediție îngrijită şi note de G. Mihăilă, Editura pedagogică, Bucureşti.
143. Şt. Hazy, 1964, *O parte de propoziție în discuție (numele predicativ circumstanțial)*, CL, IX, nr. 2, p. 233-238.
144. Şt. Hazy, 1971, (a) *Analiza contextuală a predicativității (Predicatul compus şi cel condițional)*, (Rezumatul tezei de doctorat), Bucureşti.
145. Şt. Hazy, 1971, (b) *Gerunziul – predicat "dependent"*, St.UBB, nr. 1, p. 109 sqq.
146. Şt. Hazy, 1974, *Infinitivul – predicat "dependent"*, St.UBB, nr. 1, p. 97-101.
147. Şt. Hazy, 1980, *În problema relației predicative*, CL, XXV, nr. 2, p. 187-191.
148. Şt. Hazy, 1985, *Manifestări ale regimului prepozițiilor*, CL, 30, nr.2, p.148-151.
149. Şt. Hazy, 1997, *Predicativitatea. Determinare contextuală analitică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
150. L. Hjelmslev, [1959], *Essais linguistiques*, Les Editions de Minuit, [Paris].
151. V. Hodiş, 1966, *Echivalența semantico-sintactică a termenilor raportului apozitiv* (I), CL, XI, nr. 1, p. 47-61.
152. V. Hodiş, 1967, (a), *Echivalența semantico-sintactică a termenilor raportului apozitiv* (II), Cl, XII, nr. 2, p. 271-288.
153. V. Hodiş, 1967, (b), *Elementul predicativ suplimentar. Contribuții*, (I), LR, XVI, nr. 6, p. 485-489.
154. V. Hodiş, 1969, (a), *Elementul predicativ suplimentar. Contribuții.*, (II), LR, XVIII, nr. 2, p. 139-145.
155. V. Hodiş, 1969, (b), *Subordonarea multiplă a propozițiilor relative*, LL, 20, p. 93 – 108.
156. V. Hodiş, 1969, (c), *Aspecte ale multiplei subordonări în frază*, CL, XIV, nr. 2.
157. V. Hodiş, 1973, *Natura sintactică a relației apozitive. Coordonarea şi relația apozitivă în opoziție cu subordonarea*, (I), CL, XVIII, nr. 2, p. 297-312.
158. V. Hodiş, 1976, (a), *Natura sintactică a relației apozitive (II). Diferențe specifice ale coordonării față de apozare*, CL, XXI, nr. 1, p. 91-102.

Scanned with OKEN Scanner

159. V. Hodiș, 1976, (b), *Dintr-un viitor lexicon de terminologie sintactică: funcția*, StUBB, XXI, Philologia, p. 32-42.
160. V. Hodiș, 1977, *În legătură cu teoria expansiunii a lui A. Martinet*, (I), CL, XXII, nr. 1, p. 101-108.
161. V. Hodiș, 1979, *În legătură cu teoria expansiunii a lui A. Martinet*, (II), CL, XXIV, nr. 1, p. 83-89.
162. V. Hodiș, 1980, *Structuri suprapuse*, CL, XXV, nr. 2, p.191-199.
163. V. Hodiș, 1990, *Apoziția și propoziția apozitivă*, Editura științifică, București.
164. O. Hořejsi, 1960, *Cazul direct și sintaxa lui în limba română*, SCL, XI, nr. 3, p.496.
165. Lizeta Iacob, 1958, *Precizări în legătură cu delimitarea subiectului în propoziție*, LR, VII, nr. 2, p. 46-54.
166. Șt. Iacob, 1958, *Coordonare, subordonare și logică*, LR, VII, nr. 5, p. 49-56.
167. Șt. Iacob, 1969, *Natura subiectului*, LR, XVIII, nr. 5, p. 509-513.
168. Petru Ioan, 1984, *Indispensabila relație dintre gramatică și logică în stabilirea unității minime a analizelor discursului*, AUI, Filozofie, 30, p. 67-68.
169. Petru Ioan, 1995, *Orizonturi logice*, Editura didactică și pedagogică R.A., București.
170. Al. Indrea, 1961, *Construcții și cuvinte incidente*, CL, VI, p. 351-357.
171. Al. Ionașcu, 1955, *Cu privire la clasificarea cuvintelor în părți de vorbire*, LR, IV, nr. 2, p. 55-67.
172. R. Ionașcu, 1914, *Gramaticii români. Tractat istoric despre evoluția studiului gramaticei limbii române de la 1757 până astăzi*, Iași.
173. Liliana Ionescu, 1967, *Generarea construcțiilor cu subiect nedeterminat*, SCL, XVIII, nr. 4, p. 413-435.
174. I. Iordan, 1937, *Gramatica limbii române*, Iași.
175. I. Iordan, 1943, *Limba română actuală. O gramatică a "greșelilor"*, Iași.
176. I. Iordan, 1956, *Limba română contemporană*, București.
177. I. Iordan, Valeria Guțu Romalo, Alexandru Niculescu, 1967, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, București.
178. I. Iordan, Robu Vl., 1978, *Limba română contemporană*, Editura didactică și pedagogică, București.
179. D. Irimia, 1983, *Structura gramaticală a limbii române*. Sintaxa, Iași.
180. D. Irimia, 1986, *Adjective posesive sau pronume personale în genitiv*, în "Collegium", nr.2, Iași, p. 131-137.
181. D. Irimia, 1987, *Structura gramaticală a limbii române. Numele și pronumele. Adverbul*, Editura Junimea, Iași.

Scanned with OKEN Scanner

182. D. Irimia, 1997, *Gramatica limbii române*, Editura Polirom, Iaşi.
183. Gh. Ivănescu, 1963, *Gramatica şi logica*, (I), AUT, p. 25-267.
184. Gh. Ivănescu, 1964, *Gramatica şi logica*, (II), AUT, p. 193-219.
185. Gh. Ivănescu, 1965, *Nume şi verb*, în "Omagiu lui Rosetti", Editura Academiei, Bucureşti, p. 421-426.
186. Gh. Ivănescu, 1981, *Producerea vorbirii*, AUI, Supliment la tomul XXVII, vol. 2, seriile e, f, p. 3-8.
187. Gh. Ivănescu, 1989, *Studii de istoria limbii române literare*, Ediţie îngrijită şi prefaţată de Al. Andriescu, Editura Junimea, Iaşi.
188. Emese Kiş, Anghel Ioana, Comşulea Elena, 1970, *Izomorfismul aderenţelor la elementul regent în fonetica, morfologia şi sintaxa limbii române*, "Actele celui de-al XII-lea Congres Internaţional de lingvistică şi filologie românească", Bucureşti, p. 150 sqq.
189. John Lyons, 1995, *Introducere în lingvistica teoretică*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti.
190. Maria Magyarodi, 1970, *Analiza sintagmatică aplicată la studiul predicatului*, LL, 25, p. 97-103.
191. M. Manoilescu, 1957, *Despre funcţiile numelui predicativ*, LR, VI, nr. 5, p. 33-42.
192. Maria Manoliu, 1965, *Inovaţii în structura distribuţională a grupului nominal romanic*, SCL, XVI, nr. 1, p. 12-130.
193. Maria Manoliu, 1993, *Gramatica pragmasemantică şi discurs*, Bucureşti.
194. Marcela Manoliu, 1962, *Asupra categoriei comparaţiei din limba română*, SCL, XIII, nr. 2, p. 201-211.
195. Fl. Marcu, Constant Maneca, 1986, *Dicţionar de neologisme*, Editura Academiei, Bucureşti.
196. S. Marcus, Ed. Nicolau, S. Stati, 1966, *Introducere în lingvistica matematică*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti.
197. André Martinet, 1970, *Elemente de lingvistică generală*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti.
198. Virgil Matei, 1996, *Gramatica limbii latine*, ed. a II-a, Editura Scripta, Bucureşti.
199. I.C. Massim, 1867, *Elemente de gramatică română*, A noua ediţiune corectată şi adausă, Bucureşti.
200. N. Măcărescu, 1853, *Gramatica românească*, Iaşi.
201. Samuil Micu, Gh. Şincai, 1880, *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae*, Studiu introductiv, traducerea textelor şi note de Mircea Zdrenghea, Editura Dacia, Cluj–Napoca.
202. Mihaela Mîinea, 1969, *Un tip special de determinare verbală*, LR, XVIII, nr. 6, p. 527-536.

Scanned with OKEN Scanner

203. C. Milaş, 1970, *Despre natura compunerii cu "şi"*, CL, XV, nr. 1, p. 125-129.
204. M. Mitran, 1962, *Note despre coordonare*, LR, XI, nr. 5, p. 507-514.
205. M. Mitran, 1963, *Despre apoziţie şi raportul apoziţiei*, LR, XII, nr. 1, p. 36-45.
206. G.J. Munteanu, 1861, *Gramatica română pentru clasele gimnaziale inferiori. Partea sintactică*, Braşov.
207. I. Muţiu, 1968, *Probleme privitoare la raportul de coordonare în limba română*, AUT, VI, p. 159-166.
208. G. Nedioglu, 1955, *Independenţa subiectului*, LR, IV, nr. 2, p. 13-33.
209. Elena Neagoe, 1969, *Observaţii asupra definiţiei verbului copulativ*, CL, XIV, nr. 1, p. 95-97.
210. G.G. Neamţu, 1971, *Despre auxiliare. Cu privire specială la "a fi"*, CL, XVI, nr.2, p. 355-363.
211. G.G. Neamţu, 1972, *Termeni regenţi pentru determinanţii (complementul) predicatului nominal*, CL, XVII, nr. 1, p. 58 sqq.
212. G.G. Neamţu, 1978, *Note pe marginea conceptului de proces*, St. UBB, Philologia, fasc 1, p. 42-45.
213. G.G. Neamţu, 1979, *În problema «predicatului nominal»*, LR, XXVIII, nr. 5, p. 487-491.
214. G.G. Neamţu, 1980, (a), *Despre conţinutul lexical-semantic al verbului a fi*, St.UBB, Philologia, fasc 1, p. 11-16.
215. G.G. Neamţu, 1980, (b), *Trei probleme de morfosintaxă a expresiilor fixe cu "a fi"*, St.UBB, Philologia, fasc 2, p. 51-57.
216. G.G. Neamţu, 1982, *Un nominativ prodatival*, CL, XXVII, nr. 1, p.55-60.
217. G.G. Neamţu, 1986, *Predicatul în limba română*, Bucureşti.
218. D. Nica, 1988, *Teoria părţilor de vorbire. Aplicaţii la adverb*, Editura Junimea, Iaşi.
219. Silvia Niţă, 1958, (a), *Predicatul circumstanţial*, LR, VII, nr. 4, p. 93-98.
220. Silvia Niţă, 1958, (b), *Le «doplnok» et son correspondant en roumain*, LR, I, p. 63-69.
221. Rodica Ocheşeanu, – L. Vasiliu, 1954, *Despre valoarea verbală şi adjectivală a participiului*, LR, 6, p. 16-21.
222. Gabriela Pană Dindelegan, 1969, *Concepte de bază ale gramaticii transformaţionale*, LR, XVIII, nr. 5.
223. Gabriela Pană Dindelegan, 1970, *Grupul verbal în sintaxa transformaţională a limbii române* (Rezumatul tezei de doctorat), Bucureşti.
224. Gabriela Pană Dindelegan, 1972, *Reflecţii pe marginea teoriei cazurilor a lui Charles J. Fillmore*, SCL, nr. 1, XXII.

Scanned with OKEN Scanner

225. Gabriela Pană Dindelegan, 1974, *Sintaxa transformațională a grupului verbal în limba română*, Bucureşti.
226. Gabriela Pană Dindelegan, 1978, *Determinant obligatoriu vs. determinant facultativ, o paralelă sintactică între verb şi substantiv*, SCL, XXIX, nr. 5, p. 593-596.
227. Gabriela Pană Dindelegan, 1991, *Locuțiuni sau grupuri sintactice libere (analizabile)*, LL, nr. 1, p. 5-8.
228. Gabriela Pană Dindelegan, 1994, *Teorie şi analiză gramaticală*, ediția a II-a, Bucureşti.
229. Al. Philippide, 1984, *Opere alese. Teoria limbii*, editată de G. Ivănescu şi Carmen Gabriela Pamfil, cu un studiu introductiv şi comentariu de G. Ivănescu, Editura Acqdemiei, Bucureşti.
230. Heinrich F. Plett, 1983, *Știința textului şi analiza de text. Semiotică, lingvistică, retorică*, Editura Univers, Bucureşti.
231. Liana Pogorilovschi, 1987, *L'elemento predicativo supplementare: tratte semantici del verba reggente in romeno e italiano*, RRL, 32, nr. 4, p. 395-399.
232. Oana Popârda, 1981, *Subordonatele concesive*, AUI, Supliment la tomul XXVII, sect. III, e, f, Ştiinţe filologice, p. 128 sqq.
233. Sextil Puşcariu, 1940, *Limba română*, I, Bucureşti.
234. Ion Heliade Rădulescu, 1828, Sibii, *Gramatica românească*, ediție şi studiu de Valeria Guțu Romalo, Bucureşti, [s.a.].
235. Ion Heliade Rădulescu, 1980, *Gramatica românească*, Bucureşti.
236. Maria Rădulescu, 1957, *Numele predicativ circumstanțial*, SG, II, p. 121-129.
237. Maria Rădulescu, 1958, *Tot despre numele predicativ circumstanțial*, LR, VII, nr. 6, p. 76-80.
238. Maria Rădulescu, 1960, *Forme verbale perifrastice "a fi + gerunziu" în textele româneşti traduse din secolul al XVI-lea*, SCL, «Omagiu lui Al. Graur» (cu prilejul împlinirii a 60 de ani), 3, XI, p. 697 sqq.
239. Marina Rădulescu, 1980, *Relația sintactică dintre subiect şi predicat*, LR, XXIX, p.12-26.
240. Sanda Reinheimer, 1956, *Schiță de descriere structurală a verbelor de mişcare*, SCL, XVI, nr. 4, p.519-599.
241. I. Rizescu, 1960, *Notă asupra subordonatelor explicative*, LR, IX, nr. 1, p. 21-26.
242. Silvia Rogobete, 1969, *Observații asupra raportului apozitiv*, LR, XVIII, nr. 5, p. 443 sqq.
243. Al. Rosetti, J. Byck, 1945, *Gramatica limbii române*, Editura Universul, ediția a II-a, [Bucureşti].

Scanned with OKEN Scanner

244. C. Săteanu, 1961, *Sintagma, cea mai mică unitate relațională*, CL, V, nr. 2, p. 354-378.
245. C. Săteanu, 1966, (a), *Predicatul compus*, CL, XI, nr. 2, p. 243-252.
246. C. Săteanu, 1966, (b), *Coordonarea explicativă*, LL, XI, p. 375-385.
247. Gh. Săulescu, 1833, *Gramatica românească sau observații gramaticeşti asupra limbei româneşti pentru şcoalele normale şi gimnaziale*, Iaşi.
248. P. Schveiger, 1967, *Însemnări cu privire la regimul verbal*, CL, XII, nr. 1, p. 97-103.
249. Luiza Seche, 1958, *Substantive sau adverbe ?*, LR, nr. 6, an VII.
250. Mihaela Secrieru, 1995, *Element predicativ suplimentar, nume predicativ sau cumul de funcții sintactice?*, Analele Universității "Ştefan cel Mare", IV, p. 112-118, Suceava.
251. Mihaela Secrieru, 1995-1996, *Este sociativul o funcție simplu sau dublu subordonată?*, AUI, secţ. III, e, Lingvistică, tom XLI-XLII, I, nr. 6, p. 25-29, Iaşi.
252. Mihaela Secrieru, 1996, *Există conversiune sintactică în limba română?*, Comunicare susținută în cadrul lucrărilor "Sesiunii ştiinţifice anuale a Universității din Oradea", 31 mai – 2 iunie.
253. Mihaela Secrieru, 1997, *Considerații asupra numelui predicativ*, "Revistă de lingvistică şi ştiinţă literară", nr. 1 (169), p. 67-77, Chişinău.
254. Mihaela Secrieru, 1995, *Este circumstanțialul de excepție o funcție simplu sau dublu subordonată?*, "Colocvii Filologice Gălăţene", Centrul de multiplicare al Universității "Dunărea de Jos", Galaţi
255. Mihaela Secrieru, 1997, *Considerații asupra numelui predicativ*, "Revistă de lingvistică şi ştiinţă literară", nr. 1, (169), p. 67-77, Chişinău.
256. Mihaela Secrieru, 1998, *Nivelul sintactic al limbii române*, Editura Geea, Botoşani
257. Mihaela Secrieru, 2000-2001, *Raportul sintactic apozitiv-apoziția/propoziția apozitivă*, Analele ştiinţifice ale Universității "Al. I. Cuza", (serie nouă), Volumul omagial Alexandru Andriescu, secţiunea III, e, Lingvistică, tom. XLVI-XLVII, p. 163-175, Iaşi.
258. Mihaela Secrieru, 2000, *Un aspect al sincretismului lingvistic-cumulul morfologic*, în vol. *Limbaje şi comunicare*, vol. IV, Editura Universității Suceava.
259. Mihaela Secrieru, 2000, *Elemente de sintaxă sincronică comparată*, Editura Universitas XXI, Iaşi.
260. Camelia Stan, 1986, *Asupra structurii de adâncime a unor sintagme cu verbe "reflexive"*, SCL, nr. 6, 37, p. 487-492.
261. S. Stati, 1955, *Elipsa*, LR, nr. 2, p. 68-74.

Scanned with OKEN Scanner

262. S. Stati, 1957, (a) *Elementul regent în relația de subordonare*, SCL, VIII, nr. 3, p. 270.
263. S. Stati, 1957, (b), *Sintagma şi sistemul sintactic al limbii* , SCL, tom VIII, nr. 4, p. 431-453.
264. S. Stati, 1957, (c), *Dependența semantică a propozițiilor şi rolul lor sintactic*, SG. II, p. 141-149.
265. S. Stati, 1958, (a), *Valorile participiului*, LR, 5, VII, p. 27-39.
266. S. Stati, 1958, (b), *Problema diatezelor*, LR, 2, VII, p. 39-46.
267. S. Stati, 1962, *Redundanța*, LR, XI, nr. 3, p. 231-241.
268. S. Stati, 1963, *Contextele gramaticale în analiza structurală*, LR, XII, 3, p. 232-242.
269. S. Stati, 1967, (a), *Noțiunea de funcție în gramatică*, LL, XIV, p. 127-134.
270. S. Stati, 1967, (b), *Teorie şi metodă în sintaxă*, Bucureşti.
271. S. Stati, 1968, (a), *Categoria sintactică a determinanților obligatorii*, LL, XVIII, p. 183-190.
272. S. Stati, 1968, (b), *Dépendance "simple" et "complexe" dans la structure de l' énoncé*, RRL, tome XIII.
273. S. Stati, 1970, (a), *Trois types de signification syntaxique*, "Actes du Xeme Congres International des linguistes", Bucarest, 28 août – sept. 1967.
274. S. Stati, 1970, (b), *Gramaticile raționale şi lingvistica actuală*, SCL, 5, XXI.
275. S. Stati, 1972, *Elemente de analiză sintactică*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti.
276. Daniela Stoianova, 1993, *Observații cu privire la opoziția nominală în limbile română şi bulgară*, SCL, XLIV, e, p.103 sqq.
277. *Studii de gramatică*, 1956 – I; 1957 – II; 1961-III.
278. Al. Surdu, 1971, *Logică clasică şi logică matematică*, Bucureşti.
279. Al. Surdu, [s.a.], *Trei sensuri ale formei logice "noțiune" în interpretarea logică clasică*, în "Probleme de logică", vol. III, Editura Academiei, Bucureşti.
280. Gh.I. Şerban, 1995, *Culegere de texte latine*, Editura Porto-Franco, Galați.
281. V. Şerban, 1970, *Sintaxa limbii române*, Bucureşti.
282. V. Şerban, 1974, *Teoria şi topica propoziției în româna contemporană*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti.
283. Andra Şerbănescu, 1986, *Construcții scindate*, LR, an XXXV, nr. 1, p. 3-11.
284. Flora Şuteu, 1957, *Însemnări pe marginea anumitor construcții gerunziale*, LR, VI, nr. 5, p. 15-22.
285. R. Tempea, 1797, *Gramatica românească alcătuită de...*, Tipografia lui Petru Bart, Sibii.

Scanned with OKEN Scanner

286. Ecaterina Teodorescu, 1971, *Pe marginea raportului de excepție*, LR, XV, nr. 5, p. 473-478.
287. Ecaterina Teodorescu, 1974, (a), *Sintaxa limbii române* (curs litografiat), Iaşi.
288. Ecaterina Teodorescu, 1974, (b), *Raportul apozitiv şi cel predicativ*, AUI, XX, p. 5-8.
289. Ecaterina Teodorescu, 1979, (a), *În problema structurii părților de propoziție cu privire specială la predicatul nominal*, LR, XXVIII, nr. 2, p. 123-127.
290. Ecaterina Teodorescu, 1979, (b), *Sînt propozițiile subordonate propoziții autentică?*, LR, 3, XXVIII.
291. Ecaterina Teodorescu,1985, *Predicație, predicativitate*, LR, 34, nr. 5, p. 435-440.
292. L. Tesnière, 1966, *Éléments de syntaxe structurale*, II-ème éd., Paris.
293. H. Tiktin, 1893, (Ediţia I); 1895 (ediţia a II-a); 1945 (ediţia a III-a), *Gramatica română pentru învățământul secundar. Teorie şi practică*, vol. I, *Etimologiq*, vol. II, *Sintaxa*, Bucureşti.
294. Gh. Trandafir, 1968, *Contribuții la definirea complementului circumstanțial sociativ*, LR, XVIII, nr. 2, p. 175-177.
295. Gh. Trandafir, 1974, *Relațiile sintactice în cadrul frazei*, LR, XXII, nr. 5, p. 385-391.
296. Gh. Trandafir, 1977, *Cu privire la complementul circumstanțial sociativ, atributul sociativ, propoziția circumstanțială sociativă şi propoziția atributivă sociativă*, AUC, V, p. 27-34, Craiova.
297. Gh. Trandafir, 1982, *Probleme controversate de gramatică a limbii române actuale*, Craiova.
298. Gh. Trandafir, 1985, (a), *Observații cu privire la interpretări recente ale funcțiilor şi relațiilor de subordonare intrapropoziționale*, (I), LR, XXXIV, nr. 1, p. 1-16.
299. Gh. Trandafir, 1985, (b), *Observații cu privire la interpretări recente ale funcțiilor şi relațiilor de subordonare intrapropoziționale*, (II), LR, XXXIV, nr. 2, p. 98-108.
300. Gh. Trandafir, 1988, (a), *Cazuri particulare ale relației sintactice dintre subiect şi predicat, dintre subiectivă şi regenta ei* (II) , LR, XXXVII, nr. 1, p. 11-19.
301. Gh. Trandafir, 1988, (b), *Despre "legătura relativă"*, LR, an XXXVII, nr. 2, p.103-107.
302. Gh. Trandafir, 1989, *Observații asupra clasificării relațiilor sintactice*, LR, 38, nr. 1, p. 3-10.

Scanned with OKEN Scanner

303. Al. Tudorică, 1969, *Un aspect al clasificării sintagmatice a verbelor*, LR, XVIII, nr. 4, p. 327-332.
304. Olga Tunsoiu, 1967, *Verbele copulative la mod nepersonal. Note sintactice*, AUB, 16, p.149-165.
305. Mariana Tuţescu, 1979, *Précis de sémantique française*, Deuxième édition revue et augmentée, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti.
306. Carmen Vlad, 1970, *Categoria gramaticală a persoanei la substantiv*, SCL,XXI, nr. 3, p. 275-283.
307. Em. Vasiliu, 1960, *Metode de analiză în lingvistica modernă*, LR, IX, nr. 6, p. 25 sqq.
308. Em. Vasiliu – Sanda Golopenţia-Eretescu, 1969, *Sintaxa transformaţională a limbii române*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti.
309. Laura Vasiliu, 1956, *Observaţii asupra vocativului în limba română*, SG. I, p.7 sqq.
310. Laura Vasiliu, 1965, *Generarea determinanţilor nominali prepoziţionali*, SCL, an XVI, nr. 1, p.117-121.
311. Laura Vasiliu, 1970, *«Double subordination syintaxique» et «ellipse»*, RRL, XV, 5, p. 519-528.
312. A. Vraciu, 1978, *Unele probleme teoretice ale sintaxei*, AUI, XXIV, p.5-12.
313. A. Vraciu, 1980, *Lingvistica generală şi comparată*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti.
314. P. Zugun, 1978, *Părţile de propoziţie*, CL, XXIII, nr. 1, p.103-111.
315. P. Zugun, 1983, *Cuvântul. Studiu gramatical*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti.
316. P. Zugun, 1997, *Propoziţii şi părţi de propoziţie* în vol. *Limbaje şi comunicare*, vol. II, Institutul European, Iaşi.
317. H. Wald, 1961, *Propoziţia şi judecata*, LR, X, nr. 6.

Scanned with OKEN Scanner

Sigle periodice

AUB	–	Analele Universităţii Bucureşti
AUI	–	Analele Universităţii "Al. I. Cuza" Iaşi
AUC	–	Analele Universităţii Cluj
AUT	–	Analele Universităţii Timişoara
CL	–	Cercetări de lingvistică Cluj-Napoca
LL	–	Limbă şi literatură, Bucureşti
LR	–	Limba română, Bucureşti
SCL	–	Studii şi cercetări lingvistice, Bucureşti
SG	–	Studii de gramatică, I-III, Bucureşti, 1956-61
St.UBB	–	Studia Universitas "Babeş Bolyai", Series Philologia, Cluj-Napoca
PLG	–	Probleme de lingvistică generală
RSLR	–	Revista Societăţii Lingviştilor Români
RS	–	Romanoslavica

Scanned with OKEN Scanner

Résumé

0.1. Notre recherche se propose de définir le concept de cumul de fonctions syntactiques dans la langue roumaine, concept syntactique extrêmement complexe, auquel beaucoup de linguistes se sont intéressés. Toutefois, les modèles syntactiques interprétatifs proposés dans le problème de la double subordination simultanée à deux régents de différents types ("nominal" / "verbal") et le problème de la fonction syntactique actualisée comme résultat de ces rapports syntactiques attestent une diversité d'opinions – souvent peu conciliables, opinions qui vont de la contestation de l'existence d'une fonction syntactique doublement subordonnée simultanément et, conséquemment, l'encadrement de ses réalisations à d'autres fonctions syntactiques, jusqu'à la formulation des principes de plusieurs fonctions syntactiques autonomes doublement subordonnées simultanément. Dans ces conditions, la remise en cause diachronique et synchronique du *concept de cumul de fonctions syntactiques* s'imposait nécessairement. Dans la première partie de la thèse, qui se constitue dans un cadre théorique général, nous allons nous rapporter au niveau syntactique de la langue roumaine comme système dynamique et à ses sous-systèmes catégoriels: **unités syntactiques, rapports syntactiques et fonctions syntactiques**, faute de quoi on ne peut obtenir une description d'aucune réalité syntactique. Vu que nos opinions concernant ces catégories ne coïncident pas toujours avec celles des autres spécialistes, on a proposé un autre modèle syntactique au sein duquel – à notre avis – s'inscrit aussi, de manière cohérente et opérationnelle, le *concept de cumul de fonctions syntactiques* et la réalité syntactique qu'il couvre. En utilisant des méthodes et des notions visant aussi bien la science de la grammaire que la

Scanned with OKEN Scanner

logique, la sémantique et le modelage graphique mathématique (conformément à la vérité qu'il n'y a pas de science pure et qu'aujourd'hui l'approche unidisciplinaire est difficile à concevoir et à réaliser), on est arrivé à quelques opinions personnelles en ce qui concerne les problèmes controversés visant directement l'objet de la présente recherche. Nos préoccupations se sont concentrées sur plusieurs coordonnées qui ont supposé des méthodes spécifiques d'approche:

1. La configuration, au début de chaque chapitre et sous-chapitre, du stade actuel de recherche du problème abordé.
2. L'évaluation critique de la terminologie de spécialité utilisée en vue de désigner, en général, les réalités syntactiques abordées et le cumul de fonctions syntactiques, en particulier, tout en insistant sur les métatermes qui évoquent le mieux les réalités qui font l'objet de cette étude.
   2.1. Pour ce qui est du problème particulier du métalangage, on observe que pour les cas où, dans la littérature de spécialité, on n'a pas trouvé un certain aspect grammatical quantifié par un métaterme, nous avons proposé des métatermes propres (cf. dépendance asymptomatique, cumul morphologique, quasi-régent syntactique, conversion syntactique, non-fonction syntactique, etc.)
3. La description de l'objet de la recherche et la taxinomie de toutes les actualisations qu'elle connaît (par des méthodes inductives-déductives et typologiques). L'étude diachronique de l'objet de la recherche (les XVI-ème et XVII-ème siècles vs. l'étape actuelle de recherche concernant le phénomène syntactique en question) et son rapport à l'étape actuelle.
4. L'enregistrement des conclusions concernant l'objet de la recherche.

Nous avons eu l'intention d'atténuer les différences d'interprétation entre théorie et pratique des structures, l'un des résultats de cette tâche étant, par exemple, de démontrer que ce que l'on appelle et que l'on considère "attribut" ("*nume predicativ*") est, en effet, un cumul de fonctions syntactiques. Toutefois, il faut

Scanned with OKEN Scanner

mentionner que l'on ne prétend point que nos affirmations représentent la vérité absolue, mais elles constituent un autre point de vue à côté de ceux qui ont été déjà exprimés.

On est bien conscient du fait qu'un bon nombre de problèmes de contenu du niveau syntactique n'ont pas été résolus, ou qu'ils n'ont pas été que partiellement résolus, tandis que d'autres n'ont pas été abordés. Il s'agit des problèmes qui auraient pu être mis en relation directement ou indirectement avec notre objet de recherche; mais, tenter d'aborder dans un seul ouvrage tous les aspects impliqués, c'est une véritable utopie. Ce n'est pas ce que nous nous sommes proposés pour ce travail. Notre but est d'essayer de soutenir avec de nouveaux arguments l'existence de la fonction syntactique doublement subordonnée simultanément à deux régents de différents types, au niveau de la langue roumaine et que celle-ci est une fonction syntactique auto-suffisante.

0.2. Le cadre théorique général où s'inscrit la double subordination simultanée à deux régents de différents types est le niveau syntactique, un système du système de la langue, comportant trois sous-systèmes catégoriels: **unités syntactiques**, **rapports syntactiques**, **fonctions syntactiques**, qui se trouvent dans une relation exhaustive.

0.2.1. Lorsqu'on se rapporte à des unités syntactiques, en général, et à des unités syntactiques au niveau de la langue roumaine, en particulier, on constate que, dans la linguistique roumaine, il y en a un nombre variable d'une à six unités syntactiques. On pourrait considérer qu'il y en a quelques-unes qui sont unanimement acceptées, telles que: la proposition, la phrase, la partie de proposition; il y en a d'autres que seuls quelques chercheurs peuvent identifier et décrire: l'énoncé/le texte, le syntagme, le substitut de proposition ou de phrase.

En reconsidérant ces opinions du point de vue d'une inter-relation de division, basée sur des oppositions, on a déduit que l'élément de syntaxe majeure est l'énoncé syntactique, car

Scanned with OKEN Scanner

a) l'énoncé syntactique est le généré de l'énonciation syntactique;

b) l'énoncé syntactique est pré-théorique, il est un *datum* qui constitue l'objet de l'analyse syntactique et non pas une unité syntactique hors du contexte, à base d'une pré-analyse;

c) la division indique le fait que toute communication est à la fois énoncé syntactique et réalisation de l'énoncé syntactique, au niveau de la langue roumaine, pouvant même parler d'énoncé-proposition, énoncé-phrase, énoncé-substitut de proposition/phrase et d'énoncés structurés comme formule combinatoire des unes et/ou des autres des trois types d'énoncés syntactiques mentionnés, dans une proportion et avec une participation aléatoire qui est liée à l'acte communicatif concret: *l'énoncé transphrastique*.

À notre avis, l'élément syntactique de base, celui de syntaxe mineure, est l'élément ultime non-décomposable et non-analysable au niveau théorique de la discussion, dans notre cas au niveau syntactique, dans d'autres éléments du niveau de l'énoncé syntactique de tout genre. On considère que c'est justement la fonction syntactique qui remplit ces conditions.

0.2.2. **La fonction syntactique** n'est pas synonyme – du point de vue conceptuel – avec la "partie de proposition", par ce que l'on comprend au niveau syntactique par "partie de proposition", mais, à notre avis, elle se trouve au niveau de toutes les parties du discours participant à l'énoncé syntactique.

En identifiant le support syntactique de la fonction syntactique au niveau de la partie du discours, on a analysé par des représentants et à base des analogies le comportement de chaque classe morphologique par rapport aux trois composantes du contenu syntactique. La prémisse de cette analyse a été le fait que toutes les parties du discours, ayant la même importance au niveau syntactique, ont un certain contenu syntactique. L'utilité de la démarche contrastive réalisée est incontestée sur le plan des diffé-

Scanned with OKEN Scanner

rentes parties des théorétisations linguistiques, car elle nous aide à déceler trois composantes différentes des parties du discours par rapport à la fonction syntactique:

- Parties du discours avec un contenu syntactique complet (fonctionnel, catégoriel, dénotatif). Ces parties du discours sont des réalisations positives (+) de la fonction syntactique, chaque partie du discours de l'énoncé syntactique suivant a une fonction syntactique concrète conformément à "De telles choses, on les apprend" (I. Slavici, *Mara*, 1976:128) = attribut + sujet + prédicat;
- Parties du discours qui – du point de vue contextuel – perdent certaines composantes ou sous-composantes du contenu syntactique, ce qui détermine l'absence temporaire de la fonction syntactique, en gardant, par exemple, celle d'imposer une fonction à un autre élément cf. "Excellente **affaire**!" = fonction syntactique Ø + attribut. Ce sont des réalisations vides (Ø) de la fonction syntactique.
- Parties du discours avec un contenu syntactique incomplet qui ne peuvent pas remplir des fonctions syntactiques dans tout contexte et qui n'imposent pas des fonctions syntactiques à d'autres éléments. Celles-ci sont des réalisations négatives (-) de la fonction syntactique cf. "Non ! il n'aurait pu dire cela **ni même** à sa femme." (I. Slavici, *Mara*, 1976: 129), où **non**, **ni** et **même** n'ont pas de fonctions syntactiques concrètes et positives, mais sont définis par négation ; de même, elles n'imposent pas de fonctions syntactiques à d'autres parties du discours.

0.2.3. En évaluant le comportement des parties du discours vis-à-vis du contenu syntactique du **rapport syntactique**, on a conclu que ce dernier peut avoir plusieurs réalisations non-théorétisées, mais au niveau de la linguistique roumaine. Ces réalisations des rapports syntactiques s'inscrivent dans les limites des oppositions internes: rapports syntactiques concrets / rapports syntactiques abstraits, respectivement avec réalisation Ø et rap-

Scanned with OKEN Scanner

ports syntactiques avec réalisation négative (-) ou non-rapports syntactiques.

La démarche théorique initiale a en vue la mise en évidence des aspects ayant une importance dans l'actualisation du *cumul de fonctions syntactiques*. Outre les aspects mis en question, il faut également mentionner le problème de la capacité des rapports syntactiques de générer des fonctions syntactiques.

Conformément aux opinions des spécialistes, le nombre et les types de rapports syntactiques admis au niveau de la langue roumaine sont les suivants: l'inhérence, la coordination, la subordination, le rapport mixte et explicatif et l'incidence (C. Dimitriu, 1982: 122), auxquels certains spécialistes ajoutent le rapport appositif (M. Mitran, 1963: 36) et celui de double subordination (V. Şerban, 1970: 46), classifiés, en fonction de leur capacité d'engendrer des fonctions syntactiques, en trois classes:

- Rapports syntactiques générateurs de fonctions syntactiques (le rapport de subordination et de double subordination);
- Rapports syntactiques non-générateurs de fonctions syntactiques (le rapport de coordination);
- Rapports syntactiques controversés concernant leur capacité génératrice de fonctions syntactiques (rapports d'inhérence, incidence, appositif, binaire-mixte et explicatif).

En analysant notre point de vue, on considère que la taxinomie tripartite initiale des huit rapports syntactiques admis est réorganisable – aussi bien en ce qui concerne le nombre de classes, le nombre de rapports syntactiques (neuf, à notre avis) et les types de rapports syntactiques inclus, que selon le critère exhaustif de la capacité génératrice de fonctions syntactiques – dans la formule taxinomique bipartite suivante:

A. a) Des rapports syntactiques générateurs de fonctions syntactiques, classe qui inclut:

Scanned with OKEN Scanner

- *le rapport de subordination* (on y inclut également le rapport de double subordination simultanée: *l'attribut, le complément / le circonstanciel* et *le cumul de fonctions syntactiques* et les propositions subordonnées qui leur correspondent);
- *le rapport appositif*, générateur de la fonction syntactique d'apposition et de la proposition appositive;
- *le rapport intermédiaire-explicatif*, générateur de la fonction syntactique Ø (la proposition intermédiaire explicative).

b) Les rapports syntactiques "générés" par les fonctions syntactiques de sujet et de prédicat.

B. Des rapports non-générateurs de fonctions syntactiques; classe qui comporte:

- *le rapport syntactique d'incidence*, qui se caractérise par l'incapacité de générer des fonctions syntactiques, trait qui le recommande comme un (-) moins rapport syntactique.
- *le rapport syntactique mixte*, un (-) moins rapport syntactique ayant un comportement syntactique authentique.
- *le rapport syntactique de coordination*, un (-) rapport syntactique, non-générateur de fonctions syntactiques.

La taxinomie actuelle des fonctions syntactiques comporte un nombre de neuf fonctions syntactiques admises: le sujet, le prédicat, l'attribut, le complément, le circonstanciel, "l'élément prédicatif complémentaire", "l'attribut circonstanciel" et "le complément prédicatif".

Vu que, selon nous, le nombre de fonctions syntactiques est en relation directe avec les rapports syntactiques générateurs de fonctions syntactiques, on considère qu'en roumain existent et devraient être admises les fonctions syntactiques suivantes:

Scanned with OKEN Scanner

1. le sujet("généré" par le rapport syntactique d'inhérence);
2. le prédicat ("généré" par le rapport syntactique d'inhérence);
3. l'apposition (générée par le rapport syntactique appositif);
4. l'attribut (généré par le rapport de double subordination);
5. le complément (généré par le rapport de subordination);
6. le circonstanciel (généré par le rapport de subordination);
7. le cumul de fonctions syntactiques (généré par le rapport de double subordination);
8. la fonction syntactique Ø (générée par le rapport syntactique explicatif et par le rapport syntactique Ø);
9. la non-fonction syntactique (générée par le nonrapport syntactique (ou le minus [-] rapport syntactique) et par les rapports syntactiques d'incidence, mixte et coordination).

Cette taxinomie peut être illustrée sur un axe des fonctions syntactiques comme il suit:

(-)	Ø	+
la non-fonction syntactique	la fonction syntactique zéro	la fonction syntactique positive
		sujet prédicat complément apposition attribut circonstanciel cumul de fonctions syntactiques

II. Pour ce qui est du concept de *cumul de fonctions syntactiques*, ce n'est qu'en le rapportant au cadre théorique général configuré antérieurement qu'il peut être défini.

Scanned with OKEN Scanner

Suite à l'analyse diachronique de la définition de la fonction syntactique en question, on a constaté que la recherche de la double subordination simultanée comporte deux étapes distinctes ayant des particularités caractéristiques et différentielles.

0.1. La fonction syntactique, que l'on considère aujourd'hui cumul de fonctions syntactiques, dans une première étape, intuitive, de recherche, a été à peine saisie, les chercheurs la mentionant à peine dans leurs travaux. Ces derniers n'ont pas mis en question le problème de l'individualisation d'une nouvelle fonction syntactique, mais ils l'avaient assimilé à l'une des fonctions syntactiques déjà connues: d'attribut (H. Tiktin), de circonstanciel (Petru M. Câmpeanu), de complément (T. Cipariu, N. Drăganu) ou de nom prédicatif (T. Cipariu, GA, 1954, I. Iordan, mais aussi H. Tiktin et N. Drăganu). Les oscillations d'opinions dans le cas d'un même auteur prouvent le fait qu'ils n'ont fait qu'observer la fonction et le comportement analogique (formel et syntactique) avec les fonctions syntactiques déjà connues et que, grâce à ces observations, ils ont fait inscrire la fonction syntactique en question – en fonction d'une particularité qu'ils ont considérée dominante – dans une certaine classe. A quelques exceptions, les linguistes de cette période ont deviné le phénomène syntactique en question, ayant pour point de départ la réclamation d'une certaine insuffisance sémantique du verbe-régent impliqué, ce qui a déterminé la constitution d'une classe ayant un grand nombre de verbes "copulatifs". L'analogie avec les fonctions syntactiques déjà admises comme existantes, au niveau syntactique de la langue roumaine, a été également réalisée selon des critères formels: l'occurrence des noms dans les cas nominatif et accusatif avec des verbes insuffisants du point de vue sémantique (T. Cipariu, H. Tiktin), "l'occurrence généralisée ou adjectivale, prépositionnelle" (P.M. Câmpeanu); la non-articulation, saisie par T. Cipariu (1992: 324, n° 6). De même, les types de structures présentées dans les travaux mentionnés couvrent une aire rela-

Scanned with OKEN Scanner

tivement large, mais non-systématisée, d'actualisations de la fonction syntactique en question.

Toutes ces caractéristiques deviennent dans la période suivante des directions fondamentales de recherche.

0.2. Dans la deuxième étape de recherche, *la tendance la plus novatrice est celle qui pose le problème d'une nouvelle fonction syntactique*. Les recherches de cette étape se concentrent sur l'étude des participants au rapport: "les noms" (substantifs, pronoms, numéraux) et "le verbe" (verbe, interjection), comme *régents*; définir le statut syntactique de la fonction syntactique résultée et le classer en fonction de ses réalisations morphologiques, tout en essayant également de trouver une dénomination adéquate à la réalité syntactique étudiée. A notre avis, toutes ces préoccupations répondent aux directions fondamentales de recherche suivantes:

A. *La fonction syntactique à double subordination simultanée à deux régents de différents types ("nominal" / "verbal"), considérée comme un autre prédicat ou un élément du prédicat verbal d'une proposition grammaticalement constituée.*

Les adeptes de cette direction de recherche considèrent qu'il y a une fonction syntactique ayant un comportement syntactique similaire au "nom prédicatif", différente quand même du "nom prédicatif" par sa double régence, par rapport à un régent du type verbal et par rapport à un régent du type nominal, dans les conditions où le "nom prédicatif" n'est pas généré par un rapport syntactique (direct, mais indirect en tant que constituant du prédicat nominal, il est généré par le rapport syntactique d'inhérence), fonction syntactique appelée – pour la différencier – "élément prédicatif complémentaire", "nom prédicatif circonstanciel", "nom prédicatif de III-ème degré", etc.

Scanned with OKEN Scanner

En ce qui concerne à cette direction de recherche, on a exprimé notre propre point de vue et on a consigné les généralisations suivantes:

- A notre avis, ceux qui ont considéré que cette réalité syntactique pouvait être assimilée au "nom prédicatif" ont le mérite d'avoir suggéré qu'il y a une certaine affinité syntactique entre les fonctions syntactiques en question, bien que par leurs théorisations ils se soient proposés de démontrer le contraire, tout en mettant en évidence les différences entre celles-ci.
- Les distinctions mises en évidence peuvent être contre-argumentées et nous allons résumer tout brièvement ces contre-arguments.

1. Aussi bien le "nom prédicatif", que "l'élément prédicatif complémentaire" établissent des rapports syntactiques à double subordination simultanée à deux régents de différents types ("nominal"/"verbal") ou bien des rapports syntactiques simultanés différents, appositif et de subordination avec un antécédent et un régent du type verbal, et cumulent les fonctions syntactiques imposées par les anté-ordonnés: par les deux régents fonctions syntactiques simultanées d'attribut/complément ou d'attribut/circonstanciel; d'antécédent et régent fonctions syntactiques d'apposition/complément ou d'apposition/circonstanciel.

> NOTE: La fonction syntactique de complément au niveau de la fonction syntactique en question ne doit pas être individualisée par un déterminant lexical spécial des autres réalisations des compléments (direct, indirect, interne), car, étant l'une des fonctions syntactiques qui forme le "cumul de fonctions syntactiques", elle ne va pas s'actualiser indépendamment, dans une telle situation elle devrant recevoir une dénomination distinctive.

2. "La forme" du "nom prédicatif" et de "l'élément prédicatif complémentaire" ne différencie pas les fonctions syntactiques en question, les deux étant marquées par des signes

Scanned with OKEN Scanner

communs: par rapport au régent du type nominal, l'accord; là où les fonctions syntactiques sont exprimées par des parties du discours qui s'accordent; une variation catégorielle simultanée, là où le rapport établi avec l'antécédent est du type appositif; rection verbale par des propositions, flexion et adhérence vis-à-vis du régent du type verbal.

3. Du point de vue de la distinction *structure de profondeur – structure de surface*, entre les fonctions syntactiques en question, on considère que celle-ci se dissout, les deux fonctions syntactiques – bien que derivées – appartiennent à la structure de surface, ni l'élément prédicatif complémentaire, ni le nom prédicatif n'existant au niveau de la structure de profondeur.

4. Du point de vue de la distinction concernant les "référents", on considère qu'elle représente un faux problème, la distinction devrant se rapporter aux régents syntactiques. Pour ce qui est de ces régents, aucune différence n'intervient, car ce n'est pas la fonction syntactique du régent ou de l'antécédent qui détermine le type de fonction syntactique du subordonné (du type complétif, attributif, etc), mais leur valeur morphologique.

5. Du point de vue de "l'autonomie sémantique" des verbes-régents, on observe qu'aucun verbe de tout le système verbal roumain n'est pas *a priori* insuffisant du point de vue de la sémantique, mais l'insuffisance sémantique se trouve au niveau du rapport syntactique établi par le verbe-régent avec son déterminant, auquel s'ajoute, exclusivement pour les réalisations du cumul de fonctions syntactiques, la condition de l'endo-sémantisme vs. celle de l'exo-sémantisme du déterminant par rapport au régént / antécédent du type nominal.

6. Sous l'aspect de "l'importance grammaticale" des fonctions syntactiques en question, on observe que les deux fonctions syntactiques sont secondaires, appartenant à la masse des fonctions, car elles sont générées par des rapports syntactiques générateurs de fonctions syntactiques secondaires (subordination et

Scanned with OKEN Scanner

apposition) et par contradiction ne sont pas générées par des rapports syntactiques d'inhérence.

7. Suite à la démarche scientifique soutenue, on n'a pas la confirmation que la fonction syntactique en question, qui couvre aussi bien les réalisations considérées "noms prédicatifs", que celles considérées "élément prédicatif complémentaire", est un nouveau prédicat ou un élément du prédicat nominal ou verbal, étant une fonction syntactique distincte de prédicat, avec des caractéristiques d'identité spécifiques.

Pour généraliser, en ce qui concerne cette direction de recherche par l'intermédiaire de laquelle, en partant des analogies, on est arrivé à des distinctions entre le nom prédicatif et l'élément prédicatif complémentaire, on considère que celles-ci ne peuvent pas prouver la nature syntactique différente des deux fonctions syntactiques, mais elles démontrent le contraire: l'appartenance au même type de fonctions syntactiques, fonctions syntactiques qui établissent des rapports syntactiques simultanés à double subordination à deux régents de différents types ou un rapport syntactique appositif et un autre de subordination par rapport à un antécédent et un régent et qui cumule les fonctions syntactiques imposées par des régents et/ou antécédents.

B. *La fonction syntactique à double subordination simultanée à deux régents de différents types ("nominal" / "verbal"), considérée par la dominance de la détermination du régent du type nominal comme attribut.*

En analysant les opinions exprimées au sujet de la direction de recherche en question, on observe que l'interprétation de la fonction du point de vue de la dominance de la régence par rapport au nom, le placement sur le plan secondaire du deuxième rapport, le déplacement de l'accent sur le caractère "originaire" de la fonction – ce que justifie la prise *tale quale* du métaterme offert

Scanned with OKEN Scanner

par le latin (*attribut prédicatif*) ou par la topique adnominale ont influencé en grande mesure la recherche de la double subordination simultanée, de la sorte divisant ou bien maintenant artificiellement des limites entre les réalisations de la même fonction syntactique et, en même temps, une diversité d'opinions contradictoires. Malgré le caractère conventionnel de la terminologie, on a affaire au modelage du concept de fonction syntactique à double subordination simultanée à deux régents de différents types: "nominal" / "verbal". Mais, comme on ne peut pas accepter le *complément du nom* (voir également C. Dimitriu, 1982: 238-239), on ne peut accepter ni *l'attribut du verbe*, conformément à la convention de la spécialisation des régents et à l'immuabilité de ses règles d'utilisation, convention qui maintient l'exhaustivité, la constance, la cohérence et la simplité d'un modèle syntactique interprétatif d'une langue naturelle.

C. *La fonction syntactique à double subordination simultanée à deux régents de différents types ("nominal" / "verbal"), considérée par la dominance de la détermination du régent du type verbal, comme un complément ou circonstanciel.*

En nous rapportant à ces opinions exprimées au sujet de cette direction de recherche, on constate que les linguistes qui ont soutenu que la fonction syntactique à double subordination est un complément ou un circonstanciel, ont pris en question seulement les réalisations où le verbe régent impose par réction prépositionnelle la forme du subordonné: *Il est venu comme professeur.*; *Il l'a pris pour un autre.* De même, on peut affirmer que ces linguistes considèrent la fonction de complément du cumul bien plus importante du point de vue syntactique, tout en ignorant ou passant en subsidiaire le rapport syntactique de celui-ci avec le régént du type nominal, rapport syntactique marqué par accord, lorsqu'il se réalise par adjectif ou variation catégorielle simulta-

Scanned with OKEN Scanner

née, lorsqu'il se réalise par substantif ou pronom, et la fonction syntactique afférente d'attribut ou apposition. Comme nous l'avons déjà souligné, dans la littérature de spécialité les fonctions syntactiques du cumul sont mises à jour simultanément, ce qui devrait être également souligné par une dénomination adéquate à même de suggérer aussi bien les caractéristiques formelles, que le contenu de la fonction. Une telle dénomination pourrait extraire de la sphère du complément, du circonstanciel, de l'attribut, du prédicat, etc., la fonction syntactique en question, lui conférant la place privilégiée que le système syntactique de la langue occupe, place pleinement justifiée justement par son caractère syntactique inédit.

D. *La double subordination simultanée à deux régents de différents types ("nominal" / "verbal"), considérée l'origine de plusieurs fonctions syntactiques différentes.*

Pour ce qui est de cette direction de recherche, on observe que la principale objection que l'on pourrait faire est que dans le cadre du rapport syntactique à double subordination simultanée à deux régents de différents types, elle fait la distinction entre réalisations syntactiques tacite égale, en utilisant également pour celles-ci des métasyntagmes terminologiques différents: élément prédicatif complémentaire vs. cumul de fonctions syntactiques vs. attribut circonstanciel vs. complément prédicatif.

E. *La négation de l'existence de la double subordination simultanée à deux régents de différents types ("nominal"/"verbal") et de la fonctions / des fonctions syntactiques générées par ce rapport syntactique.*

En ce qui concerne cette dernière direction de recherche, qui nie l'existence d'un terme doublement subordonné simultanément et, par conséquent, l'existence d'une fonction syntactique à dou-

Scanned with OKEN Scanner

ble subordination, on constate que cette opinion provient soit de la non-acceptation du rapport syntactique avec le "nom"-régent – et, dans cette situation la fonction syntactique est considérée comme un complément usuel –, soit par la non-acceptation du rapport syntactique avec le "verbe"-régent et alors la fonction syntactique est considérée comme un attribut usuel. De ce point de vue, cette dernière direction représente un cas particulier par rapport aux théories présentées antérieurement (voir ci-dessus les directions notées avec B., C.).

Pour généraliser, en ce qui concerne cette direction de recherche, on observe que les arguments invoqués par les linguistes partisans de cette direction ne sont pas suffisamment pertinents pour pouvoir se constituer en critiques destructives concernant l'existence d'un rapport syntactique à double subordination et d'une / de certaines fonction(s) syntactique(s) différentes des celles admises, uni-subordonnées.

0.3. En ce qui nous concerne, on considère que pour trouver une solution à ces problèmes, qui visent justement l'identité syntactique spécifique du cumul de fonctions syntactiques, il faut mettre en oeuvre de manière exhaustive et conséquente certains critères sémantiques et syntactiques, corroborés avec les moyens formels de marquage de la fonction syntactique en question, qui, ensemble, puissent être à même de rendre la configuration du modèle syntactique le plus proche de la réalité.

Du point de vue *sémantique*, cette détermination est un facteur de cohérence, la cohérence désignant dans ce cas la compatibilité sémantique (voir également J. Lyons, 1995: 513), doublée aussi de cohésion structurale par rapport aux deux régents d'un énoncé syntactique, respectivement elle répond simultanément et positivement aux intentions sémantiques exprimées par un "nom" et un "verbe". Au niveau sémantique, une conséquence du rapport syntactique entre le régent verbal et le terme doublement subordonné est l'actualisation de *l'insuffisance sémantique*, saisissable

Scanned with OKEN Scanner

par le fait que le verbe semble attirer totalement dans sa sphère sémantique l'intention du déterminant cf.

*"Je ne **t'aurais jamais considéré** tellement **moral**."*
(G. Călinescu, *Bietul Ioanide*, 1986: 201).

On considère que l'insuffisance sémantique du verbe n'est pas un *datum*; elle n'est ni le trait intrinsèque du verbe, ni celui du déterminant à double fonction syntactique (selon l'opinion de certains linguistes – D. Craşoveanu, 1970: 229). Tous les verbes-titre sont suffisants du point de vue sémantique. Aux questions "Quand ?" et "Pourquoi ?" est parue l'insuffisance sémantique, on a une seule réponse: elle est exclusivement contextuelle et l'explication réside dans la manière de manifestation – du point de vue sémantique – du verbe dans le contexte. Si, pris séparément, tous les termes impliqués sont suffisants du point de vue sémantique, tandis que dans la proximité immédiate apparaît "l'impression" d'insuffisance sémantique, il en résulte que l'insuffisance apparaît au point de rencontre des termes d'un rapport syntactique, plus exactement au niveau du rapport syntactique. Il s'agit donc d'un processus de feed-back, d'interconditionnement sémantique, à la fois progressif et régressif. Ce qui n'a pas été mis en relation directe c'est que l'insuffisance sémantique apparaît également comme résultat de l'implication du régent du type nominal dans l'actualisation de la fonction syntactique en question. En distinguant l'opposition "caractéristiques intrinsèques" vs. "caractéristiques extrinsèques" du nom-régent, il est important de souligner que la présence du sème "caractéristiques intrinsèques" du nom régent / antécédent détermine simultanément l'insuffisance sémantique verbale et l'actualisation de la fonction syntactique doublement subordonnée simultanément, cf.

*"Par conséquent, **tu as été, tu es, tu seras toujours**."*
(M. Eminescu, Ms d'après C. Noica, *Introduction au miracle d'Eminescu*, 1992: 339)

*"Par conséquent, **tu as été, tu es, tu seras toujours homme**."*

Scanned with OKEN Scanner

C'est le moment de poser une autre question: et si l'insuffisance sémantique au niveau du rapport syntactique est en mesure de distorsionner jusqu'à annuler la qualité d'accomplir une fonction syntactique des mots impliqués dans le rapport / les rapports syntactiques? Conséquents dans la théorie de la fonction syntactique que l'on pourrait appeler "atomique" et que l'on avançait au début de notre travail en postulant qu'il y a une parité absolue, un mot = une fonction syntactique / concrète ou abstraite, on considère que la réponse à cette question est négative. Si les mêmes parties du discours: **est**, **bon**, dans d'autres contextes cf. *Il **est** chez lui.*; *La **bonne** réponse, je viens de la recevoir*, sont des fonctions syntactiques, il signifie que cela est une qualité intrinsèque des parties du discours. Elles peuvent se situer sur l'axe des fonctions syntactiques de (+) à Ø, sans perdre la qualité d'accomplir une fonction syntactique. Cette théorie vise également la relativisation de la conception selon laquelle le verbe **être**, le plus copulatif de tous les verbes, est – par sa nature apriorique – insuffisant du point de vue sémantique. On confirme de la sorte la capacité de tout verbe d'accomplir la fonction syntactique spécifique de prédicats verbaux, dans le cas des sois-disants verbes "copulatifs" on peut même parler de prédicat verbal insuffisants du point de vue sémantique, sans dénoter par insuffisance le sème syntactique "déprédicativisation". Par cette théorie on ne veut pas nier le facteur sémantique impliqué dans les actualisations de la fonction syntactique en question, mais on lui attribue une dimension contextuelle, la véritable dimension de l'insuffisance sémantique.

Le critère de la forme ou de l'expression syntactique établie par la fonction syntactique à double subordination simultanée aux deux régents de différents types nous permet d'observer qu'au niveau de cette fonction se rejoignent les marques du rapport de subordination qui n'agit pas isolément, mais de manière syncrétique:

Scanned with OKEN Scanner

a) par rapport au régent nominal – **l'accord (total ou partiel), associé parfois à la pause et à l'intonation et à la flexion**:

"Maïs, maïs, gémissaient les petits, vaccillant défigurés."
(P. Istrati, *Les Chardons de Bărăgan*, 1992: 160);

"Et Zdreanţă pensa:
«*Comme elle est devenue* **maudite**!»"
(T. Arghezi, *Vers I*, 1980: 447);

"Tu sens être le sien, lié à elle."
(M. Eliade, *Noces dans les cieux*, 1986).

b) Par rapport au régent verbal – adhérence (marquée par Ø) et rection prépositionnelle (marquée par jonctives prépositionnelles):

"Je n'ai pas du tout dormi, me répondit Ø tout calme.";
(Mircea Eliade, *Maitreyi*, 1986: 80);

"J'ignore ce qu'il leur a dit et combien; ce que je sais c'est qu'il s'est fait passer pour un Hongrois et que l'on lui a fait confiance tout de suite [...]"
(Ion Lăncrănjan, *L'Automne chaude*, 1986: 38);

"Il est bien vrai que dans l'éthique le quoi du but est tellement lié au comment de la voie, qu'il apparaît, pas une seule fois, comme un simple bourgeonnement final, comme l'excroissance ultime d'une croissance pré-formée en vue de la fleur."
(Andrei Pleşu, *Minima moralia*, 1988).

De même, on y présente les marques du rapport appositif médié: **la variation catégorielle simultanée, totale ou partielle**:

- **totale:**

"Par conséquent, tu les considères patriotes."
(G. Călinescu, *Pauvre Ioanide*, 1986:214);

"J'ai eu l'impression – et je vous prie encore une fois de ne vous en pas fâcher – que l'un d'entre eux était votre garçon."
(G. Călinescu, *Pauvre Ioanide*, 1986: 218).

Scanned with OKEN Scanner

• **partielle:** (en langue roumaine)

"Un beau jour, elle va dire oui ce garçon et "adieu, belles rencontres avec Adrian, dont ***l'esprit*** [singulier, feminin] ***était*** *pour elle* ***une délectation*** [singulier, feminin] *continuelle et adieu au silence chargé de pensées communes avec Mihai..."*

(M. Preda, *le Délire*, 1987: 417);

"Il y a quand même quelques ***repères*** [pluriel] *offerts par l'écrivain même qui* ***servent de guide*** [singulier] *au chercheur intéressé à reconstituer le chemin sinueux de la vie et à faire briller sa personnalité."*

(I.Oprişan, *Le Roman de la vie de Bogdan Petriceicu Haşdeu, 1990: 5).*

Au niveau de la phrase, la proposition-cumul de fonctions syntactiques est marquées par des indices formels:

• **les jonctives subordinatrices universelles:**

"Et, tout à coup ***on voyait Oşlobanu****, avec ses bottes en peau d'une vache et les semelles en peau d'une autre, venant après tous les autres,* ***posant sa tête sur le lit et ses plantes du pied sur la poutre, tout habillé et botté comme il était*** [...]".

(I. Creangă, *Contes, souvenirs, narrations*, 1987: 192).

• **d'autres éléments relationnels ayant cette valeur:**

adverbes relatifs ou des locutions adverbiales relatives:

"Il fallait le supporter, ***le prendre / tel qu'il est*** (...)"

(E. Barbu, *Le Martyr de St. Sébastien*, p. 17).

C'est du critère syntactique qu'est lié le problème des types de rapports syntactiques que le terme doublement subordonné établit simultanément avec ses différents régents. Ces rapports syntactiques sont:

a) **par rapport au régent nominal**

• rapport syntactique de subordination du type attributif:

Scanned with OKEN Scanner

"Mais non. C'est justement ***l'autre, le plus petit,*** *qui* ***s'appelle lapin.***"
(M. Sadoveanu, *Le Hachereau*, 1996: 128);

"Moi, chère madame, depuis cet automne ***je suis presque veuf.***"
(M. Sadoveanu, *Le Hachereau*, 1996: 130);

- rapport syntactique du type appositif:

*"****La vertu peut rester vertu*** *même dans certaines formes d'excès."*
(A. Pleşu, *Minima moralia*, 1988: 70).

"Un beau jour, elle va dire oui ce garçon et «adieu, belles rencontres avec Adrian», dont ***l'esprit était*** *pour elle* ***une délectation*** *continuelle et adieu au silence chargé de pensées communes avec Mihai..."*
(M. Preda, *Le Délire*, 1987: 417).

"Mais, comment Stéphane; si jeune et tu veux te marier?! exclama-t-elle. ***Le mariage est un joug.***"
(M. Preda, *Le Délire*, 1987: 417).

b) **par rapport au régent verbal**

- seulement rapport syntactique de subordination,

- *du type complétif*:

"Fais attention, Leonte ... Sois un peu plus indulgent et ne te dispute pas avec les gens car tu ***sais ils*** *bien* ***combien sont irrités maintenant.***"
(L. Rebreanu, *L'Emeute*, 1981: 288);

"Mais, comment Stéphane, si jeune et tu veux te marier?! exclama-t-elle. ***Le mariage est un joug.***"
(M. Preda, *Le Délire*, 1987: 417).

- *ou circonstanciel:*

"Hystériques, ***les vierges*** *pâles,*
Aux fenêtres ouvertes, elles palpitent
Aux rouges crépuscules nuptiaux
Restent pâles *et*
ne se marient jamais."
(G. Bacovia, *Poésies*, 1980: 51).

Scanned with OKEN Scanner

En acceptant la convention de la spécialisation morphologique des régents (l'attribut se subordonne à un régent nominal, le complément / le circonstanciel se subordonne à un régent verbal, l'apposition a un antécédent nominal ou verbal), on considère que suite aux rapports contractés simultanément avec un "nom" (substantif, pronom, numéral) et avec un "verbe" (verbe, adjectif, interjection), la fonction syntactique en question est simultanément soit un attribut et un complément, soit un complément ou circonstanciel; soit une apposition (avec antécédent nominal) et un circonstanciel ou complément.

On pourrait le remarquer dans les types de structures présents dans les exemples suivants:

a) fonctions syntactiques simultanées d'attribut et de complément

Je ne te savais pas / comment tu étais irascible.
[en roumain: ***Nu te ştiam /că eşti aşa de supărăcioasă***

Comme on peut remarquer, le verbe régent, dans de telles structures, modifie son caractère unitransitif, devenant bitransitif).

b) fonctions syntactiques simultanées d'apposition et de complément

"Oh, je veux danser, comme je n'ai jamais dansé"

"Pour que Dieu ne se sente pas *en moi*
Comme ***un captif*** *dans une prison emprisoné !"*
(L. Blaga, *L'Oeuvre poétique*, 1995: 35).

c) fonctions syntactiques simultanées d'attribut et de circonstanciel

"Si tu en as, dit-elle alors comme si elle aurait prononcé une sentence, alors ***laisse-moi libre****."*
(M. Preda, *Le Délire*, 1987: 419).

Scanned with OKEN Scanner

d) fonctions syntactiques simultanées d'apposition et de circonstanciel

"Elles toutes s'appellent ***des bombes****, nous répondit-il, mais chacune reçoit un nom d'après le nom du calibre, mais aussi de l'inventeur ou bien que l'inventeur leur a donné. Les Allemands ont maintenant un grand canon* ***qui s'appelle Dick Bertha****"*

(M. Preda, *Le Délire*, 1987: 425)

"Mes élèves, la bombe que vous regardez maintenant ***s'appelle shrapnell****!"*

(M. Preda, *Le Délire*, 1987: 425).

La nature syntactique duale de la fonction syntactique en question devrait également être suggérée par sa nomenclature. Le métaterme le plus adéquat des métatermes employés est celui de **cumul de fonctions syntactiques** (utilisé par S. Stati, 1972: 130). En ce qui concerne **la double subordination à deux régents de différents types ("nominal" / "verbal") et/ou un antécédent et un régent**, l'avantage de cette métasyntagme réside dans le fait qu'elle désigne de manière courte et simple **une autre dimension des fonctions syntactiques**, à savoir la **coexistence au niveau du même constituant**. Aussi, se recommande-t-elle comme étant **la plus motivée** (dans la mesure où l'adjectif *motivé* admet un degré de comparaison). Vu que les fonctions syntactiques qui peuvent être co-présentes au niveau du même constituent sont variées et hétérogènes (voir ci-dessus), la non-spécification des types de fonctions dans la nomenclature (cf. *nom prédicatif circonstanciel*, *élément prédicatif complémentaire*, *complément prédicatif*, *etc.*) confère au métaterme de ***cumul de fonctions syntactiques*** le caractère de généralité, mais aussi d'unicité ou d'individualité nécessaire.

Pour conclure, il faut dire que nous considérons que **la réalité syntactique concrète se caractérisant par la coexistence – au niveau du même terme – de deux fonctions syntactiques différentes: attribut et apposition et/ou complément ou circonstanciel, imposées par deux régents de différents types: "nom" et**

Scanned with OKEN Scanner

"verbe", ou par un antécédent nominal et un régent du type verbal qui le sur-ordonne, respectivement qui anté-ordonne simultanément, s'appelle **cumul de fontions syntactiques**.

0.4. Dans la linguistique roumaine, surtout dans la dernière étape de recherche du cumul de fonctions syntactiques, quelques linguistes ont emis l'hypothèse qu'il y a aussi d'autres fonctions syntactiques – placées parmi celles à un seul régent – qui permettent l'interprétation conformément à laquelle elles sont, elles aussi, subordonnées à deux régents de différents types (*GA*, 1966, II: 149; Valeria Guţu Romalo, 1973: 196; C. Dimitriu, 1982: 239). Lorsqu'ils ont fait ces observations, les linguistes mentionnés ont eu en vue, principalement, les circonstanciels **sociatif**, **oppositionnel**, **cumulatif**, **d'exception**, auxquels on pourrait également ajouter, outre le **nom prédicatif**, l'élément **modal-comparatif**, le **complément d'échange** et **l'apposition**.

En analysant la manière particulière d'actualisation de chacune des fonctions syntactiques mentionnées, on a conclu que ces fonctions syntactiques diffèrent selon le contenu syntactique des rapports syntactiques qui les génère.

Les circonstanciels sociatif, oppositionnel, cumulatif et d'exception, sur le plan logique, sont subordonnés à un régent nominal, qui leur impose une autre forme par rection prépositionnelle, tandis que, sur le plan syntactique, la dépendance par rapport au régent nominal est asymptomatique, car le rapport syntactique avec le quasi-régent nominal n'impose pas à ceux-ci la fonction syntactique afférente d'attribut.

Quelques-unes des fonctions syntactiques en question connaissent également des réalisations où la dépendance est unique ou bien absolue, au niveau de la proposition ou de la phrase, ou bien lorsque les deux régents sont du type verbal (adverbe + verbe).

Le circonstanciel modal-comparatif et l'apposition, par quelques-unes de leurs réalisations, sont, en réalité, des cumuls de fonctions syntactiques.

Scanned with OKEN Scanner

Sumar

Introducere 5

I. **Dubla subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite ("nominal"/"verbal"). Evoluția opiniilor** 9

I.1. *Etapa intuitivă de cercetare a dublei subordonări simultane* 10

I.2. *Etapa de conceptualizare a dublei subordonări simultane: direcții și tendințe* 16

A. Funcția sintactică cu dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite ("nominal", "verbal"), considerată un alt predicat sau un element al predicatului verbal al unei propoziții gramatical constituite 17

B. Funcția sintactică cu dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite ("nominal", "verbal"), considerată, prin dominanta determinării regentului de tip nominal, ca atribut 74

C. Funcția sintactică cu dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite ("nominal", "verbal"), considerată prin dominanta determinării regentului de tip verbal, ca un complement sau circumstanțial 84

D. Dubla subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite ("nominal", "verbal"), considerată drept origine a mai multor funcții sintactice diferite 86

E. Negarea existenței unui raport sintactic de dublă subordonare simultană la doi regenți de tipuri diferite ("nominal", "verbal") și a funcției (funcțiilor) sintactice generate de acest raport sintactic 92

II. **Conceptul de cumul de funcții sintactice** 103

II.1. *Realizările cumulului de funcții sintactice* 126

II.2. *Regenții cumulului de funcții sintactice* 144

II.3. *Topica. Punctuația* 147

III. **Excurs privind cumulul de funcții sintactice în limba română din secolele al XVI-lea – al XVII-lea** 155

Concluzii 179

Bibliografie generală și selectivă 182

Izvoare literare 198

Indice de termeni 202

Indice de nume proprii 208

Sigle periodice 210

Résumé 211

Scanned with OKEN Scanner